

**LÄÄNEMAA
AASTARAAMAT
2009**

Lääne Maavalitsus
Haapsalu 2010

Head Läänemaa aastaraamatu lugejad

Järjekorras kuueteistkümnnes aastaraamat on nüüd teie kasutuses. Aastaraamatute koostamine on maavalitsuse iga-aastane tegevus. Sarnaste infokogumike koostamine on kombeks kõigis maakondades, mõnel pool mahukamas ja mõnel pool napimas formaadis. Samas pean aga aastaraamatute koostamist väga vajalikuks tegevuseks, sest see on ainus põhjalikum kogum aasta andmetest, mida maakonnas kokku pannakse.

Aastaraamat annab tunnistust sellest igapäevasest elust, faktidest ja sündmuste jadast, mida igapäevaselt oma töös võib-olla tähele ei pandagi, kuid mis tegelikult moodustavadki meie oma maakondliku elukeskkonna. Kas teame kui palju on maakonnas ettevõtjaid ja mida nad toodavad? Kuipalju on mittetulundusühendusi ja külaseltse ning millest nemad unistavad ja mis projekte ellu viivad? Seda kõike saame me lugeda aastaraamatust.

2009. aasta on käesoleval hetkel piisavalt kaugel, et teda adekvaatselt hinnata, kuid piisavalt lähedal, et olla tänapäev, mitte aga ajalugu. 2009. aastal toimus maakonnas ülikiire töötuse tõus, mis ajuti hakkas lööma rekordeid, ületades 1700 piiri. Ettevõtted koondasid kulusid, samuti ka omavalitsused ja riigiasutused. Eelarvete langus oli lausa märkimisväärne ja sundis mõningaid omavalitsusi – kasvõi näiteks Lihula ja Risti valdasid drastiliselt oma kulusid kärpima. Samal ajal aga viidi maakonnas lõpule mitmed suured investeeringud. Omavalitsustes jõudsid lõpufaasi ulatuslikud vee – ja kanalisatsioonitrasside tööd Ühtekuuluvusfondi vahenditest. Suured kaevamised peaksid tehtud olema, uued trassid maas ja jälle saab asulate tänavatel normaalselt liigelda. Valmis sai kaua oodatud ja kavandatud Nõva tee. Virtsu sadamas avati renoveeritud sadamahoone ning uus kaubakai, ulatuslik renoveerimine toimus Rohuküla sadamas. 2009. aastal toimusid põhilised ehitustööd Haapsalus Promenaadi ja kultuurikeskuse renoveerimisel. Randsalus alustati uue ja uhke Rannarootsi kaubanduskeskuse renoveerimist. Masu ja investeeringud ... Mõnel hetkel tundub see Eestimaa majandus küllaltki mõistatuslik.

Üks hetk, millele tahaksin veel viidata. Läänemaa Arendusstrateegia 2013 sisaldab ühte peamist strateegilist eesmärki – peatada elanikkonna väljavool maakonnast ja saavutada uuesti elanike arvuks 28 000. 2009. aasta oli esimene aasta üle pikkade aastate, kus rändesaldo oli Läänemaal positiivne. Loomulik iive küll negatiivne ja kokkuvõttes jällegi vähenes Läänemaa elanike arv, kuid see vähenemine oli tunduvalt väiksem, kui eelmistel aastatel ja selle sees positiivne ränne. Kas nüüd oli masu see, mis rahvast Tallinnast tagasi maale ajas või meie kõigi pikaajaliste ponnistuste vili inimeste eluolu parandamisel? Seda saavad juba hinnata ajaloolased.

Head Läänemaa aastaraamatu 2009 kasutamist!

Lugupidamisega

Neeme Suur
Lääne maavanem

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Neeme Suur', written over a faint, illegible stamp.

Sisukord

1. ASEND JA ÜLDISELOOMUSTUS.....	7
2. RAHVASTIK.....	8
2.1. Rahvastikuandmed.....	8
2.2. Sünnimus.....	8
2.3. Suremus.....	9
2.4. Abielustatistika.....	9
2.5. Iive.....	10
2.6. Ränne.....	10
3. LÄÄNEMAA OMAVALITSUSTE LIIT (LOVL).....	11
4. LÄÄNEMAA OMAVALITSUSED.....	15
4.1. Haapsalu linn.....	15
4.2. Hanila vald.....	19
4.3. Kullamaa vald	21
4.4. Lihula vald	24
4.5. Martna vald	28
4.6. Noarootsi vald	31
4.7. Nõva vald	33
4.8. Oru vald	35
4.9. Ridala vald	37
4.10. Risti vald	39
4.11. Taebla vald	42
4.12. Vormsi vald	45
5. RAHANDUS.....	47
6. ARENDUSTEGEVUS.....	49
6.1. Maakonna arengustrateegia.....	49
6.2. Hinnang maakonna arengustrateegia rakendumisele 2009. aastal	51
6.3. Lääne maakond riiklike ja Euroopa Liidu toetuste saajana.....	54
6.4. Projektid.....	57
6.5. Maakondlike arendusrahade kasutamine 2009. a.....	59
6.6. Kohaliku omaalgatuse programm	60
6.7. Investeeringutoetused hasartmängumaksust.....	63
6.8. Hajaasustuse veeprogramm.....	64

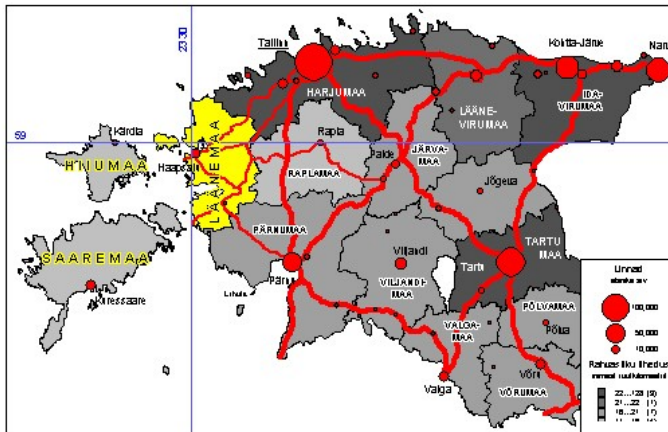
7. LÄÄNEMAA ARENDUSKESKUS.....	64
8. MTÜ LÄÄNEMAA KODUKANT.....	68
9. MAJANDUS.....	71
9.1. Ülevaade Läänemaa ettevõtlusest	71
9.2. Ühistransport.....	74
10. TURISM.....	78
10.1. Mittetulundusühing Läänemaa Turism	78
10.2. Haapsalu TIK poolt teenintatud kliendid 2009.....	82
11. NOORSOOTÖÖ.....	87
12. KULTUUR.....	104
12.1. Aasta 2009 Läänemaa kultuurielus.....	104
12.2. Rahvakultuuri aasta Läänemaal	133
12.3. Raamatukogud	142
12.4. Läänemaa Muuseum	160
12.5. Eesti Kodukaunistamise Ühenduse Läänemaa komisjoni konkursi “Eesti kaunis kodu” 2009. a Läänemaa laureaadid Eesti Vabariigi presidendi vastuvõtul.....	161
13. SPORT.....	163
13.1. Tegevusaasta huvitavaid fakte.....	163
13.2. Aasta sportlased 2009.....	180
13.3. Spordipreemiad 2009.....	180
13.4. Harrastusspordi toetused maakonnas 2009. aastal.....	181
14. HARIDUS.....	183
14.1. Läänemaa koolieelsed lasteasutused.....	183
14.2. Läänemaa koolid.....	184
14.3. Haapsalu Kutsehariduskeskus.....	194
14.4. Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž.....	200

15. MAAREFORM.....	209
16. PLANEERING.....	210
17. MUINSUSKAITSE.....	213
18. KESKKONNAAMET.....	216
18.1. Keskkonnaameti moodustamine	216
18.2. Keskkonna kasutusload.....	216
18.3. Keskkonnamõju hindamine.....	217
18.4. Veemajanduskavade avalikud arutelud 2009. a.....	218
18.5. Looduskaitse.....	218
18.6. Mets.....	219
18.7. Jahindus.....	220
18.8. Kalandus.....	220
19. LÄÄNE REGIONAALNE MAANTEEMET	221
19.1. Lääne Regionaalse Maanteeameti Haapsalu esindus.....	221
Liiklusõnnetused Läänemaa lõikes 2007- 2009.....	225
19.2. Liiklusregistri Haapsalu büroo.....	226
20. POLITSEI.....	230
21. LÄÄNE-EESTI PÄÄSTEKESKUSE LÄÄNEMAA OSAKOND	
.....	235
22. KAITSELIIDU LÄÄNE MALEV.....	236
23. TÖÖTURG.....	240
24. MAKSU- JA TOLLIAMET.....	243
25. TERVISEKAITSE.....	247
25.1. Nakkushaiguste ennetamine ja tõrje.....	247
25.2. Asulahügieen.....	249
25.3. Sotsiaalasutuste järelevalve.....	251
25.4. Toote ja teenuse ohutus.....	251
26. RIIKLIK SOTSIAALKINDLUSTUS.....	252
26.1. Riiklik pensionikindlustus.....	252

26.2. Muud hüvitised ja väljamaksed.....	253
26.3. Riiklikud peretoetused.....	253
26.4. Puuetega inimeste sotsiaaltoetused.....	254
26.5. Riiklik ohvriabiteenus.....	255
27. TERVISHOID.....	256
28. SOTSIAALHOOLEKANNE.....	259
29. KIRIKUD JA KOGUDUSED.....	276

1. ASEND JA ÜLDISELOOMUSTUS

Lääne maakond asub Lääne-Eesti suhteliselt hõredalt asustatud rannikul. Läänemaa on Eesti mandriosa läänepoolseim maakond ning jääb kõrvale Eestit läbivatest olulisematest magistraalteedest. Läänemaa sadamate - Rohuküla ja Virtsu - kaudu toimub ühendusepidamine Hiiu ja Saare maakonna ning Vormsiga. Maakonna asendist Eestis annab ülevaate alljärgnev joonis.

Lääne maakonna...

- ... pindala on 2 394 km² s.o 5,3 % Eesti territooriumist
- ... ulatus põhjast lõunasse on 79 km (koos Osmussaarega 85 km)
- ... ulatus idast läände on 45,5 km (koos Harilaiuga 64 km)

... mandriosa rannajoone pikkus on 399 km (mõõdetud 1:20000 kaardil) või 365 km (mõõdetud 1:50000 kaardil). Toodud pikkuste oluline erinevus viitab Läänemaa ranniku madalale reljeefile ja rannajoone tugevale liigendatusele. Rannajoone kuju ja pikkus sõltuvad kohati väga oluliselt merevee tasemest.

... koosseisus on 237 saart (ka laiud, rahud, kared) summaarse pindalaga 107,7 km² (saarte pindala moodustab 4,5% maakonna pindalast, saared ja järved on loendatud ja arvatud 1: 50000 mõõtkavas Eesti baaskaardi alusel). Saarte summaarne rannajoone pikkus on 266 km. Suuremad saared on: Vormsi 92,64 km², Osmussaar 4,92 km², Tauksi 2,91 km², Hobulaid 0,82 km², Liia 0,66 km² ja Pasilaid 0,53 km². Alaliselt elatakse Vormsil ja nüüd ka Osmussaarel. Hobulaiul on suvemajad.

... territooriumil asub täielikult või osaliselt 30 üle 25 km² suuruse valgala jõge. Neist on valgala ulatuse järgi suuremad Kasari jõgi 3 210 km², Vihterpalu jõgi 479 km², Liivi jõgi 257 km², Tuudi jõgi 201 km², Rannamõisa jõgi 186 km², Vanamõisa jõgi 140 km², Taebla jõgi 107 km² ja Nõva jõgi 106 km².

... territooriumil asub 185 järve (ka "mered", augud, laksud, lahed, viigid) summaarse pindalaga 1 191 ha (ca 0,5% maakonna pindalast). Neist suuremad on Sutlepa meri 298 ha, Veskijärv 186 ha, Võõla meri 69 ha, Kasselah 67 ha, Hindaste järv 60 ha, Prestvik 37 ha, Karjatsimeri 31 ha ja Lepaauk 25 ha.

Läänemaad ümbritseb enamasti selgekujuline looduslik piirivööde, läänes Väinameri ja põhjas Läänemeri ning Soome laht, kirdes ja kagus vastu Harju- ja Pärnumaad laialdased soo- ja rabaalad. Maakonna idapiiri keskosas jätkuvad tihedalt asustatud ja teestatud alad samalaadseina Harju ja Rapla maakonnas. Piki seda ala kulgevad ka põhilised ühendusteel Tallinna ja Kesk-Eesti suunas.

Lääne maakonnas elas 1. jaanuaril 2010. a 27 562 inimest. See on 126 võrra vähem, kui 1. jaanuaril

2009. aastal.

Läänemaal on 2 linna: Haapsalu ja Lihula; 6 alevikku: Palivere, Paralepa, Risti, Taebla, Uuemõisa ja Virtsu ning 233 küla. Halduslikult jaguneb Läänemaa 12 omavalitsuseks – 11 vallaks ja üheks linnaks.

2. RAHVASTIK

2.1. Rahvastikuandmed

Rahvastiku arvestuse andmebaasi põhjal elas 1. jaanuaril 2010 Läänemaal 27 562 inimest, neist 48% mehi ja 52% naisi.

Linn, vald	Elanike arv 01.01.2009	Elanike arv 01.01.2010	Saldo	Mehi	Naisi
Haapsalu linn	11 615	11 469	-146	5 076	6 393
Hanila vald	1 690	1 662	-28	833	829
Kullamaa vald	1 261	1 242	-19	641	601
Lihula vald	2 720	2 675	-45	1 339	1 336
Martna vald	972	972	0	491	481
Noarootsi vald	903	895	-8	474	421
Nõva vald	431	424	-7	226	198
Oru vald	948	942	-6	491	451
Ridala vald	3 236	3 311	75	1 696	1 615
Risti vald	895	893	-2	438	455
Taebla vald	2 697	2 678	-19	1 327	1 351
Vormsi vald	320	399	79	235	164
Kokku valdades	16 073	16 093	20	8 191	7 902
Kokku maakonnas	27 688	27 562	-126	13 267	14 295

2.2. Sünnimus

Maakonnas registreeriti 2009. a 226 last, neist üks sündis surnult. Poisse sündis 105 ja tüdrukuid 121. Üksikemadel sündis 11 ja vabaabielust 143 last. Seega sündis registreeritud abieludest 32% lastest.

Esimesi lapsi sündis 93, teisi 74, kolmandaid 36, neljandaid 12, viiendaid 10, ja 1 seitsmes laps. Noorim sünnitaja oli 17-aastane ja vanim 44-aastane, kes sünnitas kaheksanda lapse. Kaksikuid sündis üks paar – tüdrukud.

Populaarsemad poisinimed 2009. a on Kaspar ja Aleksander ning tüdrukutel Liisa.

Sünnid	Sünde 2008	Sünde 2009	Saldo
Haapsalu linn	104	93	-11
Hanila vald	12	7	-5
Kullamaa vald	7	12	5

Lihula vald	29	21	-8
Martna vald	11	9	-2
Noarootsi vald	7	6	-1
Nõva vald	2	2	0
Oru vald	8	5	-3
Ridala vald	39	36	-3
Risti vald	4	3	-1
Taebala vald	26	19	-7
Vormsi vald	2	4	2
Kokku valdades	147	124	-23
Kokku maakonnas	251	217	-34
Mujalt	13	9	-4
Kokku	264	226	-38

2.3. Suremus

Maakonnas registreeriti 344 surmajuhtumit *. Maakonnas suri 173 meest ja 171 naist.

Surmad	Surmasid 2008	Surmasid 2009	Saldo
Haapsalu linn	131	139	8
Hanila vald	22	19	-3
Kullamaa vald	23	14	-9
Lihula vald	37	36	-1
Martna vald	9	18	9
Noarootsi vald	15	9	-6
Nõva vald	4	9	5
Oru vald	12	12	0
Ridala vald	35	24	-11
Risti vald	15	14	-1
Taebala vald	19	29	10
Vormsi vald	0	1	1
Kokku valdades	191	185	-6
Kokku maakonnas	322	324	2
Mujalt	23	20	-3
Kokku	345	344	-1

* Arvestatud ei ole sünnid-surmad, mis on registreeritud väljaspool maakonda.

2.4. Abielustatistika

Maakonnas registreeriti 2009. a 108 abielu, neist 9 kirikus. Paare, kus nii pruut kui peigmees astusid abiellu esmakordselt, registreeriti 61. Noorim peigmees oli 18 ja pruut 16-aastane. Vanim peigmees oli 74 ja pruut 76-aastane. Mitmendat korda astusid abiellu 33 meest ja 29 naist. Üks ühine laps oli 30 paaril, kaks last 11 paaril ja kolm last 2 paaril. Kõige enam oli abiellujate hulgas 27–34-

aastaseid mehi ja 24–30-aastasi naisi. Perekonnaseisuosakonnas lahutati 36 abielu. Kõige enam lahutati 11-15 aastat kestnud abielusid.

2.5. Iive

2009. aastal oli loomulik iive maakonnas -3,9. Suurim sündivus – 10,9 sündi 1 000 elaniku kohta oli Ridala vallas ja suurim surevus – 21,2 surma 1 000 elaniku kohta oli Nõva vallas. Väikseim sündivus – 3,4 sündi 1 000 elaniku kohta oli Risti vallas ja väikseim surevus – 2,5 surma 1 000 elaniku kohta oli Vormsi vallas. Suurim iive – 7,5 oli Vormsi vallas ja väikseim – -16,5 oli Nõva vallas.

Kõik arvutused on tehtud Läänemaal koostatud aktide alusel.

Linn, vald	Sünnid 2009	Surmad 2009	Elanike arv 01.01.2010	Sündimus 1000 el kohta	Suremus 1000 el kohta	Iive 2009
Haapsalu linn	93	139	11 469	8,1	12,1	-4,0
Hanila vald	7	19	1 662	4,2	11,4	-7,2
Kullamaa vald	12	14	1 242	9,7	11,3	-1,6
Lihula vald	21	36	2 675	7,9	13,5	-5,6
Martna vald	9	18	972	9,3	18,5	-9,2
Noarootsi vald	6	9	895	6,7	10,1	-3,4
Nõva vald	2	9	424	4,7	21,2	-16,5
Oru vald	5	12	942	5,3	12,7	-7,4
Ridala vald	36	24	3 311	10,9	7,2	3,7
Risti vald	3	14	893	3,4	15,7	-12,3
Taebla vald	19	29	2 678	7,1	10,8	-3,7
Vormsi vald	4	1	399	10,0	2,5	7,5
Kokku valdades	124	185	16 093	7,7	11,5	-3,8
Kokku maakonnas	217	324	27 562	7,9	11,8	-3,9
Mujalt	9	20				
Kokku	226	344				

2.6. Ränne

Linn, vald	Saabujate arv	Lahkujate arv	Meh iive	Sisene ränne
Haapsalu linn	324	371	-47	217
Hanila vald	63	77	-14	14
Kullamaa vald	23	37	-14	13
Lihula vald	59	81	-22	32
Martna vald	36	25	11	10
Noarootsi vald	43	44	-1	19
Nõva vald	16	15	1	0
Oru vald	37	30	7	16

Ridala vald	194	121	73	64
Risti vald	34	23	11	11
Taebla vald	96	101	-5	59
Vormsi vald	88	10	78	11
Kokku valdades	689	564	125	249
Kokku maakonnas	1013	935	78	466

Andmed on võetud Andmevarast.

3. LÄÄNEMAA OMAVALITSUSTE LIIT (LOVL)

SISSEJUHATUS

Läänemaa Omavalitsuste Liit (LOVL) tegutseb alates 1992. aastast. 1995. aastast kinnitati ametisse tegevdirektor ning samast aastast moodustus ka iseseisev büroo. Tööle võeti raamatupidaja ja Põhja-Läänemaa regiooni ehitusinspektor. Samuti hakati otsima Lõuna-Läänemaa regiooni ehitusinspektorit. Viimane asus tööle 1998. aastast. Seoses keskkonna- ja jäätmemajanduse probleemide päevakorda kerkimisega võeti 2008. aastal tööle keskkonnaspetsialist.

Tervislikel põhjustel lõpetas 14.07.2009. a töösuhte Lõuna-Läänemaa regiooni ehitusinspektor ja 15.07.2009. a nimetati tööle uus Lõuna-Läänemaa regionaalne ehitusinspektor.

LOVLi põhikirja järgi korraldab juhatuse, Eestseisuse ja Omavalitsuste Päeva tööd, kutsub kokku ja juhatab nende koosolekuid ning esindab liitu vajadusel teiste isikute ees liidu esimees. Esimehe äraolekul asendab teda üks aseesimeestest.

Liidu täitev-korraldavat tegevust ja jooksvat asjaajamist korraldab liidu büroo, mida juhib tegevdirektor. Tegevdirektori ja spetsialistide tegevuse aluseks on põhikiri, Omavalitsuste Päeva ja Eestseisuse poolt kinnitatud ametijuhendid ning juhtorganite otsused.

LIIKMESKOND

Alates Liidu asutamisest on kõik maakonna omavalitsused kuulunud Läänemaa Omavalitsuste Liidu koosseisu. Ka 2009. aasta alguse seisuga olid kõik Läänemaa omavalitsused Läänemaa Omavalitsuste Liidu liikmed.

LIIKMETE ESINDAJATE JA BÜROO OSALEMINE

2009. aastal on jätkunud liikmete esindajate osalemine mitmetes vabariiklike ja maakondlike organisatsioonide juhatustes, nõukogudes ja komisjonides. Suure ühiskondliku koormusega töötasid liidu aseesimees Taebla vallavanem Ülle Erman, liidu esimees Hanila vallavanem Arno Peksar, liidu aseesimees Ridala vallavanem Toomas Schmidt, liidu aseesimees Haapsalu linnapea Ingrid Danilov, Noarootsi vallavanem Ülo Kalm, Risti vallavanem Rein Kruusmaa ja teised. Samuti tegutsevad nõukogudes ja komisjonides volikogude esimehed, liikmed ning vallaametnikud.

Büroo kaudu on liikunud omavalitsusi puudutavad eelnõud kõigile liikmetele ettepanekute ja paranduste tegemiseks. Kahjuks on tagasiside ja ka ettepanekute laekumine suhteliselt tagasihoidlik. Seejuures oleme ka büroos läbi töötanud eelnõusid, millele oleme teinud ettepanekuid. Need on käsitletud tulumaksuseaduse eelnõud, Eesti Vabariigi valitsuse määruse eelnõud "2009. aasta

riigieelarve seadusest”, jäätmeseaduse, pakendiseaduse ning veeseaduse muutmist, riigimaanteede teehoiukava läbiarutamist. Tegeletud on Pullapää jäätmejaama probleemidega samuti kohalike omavalitsuste (KOV) jäätmekavadega ja jäätmeveokonkurssi ettevalmistamise ning korraldamisega maakonnas jne.

LOVL TEGEVUS

Omavalitsuste (OV) Päeva tegevus

2009. aasta jooksul toimus 2 OV Päeva koosolekut. OV Päeva 2009. aasta tegevuse aluseks oli LOVL Eestseisuse poolt koostatud ja esitatud päevakorrad, millised arvestasid OV Päeva ja Eestseisuste otsuseid.

OV Päeva koosolekutel arutati järgnevaid teemasid:

- Päästeala arengud ja päästeteenuse pakkumine muutunud eelarve tingimustes lähtuvalt Läänemaast;
- LOVL 2008. a tegevusaruande kinnitamine;
- LOVL 2008. a majandusaasta aruande, eelarve täitmise aruande ning revisjonikomisjoni akti kinnitamine;
- eestseisustes 2009. a jooksul esitatud koostööprojektide eelarvete omaosaluse summade kinnitamine;
- maavanema informatsioonid;
- LOVL 2009. a eelarve kinnitamine;
- LOVL 2009. a eelarve, OV koormuste muutmise ning kinnitamine;
- LOVL põhikirja muutmise;
- kohtumine EMOLi esindajatega;
- LOVL Eestseisuse koosseisu muutmise kinnitamine;
- Lääne maakonna riiklike ja eurotoetuste saamine aastatel 2004 – 2008.

LOVL Eestseisuse tegevus

LOVL Eestseisuse koosolekuid toimus 2009. aastal kokku 10. Käsitatud ja läbiarutatud temaatika oli väga laialdane.

Alljärgnevalt põhilistest:

- 2009. a Eestseisuseid läbiv paljukordne teema oli jäätmemajandus, -jaam, -seadus, -lepingud, -konkurss jne.
- Probleemid pensionide väljamaksmise ja kojukandega. Võlanõustamisest maakonnas.
- Ära on kuulatud informatsioonid võimaluste kohta LAK-lt, perioodiliselt EMOL-i tegemistest, Läänemaa tulevikumudeli arendusest, uuest moodustatud Keskkonnaametist, Lääne maakonna teehoiukava rahastamisest 2009. a, Lääne MK hooldus- ja õendusabi võrgu arengukava ettevalmistamisest, tööhõiveameti ja töötukassa liitumisega seonduvat, maakonna portaali toimimisest ning probleemidest, haridusalasest koostööst maakonnas.

- Päevakorda on võetud maavanema igakordne informatsioon, mis käsitleb aktuaalseid küsimusi.
- LOVL 2009. a muudetud eelarve heakskiitmine.
- Läbi viidi laiendatud Eestseisus Osmussaares, kus käsitleti uue ehitusseadusega seoses tekkivaid probleeme ning 2010. a eelarve koostamise põhimõtteid.
- Käsitleti Liidu põhikirja ning ametijuhenditega tegelemist.
- Arutati Läänemaa tutvustamise ürituse läbiviimist Tartus 2010. a aprillis.
- Kuulati ära: Läänemaa Arenduskeskuse (LAK) informatsioon avanevate projektide kohta, MV informatsioon isikliku abivahendi kaartide väljastamise võimalustest, Liidu eelarve täitmine I poolaastal ning 2010. a eelarve formeerimise alused, Kodukant Läänemaa informatsioon projektide hindamiskriteeriumide muutmisest, meetme “Tervislike valikute soodustamine” võimalustest. Otsustati nõustuda halduskoolituse projekti esitamisega Riigikantseleile.
- Viidi läbi LOVL 2010. a eelarve 3 lugemist.
- Kohtuti Eesti Noorteühenduste Liidu ja Eesti Noorsootöö Keskuse esindajatega, Eesti Omavalitsusliitude Ühenduse esimehega, Töötukassa Läänemaa esindajaga.
- Kinnitati taotluste rahastamised 2009. aastal, 2010. aasta eelarve formeerimise kriteeriumid ja eelarve lõplik variant peale 3. lugemist otsustati esitada Omavalitsuste Päevale arutamiseks jne.
- Kooskõlastati KOIT kava 2009. a eelistusnimekiri ning mitmesuguste projektide toetus- ja garantiikirjad.

LOVL juhtkonna tegevus

2009. aastal viidi läbi 10 juhatuse koosolekut, kus arutati läbi kõik Eestseisustele ja Omavalitsuste Päevale esitatavad teemad, probleemid. Juhatuse koosolekutel on osalenud Lääne maavanem. LAKi juhtidega arutati viimase finantsseisu ning perspektiive. Kohtuti Lõuna-Läänemaa ehitusinspektori ametkohale kandideerijaga jne.

LOVL büroo tegevus

Seisuga 01.01.2009 oli büroos tööl 5 ametnikku – tegevdirektor, 2 regionaalset ehitusinspektorit, keskkonnaspetsialist ja raamatupidaja. 15. juulist 2009 asus tööle uus Lõuna-Läänemaa regionaalne ehitusinspektor.

Alates 1. augustist 2008. a asub büroo Uuemõisas, Tehnika põik 2.

Büroo töötajad on 2009. aastal tegelenud igapäevase asjaajamise ja dokumendialase tegevuse kõrval veel:

- eestseisustele, Omavalitsuste Päevadele esinejate otsimise, materjalide ettevalmistamise, vormistamise ja protokollimisega ning info edastamisega kodulehte, meediale, maakonna portaalile jne;
- 2008. aasta eelarve täitmise materjalide ja 2010. aasta eelarve ettevalmistamise ja

materjalide vormistamisega;

- informatsiooni vahendamisega omavalitsustele, meediale ja teistele partneritele;
- regionaalsete ehitusinspektorite ja keskkonnaspetsialisti töö koordineerimise ja hinnangute saamisega nende töö kohta;
- omavalitsustes tehniliste tingimuste, ehitus- ja kasutuslubade väljaandmiseks ettevalmistamisega;
- jäätmemajanduse päevaprobleemide selgitamisega kohtadel, jäätme-eeskirjade, ja -kavade koostamise abistamisega, on esitanud Keskkonnaministeeriumile ettepanekud seaduste muudatusteks pakendi- ja jäätmeseadusse, algatanud jäätmehanke ettevalmistused;
- koos LAKi projektijuhiga Läänemaa omavalitsuste juhtivtöötajate pädevuskoolituse organiseerimise ja korraldamisega;
- LOVLi kodulehe korraldamisega 2009. aastal;
- teabenõuete, protestide ja ettepanekute esitamisega: Riigikogu, peaministri ning rahandusministri poole (riigieelarveliste kärbete kohta), Keskkonnaministeeriumile pakendiseaduse muutmiseks, Haridusministeeriumile hariduskulude vahendite puudujäägi kohta, Lääne Politseiprefektuuri poole navigatsioonivahendite soetamiseks Haapsalu Politseijaoskonnale, Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni poole Silma looduskaitseala välispiiri kohta;
- koolitustel, komisjonides, nõupidamistel ja muudel üritustel osalemisega.

KOKKUVÕTE

Kokkuvõtteks võib öelda, et 2009. aastal toimusid LOVLi büroo koosseisus muutused, kuid töötajate arv ei muutunud. Lähitulevikus tuleb ühiselt läbi LOVLi büroo tõenäoliselt suuremas mahus hakata tegelema haridus-, kultuuri- ja teiste valdkondadega. Tuleb analüüsida koostööd Läänemaa Arenduskeskusega ja teiste partneritega.

EMOLi poolt väljastatud ja LOVLi poolt vahendatud seaduse eelnõudele kooskõlastuste ja ettepanekute tegemine omavalitsuste poolt on liiga väike.

Palju segadust on põhjustanud otsustamatus haldusterritoriaalse reformi käsitlemisel valitsuse tasandil.

Laiendatud omavalitsuste liidu talgud Osmussaarel. Foto: Arno Peksar

4. LÄÄNEMAA OMAVALITSUSED

4.1. Haapsalu linn

Vapp:

Haapsalu vapil on kujutatud Evangelist Johannese (Läänemaa ja Haapsalu kaitsepühaku) kotkas. Sama kotkas oli algselt ka Saare-Lääne piiskopkonna vapil. Hiljem lisandus linna vapile vabalinna sümbolina kindluse kujutis. Arvatud on, et ilmselt on vapil kujutatud mitte niisama abstraktset torni nagu enamasti, vaid konkreetselt Haapsalu linnust.

Lipp:

Haapsalu lipp pärineb 1930-ndatest aastatest.

Lipp koosneb kahest osast: esimene osa (1/3) koosneb kolmest võrdsest laiust - sinine, keskel valge, teine osa (2/3) samuti kolmest laiust - ülal ja all valge, keskel sinine.

Linnalipp on alaliselt heisatud linnavalitsuse hoone ees asuvasse lipumasti.

Pindala: 10,6 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010: 11469

Kontakt:

Posti 34, Haapsalu, 90504

Telefon: 47 25300

e-post: hlv@haapsalulv.ee

Kodulehekülg:

www.haapsalu.ee

Lohesurf

Foto: Tõnis Padu

Aasta ehitis 2009

Foto: Tõnis Padu Promenaadi ehitus 2009. aastal

Foto: Tõnis Padu

Hea kodanik

2009 aasta oli Eestile raske aasta. Pole vahet, kas selle raske aasta põhjustas ülemaailmne finantskriis või Valitsuse oskamatus probleeme prognoosida ja lahendada. Põhjust on rahul olla, et raskuste kiuste suutsime jätkata promenaadi, universaalhalli ja kultuurikeskuse arendamise ja ehitamisega. 2010. aastal on jällegi põhjuseid rohkem miks tulla Haapsallu! Haapsalu on oskuslikult kasutanud Euroopa Liidu programmide toetusi. Haapsalu linnapead – Teet Kallasvee, Ingrid Danilov ja Urmas Sukles – on oma tööd teinud hästi.

Kui ma 2005. aastal istusin koos Haapsalu linnavalitsuse töötajatega Tõnu Kaljuste juures kodus ning arutasime ettepanekut korraldada ja hinnata väärilisemalt Cyrillus Kreegi loomingu, siis ei osanud ka optimistid loota, et Cyrillus Kreegi päevad kanduvad julgelt üle pikkade aastate. Tänu Tõnu Kaljuste fanatismile ja Haapsalu linnale on meie ajaloo suurkuju tõstetud väarikamale astmele.

2009 aastal vaatas Haapsalu volikogu uuesti üle linna arengukava ja seal seisavad mõnes kohas ka ilusad read – "...Haapsalus tegutseb viis lasteaeda, kuus üldharidust andvat kooli, Tallinna Ülikooli regionaalne kolledž, Haapsalu linnaruumis on jõudsalt arenemas Haapsalu Kutsehariduskeskus. Linnas on kaks haiglat, millest üks on üle-eestilise teeninduspiirkonnaga taastusravi haigla. Linnas on mitmeid kaasaegseid spordirajatisi..."

Need on strateegilised read, just neid ridu peame me kaitsma ja edasi arendama. Hüvede ja teenuste loomine nõuab rahalisi vahendeid – kohaliku omavalitsuse eelarve kandvamaks tulullikaks on üksikisiku tulumaks. Võrdluseks – 2008. aastal oli üksikisiku tulumaksu laekumine linnakassasse 98,2 miljonit, aga 2009. aastal oli see number 82,5 miljonit krooni, 2010 aastal prognoosime üksikisiku tulumaksu 77,7 miljonit krooni.

Mida rohkem kohapeal on töökohti, seda rohkem saab vastav kohalik omavalitsus investeerida ja elukeskkonda paremaks muuta.

Haapsalu linn seisab keeruka ülesande ees, kuna elanike arv ikkagi kahaneb, sest kogu Eesti ja Läänemaa põhiprobleem on töökohad ja kahanev elanikkond.

Me leiame Haapsalust ja Läänemaalt palju häid näiteid oma kultuurielu ja Euroopa Liidu investeringute kohta, oluline on siiski näha tervikpilti. Kõik head näited taanduvad, kui lähiaastatel ei teki positiivset programmi töökohtade loomiseks ja elanikkonna kasvuks.

Patriotismitundest peame olema siinkohal optimistid!

Loodame parimat! Loodame, et kohalike omavalitsuste ja keskvõimu suhted paranevad, siis paraneb jõudsamalt ka meie kogukondlik heaolu.

Kõike paremat soovides,

Jaanus Karilaid
Haapsalu volikogu esimees

TUNNUSTAMISED 2009

HAAPSALU VAPIMÄRK 2009

Haapsalu vapimärgi pälvisid 2009 aastal Piret Hallik-Sass ning Zemfira Tammik. Piret Hallik-Sass on 1990.aastate alguses töötanud Haapsalu Linnavalitsuse kultuurinõunikuna ning tänu tema algatusele on Haapsalus praegu omanäolised ja traditsioonilised festivalid, nagu näiteks vanamuusika- ja keelpillifestival. Tänu Pireti järjepidevale tööle saame Haapsalus olla uhked oma rikkaliku kultuurielu ja linna maine üle.

Zemfira Tammik pälvis vapimärgi panuse eest Haapsalu linna maine kujundajana. Suuresti tänu tema initsiatiivile on valminud uus haiglahoone, milles teenindatakse igal aastal enam kui 2000 patsienti üle kogu Eesti. Proua Zemfira Tammiku roll ei piirdu ainult Haapsalu ja Eesti riigi piiridega rehabilitatsioonisüsteemi arendamisel. Ta kuulub Baltimaade Seljaajukahjustustega Haigete Seltsi asutajaliikmete hulka, samuti on ta kuulunud Baltimaade Rehabilitatsiooni Assotsiatsiooni juhatusse.

Konkurss „AASTA PARIM EHITIS“

2009 a viis Haapsalu Linnavalitsus läbi neljandat korda konkurssi „Aasta parim ehitis“.

Igal aastal pälvib auhinna ehitis, mille puhul on kõige parema tulemuse andnud tellija, projekteerija ja ehitaja koostöö.

2009. aastal valiti parimaks ehitiseks **ILON WIKLANDI TEEMAKESKUS**.

Haapsalu vanalinna rajatud keskuse eesmärgiks on säilitada ja tutvustada raamatuillustreerija Ilon Wiklandi loomingut, luues aktiivset tegevust pakkuv laste kunsti- ja kirjanduskeskuse.

2006. aastal avatud Iloni Imedemaa sai 1. juulil 2009 endale uue teemakeskuse kompleksi.

Selleks restaureeriti olemasolevad hooned. Peahoone (dateeritud aastast 1897) kaks korrust sisustati näituseruumidega, seni kasutuseta pööningule said endale sobiva paiga Karlssoni tuba, Iloni teemakeskuse köök ja söögituba. Kõrvalhoone, endine tall-tõllakuur, võeti kasutusele laste loomeruumina. Õuele leiti sobivad paigad uute ehitiste jaoks ja seal asuvad nüüd Mattiase maja, paviljon lava ja terrassiga, võlukaev ja kadatiir.

Lahendus sai terviklik, nii hoonete välis- kui siselahendused, mis pakuvad aktiivset tegevust, uudistamist ja uurimist, sobituvad olemasolevasse vanalinna linnaruumi. Uued ehitised liituvad vanadega, pisike õueala on hästi ära kasutatud.

Konkurss „LILLELINE HAAPSALU“

2009. a selgusid konkursi „Lilleline Haapsalu“ tulemused. Konkursil osales 11 kinnistut: 6 pereelamut ja 3 korruselamut. Komisjoni poolt pälvisid tunnustuse pereelamutest Jaama 1 kinnistu ja korterelamutest Kalda 26 kinnistu. Parimaid kinnistuid tunnustab Haapsalu Linnavalitsus „Lillelise Haapsalu“ graveeritud plaadiga.

Korruselamute kategooriast tunnustuse saanud Kalda 26 kinnistu puhul on märkimist väärib terviklik lillede lahendus, kus kogu korterelamu esist soklit ääristavad Kalda tänava poolt lillevaasid. Märkimist väärib ka asjaolu, et selline lilleline lahendus on selle kortermaja ees toiminud järjepidevalt juba aastaid.

Konkursil ei osalenud sellel aastal ühtegi asutust, kuid komisjonil oli hea meel, et siiski oli mitmeid asutusi, kus lillevaasid ja amplid ilmestasid hoonete fassaade, näiteks Posti ja Karja tänaval.

Konkursil osalesid ka eelmisel aastal premeeritud Väike-Viigi 4 ja Kastani 26 kinnistud. Jätkuvalt on Väike-Viigi 4 aed vaatamisväärsus oma kaasaegse modernsuse ja möödujatele hea vaadeldavusega ning Kastani 26 esirinnas oma entusiasmiga kortermaja esise kaunistamisega.

HANS ALVERI NIMELINE PREEMIA 2009

2009. aastal otsustas linnavalitsus Hans Alveri nimelise preemia anda perekond Laurile aadressil Saue 5 asuva endise H. Alveri maja korrastamise eest ning Sulev Saareväli'le panuse eest Haapsalu kirikute renoveerimisel ning Haapsalu Piiskopilinnuse kellaprojekti eestvedamisel.

Sellel aastal kinkis linn preemiasaajatele Haapsalu ajalooliste vaadetega graafilised lehed.

Legendaarse Haapsalu linnapea Hans Alveri nimelise preemia asutas 1989. aastal Haapsalu muinsuskaitseklubi ning see antakse linnakodanikele või organisatsioonile, kes on möödunud aasta jooksul Haapsalu linna kaunimaks muutmisele kaasa aidanud. 1996. aastast annab auhinda välja Haapsalu Linnavalitsus.

HARIDUS- JA KULTUURITÖÖTAJATE TUNNUSTAMINE 2009

Haapsalu linnavalitsus tunnustas 2009. aastal viit linna kultuuri- ja haridustegelast, kes said Indrek Jetsi loodud pronkskuju ja rahalise preemia.

Tunnustust jagati viies kategoorias: aasta õpetaja, kultuuritegija, hariduselu edendaja, kultuurielu edendaja ja säravaim kultuurisündmus. Säärast tunnustust jagas linnavalitsus kultuuri- ja haridustegelastele esimest korda.

SPORTLASTE TUNNUSTAMINE 2009

2009. aastal tunnustas Haapsalu linn ka viit sportlast ja sporditegelast. Need olid Vaiko Vooremaa (Euroopa MV kuld jääpurjetamises), Nelli Paju (Euroopa MV pronks Eesti epeenaiskonnas), Helen Priinits (Nelli Paju treener), Kairit Olenko (kolm kulda kurtide MMilt ja üks pronks) ja Kaia Kanepi (eduka esinemise eest tennis).

PROJEKTID 2009

2009.a Alustati Promenaadi rekonstrueerimise projektiga, millega heakorrastatakse kogu promenaad s.h rajati uued kaldakindlustused. Rekonstrueerimistööd jätkuvad 2010.

2009.a Haapsalu Kultuurikeskuse rekonstrueerimine – teostati peamiselt välisfassaadi töid. Jätkub 2010.

2009.a valmistati ette ja detsembris esitati SA Innovele taotlus Läänemaa Spordikooli universaalhalli rajamiseks. Ehitus toimub 2010.

2009.a valmis Tagalahe-äärsete väikesadamate sissesõidutee süvendusprojekt, mille raames eelnevalt teostati mere põhja mõõdistusi ja keskkonnamõjude hindamine.

2009. teostati Haapsalu Noorte Huvikeskuse I korruse remont.

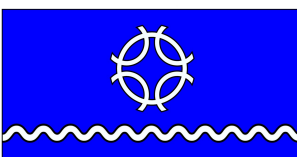
2009.a avati ametlikult koos Norra saatkonnaga Haapsalu värskest rekonstrueeritud staadion ning toimus heategevuslik teatejooks.

4.2. Hanila vald

Vapp:

Sinisel kilbil rõngasrist ja langetatud lainelõikeline varras; mõlemad hõbedased. Põhjendus: Hanila kirikaia vanadelt hauakividelt pärinev rõngasristi kujutis sümboliseerib viljakust - põllumehe töökuse tulemust ning jõukuse alust läbi aegade. Vapikilbi sinine värvus ja lainelõikeline varras viitavad valla mereäärsele asukohale ja paljude elanike merega seotud tegevusaladele.

Lipp:

Lipu laiuse ja pikkuse vaherkord on 5,5:11 ühikut, normaalmõõtmed 82,5 x 165 cm.

Sinise ristküliku keskosas, 0,5 ühikut ülaservast asub valge rõngasrist läbimõõduga 3 ühikut; selle all 0,5 ühikut lai valge laineline horisontaalvööt, 1 ühiku kaugusel lipu allservast.

Pindala: 232 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010: 1662

Kontakt:

Keskuse tee 3 Kõmsi küla
90102 Hanila vald Läänemaa

Telefon: 477 2243

e-post: vv@hanila.ee

Kodulehekülg:

www.hanila.ee

Esivere tuulepark

Foto Arno Peksar

Kurevere karjäär

Foto Arno Peksar

Kinksi külaselts 5

Foto Eha Kukk

Aasta 2009 Hanila vallas

Hanila valla 2009. aasta tegemistele vajutas oma pitseri süvenev majanduslangus. Valla maksutulud olid tugevas languses ning ka riigi poolt vähendati rahalisi eraldisi. Valla rahalist olukorda raskendas veelgi see, et 2008. aasta algusest peale ei laekunud vallale Kurevere karjäärist kaevandusõiguse tasu. Antud maksutulu laekumist vallaelarvesse takistas Keskkonnaministeeriumi haldusalas toimuv pikk ja aeglane menetlusprotsess võimaliku ülekaevandamise suhtes.

Et püsida tulude ja kulude osas tasakaalus, tuli tugevasti kulupoolt kärpida. Vähendati valla kõigi asutuste majanduskulusid ning töötajate palku. Lootus mingigi osa kaevandusõiguse tasu laekumisele püsis kuni aasta viimaste päevadeni. Rõõmu tegi, et kuidagi suutsime aasta lõpus töötajate palgad välja maksta. Muist arved jäid aga ootama 2010. aasta algust, kui viimaks natuke

kaevandusraha arvele saabus. Kokkuvõtvalt võib öelda, et vaatamata suurtele rahalistele raskustele suudeti koolid, lasteaiaid ja teised valla asutused toimivatena hoida.

Positiivsema poole peale jäi see, et 2004. aastal käivitatud üheteistkümne omavalitsuse koostööprojekt nende valdade territooriumitele jäävate tsentraalsete vee- ja kanalisatsioonisüsteemide arendamise osas jõudis lõpusirgele. Aasta alguses teostati viimased projektijärgsed tööd ja seejärel alustati projekti aruande koostamisega. Valdade ühisfirma AS Matsalu Veevõrk alustas teisest kvartalist toimimist vee-ettevõttena. See ei sujunud küll alguses päris ilma tõrgeteta, sest kõik omavalitsused ei võtnud kohe vastavaid otsuseid vastu, kuid pikemas perspektiivis peaks vee-ettevõtte toimima juba ladusamalt.

Hanila vald sai Virtsu lasteaia hoone renoveerimiseks rahastuse kohalike omavalitsuste investeringutoetuste (KOIT) kavast. Suvel viidi läbi riigihange ehitaja leidmiseks ja esitati Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele (EAS) põhitaotlus. Lisahangetega muretsetakse lasteaiale uued mänguväljaku elemendid, köögisüsteemid ja rühmaruumi mööbel. AS YIT Ehitus alustas töödega septembris ning jõudis aastavahetuseks poole peale. Ehitustööde lõpp on planeeritud 2010. aasta maikuuks, kus korrastatud objekt antakse vallale üle. Vald võttis projekti omaosaluse katmiseks laenu. Järgmisest õppeaastast tegutsevad hoones jälle lasteaia rühm, kooli poiste tööõpetus, perearst ja Virtsu isetegevusringid.

Kuigi aasta teises pooles muutus aktiivsemaks oma elukoha registreerimine Hanila valda, ei teinud see valla elanikkonna muutust aasta kokkuvõttes positiivseks. Valla elanike arv langes ikkagi aasta alguse 1690 elanikult aasta lõpuks 1662 elanikule. Valla elanike vanuselist struktuuri ja arvu parandaks ainult töökohtade juurdetulek tootmise ja teeninduse valdkonnas. Piirkonda ei muuda atraktiivsemaks ainuüksi valla investeringud haridusse, kultuuri, vee- ja kanalisatsioonirajatistesse või teedevõrku. Loodame, et piirkonna majanduselu elavneb uue majandustõusuga ning lisavõimaluse selleks annab Virtsu sadamasse kaubakäi rajamine.

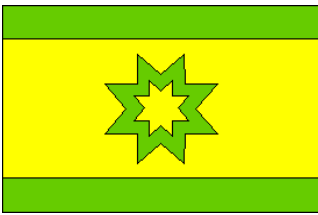
Arno Peksar
Vallavanem

4.3. Kullamaa vald

Vapp

Kuldsel kilbil roheline pügalrist, mille keskel samasuunaline ja -kujuline väiksem kuldne pügalrist. Kaarlõikelisel rohelisel vapitüvel kuldraha.

Lipp:

Ristkülikukujulise kollase lipu ülemise ja alumise servaga piirnevad rohelised laiud - kumbki üks ühikut lipu kogulaiusest. Kollase laiul keskel on roheline pügalrist, mille keskel samasuunaline ja -kujuline väiksem kollane pügalrist.

Pindala: 224,57 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010: 1242

Külade arv: 14

Kontakt:

Kullamaa küla Kullamaa vald

Läänemaa 90701

Telefon: 47 24760

e-post: info@kullamaa.ee

Kodulehekül:

<http://www.kullamaa.ee>

Lasteaia 10 sünnipäev

Helisev Kullamaa

Marimetsa Kapp Kullamaa VI jalgrattakross

Üdruma Külaselts – Maarja Jõevee lilltikandipäev

Aasta 2009 Kullamaa vallas

2009. aasta on nagu kõikjal mujal, nii ka Kullamaa vallas mõjutatud majanduslangusest. Eelarve koostati senisest kasinam. Kokku tõmmati palgafondi, vähendada tuli seltsi- ja sporditegevuse toetusi. Tore, et rahastamist leidis Hasartmängumaksu nõukogusse esitatud projekt, mille abil on Üdrumal nüüd vastremonditud sotsiaalkorter. Kullamaa vald osaleb mitmendat aastat ka Hajaasustuse veeprogrammis, mille kaudu on renoveeritud ja ehitatud mitmete majapidamiste kaevud ja veesüsteemid. Ühisveevärgi opereerimine anti 1. mail üle AS Matsalu Veevärgile. Tore, et suudeti 2009. a sügisel avada Kullamaa keskkoolis taas kaks 10. klassi. Rõõmustav on külaseltside aktiivne tegutsemine ja nende suur huvi ning entusiasm külakeskuste väljaarendamisel. Oma seltsimajad on eurorahade abil korda saanud Üdruma ja Kullametsa külaselts. Liivi ja Koluvere seltsimajade kordategemiseks taotlesid projektirahasid ka Liivi naisselts ja Koluvere külaselts, ehitustööd käivad. Vallavalitsus püüab siin igati abiks olla nii nõu kui ka vahenditega.

Valimistel usaldas rahvas Einar Pärnpuid, kelle juhitud nimekirja Kodukant Kullamaa saavutas ülekaaluka valimisvõidu. Einar Pärnpuu valiti valda juhtima juba kolmandat korda. Täna, kui 2010. a eelarve projekt on läbinud esialgselt nii majanduskomisjoni kui vallavalitsuse filtri, on selge, et alles jääb tasuta koolitoit, õpilased saavad ka edaspidi tasuta sõidu kooli ja koju, maamaks vallas ei tõuse. Kuid selge on see, et peab endasse vaatama ja millestki loobuma, et paremate aegade saabudes oleks säilitatud baas, millelt edasi liikuda. Üks, mis kindlasti ei muutu, on see, et elanikud on alati teretunud oma rõõmude ja muredega vallamajja, kus neid ootab ees töökas, sõbralik, abivalmis ja kompetentne kollektiiv, kes aitab lahendada probleemi parimal võimalikul viisil.

Jüri Ott
Vallavanem

Tunnustust pälvinud isikud 2009. aastal

KULLAMAA MEDAL

- **Heldi Leidsalu** - pikaajaline töö Kullamaa keskkoolis, Läänemaa 2008. aasta õpetaja

KULLAMAA VAPIMÄRK

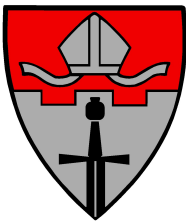
- **Helme Vendel** - pikaajaline töö Liivi raamatukogus, Läänemaa 2008. aasta parim maaraamatukoguhoidja
- **Anne Tuulik** ja **Rita Saviir** - valla külaelu edendamine, Kullametsa seltsimaja rekonstrueerimine
- **VALLA AUKIRI**
- **Merike Strööm**, **Kristi Post** ja **Ago Kirsipuu** - Kullametsa seltsimaja rekonstrueerimisele kaasa aitamine, külaelu edendamine

- **Ülle Tammearu** - Lõuna-Läänemaa laste lauluvõistluse korraldamine ja laste edukas juhendamine lauluvõistlustel, Läänemaa kultuuritegija 2008
- **Lembitu Tarang** - raamatu „Kodulooline Kullamaa loodusturistile” autor, Läänemaa kultuuritegija 2008

VALLA TÄNUKIRI

- **Perekond Suvi – Ideva talu Jõgisoo küla, Margot ja Rein Smitt – Nuiametsa talu Koluveri küla, Aita ja Vello Silde – Nuki talu Kullamaa küla, Maarja Jõevee ja Ergo Paat – Liivamäe talu Üdruma küla** „Kullamaa valla kaunis kodu 2009“
- **Mai Tamsalu** - Pikaajalise töö eest Liivi kaupluse juhatajana

4.4. Lihula vald

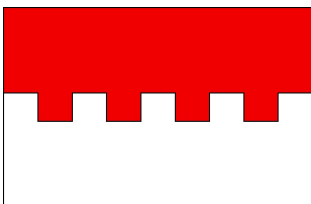

Vapp:

Põigiti müürihambuliselt poolitatud kilbi punasel ülemisel poolel on hõbedane piiskopimitra. Alumisel hõbedasel väljal on kilbi alumisest servast tõusev musta mõõga käepidemepoolne osa. Vapivärvid viitavad Läänemaale, Liivi ordule ja tsistertslastele. Müürihambuline jaotus tähistab kaitsefunktsioone ja osutab sellisena eestlaste muistsele maalinnale ning hilisemale piiskopi- ja ordulinnusele. Mitra tähistab piiskopivõimu, mõök ordu ja Lihula mail peetud taplusi. (Kavandi autor Priit Herodes)

Lipp:

Lipp on horisontaalsuunas müürihambuliselt poolitatud. Lipu ülemine pool on punane, alumine valge. Valge pool algab müürihambaga. Iga hamba pikkus on 1/9 lipu pikkusest, laius 1/7 lipu laiusest. Lipu laiuse ja pikkuse suhe on 7:11. Kandelipu suurus on 105 x 165 cm. (Kavandi autor Tõnu Kukk)

Pindala: 384 km²

Elanike arv 01.01.2010. a seisuga 2675

Külade arv: 25

Lihula linn, elanike arv 1474 (31.12.2009)

Läänemaa 90302

Telefon: 47 24630

e-post: vallavalitsus@lihula.ee

Kodulehekülg:

<http://www.lihula.ee>

Laulupeo rongkäik

Foto: Arvo Tarmula

Lihula lasteaia taasavamine, juhataja Anne Ööpik

Emadepäeva tähistamine

Läänemere maade konverentsist osavõtjad Penijõel

Aasta 2009 Lihula vallas

Lihula vald on tasane. Esile kerkivad vaid üksikud künkad nagu Kirbla, Lihula ja Parivere "mäed". Maastikku liigestavad enamjaolt kraavitatud väikesed jõed ja ojad, mis suubuvad Kasari jõkke või Matsalu lahte. Valla ida- ja kaguossa jäävad ulatuslikud Lihula ja Tuhu metsa- ja rabamassiivid, põhjaosas laiub ulatuslik Kasari jõe luht ja Matsalu lahe rannaheina- ja karjamaad. Kohati on säilinud puisniite. Esindatud on loopealsed. Metsades on valitsevaks puuliigiks kask, järgnevad mänd ja kuusk. Haritavat maad on ligikaudu 9000 ha e 23% valla territooriumist.

Lihula vallas asuvad osaliselt Matsalu rahvuspark ning Lihula ja Tuhu maastikukaitsealad. Looduskaitse ja -hoiu alad ning Natura 2000 alad hõlmavad kokku 47% valla territooriumist. Matsalu rahvusparki keskus asub Lihula vallas Penijõel.

Esimesed jäljed inimasustusest siinkandis pärinevad 5000 aasta tagusest ajast. Ajalooirikutesse ilmub Lihula 1211. a seoses eestlaste võitlusega Saksa-Taani-Rootsi vallutajate vastu. 1220. a vallutas Rootsi kuningas Johan Sverkersson Lihula linnuse. Linnusesse jäetud 500-meheline garnison hävitati aga 8. augustil 1220. a toimunud lahingus saarlaste poolt viimse meheni. 1224. a alistus Lihula sakslastele, kes rajasid Lihulasse oma kivilinnuse. Aastatel 1234-1251 oli Lihula Saare-Lääne piiskopkonna keskuseks. Lihula linnus koos linnuse juurde tekkinud asulaga hävisid 1558.-1583. a toimunud Liivi sõjas. Aastal 1581 vallutasid Lihula rootslased ning 1710. a, nagu kogu Eesti, tsaar Peeter I. Aastatel 1710-1711 laastas Lihulat ja selle ümbrust katk, mille ohvriks

langes ligikaudu 90% elanikest. 19. sajandi teisel poolel kujunes Lihula alev taas kohalikuks keskuseks. 20. sajandil said Lihula alev ja ümbruskond kannatada 1941. a II maailmasõja lahingutes ning nõukogude võimu terroritegude läbi. 1945. a eraldati Lihula alev halduslikult Lihula vallast. 1950.-60. aastatel kasvas alev kiiresti, olles 1950-1961. a samanimelise rajooni keskuseks. Peale Eesti iseseisvuse taastamist 1991. a nimetati Lihula alev 1993. a linnaks. 1999. a otsustasid Lihula linnavolikogu ja Lihula vallavolikogu ühineda üheks omavalitsusüksuseks – Lihula vallaks.

Lihula valla majanduslikuks ja kultuuriliseks keskuseks on Lihula linn. Esindatud on toiduainete-, tekstiili-, õmblustööstus, ehitusmaterjalide tööstus, samuti turba tootmise, transpordi-, autoremondi-, ehitus-, ja metallitöö ettevõtted. Lihulas paiknevad elektri-, ja sideettevõtete allüksused ning suuremate pankade kontorid. Väljaspool Lihula linna on põhitegevusalaks põllumajandus. Omapäraseks majandusharuks on Matsalu lahe pilliroo varumine ja rookatuste tegemine. Arenemas on turism ja puhkemajandus. Lihula vallas tegutsevad gümnaasium, põhikool, 2 algkooli, lasteaed, muusika- ja kunstikool, kultuurikeskus (kultuurimaja, muuseum, noortemaja) ja 4 raamatukogu.

2009. aasta tippsündmus Lihula vallas

Lihula katlamaja rekonstrueeritud

2. oktoobril 2009. a taasavati pidulikult Lihula katlamaja. Lindi lõikasid läbi OÜ Lihula Soojus juhataja Tõnu Teesaar, Norra Suursaatkonna I sekretär Ingrid Susanne Farner, Lääne maavanem Neeme Suur, keskkonnaminister Jaanus Tamkivi, riigikogu liige Aleksei Lotman ning Lihula vallavanem Anu-Lii Jürman.

1990-ndatel alustatud teekond jõudis lõpule. Algul veidravõitu tundunud idee, kütta Matsalu märgalalt pärit biomassi Lihula katlamajas, sai teoks.

Rekonstrueerimise käigus:

- * Demonteeriti kaks vana 1970-ndate lõpust pärinevat põlevkiviõlil töötanud katelt (kolmas ja uuem põlevkiviõlikatel säilitati tippkoormuste ja eriolukordade tarbeks);
- * paigaldati universaalne Taani firmas *Danstoker* valmistatud kuiva rohtset biomassi (hein, põhk, pilliroog) või hakkpuitu põletav 1,8 MW võimsusega põhikoormuskatel;
- * katlamajale ehitati biokütuste ladustamiseks juurdeehitus, kuhu paigutati ka biokütuste etteandesüsteemid ja tõstemehhanismid – eesmärgiga tagada võimalikult suur mehhaniseeritus ja automatiseeritus;

* paigaldati uus veepehmenussüsteem, vahetati välja kogu torustik, juhtimisautomaatika, tuleohutus- ning elektrisüsteemid;

* uuendati katlamaja fassaad ja rajati betoonplaatidest juurdepääsuplats.

Ehitustööd kestsid 4. maist kuni 31. augustini 2009. a. Peaehitajaks oli biokütuste kateldele spetsialiseerinud AS Tamult, kellele olid abiks AS Maru Ehitus (üldehitus ja katlamaja lao ehitus), OÜ Kraanavabrik (kütuste lao tõstemehhanism) OÜ Magistraal ja OÜ Netronic (katlamaja platsi ehitus).

Taastuvate biokütuse kasutuselevõttuga kadus vajadus kalli põlevkiviõli kasutamiseks Lihula katlamajas. Tavaolukorras kasutatakse 100% kohalikke taastuvaid biokütuseid ja põlevkiviõli on vaid reservkütus. Oluline on teada, et CO₂ eraldumine atmosfääri väheneb 1300-1350 tonni võrra aastas. Kogu ettevõtmisele annab lisaväärtust asjaolu, et suurem osa Lihula katlamajas kasutatavast biomassist varutakse Matsalu rahvuspargi poollooduslikelt maastikelt. Viimaste säilimine on esmatähtis Matsalu linnuriigi kaitsel. Loodetavasti on lähitulevikus võimalik ka sooja hinda vähendada.

Ilma välisabita poleks Lihula katlamaja rekonstrueerimine võimalik olnud. 2006. a esitas OÜ Lihula Soojus Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismile taotluse katlamaja rekonstrueerimise rahastamiseks. Positiivne otsus tuli 13. novembril 2007. a. Projekti „Kasvuhoonegaaside emissioonide vähendamine taastuvate biokütuste kasutuselevõttuga OÜ Lihula Soojus katlamajas“ toetusleping allkirjastati 23.05.2008. a. Lepingu kohaselt toetasid Island, Liechtenstein ja Norra Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismi vahendusel Lihula katlamaja rekonstrueerimist 0,38 miljoni euro ehk 5,9 miljoni krooniga (50% projekti mahust) . Ülejäänud osa tuli OÜ-l Lihula Soojus katta pikaajalise laenuga. Projekti juhtpartneriks oli OÜ Lihula Soojus, partnerid TTÜ Soojustehnika Instituut, OÜ Kirbla, Lihula Vallavalitsus, Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare region, projekti juhtis OÜ Foxia. 19.12.2008. a sõlmiti leping Lihula katlamaja rekonstrueerimiseks AS-ga Tamult. Lepingu maht oli 11,5 miljonit krooni.

Eellugu

- 1990-ndad aastad – Matsalu Looduskaitseala töötajad eesotsas Aleksei Lotmaniga esitavad idee – kasutada Matsalu märgala rohtset biomassi Lihula linna kütmiseks.
- 1999. a valmib taastuvenegiakeskuse Taasen uuring „Matsalu märgala biomass biokütusena“.
- 2001. a saab kohalike taastuvate biokütuste kasutamine Lihula linna kütmisel kirja Lihula valla arengukavasse.
- 2005.-2006. a viib Lihula Vallavalitsus ellu projekti „Eluterve ja jätkusuutlik keskkond Lihula vallas - Matsalu märgala pilliroo ja muu biomassi kasutamine Lihula linna energiavarustuseks“, mille maht oli 0,37 miljonit krooni ja eesmärk – Lihula katlamajas Matsalu märgala rohtse biomassi kasutamise tehnilise võimalikkuse ja majandusliku tasuvuse selgitamine. Rahastaja oli 74% ulatuses PHARE Struktuurifondide Projektide Ettevalmistamise fond (PPF II). Uuringu koostas Tallinna Tehnikaülikooli Soojustehnika Instituut.
- 2007.-2008. a OÜ Lihula Soojus projekt „Rohtse biomassi kasutuselevõtmine Lihula soojusvarustuses“. Maht 0,5 miljonit krooni. Valmis Lihula katlamaja rekonstrueerimise

ehitusprojekt. Rahastaja KIK-i vahendusel Euroopa Rekonstruktsiooni ja Arengu Pank 64% ulatuses.

- 2009. a toimus Lihula katlamaja rekonstrueerimine.

Riho Erismaa
Vallavanem

4.5. Martna vald

Vapp:

Valla vapi koostamisel on aluseks võetud Martna kiriku kui ka kihelkonna ajalugu.

Martna kirik ja kihelkond on oma nime saamisel seotud Püha Martini'ga. Kuna Püha Martini nimelisi kirikuid on Eestis rohkem, siis vapi koostamisel otsustati ta poolitada, nii et üks pool oleks seotud Läänemaaga. Nii on vapi ühel poolel kujutatud Püha Martinit, kes annetab kerjusele pool oma mantlist, ja teisel poolel osa Läänemaa vapist. Vallal lipp puudub.

Pindala: 296 km²

Elanike arv 01.01.2010 seisuga 972

Külade arv: 34

Kontakt:

Martna küla, Martna vald

Läänemaa 90601

Telefon: 47 25042

e-post: vallavalitsus@martna.ee

Kodulehekülg:

<http://www.martna.ee>

Kirna küla

Lapsed küpses viljas

Martna rahvariidemustrid

Vana tamm Ehmjas

Aasta 2009 Martna vallas

Martna vallas alustasid tööd kaks ettevõtet: OÜ Ovolex ja OÜ Martna Garaaž. OÜ Ovolex tegeleb sugulinnu kasvatusel. Linnufarmi avamisel oli kohal ka TV3, kes tegi sündmusest [uudisloo](#). Uudist kajastas maakonna ajaleht Lääne Elu artiklis "[Talleg taastas Väike-Lähtus kanala](#)". OÜ Martna Garaaž eripäraks on see, et ettevõtte loojateks on Martna valla noored mehed. Ettevõtte tegevvaladeks on rehvitööd ja autoremont. Aasta lõpuks olid nad oma tegevuses nii edukad, et laienesid juba ka Haapsalu linna, pakkudes sealsetele tegijatele konkurentsi. Nendegi tegemisi kajastas Lääne Elu oma [artiklis](#). Kumbki ettevõtte pakub tööd vähemalt neljale inimesele.

[Maakondliku võidupüha ja maakaitsepäeva](#) tähistati seekord Martnas. Eesti presidendi poolt saadetud võidutuli saabus kohale piirivalve helikopteriga. Võidupüha miiting peeti Vabadussõja ausamba juures, kus maavanem jagas soovijaile jaanitulede süütamiseks võidutuld. Kaiseliit pakkus sõdurisuppi ja näitas sõjatehnikat. Kohal oli pästeteenistus oma tehnikaga ja kodutütred, kes jagasid oma oskusi ja korraldasid mängu. Öhtul süüdati jaanituli. Fotomeenutusi [Egon Erkmannilt](#) ja [Raimond Danilovilt](#). [Läänemaa portaal kajastas sündmust](#).

Rõude külaseltsi algatusel avati Rõudes postkontor, mis on Läänemaa esimene frantsiisikontor. Frantsiisikontor on lepingu alusel töötav postkontor, mis osutab postiteenust samas hoones, kus töötav ettevõttegi. Kontor ei tegele posti kojukandega. Pikem lugu ilmus [Lääne Elus](#).

Valmis sai raamat "[Jüri Agurauja ja Martna](#)", kus on Martna koolijuhataja Jüri Agurauja elulugu,

lühivõtte Martna seltsi- ja kultuurielust, kohalikest majandustegevusest ja õpilaste mälestused. Martna kalmistul avati Jüri Agurauja mälestuskivi.

Martna Põhikooli 59 õpilase uueks direktoriks sai Tiit Aedmäe. Koolis korraldati laulukonkurss [Martna Laululind 2009](#). Suureks üllatuseks selgus, et pooled kooliõpilastest osalesid võistlusel!

Aktiviseerunud on noorte tegevus. Jätkuvalt on avatud noortekeskus, kus tegutsevad põhiliselt kohalikud koolinoored. Moodustati Martna Noortekogu, kes viis läbi oma logo konkursi, korraldas sõbrapäeva, valla [perepäeva](#) ja mitu üritust noortele. Noortekogus tegutsejad on vanuses 20-30 aastat.

Tegevust alustasid kaks kultuuriga seotud ühendust. Moodustati [MTÜ Keskvere kultuurikoda](#), mille eesmärk on hallata Keskvere mõisasüdan ja avada see külastajatele. Samuti püütakse läbi selle tegevuse ja pajude muude ettevõtmiste aidata kaasa Keskvere küla kui terviku arengule. Tegevust on alustanud Martna tegusad naised, kokku on koondunud naispere üle valla. Nad käivad koos üks kord kuus ja suurüritusteks on olnud leemekulbiliigutajate võistlus, kus hinnatakse perenaiste hoidiste tegemise oskust.

Tegusad on olnud Martna Päevakeskus ja Rõude küla selts. Martna Päevakeskuses on peetud rahvakalendri pühi, lauldud, õpitud juurde uusi oskusi, kootud vaipu, maalitud portselani ja käidud väljasõitudel. Rõude küla seltsis kootakse vaipu, [tehakse savitoid](#) ja plaanis on rohkem hakata rõhku panema puutööle. Seekord kooti ka Martna rahvariideseeliku kangast. Korraldati [isetegijate päev](#), kus päevateemaks oli "Kuidas toime tulla majanduskriisi ajal" ja kolhooside moodustamise 60. aastapäev, mis oli endise Kasari kolhoosi liikmete ja töötajate [taaskohtumisõhtu](#).

Kulturielamusi on pakkunud [Saueaugu Teatritalu](#) ja Suure-Lähtru mõis. Lavastusega "Küüni täitmise" lood ja laulud jätkati kohavaimu ja teatriteksti lähedusele ülesehitatud lavastustesarja Saueaugu teatritalus. Suure-Lähtru mõis on turismiobjekt, seal korraldatakse ka kontserte ja muusikaõhtuid.

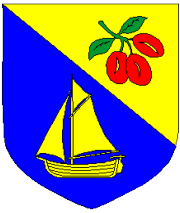
Spordielu eedamateks sündmusteks olid Martna IV jalgrattagross ja kaheksandat korda toimunud Martna Matt – Martna lahtised meistrivõistlused kreeka-rooma maadluses. Maadlusvõistlusele tuli 51 noorsportlast üle Eesti. Võistluse korraldaja Tiit Seiton ütles, et Martna Matile tulevad poisid esimese võistluskogemuse saamiseks, aga samas on see võistlus, kuhu tulevad ka õpilaste vanuseklassi parimad üle Eesti. Seekord maadlesid poisid Väandrast, Tallinnast, Maardust, Kehtnast, Haapsalust, Vana-Vigalast, Märjamaalt ja muidugi Martnast. Maakonda jäi kokku 14 medalit.

Erakordne sündmus toimus peale kohalike omavalitsuste volikogude valimisi, kui esmakordselt Martna valla ajaloos valiti vallavanemaks naine

Tiiu Aavik
Vallavanem

4.6. Noarootsi vald

Vapp:

Kaldjaotusega paremalt poolitatud kuldne-sinise kilbi ülemisel, kuldsel väljal on oks kolme punase ploomi ja kahe rohelise lehega; alumisel, sinisel väljal paremale suunduv ühemastiline kahvelpurjestusega kuldne purjekas.

Lipp:

Lipp koosneb kolmest võrdse laiusega horisontaalsest värvilaiust: ülemine laid on sinine, keskmine must ja alumine kollane. Lipu normaalmõõtmed on 105 x 165 cm, laiuse ja pikkuse suhe on 7 : 11.

Pindala: 296 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010: 895

Külade arv: 22

Kontakt:

Pürksi/Birkas küla, maja nr. 9

Läänemaa 91201

Telefon: 47 24350

e-post: vv@noavv.ee

Kodulehekülg: <http://www.noavv.ee>

Aulepa tuulepark

Foto: Ülo Kalm

Osmussaare sadamahoone teabepunkt. Foto: Ülo Kalm

Kairo Kivi

Foto: Toomas Vabamäe

Roosta seikluspark

Foto: Jaanus Treial

Aasta 2009 Noarootsi vallas

Vallale tõi aasta kaasa mitmeid investeringuid nii avaliku kui ka erasektori poolt. Samuti toimusid struktuuri ja asustusjaotuse muudatused ning aasta lõppes kohalike omavalitsuste valimistega.

Seoses majandusliku olukorra järsu muutusega oli ka Noarootsi vald sunnitud oluliselt vähendama oma kulutusi. Vaatamata sellele suudeti ellu viia või alustada mitmete arendusprojektidega.

Koostöös MTÜ Noarootsi Kaunistamise Seltsiga valmisid Pürksi Avatud Noortekeskuse uued ruumid, mille tööle rakendumine jääb järgmisesse aastasse. Ruumide valmimist rahastas suuremas osas PRIA (külad uuendamise ja arendamise investeeringutoetuse meede 3.2). Samuti valmis koostöös Ettevõtete Arendamise Sihtasutusega Osmussaare sadamahoone-teabepunkt (piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programm) ning Pürksi lasteaia juurdeehituse fassaadi soojustus-viimistlus (hasartmängumaksust regionaalsete investeeringutoetuste andmise programm). Alustati Österby sadama-ala ja muuli korrastamisega ning parkimiskohtade rajamisega. Nimetatud projekt saab teoks tänu MTÜ Kodukant Läänemaa Leader programmile. Koostati Sutlepa vabaaja keskuse eelprojekt. Kauaoodatud hoone ehitust finantseeritakse suures ulatuses Siseministeriumi KOIT kavast. Keskuse põhiprojekti koostamine ning ehitus jääb kahte järgmisse aastasse.

Erasektori ligi miljardi kroonise investeeringuna valmis Aulepas Baltimaade suurim tuulepark. Oma 13 tuuliku ja 39 MW koguvõimsusega annab see märkimisväärse panuse Eesti rohelistesse energiasse. Roosta Puhkekülas valmis seikluspark, kus leiavad huvitavat tegevust igas vanuses seiklushuvilised. Roosta liivarannad meelitasid Surfilaagrise kokku suure hulga surfihuvilisi.

Struktuurilise muudatusena ühendati Noarootsi kool ja lasteaed. Loodame, et peale juhtimise lihtsustumise annab ühendamine ka olulise rahalise kokkuhoiu.

Asustusjaotuse muudatusena lisandus valda uus küla. Valla 23. küla on mereäärne, Telise neemel asuv 12 elanikuga Telise/Tällnäs küla.

Sportlike saavutustena märgiks eelkõige valla tubli noore Kairo Kivi saavutusi kardisportis. Kairo võitis Raket klassis Eesti meistritiitli. Rotax MiniMax klassis tuli noormees nii Läti meistriks kui ka saavutas Hollandis Chrono WinterCupil teise koha.

Oktoobris toimunud kohalike volikogude valimistel sai valimisvõidu valimisliit Parem Noarootsi.

Uus vallavolikogu koosseis valis uueks vallavolikogu esimeheks Rein Vatku ning senise kauaaegse vallavanema Ülo Kalmi asemele uueks vallavanemaks Aivar Krooni.

Kokkuvõttes võib öelda, et vaatamata keerulisele majandusolukorrale ja tulude vähenemisele oli lõppenud 2009. aasta Noarootsi vallale edukas ning tulevikule minnakse vastu ootustega.

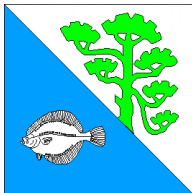
Rein Vatku
Volikogu esimees

4.7. Nõva vald

Vapp:

Vapi põhimotiivid tulenevad valla asendist ja looduse omapärast. Vald jääb Eestimaa mereäärsesse loodenurka, siin on suured metsad ja sood. Meri ja mets on ka valla elanike tähtsamaid elatusallikaid. Vapi sinine värvus ja lestakala sümboliseerivad merd ja kalapüüki. Sinine on ka taeva, nooruse ja lootuse värvus. Hõbedasel väljal olev roheline stiliseeritud rannamänd on metsade ja üldiselt looduse võrdkuju. Hõbedane on samuti valguse, puhtuse ja vaimsuse värvus. Kaldjaotusega paremalt poolitatud hõbe-sinise kilbi ülemisel, hõbedasel väljal roheline mänd; alumisel, sinisel väljal hõbedane lestakala.

Lipp:

Nõva valla lipp on ruudukujuline vapilipp, mille normaalmõõtmed on 105 x 105 cm.

Pindala: 129,6 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010: 424

Külade arv: 8

Kontakt:

Nõva vald

Läänemaa 91101

Telefon: 47 24670

e-post: novavald@novavald.ee

Kodulehekülg: <http://www.novavald.ee>

Nõva tee avamine

Peraküla teater

Aasta 2009 Nõva vallas

2009. aasta ei tähendanud Nõva vallale ainult raske majanduskriisi all ägamist. Loomulikult oli raske, ei tahtnud see lubatud ja oodatud tunneli lõpu valgus kuidagi kätte jõuda.

Nüüd ajadistantsilt tagasi vaadates, võib mõneti hoopis rõõmu tunda, et polnudki nii hull, ellu jääme! Varasem konservatiivsem mõttelaad säästis meid laenuikkesse langemast, sest vallal laenu lihtsalt polnud. Vastupidi, headel aegadel olime suutnud koguda hoopis sääste! Need küll vähenesid, kui kevadine sulalumi, aga ometi mitte nulli.

Majandamismuresid „varjutas“ hoopis hea uudis valla teedehituses. Terve inimpõlv nõvakaid oli elanud teadmises, et kõvakattega tee Tallinna ja Haapsallu tuleb kohe-kohe. Nii alates Moskva olümpiaajast ligi kolmkümmend aastat. Nii mõnigi meist ei jõudnudki ära oodata. 2009. aastal

toimus kõik nagu ime väel – mitme aasta ettevalmistustööd kulmineerusid mõnenädalase kõigi strateegiliselt olulisemate teede asfalteerimisega. Ühtäkki tuli ümber harjuda. Nõvaka autot ei tundnudki enam ära tolmu järgi. Ka kulud autoremondile vähenesid silmnähtavalt ja seda n.n „raskel ajal“! No mida sa hing veel tahad!?

Nõvaka loomuses ei ole nukrutseda tegevusetult kodus. Sisemine tung isetegevuse, spordi ja vaba aja kultuurse veetmise järgi ei lase kalendris tekkida tühje auke. Nõvakal on aina kiire! Suur osa meist laseb end ikka kaasa tõmmata näitlejaks Peraküla teatri teatritükki. 2009. aastal esitati näidend Nõva elust Eesti NSV ajal 1970-80 aastate kolhooside perioodil.

2009.aasta lõpul toimusid kohalikud valimised. Volikogu koosseisus toimus tuntavaid muudatusi ja vald sai uue vallavanema. Siiski tagajärjeks ei olnud uue valitsuse poolt platsi puhtaks tegemine ja vana eitamine. Ei! Ennemini oli tegemist varasema tegevusliini jätkamise ja järjepidevuse põhimõttega. Uued tulijad võtsid nüüd valla ühise koorma kanda ja andsid varasematele tegijatele hingetõmbeaega. Põhimõtteliselt eelistavad nõvakad asju ajada rahulikus meeles.

Kirjutada võib veel paljust. Parem tule Nõvale ja küsi meilt otse! Nõvakas ei ole sõnaaher!

Enn Laansoo
Vallavanem

4.8. Oru vald

Vapp:

Valla vapp on alt kumera kilbi kujuline, laiuse suhtega kõrgusesse 5:6. Valla vapp on jaotatud vertikaalselt pooleks, vasak pool roheline, parem pool sinine. Roheline ja sinine värv sümboliseerivad valla mereäärset asukohta. Sinise ja rohelise värvi taustal on 3-est kuldsest viljapeast koosnev kimp, mis sümboliseerib valdavalt põllumajanduslikku tegevust vallas.

Lipp:

Oru valla lipp on ristkülikukujuline vapilipp. Lipu normaalmõõtmed on 105 x 165 cm; laiuse ja pikkuse suhe on 7 : 11 ühikut.

Pindala: 129,6 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010: 942

Külade arv: 15

Kontakt:

Oru vald

Läänemaa 91001

Telefon: 47 24651

e-post: vallavalitsus@oruvald.ee

Kodulehekül:

<http://www.oruvald.ee>

Lasteaed

Saunja loodus

Aasta 2009 Oru vallas

Oru vallas elas 2009. a 1. jaanuari seisuga 942 inimest. Elanikkond on vähenenud viimase seitsme aasta jooksul keskmiselt nelja inimese võrra aastas.

Töötajatest põhiosa on tööd leidnud erineva profiiliga väikeettevõtetes, mis paiknevad koduvallas, naabervaldades, Haapsalus, Keilas ja Tallinnas. Valla ettevõtlust iseloomustab tegelemine erinevate valdkondadega: põlluharimine, loomakasvatus, turbatootmine, lihatööstus, turismikorraldus, ehitus ja metsandus.

2009. aastal alustati Oru kooli juurdeehitusega. Kool saab kaasaegse kunstiklassi, mida võivad kasutada ka täiskasvanud kunstihuvilised.

Linnamäe lasteaias lõpetati välisfassaadi uuendamine ja paigaldati keskküttesüsteemi tasakaalustaja, mis peab andma märgatavat kokkuhoidu hoone küttekuludes.

Linnamäe küla vee- ja kanalisatsioonivõrkude osalise renoveerimisega alustati Euroopa Liidu rahalisel toel 2009. aasta märtsis.

Riigipoolse rahaeraldise olulise vähenemise tõttu ei saanud teostada suuremaid tee-ehitustöid.

Seoses raske olukorraga majanduses ja finantssektoris alustati 2009. aasta lõpus kehtiva arengukava analüüsiga ning koostöös volikogu komisjonidega ja erinevate huvigruppidega korrigeeriti lähituleviku plaane.

Oru valla suurim väärtus on tema inimesed. Meil on tublid, töökad ja ettevõtlikud inimesed.

Arno Kelnik
Vallavanem

Oru vallavolikogu ja vallavalitsus tänas 2009. aastal erinevate elualade inimesi:

- kodukaunistajad Aarne ja Ene Kadanik, Robert ja Marje Mintel, Aare Laurand;
- aasta imeline vanavanem Vello Nõupuu;
- hooldekodu kauaaegne meditsiiniõde- koduhoidja Ninella Soosaar;
- aasta õpetajad Ülle Kübarsepp ja Andres Kampmann;
- laste huvitegevuse korraldajad Edita Luik, Kaidi Sits, Renno Silde, Kadi Paaliste;
- täiskasvanute huvitegevuse korraldajad Aive Nõupuu, Ülle Ehanurm, Elen Ormus, Kaia Vooremaa, Viktoria Mitman;
- rahvakultuuritraditsioonide kandjad Eneken Viitmaa, Elo Jürise, Eha Toomsaar, Ruth Kampmann, Leili Küünarpuu, Rita Notton, Andres Notton, Aivar Jõemaa;
- sporditegijad Liili Heilu, Teele Lumeste, Georg Paaliste;
- ürituste korraldajad Marili Lepiku, Kerda Ledis, Ille Vatter, Tiina Laurand, Kristiina Meresaar, Lauri Lilleoks
- head koostööpartnerid Mart Veide, Astrid Rääli ja Aarne Rääli.

Nendel tublidel inimestel on kõigil ühine nimetaja – nad panustavad iseenesest mõistetavalt valla arengusse tunduvalt rohkem kui igapäevatöö seda nõuaks!

Linnalähedane asukoht, hea ja turvaline elukeskkond ning tublid inimesed on Oru valla kaubamärgiks, siia tasub tulla ja jääda!

4.9. Ridala vald

Vapp:

Rõngasrist sümboliseerib elupuud, mis tähendab igavest elu ning pärineb unikaalselt muistiselt, milleks on trapetsikujuline hauaplaat Ridala kiriku edelanurga lähedal. Risti harude vahelised kollased sektorid sümboliseerivad Päikeseketast ilmasamba otsas.

Punase kilbi alumisest servast tõusev hõbedase ääristusega must, jalaga rõngasrist. Risti harudevahelised sektorid on kuldsed.

Lipp:

Ridala valla lipp on vapilipp, millel on vapil olevad kujundid pööratud horisontaalseks. Punase kanga vardapoolsel osal on must valge äärisega rõngasrist. Risti lehvipoolne haar väljub ringist ning läbib horisontaalselt lehvipoolse lipuvälja. Risti harude vahelised sektorid on kollased. Lipu normaalmõõtmed on 105x165 cm ning laiuse ja pikkuse suhe 7:11.

Pindala: 253,4 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010: 3311

Külade arv: 56

Kontakt:

Tallinna mnt 83, Uuemõisa,

Läänemaa 90401

Telefon: 47 24670

e-post: info@ridala.ee

Kodulehekülg: <http://www.ridala.ee>

Aasta 2009 Ridala vallas

2009. aasta lõppedes oli Ridalas 3 311 püsielanikku – elanike arv suurenes 76 inimese võrra! Elanike arvu suurenemine viimastel aastatel on meile üsna olulise tähendusega märk, kuna oleme oma põhitähelepanu suunanud teadlikult noortele ja lastele. Sel aastal saime lõplikult valmis Ridala põhikooli peahoone, mis just oma 50. sünnipäevaks uuenenud sisu sai. Nüüd on selles koolis head õppimis- ja õpetamisvõimalused, mis tulevikuarenguid toetavad. Rõõmu teeb, et peahoones on nüüd oma koht Ridala raamatukogul, kus varasemast palju avaramates ruumides vilkam elu käib. Õpilased on innustunud uutest kohapealsetest lugemisvõimalustest, mis kunagisest ühes korteris tegutsemisest väga palju erineb. Kooli juurde kuulub ka lasteaed, nüüdseks on mõlemad hooned üle viidud maaküttele. Kuigi õpilaste arv Ridala koolis on langenud, on just lasteaia täituvust vaadates enam kindlustunnet kooli tuleviku arengutes.

Endises sovhoosikeskuses asuvad Ridala põhikooli sportimise ruumid, mis vajavad kaasajastamist ja kordategemist – need tegemised on kindlasti lähituleviku tööd. Selle hoone eraldi osa sai rekonstrueeritud Panga küla noortekeskuseks, mis nüüd aktiivselt tegutseb. Plaanis on teha niisugune koht noortele ka Uuemõisa mõisahoonesse – see aga sõltub eelkõige lähiaastate rahalistest võimalustest.

Aastaid on püütud saada lisavahendeid Uuemõisasse lasteaia ehitamiseks, kuid siiani pole see õnnestunud. Uuemõisa algkooliga kavandatavad arengud on otseselt lasteaiaiga seotud, sest vajadus selle teenuse järele on väga suur ja lahendus käeulatuses. Paaril viimasel aastal on vallavalitsus

korraldanud vastuvõtu titadele ja nende vanematele, et uutele vallakodanikele kinkida hõbelusikas, kus Ridala vapile lisaks peal ka lapse nimi ja täpne sünniaeg. Need vastuvõttud on muutunud traditsiooniks, mida pole kavas katkestada. Üle aasta on Uuemõisa algkooli juures tegutsenud beebikool, kus osalejaid üle kolmekümne. Ridalas sündis 2009. aastal 36 last.

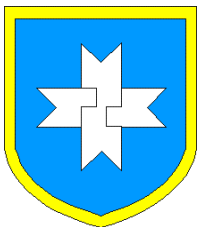
Kõige suuremate rahadega seonduvad ühisveevärgi ja -kanalisatsioonitööd. Lõpetamata jäid need tööd vaid Panga külas, kus saadud rahast ei piisanud ja nüüd tuleb uus taotlus esitada, et ka seal asjad korda saaksid. Vald on võtnud suuna, et aastaks 2013 oleksid kõik Ridala valla tiheasustusega alad vee- ja kanalisatsioonisüsteemidega kaetud. Hajaasustuse osas on oma programm, mille abil aidatakse rahastada uute kaevude või torustike ehitamist. Ka siin on olnud palju taotlejaid ja elanikud tegutsevad aktiivselt.

Ridalas on alati midagi käsil ja siin tehakse palju, sest aktiivseid ja ettevõtlikke inimesi on vallas rohkesti. Eelkõige nendest sõltubki elu meie 56 külas ja kahes alevikus. Enamjaolt on korda saamas seltsidele kasutada antud majad ja nüüd tuleks enam tähelepanu suunata sisule. Just elanike eestvedamisel sai meie kõige väiksem – Asuküla kool – omale väga esindusliku mänguväljaku ja nüüd on lastel uued võimalused, mida ka hoogsalt kasutatakse.

Toomas Schmidt
Vallavanem

4.10. Risti vald

Vapp:

Sinine värv sümboliseerib taevast, ausust ja siirust. Kuldne sümboliseerib jõukust ning hõbedane on ristuvate maanteede ja elutarkuse värv. Helesinisel kuldse äärisega kilbil hõbedane pügal(põimik-) rist. Kujund pärineb vöökirjalt.

Lipp:

Ristkülikukujuline sinine lipp, millel on vardapoolses nurgas valge pügal (põimik-) rist, lipu keskel kollane horisontaalne triip. Kollase

triibu laius on 1/7 lipu laiusest. Lipu laiuse ja pikkuse suhe on 7 : 11ühikut. Lipu normaalmõõtmed on 105 x 165 cm.

Pindala: 129,6 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010: 893

Külade arv: 5

Kontakt:

Risti vald Tallinna mnt 4

Läänemaa 90901

Telefon: 47 35050

e-post: vv@risti.ee

Kodulehekülg:

<http://www.risti.ee>

Ritsikad laulu- ja tantsupeol

Kuijõe külaseltsi kõlakoda

Talgusupp maitseb hea

Vabariigi aastapäeva tähistamine

Aasta 2009 Risti vallas

Kokkuvõtlikult saab 2009. aastat lugeda Risti valla jaoks keeruliseks kuid tegusaks. Oli kordaminekuid, oli tagasilööke, mõndagi sai ära tehtud, aga palju plaanitud jäi ka tegemata.

Sai esmakordselt tõsiselt tunda seda, mida tähendab eelarve kahanemine. Maailmamajanduse killavoor alustas suure kolinaga allamäge kihutamist, purustades oma teel lootusi ja stereotüüpe,

viies põhja suurpanku ja hävitades riikide majandusi; tormates suunas, mida me keegi ei osanud ette ennustada, ette teatamata, kas teekond lõppeb kuristikus või pöördub tõusule.

Emotsionaalselt oli aasta värvikas ja närviline. Aeg nõudis kõigilt muutusi – teistmoodi mõtlemist, kohandumisvõimet ja enesekindlust. Raskustes avaldus inimloomus oma värvikates tahkudes – oli neid, kes murdusid või muutuste vajadusega kaasa tulla ei tahtnud, kuid enamus tajus olukorda adekvaatselt ja see annab lootust, et väljume kriisist tugevamatenä. Süvenev töötus teeb murelikuks, paljud töötud peavad paastuleiba maitsma aastaid ja tõsiselt kannatab omavalitsuse tulubaas.

Aasta positiivseks märksõnaks võib nimetada arendamist. 25. veebruaril toimunud volikogu istungil algatati detailplaneering Risti valla Rõuma külas ca 161 hektari suurusel maa-alal nimetusega Risti Golfiklubi. Arendaja eesmärgiks on luua Risti aleviku äärealal terviklik elukeskkond, mis sisaldab 18 rajaga golfiväljak, ca 600 eluasemekohta (elamud, korterid ja hotellikohad), ärihooneid, lasteaeda ja palju muud. Detailplaneeringu eskiislahendusega saab tutvuda vallamajas. Loodame väga, et arendajad viivad oma plaanid ellu, sest see annaks olulise tõuke piirkonna arengule.

Jätkusid turismi teeninduskeskuse Lääne Värav investeeringut ettevalmistavad tegevused. Korraldati projekteerimishange, mille võitis AS Maru Ehitus oma loojuvast päikesest inspireeritud kontseptsiooniga. Telliti külastuskeskuse arengu- ja turundusstrateegia ning teostatavustasuvusanalüüs.

Risti vald esitas Siseministeriumile taotluse Risti multifunktsionaalse keskuse väljaehitamiseks koolimajja, taotlus rahuldati summas 7,27 mlj kr, millele peame lisama omaosaluse 1,28 mlj kr. Seoses võimla rendimaksetega on Risti valla laenukoormus üle lubatu kõrge, seetõttu ei saa töid kavandada varasemaks kui 2012. aastaks. See on valla lähiaastate prioriteetseim projekt.

Investeeringutest kaalukaim oli vee- ja kanalisatsioonivõrgu rekonstrueerimine ja laiendamine Risti alevikus.

2009. aastal jõuti sammuke lähemale ühe pika ja vaevalise teekonna lõpule. Jupikaupa ja vähese rahaga ehitatav jalgpallistaadion sai kunstmurukatte. Sellega ei ole väljak veel kaugelki valmis – vaja on veel leida raha piirdeai, jooksuradade tartaankatte, valgustuse ja tribüünide tarvis. Koos võimlaga peaks see moodustama spordikompleksi, millele rajada Risti põhikooli jalgpallikallaku kontseptsioon.

Kodanikeühenduste jaoks oli edukas projektiaasta. Risti valla seltsid ja ühingud olid väga tublid taotlejad Leader-meetmesse, kokku esitati meie vallast kahte taotlusvooru 15 projekti. Seltsid uuendasid oma arengukavasid, nad on muutumas tugevamateks ja iseseisvamateks. Traditsioonilisest heakorralgust „Vald puhtaks – päevaga“ võtsid osa kõik külaseltsid.

Kultuurielu tippsündmuseks oli Ritsikate osalemine laulu- ja tantsupeol. Tähelepanu väärts Eesti harrastusteatrite näitejuhtide lavastatud „Kolmekrossiooperi“ etendamine Risti vanas katlamajas.

Vaimse elu vaatevinklist tuleks ära märkida kaks sündmust: Piirsalu kogudust visiteeris 18. novembril EELK praost Tiit Salumäe koos assistentidega. Eelmise teadaoleva visitatsiooni toimetas Piirsalus piiskop H. B. Rahumägi 6. septembril 1936. a. 10. märtsi hommikul heiskasime Hiina okupatsiooni all kannatava Tiibeti rahva ja riigi toetamiseks neli Tiibeti lippu, minnes kaasa enam kui kümneaastase traditsiooniga, millega on ühinenud sajad linnad ja vallad Saksamaal, Austrias, Šveitsis, Tšehhi Vabariigis ja ka teistes Euroopa riikides, et väljendada oma tuge tiibetlastele ja tuletada meelde kõigi rahvaste võõrandamatut õigust enesemääramisele.

Oli kohalike omavalitsuste volikogude valimise aasta, mille tulemused vallavõimus muudatusi kaasa ei toonud.

Kokkuvõttes oleme aastaga rahul – on aeg, mil tuleb vaadata ettepoole, kokku hoida nii inimestel

omavahel kui rahaliselt; samas mitte koonerdada tuleviku arvelt, mitte loobuda unistustest.

Rein Kruusmaa
Vallavanem

4.11. Taebala vald

Vapp:

Rohelisel kuldse välisäärisega vapikilbil on kaks kuldset kujundit - vankriratas ja kahepoolne taluvärv, mis moodustavad ühtse sümboli.

Põhjendus: Vankriratas sümboliseerib tööd ja liikumist. Kahepoolne taluvärv sümboliseerib kodu ning neid ümbritsev välisääris viitab hea töö ja ilusa kodu omavahelisele seotusele. Roheline värv vapil viitab valla pidevale arengule, kuldne on küpsuse ja jõukuse värv.

Lipp:

Taebala valla lipp on täisnurkne roheline kangas, mille laiuse ja pikkuse suhe on 7:11 ja lipu normaalsuurus ei ületa riigilipu normaalsuurust ehk 1050 x 1650mm. Lipu keskel on vapi kujutis, mille kõrgus moodustab 2/3 lipu kõrgusest. Pidulik lipp võib olla ümbritsetud kuldse narmasäärisega ja olla kaunistatud ilunööridega. Roheline ja kuldne värv lipul on sama toon vapi rohelise ja kuldsega.

Pindala: 141 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010. a 2678

Külade arv: 17

Kontakt:

Taebala alevik Haapsalu mnt 6

Läänemaa 90801

Telefon: 47 20300

e-post: vv@taebla.ee

Kodulehekülg:

<http://www.taebla.ee>

Palivere skatepark

Fotod: Urmas Naudre Palivere Päevakeskus - finantsjuhtimise koolitus

Küladepäev Kirimäel – tordivõistlus. Fotod: Urmas Naudre

Rahvatantsijad maakonna tantsupeol 2009

Aasta 2009 Taebla vallas

Taebla vald on Läänemaa keskosas asuv omavalitsus, mille territoorium on 141 km² ja kus elab Rahvastikuregistri andmetel:

01.01.2010. a 2678 elanikku, sh 1327 meest ja 1351 naist;

01.01.2009. a 2697 elanikku, sh 1336 meest ja 1362 naist;

01.01.2008. a 2674 elanikku, sh 1317 meest ja 1357 naist.

Taebla vallas on 2 alevikku ja 15 küla.

Elanikkonna vähenemine tuleneb nii negatiivsest iibest kui ka rahvastikurändest:

2009. aastal sündis 23 ja suri 33 inimest;

2008. aastal sündis 27 ja suri 21 inimest;

2007. aastal sündis 30 ja suri 38 inimest.

2008. a septembris algatati Taebla valla arengukava aastateks 2007-2013 ülevaatamine ja muutmine, protsess jõudis lõpule 2009. a jaanuaris. Veebruaris kehtestati valla kauaoodatud üldplaneering ja aasta lõpus algatati valla terviseprofili koostamine, mis võeti vastu 2010. a märtsis.

Taebla valla eelarve on läbi aastate olnud konservatiivne. Sarnaselt Eesti üldise majanduskeskkonnaga oli eelarve kogumaht kuni 2008. aastani kasvutrendis, seejärel aga languses. Maksumaksjate arv on viimaste aastate väikseim. Laekuv tulumaks on langenud 2006. aastaga võrreldavale tasemele. Paljud kulud ja erinevad maksumäärad on aga vahepeal oluliselt tõusnud. See teeb eelarve koostamise ja elanikkonnale vajalike teenuste tagamise väga raskeks. Mõnevõrra on abiks erinevad Euroopa Liidu või Eesti riigi programmid, kuid omaosalus tuleb ikka leida. 2009. aastal lõppes Ühtekuuluvusfondi abiga Palivere piirkonna vee- ja kanalisatsioonivõrgu renoveerimine. Tööde eelarve oli üle 20 milj kr, vald pidi tasuma ligi 2 milj krooni. Abirahade toel renoveeriti ka Palivere raudteejaama hoone, nüüdsest on noortekeskusel hubased ruumid ja uuenenud sisustus.

Alates 2008. a lõpust ja 2009. aastast on paljud töötajad tööl osalise tööajaga või palgata puhkusel. Paljude töötajate palk on vähenenud miinimumpalgale või selle lähedale. Ainuüksi valla asutustes on ca 25% töökohtadest miinimumpalgaga. Töötute arv 2009. aasta algul oli 15 ja aasta lõpuks umbes 140. Koostöös teiste omavalitsustega on algatatud töötute rehabiliteerimise projekt (Aktiivsete töötute klubi), toimunud on mitmed ühekordsed infopäevad.

Siiski on Taebla vallas keskmisest suurem ettevõtlus. Olulisemad tööandjad vallas on:

AS Maag Lihatoöstus – lihatooted (ca 165 inimest);

AS Kestvuspuut – immutatud puidutooted (ca 20 inimest);

AS Pal-Klaas – karastatud klaasi tootmine (ca 30 inimest);

Nigula Piim OÜ – põllumajandustootmine (26 inimest);

Cipax Eesti AS (Örnplast Eesti AS) – plastmassist valutooted (50 inimest);

AS Tradex – elektroonikaseadmed (45 inimest);

haridusasutused – 3 kooli, 2 lasteaeda (kokku ca 100 inimest).

2009. aastal lõpetati Ääsmäe-Haapsalu maantee renoveerimine. Sama töö raames valmis Priguldi-Taebla teelõigul valgustatud kergliiklustee, mis võeti ruttu omaks. Taebla, Palivere, Palivere mõisa ja Vidruka bussipeatused said valgustuse, osaliselt täiendati valgustust Palivere laste- ja noortekeskuse juures. Maanteeäärsetesse bussipeatusesse paigaldati mõnused bussioote paviljonid.

Kuigi laste arv mõnevõrra väheneb, toimib koolide ja lasteaedade võrk samas mahus. Hoolimata vähesest eelarvest teostati mitmeid investeeringuid. Palivere spordihoones uuendati elektrisüsteem. Palivere spordiväljakute juurde valmis ekstreemspordiväljak. Taebla gümnaasiumis valmis spordisaali uus põrandakate ja teostati saali üldine remont.

Taebla lasteaias täiendati õueala mänguväljakuid ja teostati katuse ekspertiis. Edaspidi on vaja leida vahendid katuse remondiks. Palivere lasteaias toimusid ettevalmistustööd 2010. a algavaks kogu hoone renoveerimiseks. Teostati vajalikud ehitusprojekteerimised ja algatati ehitushange.

Õppetegevused toimusid kõikides haridusasutustes plaanipäraselt ja suuremate probleemideta.

Taebla gümnaasiumis sai 2 noort koos lõputunnistusega kuldmedali.

Jätukvalt töötavad 3 laste- ja noortekeskust ning on olemas huvitegevuse võimalused koolide ja spordiklubide juures. Avatud Noortekeskuste (ANK) ja alaealiste asjade komisjoni projektitoetuste abil viidi ellu mitmeid täiendavaid tegevusi (väljasõidud, fotoring, söögitegemise ring jms).

Kultuuri- ja sporditööd korraldatakse koostöös spordiklubide ja kolmanda sektori esindajatega.

Külades on aktiveerunud külaseltsid. Paliveres ja Nigulas paigaldati külaseltside eestvedamisel ja projektipõhise rahastusega mänguväljaku elemendid. Kirimäel ja Võntkülas rajatakse külaplatsi ning korraldatakse üritusi. Nigula külaselts korraldab piirkonnas üritusi, sh aitab läbi viia traditsioonilist rattapäeva.

Koostöös erinevate partneritega toimub Palivere turismi- ja tervisespordikeskuse arendamine.

Spordiklubi Pallet osutab teenust Taebla kultuuri- ja spordikompleksi haldamiseks ja ürituste korraldamiseks. PRIA Leader meetme rahastuse abil toimub 2009-2010. a külade koolitusprojekt ning soetati heli- ja esitlustehnikat.

2009. aasta oktoobris toimusid valimised, mille tulemusena uuenes üle poole volikogu koosseisust. Vaetus volikogu esimees, jätkab endine vallavanem ja sama koosseisuline vallavalitsus.

Ülle Erman
Vallavanem

4.12. Vormsi vald

Pindala: 96 km²

Elanike arv seisuga 01.01.2010: 399

Külade arv: 14

Kontakt:

Vormsi vald, Hullo küla

Läänemaa

Telefon: 47 24072

e-post: vv@vormsi.ee

Kodulehekül: <http://www.vormsi.ee>

Eesti Apostliku-Õigeusu Kiriku metropoliit Stefanuse visiit

Vormsi lasteaed

Foto: Arvo Tarmula

Aasta 2009 Vormsi vallas

2009. aasta oli Vormsil, nagu teistes Eesti valdades, raske. Kuigi vald on alati uhke olnud oma tulumaksulaekumisele, puudutas majandussurutis ka Vormsit. Vajaliku omafinatseerigu puudumise tõttu jäid kasutamata mitmed toredad võimalused. Toimus ka väga palju ilusat ja positiivset majanduse, kultuuri ning kodanikualgatuse valdkondades.

Kõige rohkem tahaks ära märkida kodanikualgatust – eelmisel aastal moodustasid valla elanikud uusi mittetulundusühinguid ja võtsid osa aktiivselt ka olemasolevate ühingute tööst. Võtaks terve lehekülje, et ära mainida kõiki neid, kes on edendanud nii eesti-rootsi käsitööd, muusikat, kultuuri, kui ka sidemeid teiste piirkonnadega. Olgu eraldi mainitud meie noored ja nende ettevõtmised suvelaagrite korraldamisel, mis tõid saarele teiste maade rahvast, kel Vormsi olemasolust enne aimu polnud.

Haridus

Eelmisel aastal sai Vormsi põhikool tugeva ja teotahtelise direktori Kaare Põderi, kes kogu oma energia ja kogemustega pühendus kooli kaasajastamisele.

Kultuur

Peale saare traditsioonilise suursündmuse – 29. juulil peetava Olavipäeva, iseloomustasid eelmist aastat veel terve rida kultuuriüritusi.

Kõige suursugusem oli kaua aega ettevalmistatud ERSO kontsert. Esimest nii suure orkestri külaskäiku Vormsil soosis nii ilm kui ka pealtvaatajate rohkus.

ERSO kontsertile järgnes jazz-kontsert Juu Jääb raames.

Toimusid ka Vormsi kultuuripäevad ja Muinsuskaitse Ümarlaua poolt organiseeritud muinsuskaitse talgud. Talgupäeval tuli meile appi tubli bussitäis rahvast Tallinnast ja ühiste jõududega sai korrastatud õigeusu kiriku vare. Meie ettevõtmine oli nii ainulaadne ja edukas, et seda tuli uudistama ka Eesti Apostliku-Õigeusu Kiriku metropoliit Stefanus. Tema eminentis oli võlutud saare loodusest ja rahust ning avadas huvi mitte ainult aidata meid õigeusu kiriku taastamisega, vaid andis ka lootust, et kunagi võiks Vormsil olla päris oma klooster.

Majandus

Koostöös AS-iga Haapsalu Veevärk sai uuendatud osa Hullo veevarustussüsteemist.

Tehti korda kooli välisilme ja tänu vanadele fotodele õnnestus loomutruult taastada ka kooli välisuks.

Toetuskõlblikuks tunnistati Hullo multifunktsionaalse külakeskuse ehitamise projekt. See näeb ette kaasaegseid ruume perearstile, hambaarstile ja mittetulundusühingutele ning sotsiaalkortereid. Ehk toovad paremad töötingimused saarele kauaoodatud perearsti!

Daina Jüristo
Vormsi endine vallavanem

5. RAHANDUS

KOHALIKUD EELARVED

TULUDE LAEKUMINE

		Tuhandetes kroonides			Kroonides elaniku kohta		
		2007	2008	2009	2007	2008	2009
1.	Omatulud	247 750	280 581	249 612	8 865	10 134	9 056
	üksikisiku tulumaks	187 170	214 988	179 700	6 698	7 765	6 520
	maamaks	13 698	15 784	15 567	490	570	565
	tasu loodusressursside kasutusest	3 638	4 338	6 080	130	157	220
	kohalikud maksud	97	35	48	3	1	2
	muud tulud (riigilõiv, võõrandamine, trahvid)	8 484	5 986	9 268	304	216	336
	muud laekumised majandustegevusest	34 663	39 450	38 949	1 240	1 425	1 413
2.	Toetus riigieelarvest	111 426	122 511	105 683	3 988	4 425	3 834
3.	Laenud	20 031	13 235	25289	717	478	918
4.	Muud (finantseerimistehingud, toetused jt)	74 559	78 496	75 274	2 668	2 835	2 731
	Tulud kokku	453766	494 823	455 858	16 238	17 872	16 539

Toodud andmetest nähtub, et omatulude laekumine moodustab kogulaekumisest üle poole – 54,8%. Eelmise aastaga võrreldes vähenes omatulude laekumine 30 969 tuhande krooni võrra, osakaal kogulaekumises vähenes 1,9% (2008. a – 56,7%; 2007. a – 54,6%).

Üksikisiku tulumaksu laekus maakonnas elaniku kohta keskmiselt 6 520 krooni, võrreldes eelmise aastaga 16% vähem. Enim vähenes üksikisiku tulumaksu laekumine ühe elaniku kohta Vormsi vallas (30,3%), Lihula vallas (23,3%), Hanila vallas (18,6%) jne. Tulumaksu laekumise suurenemist elaniku kohta 2009. aastal üheski vallas ei olnud

Üldisest tulude laekumisest moodustas toetus riigieelarvest 2009. aastal 23,2% , mis on 2008. a laekumiste struktuurist väiksem 1,6% võrra.

Üksikisiku tulumaksu laekumine omavalitsuste lõikes

Omavalitsusüksused	Tuhandetes kroonides			Kroonides elaniku kohta		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Haapsalu linn	86 065	98 196	82 457	7 310	8 454	7 190
Hanila vald	10 102	11 316	9 055	5 915	6 696	5 448
Kullamaa vald	6 206	7 341	6 358	4 789	5 821	5 119
Lihula vald	14 806	18 743	14 080	5 282	6 891	5 264
Martna vald	5 829	6 153	5 283	6 009	6 331	5 435
Noarootsi vald	6 872	7 213	6 489	7 568	7 988	7 250
Nõva vald	2 806	3 273	2 683	6 392	7 594	6 328
Oru vald	6 761	7 205	5 862	7 117	7 600	6 223
Ridala vald	20 600	24 539	21 011	6 448	7 583	6 346
Risti vald	6 102	7 386	6 521	6 765	8 253	7 302
Taebla vald	18 859	21 076	17 689	7 055	7 815	6 605
Vormsi vald	2 162	2 547	2 212	6 652	7 959	5 544
M a a k o n d	187 170	214 988	179 700	6 698	7 765	6 520

Riigieelarvelised toetused omavalitsuste lõikes

Omavalitsusüksused	Tuhandetes kroonides			Kroonides elaniku kohta		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Haapsalu linn	40 574	47 141	38 676	3 446	4 059	3 372
Hanila vald	5 831	6 041	6 125	3 414	3 575	3 685
Kullamaa vald	8 107	8 692	7 703	6 255	6 893	6 202
Lihula vald	15 565	17 609	14 809	5 553	6 474	5 536
Martna vald	4 522	4 364	3 896	4 662	4 490	4 008
Noarootsi vald	3 834	3 291	2 898	4 222	3 645	3 238
Nõva vald	1 705	1 742	1 780	3 884	4 042	4 198
Oru vald	3 545	3 078	2 800	3 732	3 247	2 972
Ridala vald	10 604	11 679	10 366	3 319	3 609	3 131
Risti vald	3 442	3 064	2 295	3 816	3 423	2 570
Taebla vald	11 394	13 140	11 862	4 263	4 872	4 429
Vormsi vald	2 303	2 670	2 473	7 086	8 344	6 198
M a a k o n d	111 426	122 511	105 683	3 988	4 425	3 834

Elaniku kohta moodustab riigieelarve osa maakonna kohalikes eelarvetes keskmiselt 3 834 krooni, vähenemine võrreldes eelmise aastaga 13,4%.

Kulutuste struktuur tegevusalade lõikes on olnud muutuv.

Kulutused sotsiaalsfäärile on vähenenud 4,6% võrreldes 2008. aastaga, kuid võrreldes 2007. aastaga 7,3% suuremad.

Valitsemiskulud on vähenenud võrreldes eelmise aastaga 11,3%, 2007. aastaga võrreldes 3,4% suuremad.

Majanduskulud on vähenenud võrreldes eelmise aastaga 15% , kuid 2007. aastast 2,1% suuremad.

Maakonna omavalitsuste kulutused tegevusalade järgi

	Tuhandetes kroonides			Kroonides elaniku kohta		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Sotsiaalsfäär	303 213	341 250	325 471	10 851	12 325	11 755
Majandus	70 956	86 518	73 456	2 539	3 125	2 653
Valitsemine	45 884	52 848	46 868	1 642	1 909	1 693

6. ARENDUSTEGEVUS

6.1. Maakonna arengustrateegia

Maavalitsuse üks peamisi ülesandeid on tagada maakonna terviklik ja tasakaalustatud areng ning laitmatult toimiv regionaalne haldus.

Maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna põhitegevuseks arendustöö valdkonnas on regionaalarengu programmide ja Riikliku Arengukava (RAK) meetmete (Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks) vahendamine – projektitaotluste menetlemine ning maakondlikes komisjonides taotluste hindamine. Maakondlikud prioriteedid määratakse tihedas koostöös sihtasutusega Läänemaa Arenduskeskus, mittetulundusühinguga Kodukant Läänemaa, omavalitsuste ja erinevate valdkondade spetsialistidega.

Arengu- ja planeeringuosakonna juhataja olulisimaks ülesandeks 2009. a oli kaks aastat varem maavanema poolt kinnitatud Lääne maakonna arengustrateegia 2007-2013 elluviimise tagamine. Sel eesmärgil viidi läbi mitmeid töökoosolekuid ja meeskonna koolituspäev, kus osalesid erinevate valdkondade vastutavad isikud. Strateegias nimetatakse maakondlike valdkondade maakonnaüleseid katuseid teemakodadeks. Teemakodade koosseisu kuuluvad vastava valdkonna asjatundjad üle Läänemaa. Teemakoja töö eest vastutava isiku nimetab maavanem oma korraldusega. Maakonnas on kümme teemakoda, mille jagunemist valdkondade lõikes näitab allpooltoodud tabel.

	Teemakoda	Valdkond	Vastutav institutsioon
1.	Ettevõtlus	Ettevõtlus	SA Läänemaa Arenduskeskus

2.	Turism	Turism	MTÜ Läänemaa Turism
3.	Haridus ja kultuur		
3.1.		Alusharidus	Lääne Maavalitsus
3.2.		Üldharidus	Lääne Maavalitsus
3.3.		Kutseharidus	Haapsalu Kutsehariduskeskus
3.4.		Kõrgharidus	Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž
3.5.		Täiskasvanuharidus	Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž
3.6.		Kultuur	Lääne Maavalitsus
4.	Noorsoo- ja sporditöö		
4.1.		Noorsootöö	Lääne Maavalitsus
4.2.		Sporditöö	Lääne Maavalitsus
5.	Maaelu ja põllumajandus		
5.1.		Põllumajandus	Lääne Maavalitsus
5.2.		Maaelu	MTÜ Kodukant Läänemaa
6.	Keskkond	Keskkond	Keskkonnateenistus
7.	Sotsiaalvaldkond		
7.1.		Sotsiaalhoolekanne	Lääne Maavalitsus
7.2.		Tööhõive	Lääne Maavalitsus
7.3.		Tervis	Lääne Maavalitsus
7.4.		Tervise edendamine	Lääne Maavalitsus
8.	Turvalisus	Turvalisus	Lääne Maavalitsus
9.	Infrastruktuur ja transport		
9.1.		Infoühiskond	Lääne Maavalitsus
9.2.		Transport	Lääne Maavalitsus
9.3.		Energeetika	Lääne Maavalitsus
10.	Mainekujundus	Mainekujundus	Lääne Maavalitsus

2009. a märksõnadeks olid teemakodade vahelise koostöö tihendamine, strateegiliste eesmärkide saavutamise tagamine ja hinnangute andmine eesmärkide saavutamisele. Detsembris toimunud maakonna arenduskoja koosolekul kandsid kõik teemakojad Läänemaa Omavalitsuste Liidu, Keskkonnaameti ja kohalike omavalitsuste esindajatele ette ülevaated oma valdkondade 2009. a tegevustest. Arenduskoda tunnistas heaks hariduse, turismi, mainekujunduse, turvalisuse, noorsoo- ja sporditöö teemakodade tööd. Maaelu ja põllumajanduse, infrastruktuuri ja transpordi ning ettevõtluse teemakodade aktiivne tegevus on takerdunud inimressursi puudumise tõttu. Positiivne

on, et keskkonnaameti regionaalne katusorganisatsioon näeb oma rolli ja vajadust panustada rohkem maakondliku vabatahtliku katusorganisatsiooni – keskkonna teemakoja tegevustesse. 2009. a oli valdkondlike arendusorganisatsioonide jaoks keeruline just tegevuste elluviimist toetavate vahendite nappuse tõttu. Paljud vajalikud projektid jäid teostamata rahastamise puudumise tõttu, kuna erinevatesse programmidesse ja toetusmeetmetesse esitatud projektitaotluste summad ületasid kordades olemasolevaid vahendeid.

6.2. Hinnang maakonna arengustrateegia rakendumisele 2009. aastal

Lääne maavanem Neeme Suur andis Arenduskoja aruandekoosolekul 9. detsembril 2009. a hinnangu maakonna arengustrateegiale, mida viiakse ellu valdkondlikes arengu- ja tegevuskavades nimetatud tegevuste kaudu.

Alljärgnevalt hinnangud teemakodade tööle:

1. Hariduse ja kultuuri teemakoda	Üldine hinnang haridusvaldkonna arengule – rahuldav.
	Probleemid: laste vähenemisest tulenev oht üleinvesteeringisele; omavalitsuste väiksusest ja haridusmaastiku killustatusest tulenev oht hariduse kvaliteedi ebahühtlusele.
	Üldine hinnang hariduse teemakoja tööle – parandamist vajav. Mõju valdkonna arengule võiks olla suurem.
	Probleem: vähene sekkumine haridusvaldkonna strateegilisse arengusse ja koolide taseme ühtlustamisse.
	Äärmiselt vajalik on üldhariduse strateegilise juhtimise toomine maakondlikule tasandile maavalitsuse ja omavalitsuste liidu koostöös, kaasates Haapsalu kolledži meeskonda.
	Üldine hinnang kultuurivaldkonna arengule – hea.
	Vajalik on valdkonna “pärlite” tõhusam esiletõstmine (näiteks rannarootsi kultuur).
	Üldine hinnang kultuuri teemakoja tööle: parandamist vajav. Mõju valdkonna arengule võiks olla suurem.
2. Noorsoo- ja sporditöö teemakoda	Probleem: kultuuri arengukava vastuvõtmise venimine.
	Üldine hinnang sporditöö arengutele – hea.
	Probleem: omavalitsuste finantsseisust tulenev oht alafinantseerimisele.
	Vajalik on infovälja tõhustamine, infrastruktuuri arendamine, juhendajate ja eestvedajate toetamine.
	Üldine hinnang spordi teemakoja tööle – hea. Mõju valdkonnale arengule piisav.
	Üldine hinnang noorsootöö arengutele – hea.
Üldine hinnang noorsootöö teemakoja tööle – väga hea. Mõju valdkonna arengutele piisav.	

3. Maaelu ja põllumajanduse teemakoda	Üldine hinnang maaelu arengule – hea.
	Probleem: majanduslangusest tulenev elatustaseme langus maapiirkondades ja sellest tulenev väljaränne.
	Vajalik on ühistegevuse suunamine majandustegevuse arendamisele.
	Üldine hinnang põllumajanduse arengutele – rahuldav.
	Vajalik on alternatiiv-maamajanduse arendamine, saaduste töötlemine ja turustamine läbi kohalike ühistuliste ettevõtete.
	Üldine hinnang arendustegevusele – nõrk. Toimib üksikutes valdkonnaspetsiifilistes koostöökogudes (mahe, veisekasvatus)
	Probleem: eestvedaja puudumine (Taluliit, Tootjate Liit ei ole selgelt end positsioneerinud).
	Vajalik on põllumajandusliku piirkonna (Kesk- ja osaliselt Lõuna-Läänemaa) arengupotentsiaalide väljaselgitamine ja rakendamine.
4. Infrastruktuuri ja transpordi teemakoda	Üldine hinnang infoühiskonna arengutele – rahuldav. Sõltub riiklikest arengutest.
	Üldine hinnang teemakoja tööle – rahuldav. Mõju valdkonna arengutele võiks suurem olla.
	Probleem: omavalitsuste väiksusest tulenevalt valdkonna prioriteetsuse vähene tunnetamine.
	Vajalik on kohalike IT-lahenduste rakenduslikkuse tõstmine.
	Üldine hinnang transpordivaldkonna arengutele – hea.
	Üldine hinnang arendustegevusele – hea, aga toimib ilma teemakoja tööta.
	Probleem: teemakoda ei tööta, arendamine toimub ametnike ja ametkondade tasandil.
5. Ettevõtlus	Üldine hinnang ettevõtluse arengule – rahuldav.
	Probleem: madal ettevõtlusaktiivsus, loomulike arengueelduste vähene kasutamine – transpordikoridorid, maavarad, tervisemajandus jms.
	Vajalik on ettevõtluse propageerimine koolidest alates. Avaliku sektori toetavate tegevuste tugevdamine.
	Üldine hinnang teemakoja tööle – nõrk, vähese mõjuga valdkonna arengule.
	Probleem: avalikul sektoril puudub piisav arusaam ettevõtluse olulisusest kohaliku elukeskkonna osana, puudub ettevõtjate katusorganisatsioon, kellega avalik sektor saaks maakonna ettevõtluse nimel koostööd teha.
6. Turismi teemakoda	Üldine hinnang turismivaldkonna arengule – hea.

	<p>Probleem: vähesest ettevõtlusaktiivsusest tulenevalt vähene teenuse pakkumine. Transpordikoridoride nõrk kasutamine, loodusturismi vähene kasutamine tulu teenimiseks.</p> <p>Üldine hinnang turismi teemakoja tegevusele – hea. Piisava jõuga valdkonna arengule.</p> <p>Vajalik on infrastruktuuriobjektide rajamine koostöös maakonna arendusorganisatsioonidega. Teenuste arendamise ja turundamise toetamine, ettevõtlusaktiivsuse tõstmine.</p>
7. Sotsiaalvaldkonna teemakoda	<p>Üldine hinnang sotsiaalvaldkonna arengule – hea.</p> <p>Vajalik on sotsiaalse sidususe tõstmine, naabriabi ja kogukonna abi propageerimine.</p> <p>Üldine hinnang sotsiaalteemakoja tööle – hea. Piisava jõuga valdkonna arengule.</p>
8. Mainekujunduse teemakoda	<p>Üldine hinnang maakonna mainele – rahuldav.</p> <p>Vajalik on maine tõstmine ja kinnistamine, mainet toetavate teenuste pakkumise tõhustamine, maakonna poolt pakutava vastavusse viimine mainele. Visuaalse identiteedi tugevdamine läbi Väravate kontseptsiooni rakendamise ja sümboolika kasutamise tõhustamise.</p> <p>Probleem: maakonna portaali administraatorite kolmnurga ja rakendusliku töögrupi (maavalitsus, omavalitsuste liit ja Haapsalu linn) mittetoimimine.</p>
9. Turvalisuse teemakoda	<p>Üldine hinnang maakonna turvalisusele – hea.</p> <p>Üldine hinnang turvalisuse teemakoja tööle: väga hea. Olulise jõuga valdkonna arengule.</p> <p>Vajalik on tööõnnetuste ja liiklusõnnetuste vältimine, noorsoo riskikäitumise vähendamine, üldise info levitamine ja turvalisuse teadlikkuse tõstmine.</p>
10. Energeetika teemakoda	<p>Üldine hinnang energeetika arengutele maakonnas – rahuldav, vajab arendamist.</p> <p>Vajalik on bioenergeetika arendamine, eriti väheväärtuslike rohumaade kasutamine energia tootmiseks, Lihula kogemuse propageerimine ja rakendamine.</p> <p>Üldine hinnang teemakoja tööle – nõrk.</p> <p>Probleem: teemakoda ei eksisteeri.</p>

Üldine hinnang strateegia rakendamisele on rahuldav. Hästi arenevad mitmed n.ö ”pehmed valdkonnad”. Nõrgemalt või omasoodu arenevad valdkonnad, mis on seotud majandusega.

Maakondlikud prioriteetid 2010:

- info levitamise tõhustamine;

- analüüsisuutlikkuse tõstmine;
- maakonna maine ja atraktiivsuse tõstmine;
- sotsiaalse sidususe ja hoolivuse tõstmine, eelkõige seoses tööhõivega;
- üldise ettevõtlikkuse tõstmine;
- kodanikkonna aktiveerimine elutähtsates tegevusvaldkondades (sotsiaalne turvalisus, ettevõtlus);
- majanduse arendamine, kasutades maakonna loomulikke eeliseid – loodusvarasid, suuri infrastruktuuri objekte, transpordikoridore, loodusturismi potentsiaali, tervise- ja loomemajanduse potentsiaali jms.

6.3. Lääne maakond riiklike ja Euroopa Liidu toetuste saajana

Lääne maakonna arendustegevuse toetamiseks on riiklike ja Euroopa Liidu vahendeid aastatel 2004-2009 kasutatud kokku 231 883 447 krooni. SA Läänemaa Arenduskeskuse poolt koostatud ülevaates on nimetatud analüüsi aluseks olnud toetuste summad meetmete ja programmide lõikes.

Meede	2004	2005	2006	2007	2008	2009
A-E stardi- ja kasvutoetus/ kasvutoetus						0
A-E stardi- ja kasvutoetus/ starditoetus					50 000	496 536
A-E Starditoetus		848 278	1 173 801	694 907		0
Arendustöötajate kaasamise toetus						0
Eksporditurunduse toetus					1 498 880	496 750
Ettevõtluse infrastruktuuri arendamine	1 255 650		868 345			0
Hajaasustuse veeprogramm					2 050 000	950 000
Hasartmängumaksust regionaalsete investeringutoetuste andmise programm	980 046	1 979 267	1 735 101	3 460 167	2 423 661	1 019 070

Klastrite arendamise toetus	0	0	0	0	0	0
Kohaliku füüsilise elukeskkonna arendamine	1 541 669	13 700 000	3 600 000			0
Kohaliku omaalgatuse programm	324 981	286 200	535 200	1 169 827	1 063 256	733 900
Koolitustoetus	130 851	386 861	369 661	329 678		0
Norra-EMP* regionaalarengu toetuskeem					0	207730
Nõustamistoetus	61 150	220 680	240 725		41 008	0
Piirkondliku arengu kavandamise programm		117 000	548 756	657 453,80		0
PKT**	0	11 713 338	13 717 500	0	40 749 821	0
PKT programmi väikeprojektid			2 959 437			582 134
Regionaalsete kolledžite kui piirkondlike kompetentsikeskuste arendamise programm				680 000	1 359 979	0
Teadmiste ja oskuste arendamise toetus					289 134	122 884
Teadmiste ja oskuste arendamise toetus/ koolitusosak						13824
Turismi turundustoetus avalikule ja kolmandale sektorile					1 879 949	1 499 999,20
Turismitoodete arendamise toetamine						0
Väikesadamate toetamise toetuskeem					321 550	0

Välissessitoetus						1 305 581
Ühisturunduse toetus	0	0	0	0	0	0
Maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise investeeringutoetus -suurprojektid						0
Maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise investeeringutoetus -väikeprojektid					7 503 566	0
Külade uuendamine ja arendamine				4 279 925		15 034 044
Leader 4 meetmete raames antava kohaliku tegevusgrupi toetus ja projektitoetus						8 769 670
ERF*** projektid – KIK****	5 742 000	6 366 100	3 600 862		4 020 912	0
ERF toetused - KIK	5 742 000	6 366 100	3 279 112		4 020 912	0
KIK KKP*****				18 025 604	11 444 873	805 170
Turvalisuse teemakoja 2009. a kasutatud vahendid						1 440 421
SUMMA KOKKU aastate lõigetes	15 778 347	41 983 824	32 628 501	29 297 562	78 717 501	33 477 714

* EMP – Euroopa Majanduspiirkond

** PKT – Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine

*** ERF – Euroopa Regionaalarengu Fond

**** KIK – Keskkonnainvesteeringute Keskus

***** KKP - keskkonnaprogramm

Euroopa Liidu struktuurfondide toetussummade jaotus maakondade lõikes

EAS, KIK, LEADER, PRIA (3.1 ja 3.2) meetmed 2004-2009 *

Maakond	Esitatud projektide arv	Rahastatud projektide arv	Toetuse summa 2004-2009	Keskmine elanike arv maakonnas 2004-2009	Toetuse summa ühe elaniku kohta	Koht toetussumma järgi elaniku kohta	Rahastatud projektide tabavuse protsent	Koht tabavuse järgi
Harjumaa	3 231	2 114	658 926 646	522 354	1 261	15	65	2
Tartumaa	1 647	1 151	469 287 454	149 103	3 147	6	70	1
I-Virumaa	1 245	721	280 229 619	172 253	1 627	14	58	15
Võrumaa	378	243	198 827 627	38 393	5 179	2	64	4
Pärnumaa	676	402	195 276 282	88 963	2 195	10	59	12
Põlvamaa	360	225	166 421 736	31 470	5 288	1	63	8
Saaremaa	514	311	151 465 953	35 031	4 324	4	61	10
Viljandimaa	468	295	148 917 097	56 242	2 648	8	63	5
Läänemaa	323	203	139 751 668	27 781	5 030	3	63	6
Järvamaa	331	199	123 395 155	36 920	3 342	5	60	11
L-Virumaa	538	318	115 721 522	67 177	1 723	13	59	13
Valgamaa	386	242	81 386 905	34 574	2 354	9	63	7
Jõgevamaa	390	227	71 461 813	37 206	1 921	11	58	14
Raplamaa	273	176	66 166 667	36 850	1 796	12	64	3
Hiiumaa	171	104	31 306 204	10 190	3 072	7	61	9

Koostanud: SA Läänemaa Arenduskeskus

* - seisuga 22.10.2009

6.4. Projektid

Maavalitsuse juhtimisel jätkus Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse (TTSK) väljaarendamine, mille projektijuht on maavalitsuse maaelu peaspetsialist Mati Kallemets. Palivere TTSK eesmärgid vastavalt arengukavale aastateks 2006-2015 on järgmised:

- pakkuda kvaliteetseid tervisespordi ja vaba aja veetmisega seotud teenuseid kohalikele elanikele ja ettevõtetele;
- võimaldada Läänemaa noortele aastaringset aktiivset sportlikku tegevust;

- olla Marimetsa turismipiirkonna üheks teeninduskeskuseks;
- arendada välja sellised teenuste paketid, mis võimaldavad tulevikus

kompleksil toimida isemajandavana;

- jõuda arengukava rakendamise perioodi lõpuks aastaringset toimiva

kompleksini, kus vaba aja veetmine ja liikumisharrastustega tegelemine on võimalik kõigil aastaegadel;

- projekt omab positiivset sotsiaalmajanduslikku mõju piirkonnale, sealhulgas elanikkonna tervise paranemisele;
- kohalike ühenduste ja spordiklubide jätkusuutlikkuse suurenemine;
- piirkonna maine tõus;
- ettevõtluskeskkonna edendamine, turismiteenuse pakkumine ja kuni 12 uue töökohta loomine.

2009. aastal oli oluliseks saavutuseks Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse põhiprojekti valmimine, mille maksumus oli 1,4 milj krooni. Samas alustati arengukava täiendamise ja teostatavus-tasuvusanalüüsi koostamisega, mis valmis 2010. aasta veebruaris. OÜ BDA Consulting poolt koostatud teostatavus-tasuvusanalüüsi finantseeris SEB Pank.

Joonis, projektijärgne suusahüppetorn.

Lääne Maavalitsus on aktiivne partner Lääne Värava projekti arendamisel. Lääne Värava (asukohaga Läänemaa piiril Ristil) eesmärk on saada turismiväravaks nii Läänemaa kui ka Saaremaa ja Hiiumaa külastavatele turistidele. Lisaks tehakse tihedat koostööd ettevõtjatega, mille tulemusena avatakse samas teeninduskeskus. Maakondliku arendustegevuse programmi vahenditest toetati 2009. a Lääne Värava põhiprojekti valmimist summas 50 000 krooni (projekti kogumaksumus 879 690 krooni). Põhiprojekti alusel koostatakse sisekujundusprojekt ja tööjoonised. Lääne Värava põhiprojekti ja muude dokumentidega saab tutvuda Risti valla veebilehel aadressil: <http://www.risti.ee/index.php?r=1234>

Visuaalne vaade Lääne Väravale (Asum Arhitektid OÜ)

6.5. Maakondlike arendusrahade kasutamine 2009. a

Maakondliku arendustegevuse programm (Maakar) on ellu kutsunud maavanemale Eesti Vabariigi Valitsuse seadusega pandud kohustuse – hoolitseda maakonna tervikliku ja tasakaalustatud arengu eest – täitmiseks. Lääne Maavalitsusele eraldati 2009. a riigieelarvest maakondlikuks arendustegevuseks 256 000 krooni. Programmi vahendid kasutati ära 100%-liselt. 2009. a vahendite kasutamisele on iseloomulik kultuurialaste ja mainekujunduslike tegevuste ning ürituste toetamine: maakonna infoportaali ja maakonda tutvustava virtuaalse keskkonna “Virtuaaltuur” edasiarendamise toetamine summas 44 400 krooni, seitsmenda Matsalu loodusfilmide festivali toetamine 10 000 krooniga ja Läänemaa IV noortele suunatud filmi- ja fotokonkursi “Päev lapsepõlvemaastikul” toetamine summas 10 000 krooni. Eraldi äramärkimist väärib perekond Järvide algatusel esmakordselt korraldatud rahvusvaheline klassikalise muusika festival Lihula Muusikapäevad, mida toetati 10 000 krooniga.

Maakondliku arendustegevuse programmi vahendite kasutamise põhimõtteks on tagada rahalised vahendid valdkondlike teemakodade ürituste ja projektide elluviimiseks. Lisaks sellele on võimalik kasutada antud programmi vahendeid näitamaks omafinantseeringut, kui teemakojad taotleavad toetust erinevatest Euroopa Liidu struktuurfondidest. Maakondliku arendustegevuse programmi vahenditega on 2009. a toetatud ettevõtluse (s.h õpilaste majandusõpe), turismi, mainekujunduse, spordi, kultuuri, hariduse ja sotsiaalvaldkonna teemakodade tegevusi järgnevalt:

Nr	Taotleja	Projektid	Eraldatud summa, kr
1.	Lääne Maavalitsus/ Merle Mäesalu	Arengukavade elluviimine ja seire	9 300
2.	Läänemaa Turism MTÜ/ Ingrit Kera	Maakonna infoportaali täiendamine võõrkeelse turismiinfoga	9 000
3.	SA Põhja-Läänemaa Turismi- ja Spordiobjektide Halduskeskus/ Ülle Lass	Läänemaa Tervisetee parendamine	30 000

4.	MTÜ Noorte vaba aeg/ Ülle Lass	Läänemaa IV filmi- ja fotokonkurss noortele „Päev lapseõlvemaastikul“	5 000
5.	Haapsalu Linnavalitsus/ Maire Uusen	Muinasjutukonverents „Muinasjutuvägi“	10 000
6.	Lääne Maavalitsus/ Merle Mäesalu	Läänemaa aastaraamat 2008	7 700
7.	MTÜ Läänemaa Turism / Ingrit Kera	Läänemaa Virtuaaltuuri täiendamine	35 400
8.	SA Põhja-Läänemaa Turismi- ja Spordiobjektide Halduskeskus/ Ülle Lass	Palivere TTSK projekteerimine ja ehituseelarve koostamine	50 000
9.	MTÜ Läänemaa Käsitöoliste Ühendus / Marju Heldema	Konkurss "Läänemaa suveniir"	5 000
10.	MTÜ Lihula Muusikapäevad/ Miina Järvi	Rahvusvaheline klassikalise muusika festival Lihula Muusikapäevad	10 000
11.	MTÜ Matsalu Loodusfilmide festival / Tiit Mesila	Seitsmes Matsalu loodusfilmide festival	10 000
12.	Haapsalu Gümnaasium	Kõvaketaste komplekti soetamine Haapsalu gümnaasiumi filmistuudiale	3 000
13.	MTÜ Marimetsa Sõprade Selts/ Sven Köster	Lääne Värava projekteerimine	50 000
14.	SA Läänemaa Arenduskeskus/ Tarvo Pikkaro	Lääne maakonna kodanikeühenduste tunnustamine 2009	4 000
15.	SA Läänemaa Arenduskeskus/ Kersti Piirsoo	Läänemaa ettevõtjate seminar ja tunnustamisüritus	12 000
16.	SA Läänemaa Arenduskeskus/ Kersti Piirsoo	Läänemaa õpilasfirmade müügikoolitus ja messil osalemine	5 600
KOKKU:			456 000

6.6. Kohaliku omaalgatuse programm

Lääne maavanem kinnitas oma korraldusega Kohaliku Omaalgatuse programmi maakondliku komisjoni ettepanekud rahastada 2009. a 45 projekti kogumahus 701 810 krooni. Kokku esitati tähtjaks 88 projektitaotlust kogumahus 1 589 239 krooni, neist Haapsalu linna ühendustelt 10 taotlust (139 684 krooni) ja maapiirkonna ühendustelt 78 taotlust (1,4 miljonit krooni).

Tähelepanuväärne on uue, 21.ühenduse lisandumine projektitoetuse taotlejate nimekirja. Esiletõstmist väärib MTÜ Lihula Rahvaülikooli taotlus “Lihula lilltikandi õppematerjali DVD koostamine ja trükkimine” (projektijuht Larissa Mandel), milles käsitletakse Lõuna-Läänemaa omapärast kultuuripärandit ja käsitööd. Märkimist väärib ka MTÜ Kirimäe Külaseltsi taotlus “Vigursaagimise õpitoa korraldamine” (projektijuht Eve Teder), mis sai komisjoni liikmetelt kõrgeima hinnangu. Kohaliku elukeskkonna parandamisega seotud projektitaotlused käsitlevad

külaplatside rajamist ning seltsitegevuseks vajaliku inventari hankimist ja siinkohal väärrib märkimist MTÜ Kuijõe Külaseltsi projektitaotlus "Istepinkide ja kiige valmistamine külaplatsile" (projektijuht Urve Ojamäe).

Jätakuvalt on populaarne rahvusliku käsitöö valdkonnaga seotud projektid, mis on olulised just seetõttu, et annavad kohaliku kogukonna liikmetele uusi oskusi ja julgust ise käsitööga tegeleda. Käsitöö traditsioonide elustamiseks külades viiakse läbi huvitavaid koolitusi ja kursusi ning tutvustatakse käsitööd laiemale avalikkusele. Siinjuures väärrib esiletõstmist MTÜ Läänemaa Käsitöölise Ühenduse projektitaotlus "Läänemaa käsitöö tutvustamine Eesti rahva Muuseumis (projektijuht Marju Heldema).

Märkimist väärrib Palivere suusaklubi Sula tegevus avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide rajamisel, korrastamisel ja hooldamisel ning Palivere suusamaratoni traditsiooni taastamisel, mis motiveerib kohalikke rahvasportlasi sihipärasemalt tervisespordiga tegelema.

Toetatud projektid kevadvoorus

Jrk	Projekti esitaja	Projekti nimi	Eraldatud
1	Kirimäe Külaselts	Vigursaagimise õpitoa korraldamine	5 000
2	Rannarahva Kultuuriselts	Elektrilise voki, villakraasi ost ja õppepäev	19 000
3	Rõude Küla Selts	Suurrätikud Rõudes	14 000
4	Põldotsa Rahvaspordiklubi	Läänemaa Võrkpalli Külaliiga korraldamine	4 200
5	Martna Päevakeskus	Klaasikursus Martnas	5 600
6	Piirsalu Küla Selts	Piirsalu küla seltsi muusikakeskus	4 499
7	Vatla külaselts	Tiffanitehnika kursus	19 916
8	Ridala Spordiklubi	Ridala XV Jüriöö matk-jooks	10 363
9	Jalgrattaklubi Paralepa	Jalgrattakrosside sari Rakser Marimetsa Kapp 2009 organiseerimine ja korraldamine	46 475
10	Peraküla Teater	Etendus "Pildikesi külaelust"	22 000
11	Kuijõe Külaselts	Istepinkide ja kiige valmistamine külaplatsile	10 200
12	Kirimäe Külaselts	Kirimäe küla "Külapäev" korraldamine	7 718
13	Kärsläti Küla Selts	Teeviit Lääne-Vormsis	15 957
14	Läänemaa Külade Ühendus Seltsing	Läänemaa külad Eesti külade Maapäeval	25 000
15	Palivere Naiselts	Põletusahi	17 500
16	Kalaküla Rohelised	Kiideva looduskeskuse õppepäev ja inventar	18 000
17	Vormsi Edendamisselts	Suvine käsitöötuba Vormsil	20 000
18	Läänemaa Külaarendus	Pusku küla külakogukonna teenuste arendamine -	25 000

		aktiivne küla!	
19	Kullametsa Külaselts	Küladevaheline mängude päev	18 000
20	Tuudi Külaselts	Tuudi käsitöötuba	24 985
21	Uuemõisa Ühing	Püsiekspositsioon "Uuemõisa-võimu ja vaimu keskus"	24 308
22	Surra-Murra Mängutuba	Perepäevad "Mina ja loodus"	22 900
23	Lääne Skautide Malev	Läänemaa skaudid suurlaagri radadel	11 900
24	Risti Rahvaselts	Risti Rahvaseltsile videokaamera	5 849
25	Martna Päevakeskus	Martna pered koos	4 260
26	Matsalu Saviseltsing	Matsalu Saviseltsingu õppereis ja käsitööpäevad	20 000
27	Lihula Muusikapäevad	Rahvusvahelise klassikalise muusika festivali Lihula muusikapäevad esinejate tasustamine	10 000
28	Peraküla Kompass	Kolm kaarti	5 310
29	Lihula Valla Spordiklubi	III Lihula valla külade mängud	16 240
30	Võnnu Noorte Selts	Võnnu suvepäevad 2009	6 100
31	Läänemaa Orienteerumisklubi Okas	Noorte orienteerumislaager Põlvas	10 500
32	Läänemaa Käsitöölise Ühendus	Raamatu "Haapsalu sall" koostamine	25 220
33	Läänemaa Pensionäride Ühendus	Läänemaa pensionäride kokkutulek	10 540
34	Läänemaa Kabeklubi	Kabetegevuse arendamine Haapsalus	12 813

Toetatud projektid sügisvoorus

Jrk	Projekti esitaja	Projekti nimi	Eraldatud
1	Lihula Rahvaülikool	Lihula lilltikandi õppematerjali DVD koostamine ja trükkimine	25 000
2	Suusaklubi Sula	Talv 2010	25 000
3	Vatla Külaselts	Masinviltsimise kursus	7 115
4	Kuijõe Külaselts	Kuijõe kultuuripärandi talletamine III etapp	5 500
5	Piirsalu Küla Selts	Sportlikud noored Piirsalus	6 810
6	Põldotsa Rahvaspordiklubi	Läänemaa võrkpalli külaliiga korraldamine	4 200
7	Lõuna-Läänemaa Jalgpalliklubi	Läänemaa noorte karikasari jalgpallis 2010	21 950

8	Läänemaa Käsitöölise Ühendus	Läänemaa käsitöö tutvustamine Eesti rahva Muuseumis	25 000
9	Kirimäe Külaselts	Kirimäe Külaseltsi tegevused 2009-2010	21 978
10	Võnnu Noorte Selts	Küla õpib kangastelgedel kuduma	15 079
11	Jalgrattaklubi Paralepa	Haapsalu X rattaralli organiseerimine ja korraldamine	25000

Võnnu Noorte Selts

Tuudi Külaselts

Fotod: Mati Kallemets

Kirimäe Külaselts

Tuudi Külaselts

Fotod: Mati Kallemets

6.7. Investeeringutoetused hasartmängumaksust

Nr	Taotleja	Projekt	Taotlus	Rahastus
1.	Haapsalu Linnavalitsus	Läänemaa Psühhosotsiaalse Rehabilitatsiooni Keskuse remont	292 640	292 640
2.	Noarootsi Vallavalitsus	Pürksi lasteaia juurdeehituse fassaadi soojustamine ja	500 000	500 000

		viimistlemine		
3.	Oru Vallavalitsus	Oru spordiväljaku korvpalliplatsi rajamine	29 000	29 000
4.	Risti Vallavalitsus	Risti hooldekodu välisfassaadi remont	416 940	416 940
5.	Taebla Vallavalitsus	Palivere spordiväljaku rajamine	357 050	357 050
6.	Vormsi Vallavalitsus	Vormsi koolimaja välisseinte värvkatte uuendamine	133 020	133 020
7.	Vormsi Vallavalitsus	Vormsi rahvamaja välisseinte värvkatte taastamine	67 865	67 865
KOKKU			1 796 515	

6.8. Hajaasustuse veeprogramm

Programmi elluviimise periood on 2008.-2011. a. Programmist toetatakse puur- ja salvkaevude ehitamist ja puhastamist ning kaevudest joogiveetorustiku ehitamist või rekonstrueerimist. Samuti toetatakse kaevude varustamist vee pumpamiseks ja puhastamiseks vajalike tehniliste seadmete ja tarvikutega.

Programmist saavad toetusi taotleja füüsilised isikud, kes rahvastikuregistri andmete kohaselt elavad taotlusjärgses kohaliku omavalitsuse piirkonnas hiljemalt alates 1. jaanuarist 2008 ning mittetulundusühingud ja sihtasutused, mille põhikirjaliste tegevuste hulka kuulub oma liikmete või elanike joogiveega varustamise tagamine või kes täidavad korteri- või veeühistu ülesandeid.

Programmi finantseeritakse riigi eelarvest. Lisaks riigile finantseerivad programmi elluviimist kohalikud omavalitsused ja iga kohaliku omavalitsuse üksus saab programmis osaleda vaid juhul, kui panustab rahaliselt vähemalt samas mahus kui seda teeb riik.

Taotleja rahastamise põhimõtte järgi ühe kolmandiku projekti maksumusest rahastab riik, teise kolmandiku kohalik omavalitsus ja kolmanda taotleja ise.

Kui 2008. aastal osales programmis 11 kohalikku omavalitsust, siis seoses 2009. aastal rahaliste vahendite nappusega osales 8 kohalikku omavalitsust.

2009. aastal esitati omavalitsustele kokku 27 taotlust, neist rahastati 26 kogusummas 898 741 krooni (riigi ja kohaliku omavalitsuse toetus kokku), enim küsiti raha puurkaevude rajamiseks.

7. LÄÄNEMAA ARENDUSKESKUS

Läänemaa Arenduskeskuses (LAK) töötas 2009. aastal 5 inimest – ettevõtluse, mittetulundusühingute ja kohalike omavalitsuste konsultandid, juhataja ning sekretär.

LAK-i nõustamise ja teavitamise tegevusmaht 2009. aastal suurenes oluliselt seoses töötuse kasvu ning inimeste huviga alustada ettevõtlusega ettevõtlusvaldkonnas. Mittetulundusvaldkonnas jäi nõustamismaht üldjoontes endiseks, kohalike omavalitsuste osas vähenes – põhjuseks sobivate meetmete vähesus, omavalitsuste eelarveliste võimaluste vähenemine ning 2009. a sügisel toimunud

kohalike valimistega seotud prioriteetide muutumine.

Ülevaade Läänemaa Arenduskeskuse olulisematest ettevõtluse arengule suunatud projektidest/proaktiivsetest tegevustest

Majandusõppe rakendamine ja õpilasfirmade loomine Läänemaa koolides

Viidi ellu pilootprojekt, mis lõppes maikuus. Projektis osales 6 kooli, õa jooksul registreeriti *Junior Achievement* reeglite kohaselt 5 õpilasfirmat. Aprillis korraldati võistlus "Läänemaa parim õpilasfirma 2009", mille võitja osales üle-Euroopalisel õpilasfirmade koolitusüritusel ja laadal Norras. Tegevuste jätkamiseks esitati projekt *Innovesse*, mis kahjuks rahastamist ei leidnud. 2009/10 õa jätkati tegevust omavahenditest, tegevust jätkas 2 kooli, kus registreeriti 2 õpilasfirmat. Samas korraldati gümnaasiumidele detsembris 2009 müügioskuste koolitus, kus osales 20 Läänemaa kooliõpilast, et osaleda Rapla õpilasfirmade laadal.

Töötukassa starditoetuse taotluste nõustamine

Alustati tihedat koostööd Töötukassa Läänemaa osakonnaga, et leida parimaid lahendusi töötutele oma ettevõtte loomise näol. Alustati grupinõustamiste läbiviimist, neid toimus 6 ja osales 60 inimest. Esitati kokku 21 ettevõtlusega alustamise toetuse taotlust.

Läänemaa Mentorklubi avalike ürituste sari.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele (EAS) esitati rahastamiseks avalike ürituste sari. 2009. a viidi läbi 3 klubiõhtut ning tegevuses osales aktiivselt 24 ettevõtjat.

Läänemaa Tervise- ja Loomemajanduse klastrialgatus

Ühise strateegia loomiseks ja turunduse käivitamiseks koostati LAK-i initsiatiivil klastrialgatusrühm kahest ettevõtjate, ühest ülikooli ja ühest arendusorganisatsiooni esindajast ning osaleti algatusrühmadele mõeldud koolitustel Eestis ja Rootsis. LAK viis läbi 6 klatri algatuskoosolekut, koostas ja esitas projektitaotluse, millega liitus 20 ettevõtet ja organisatsiooni. Projekt sai positiivse rahastusotsuse, tegevuste algus kavandati veebruarisse 2010.

Infopäevad, koolitused, seminarid

Viidi läbi 11 infopäeva ettevõtjatele, kokku 305 osalejaga; 3 seminari 125 osalejaga; 3 koolitust 47 osalejaga. Keskuse abiga viidi ellu kolm 7-päevast alustava ettevõtja baaskoolitust kokku 55 osalejaga.

Olulisemad tegevused mittetulundusühenduste arendamiseks

Ühenduste loomise toetamine valgete laikude piirkonnas

Varasemalt olid valgeteks laikudeks Oru, Noarootsi, Taebla ja Martna vald. Kohalikud inimesed aktiveerusid, juurde tekkis 3 ühendust Oru vallas (liikmeid ca 21), 2 ühendust Noarootsis (hõlmatuid ca 16), 4 ühendust Taebblas (hõlmatuid ca 32), 1 ühendus Martna vallas (ca 7 inimest).

Koolitustegevus mittetulundusühingutele, sh elamuühistutele ja korteriühistutele suunatud infopäevade korraldamine koostöös Eesti korteriühistute Liidu ja Krediidi ja Ekspordi garanteerimise sihtasutusega (KredEx)

Koolitusprojekti eesmärgiks oli elavdada Läänemaa omavalitsustes kortermajade elanike ühistulist tegevust, moodustada uusi korteriühistuid ja viia läbi koolitusprogramm uutele ja juba moodustatud ühistutele.

Algatusesks viidi läbi infopäev korteriühistutest Noarootsi vallas nendele kortermajade elanikele, kelle majas veel ühistut pole. Tänu huvile ja soojale vastusvõtule kirjutas ja komplekteeris Läänemaa Arenduskeskus ning esitas Leader programmi projektitaotluse, mis sai positiivse rahastamisotsuse. Tegevuste algus kavandati jaanuarisse 2010.

Kodanikupäeva korraldamine (igaastane tunnustamisüritus kodanikeühenduste esindajatele, liidritele) koostöös MTÜ-ga Kodukant Läänemaa, Lääne Maavalitsuse ning Läänemaa Rannakalanduse Seltsiga.

Toimus tunnustamisüritus Roosta Puhkekülas, kus tänati 34 jahi- ja kalameest, kohaliku tuletõrjeseltsi aktivisti ning looduskeskkonna hoidjat.

Infopäevad, koolitused, seminarid

Kokku viidi mittetulundusühendustele läbi 6 infopäeva, osalejaid oli 55 ning 12 koolitust ja seminari 201 osalejaga.

Olulisemad tegevused omavalitsuste valdkonnas

Maakonna strateegia elluviimise toetamine: arendusstruktuuri rakendamine ja tegevuskavade süstemaatilise elluviimise tagamine

LAK valmistas ette Lääne maakonnas aastatel 2004-2009 kasutatud toetusprogrammide rahade ülevaate, modereeris arenduskoosolekuid ja seminare ning korraldas Arenduskoja otsuste elluviimist. Koos Lääne Maavalitsuse Arengu- ja Planeerimisosakonna ja Läänemaa Omavalitsuste Liiduga valmistati ette projekti „Läänemaa neli strateegiapäeva“ sisu, LAK nõustas ka projektitaotluse koostamist.

Turvalise õpikeskkonna loomine riskirühma lastele Nõva kooli baasil

Viidi ellu Nõva kooli tuleviku arengut ja edasist püsijäämist toetav projekt, mille käigus korraldati mitmeid töökoosolekuid arengukontseptsiooni loomiseks. Kaasatud olid teemaga seonduvad erinevad organisatsioonid ja nende esindajad: Nõva vald, Nõva põhikool, Lääne Maavalitsus, Haapsalu Linnavalitsus, Haapsalu politseijaoskond, Läänemaa Arenduskeskus. Kokku osales protsessis 17 inimest. Töötati välja turvalise õpi- ja elukeskkonna kontseptsioon, mis lähtub Nõva kooli eripärast ja peab silmas laste ning nende vanemate huvisid. Tulemust esitleti kohtumisel Nõva valla elanikega. Tänu projektile alustas 2009. aasta sügisel Nõva põhikoolis turvalises õpikeskkonnas õpinguid 4 uut õpilast väljaspoolt Nõva valda. Kasusaajateks oli Nõva kool, Nõva vald ja selle elanikud tervikuna, kuna kooli säilimine tagab valla jätkusuutlikkuse. Lisaks on kasusaajad kooli teistest piirkondadest suunatud lapsed ja nende pered.

Maakonna töötute integreerimine tööturule nõustamisteenuste kaasabil

Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) meede 1.3.3 "Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed".

LAK-i juhtimisel ning koostöös üheksa Läänemaa omavalitsusega (Haapsalu, Taebla, Lihula, Risti, Ridala, Kullamaa, Martna, Noarootsi) koostati projekti sisu ja eelarve. Projekti käigus pakutakse psühholoogilist, juriidilist ning finantsnõustamist osalevate valdade töötutele ning kaasatakse neid Töötute Klubi tegevustesse. Läänemaa Arenduskeskus koostas ja komplekteeris taotluse. Projekt sai SA Innove positiivse rahastamisotsuse, tegevuste elluviimist kavandati 2010. aasta algusesse.

TLÜ Haapsalu kolledži baasil Läänemaa Kompetentsikeskuse (LKK) väljaarendamise ettevalmistustööde koordineerimine

LAK osales aktiivselt Kompetentsikeskuse ideekavandi koostamises, seda nii sisulistes aruteludes

osalemise, nende ettevalmistamise ja läbiviimise kui ka projektitaotluse ettevalmistamise nõustamise kaudu. TLÜ Haapsalu kolledž esitas projektitaotluse EAS-ile ja see leidis seal positiivse rahastamisotsuse, millega anti „roheline tuli“ kompetentsikeskuse kavandamise jätkamiseks valitud suunas.

Palivere Turismi ja Tervisespordi keskuse rajamine

LAK-i rolliks oli aidata kaasa projektitaotluse ettevalmistamisele Piirkondade Konkurentsivõime Tugevdamise programmi, pakkuda ja läbi töötada ideid keskuse teenuste laiendamiseks ning hooajalisuse pikendamiseks.

Lõpusirgele jõudis arhitektuurse projekti materjalide koostamine, riigimaade munitsipaliseerimine ja projekti teostatavus-tasuvusanalüüsi koostamine. Potentsiaalseteks kasusaajateks on spordi- ja liikumisharrastusega turistid ning kõik Läänemaa ja naabermaakondade spordihuvilised.

Lääne Värava projekti elluviimise toetamine

LAK-i roll oli töörühma töös osalemine ja taotlusedokumentide jms ettevalmistusse panustamine. Viidi läbi arhitektuursete lahenduste konkurss. Võitjaks tulnud tööd arendati edasi koos arhitektuurbürooga 7-liikmelise meeskonna osalemisel. Leader programmi II vooru „Inimesed ja ettevõtluskeskkond” meetmesse esitati taotlus ehitusprojekti rahastamise toetamiseks ja sellele saadi toetav otsus summas 745 500 krooni. Töörühm valmistas ette projektitaotluse „Lääne Värava külastuskeskuse arengu- ja turundusstrateegia ning tasuvus-teostatavusanalüüsi koostamine” Piirkondliku Arengu Kavandamise programmi, mis leidis EAS-i poolt toetust 256 020 krooni ulatuses. Alustati projektitaotluse ettevalmistamist Piirkondade Konkurentsivõime Tugevdamise programmi, millest kavandati toetust investeringuteks.

Haapsalu Promenaadile teenuste väljatöötamisele kaasaaitamine

Toimus mitmeid koosolekuid teenuste kavandamiseks, sh ka Kuursaalile sobivate teenuste uuendamiseks.

Koos ettevõtja Arne Tuisuga valmistati ette projekti „Aurulaevanduse taastamine Haapsalu lähel“ ideekavand. Sobivate meetmete puudumisel ja seotud omavalitsuste (Haapsalu, Noarootsi) rahaliste vahendite piiratud tõttu projektitaotlust ei esitatud vaid otsustati aasta 2010 hooajal kasutada renditud aurulaeva, et testida teenuse tasuvust ja võimalike klientide huvi. Sobivate rahastusvõimaluste otsimist jätkatakse.

Toimusid mõned kohtumised projekti Haapsalu Puulaevakeskus ideekavandi arutamiseks koostöös MTÜ-ga Puulaevaselts Vikan. Idee arendamine peatus omafinantseerimiseks vajalike rahaliste vahendite puudumise tõttu.

Otseteks kasusaajateks kavandati Haapsalut purjelaevadel külastavad turistid, puulaevandusest huvitatud ametite õppurid, puulaevandusega seotud ettevõtjad ja kaudseteks kõik Haapsalu külalised.

Haapsalu Loomakeskuse projekti elluviimise toetamine.

Toimus arvukalt kohtumisi Haapsalu linnavalitsuse, Loomakeskuse Nõukoja, Kultuuriministeeriumi ja EAS-i esindajatega ning initsiatiivgrupi eneste liikmetega. Külastati ja sõlmiti koostöösidemed Viljandi ja Tartu loomemajanduse edendajate initsiatiivgruppidega ning Tallinna Loomemajanduskeskusega. Kaardistati sihtgrupp ja loodi kontaktoõrgustik Lääne Maakonnas. Asutati MTÜ Loomakeskus, mis esitas EAS-i poolt juhitud meetmesse „Norra EMP“ taotluse projekti „Läänemaa loomemajanduse arendamise tugistruktuur ja võrgustikud, interaktiivne tutvustus- ja turunduskeskkond veebis“ rahastamiseks. Taotlust kahjuks ei rahastatud rahaliste vahendite ebapiisavuse tõttu. Kaaluti mitmeid erinevaid variante Haapsalu linnavalitsuse ja MTÜ

Loomekeskus edaspidise koostöö täpsustamiseks lepingulisel kujul. Vastavalt initsiatiivgrupi poolt koostatud lähteülesandele valmistas arhitekt Peeter Pere ette arhitektuurse eskiislahenduse Loomekeskuseks kavandatava Jaani tn 2 hoonete kapitaalremondiks. Vahetunud linnavalitsus otsustas rahaliste vahendite piiratuse tõttu projekteerimiskulutust mitte teha ja Piirkondade Konkurentsivõime Tugevdamise programmi taotlust mitte esitada.

Kiltsi lennuväljast polüfunktsionaalse tsiviilotstarbeliste teenuste pakkumise ala arendamise toetamine

LAK koostas protsessi kirjelduse vajalike tegevuste määratlemiseks ning kulutuste kalkuleerimiseks, korraldas mitmeid kohtumisi detailplaneerimist, lammutusprojekteerimist, lammutuse, reederi, jäätmete kogumise ja äraveoga jne seotud teenuseid pakkuvate ettevõtetega, võttis hinnapakumised ja kaardistas võimalike finantseerijate-huvipoolte (Kaitseliit, Haapsalu linn, Ridala vald) esindajatega omafinantseerimise võimalikkuse ning huvi sellel hetkel. LAK konsulteeris EAS-i töötajatega ala arendamise võimalikkuse ja meetmeta sobivuse teemal. Seejärel viis läbi huvitatud osapoolte (Haapsalu linn, Ridala vald, Lääne Maakond) kohtumise Kaitseliidu Peastaabis, kus otsustati ette valmistada ja esitada projektitaotlus Piirkondliku Arengu Kavandamise programmi, et välja töötada täpsem kontseptsioon ja vajalike investeeringute määratlus, teha teostatavus-tasuvusanalüüs ning koostada turunduskava ja materjalid objekti pakkumiseks. Otsesed kasusaajad Läänemaal on Haapsalu linn (ca 11 700 elanikku) ja Ridala vald (ca 3 200 elanikku) ning kaudselt kõik lähemad naaberomavalitsused.

Infopäevad ja koolitused

Omavalitsustele viidi läbi 5 infopäeva kokku 56 osalejale. LAK-i juhitud koolitusprojektiis "Läänemaa omavalitsuste juhtivtöötajate pädevuse tõstmine" toimus neljas ja viimane, kahepäevane koolitusmoodul „Koostöö ja partnerluse arendamine kohalikus omavalitsuses“ 24 osalejale.

8. MTÜ LÄÄNEMAA KODUKANT

MTÜ Kodukant Läänemaa (KKLM) aktiivne LEADER tegevus algas 2007. aasta aprillis. MTÜ Kodukant Läänemaa liikmeid oli 2009. aastal 51 (11 omavalitsust, 13 ettevõtjat ja 27 mittetulundusühingut). www.kklm.ee Igas vallas on olemas kontaktsik probleemide ja piirkonna tegevuste arutamiseks.

Kodukant Läänemaa 2009. a tegevused

MTÜ Kodukant Läänemaa juhatus on pidanud 2009. aastal 18 juhatuse koosolekut, kokku 287,5 töötundi.

MTÜ Kodukant Läänemaa korraldas 2009. aastal 21 LEADER-programmi tutvustavat infopäeva.

MTÜ Kodukant Läänemaale laekus 2009. aasta LEADER-meetme taotlusvoorudes kokku 131 taotlust, millest KKLM-i hindamiskomisjoni heakskiidu sai 39 taotlust, nendest üks oli Kodukant Läänemaa noorte projekt – „Läänemaa noorte külaelu eestvedajate koolitustsükkel“.

MTÜ KKLM-i hindamiskomisjon tegi taotluste hindamisel kokku tööd 792 tundi.

Toimunud on kaks MTÜ Kodukant Läänemaa liikmete üldkogu koosolekut (16. aprill 2009. a ja 22. oktoober 2009. a).

1. novembriks 2009. a esitati PRIA-le üldkogu poolt kinnitatud MTÜ Kodukant Läänemaa LEADER strateegia 2010. a rakenduskava.

Kodukant Läänemaa juhatus ja tegevmeeskonna liikmed osalesid kolmel LEADER väliskoostöö

üritusel: juhatuse liige Sven Köster Lapimaal, Indrek Tammoja Hispaanias, Ene Sarapuu Rootsis.

LEADER-meetme raames korraldati KKLM-i liikmetele välisreis Taani Slagelse LEADER piirkonda, osales 49 inimest. Reis toimus 20.-23. septembril 2009. a.

Taanlased külastasid Kodukant Läänemaad 14.-17. novembril 2009. a, siis kirjutati alla koostööleping taanlastega.

Kodukant Läänemaa tegevmeeskond ja juhatuse liikmed on osalenud erinevatel LEADER-seminaridel Eestis (Jänedal, Nelijärvel jne).

Kodukant Läänemaa osales oma delegatsiooniga (6 inimest) LEADER-suveseminaril Lätis.

Innovatsioonikonverentsil 12. novembril 2009. a tegi ettekande Kodukant Läänemaa noorte ettevõtmistest Indrek Tammoja.

PRIA volitatud ametnikud kontrollisid 2009. a septembris ühingu tegevust, raamatupidamisdokumente ja nende vastavust tegevuseesmärkidele Kodukant Läänemaa LEADER-tegevusgrupi töö osas. Kontrollimisel ühingu tegevuses rikkumisi ja puudusi ei tuvastatud.

Kodukant Läänemaa osales VIII Maapäeval Tartumaal. Järgmise Maapäeva korraldamine usaldati MTÜ-le Kodukant Läänemaa ja nii toimub Maapäev 2011. a Läänemaal.

Kodukant Läänemaa toetas aasta küla valimist. Kiideva küla Läänemaalt sai aasta küla tiitli.

Koostöös Läänemaa Küladeühenduse, Läänemaa Arenduskeskuse ja Lääne maavalitsusega tunnustati tublisid Läänemaa kodanikuühiskonna edendajaid (jahimehed, kalamehed, vabatahtlikud pritsimehed jt).

2009. aastal jõudis lõpule „Väinamere Sõle“ projekt koostöös Hiiumaa ja Saaremaa mittetulundusühingutega.

Kodukant Läänemaa korraldas 13. novembril oma liikmetele ühise seminar-lõikuspeo Kõmsil.

Tunnustusüritus Roosta puhkekülas

Õppereis Taani kuningriiki

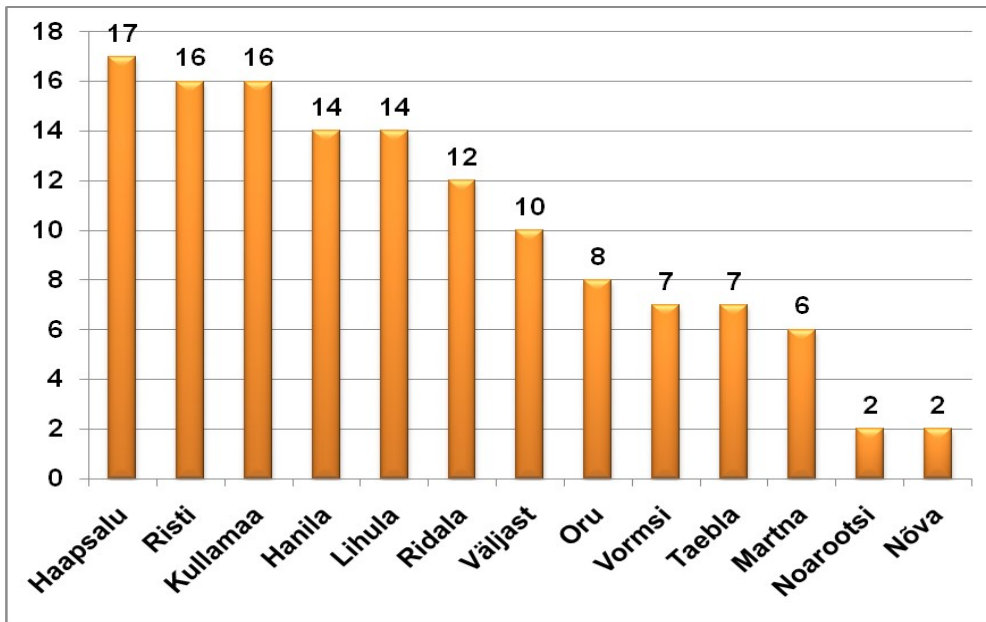
ületavad antud

		tk	Maksumus	Omafin	Soovitud toetus	2009. a eelarve
1. Korrastatud ja turvaline elukeskkond	Kokku	19	4 438 309	602 759	3 835 551	1 959 000
2. Huvitegevuse, vabahariduse ja elukestva õppe edendamine	Kokku	26	4 784 951	587 157	4 192 743	937 709
3. Paikkonna kultuuritraditsioonide jätkamine	Kokku	13	1 225 850	130 006	1 095 844	755 754
4. Inimesed ja ettevõtluskeskkond	Kokku	45	21 759 362	4 025 726	17 452 906	3 233 796
5. Noored ja tulevik Läänemaal	Kokku	10	3 348 796	334 362	3 014 434	1 414 245
6. Looduskeskkonna ja kohalike loodusvarade parim kasutamine	Kokku	11	1 389 982	161 697	1 228 285	783 687
7. Merega seotud tegevused	Kokku	7	1 265 890	252 912	1 012 998	250 419

ESITATUD PROJEKTIDE ARV TAOTLEJATE REGISTREERIMISE ASUKOHA JÄRGI

Piirkond	Taotluste arv	Piirkond	Taotluste arv
Haapsalu	17	Oru	8
Risti	16	Vormsi	7
Kullamaa	16	Taebla	7
Hanila	14	Martna	6
Lihula	14	Noarootsi	2
Ridala	12	Nõva	2
Väljast	10	KOKKU	131

9. MAJANDUS

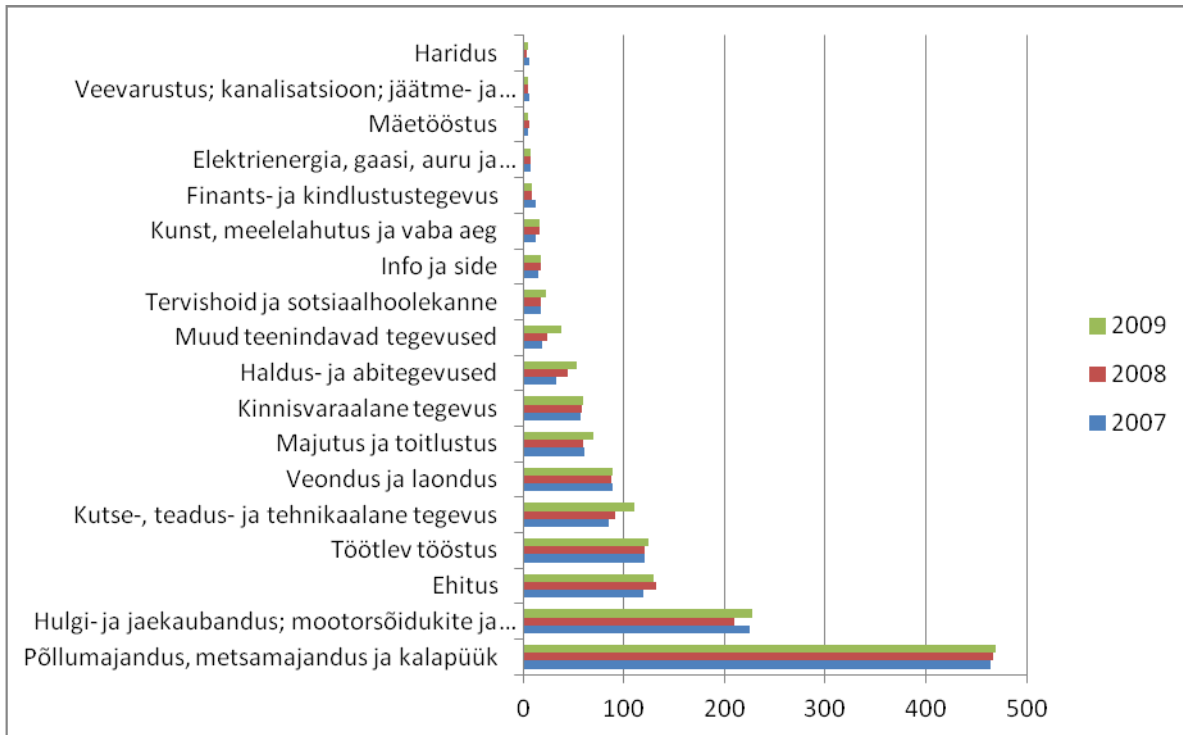
9.1. Ülevaade Läänemaa ettevõtlusest

Seisuga 1. jaanuar 2009 oli Äriregistris registreeritud 2000 Läänemaal asuvat äriühingut, sh 688 füüsilisest isikust ettevõtjat. Aasta jooksul loodi juurde 413 äriühingut ning seisuga 1. jaanuar 2010 oli Äriregistris registreeritud 2413 Läänemaal asuvat äriühingut, sh 1024 füüsilisest isikust ettevõtjat (FIE). 2009. aasta tõi kaasa äriühingute plahvatusliku kasvu seoses 1. jaanuaril 2009. a kehtima hakanud äriseadustiku muudatusega, millega kõik füüsilisest isikust ettevõtjad, kes seni olid registreeritud Eesti Maksu- ja Tolliametis, pidid enda tegevuse registreerima ka Äriregistris. Nende FIE-de, kes seda 2009. a lõpuks ei teinud, tegevus lõpetati. Siiski on ettevõtlusvormidest populaarseim osaühing, millele järgneb füüsilisest isikust ettevõtja. Läänemaa äriühingud kuuluvad üldiselt Eesti eraomanikele (96%), vaid ca 3,5% ettevõtete omanikud on välismaalased ning 10 ettevõtet kuulub kohalikele omavalitsustele.

Äriühingute arvulised muutused

Ettevõtlusvorm	1.01.2008	1.01.2009	1.01.2010
Osaühing	1111	1192	1274
FIE	747	688	1024
Aktsiaselts	80	81	74
Tulundusühistu	19	19	19
Täisühing	12	13	12
Usaldusühing	4	4	7
Välismaa äriühingu filiaal	3	3	3
Kokku	1976	2000	2413
<i>Allikas: Eesti Äriregister</i>			

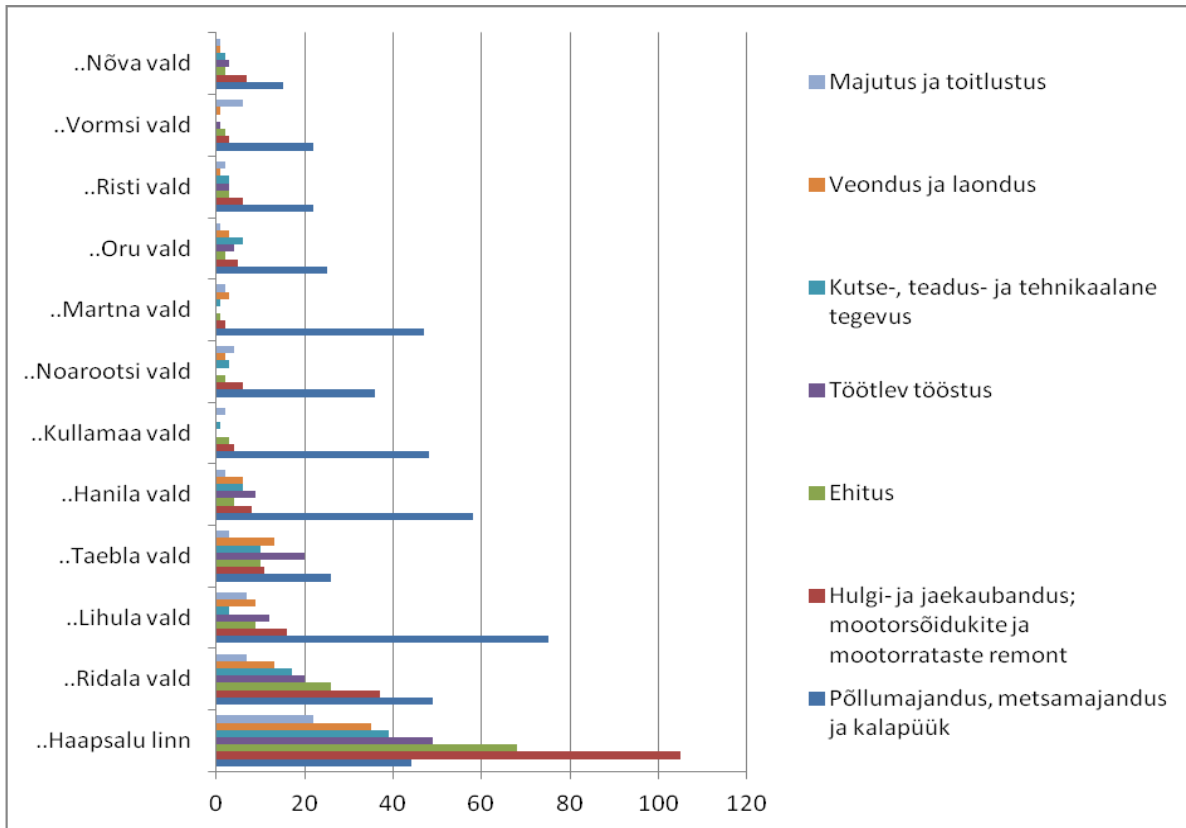
Ettevõtete arvu järgi tegutsesid Läänemaa ettevõtted enim põllumajanduse, metsanduse ja kalapüügi valdkonnas, millele järgnesid hulgi- ja jaekaubandus ning ehituse valdkonnad (Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori e EMTAK 2008 järgi). Allolev diagramm kujutab Läänemaa ettevõtteid tegevusalade lõikes aastatel 2007, 2008 ja 2009.

Allikas: Eesti Statistikaamet

35% ettevõtete koguarvust on registreeritud Haapsalu linnas, 14% Ridala vallas ning 11% Lihula vallas. Haapsalu linna registreeritud ettevõtted tegutsesid enim hulgi- ja jaekaubanduse valdkonnas, Ridala ja Lihula valla ettevõtted aga põllumajanduse valdkonnas, millele järgnes jae- ja hulgikaubanduse valdkond.

Töötleva tööstuse ettevõtted on registreeritud enamasti Haapsalu linna, Ridala või Taebbla valda (arvuliselt vastavalt 49, 20 ja 20). Toimub väikeettevõtete liitumine, otsitakse välisurget ja uusi turunišše.

Läänemaa ettevõtetest ca 92% olid alla 10 töötajaga, vaid ühes Läänemaa ettevõttes töötas rohkem kui 250 inimest ning 19-s oli 50-249 töökohta ja 99-s 10-49 töötajat.

Keskmine brutokuupalk Läänemaal jääb enamasti alla Eesti keskmisele, samas oli brutokuupalga juurdekasvutempo suhteliselt suur, jäädes küll alla 2007. aastale. Seoses sellega kasvas ka keskmine tööjõukulu töötaja kohta ettevõtte jaoks.

Muutused palkades

	I kvartal			II kvartal			III kvartal			IV kvartal		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Keskmine brutokuupalk kroonides	7 801	9 118	9 537	9 148	10 026	9 997	8 380	9 275	9 331	9 577	10 057	9 697
Juurdekasvutempo võrreldes eelmise aasta sama perioodiga, %	23,7	16,9	4,6	20,3	9,6	-0,3	26,4	10,7	0,6	18,6	5	-3,6

Juurdekasvu- tempo võrreldes eelmise perioodiga, %	-3,4	-4,8	-5,2	17,3	10	4,8	-8,4	-7,5	-6,7	14,3	8,4	3,9
Keskmine kuutööjõukul u töötaja kohta kroonides	10 423	12 208	12 836	12 218	13 446	13 479	11 214	12 420	12 585	12 796	13 491	13162

Allikas: Eesti Statistikaamet

Läänemaale olulisemateks ning rahvusvahelisele ja Eesti turgudele tootvateks suuremateks tööhõivet tagavateks ettevõtlusvaldkondadeks oli puidu-, toiduainete-, kergetööstus ning puhkemajandus ja kuurort. Läänemaa ja Haapsalu atraktiivsus ning teadvustamine seostub eelkõige turismi ja kuurortlinna mainega. Siseturule orienteeritud ettevõtlusvaldkondadest on tööhõive osakaalu tõttu suurim osatähtsus hulgi- ja jaekaubandusel.

Läänemaa ettevõtted ekspordisid oma tooteid ja teenuseid 2009. a 1,3 miljardi krooni eest (2008.a oli sama näitaja 1,16) ning see moodustas kogu Eesti ekspordimahust ca 1,3%. Läänemaa ettevõtted impordisid erinevaid tooteid ja teenuseid 2009. a 586 miljoni krooni eest (2008. a oli sama näitaja 758) ning see moodustas kogu Eesti impordimahust ca 0,5%.

Läänemaa arengu jaoks on oluline nii traditsiooniliste tööstusharude areng kui ka uemate tööstusharude osakaalu tõstmine.

Maakonnas tunnustuse saanud ettevõtjad

Foto: Arvo Tarmula

9.2. Ühistransport

Ühistranspordi korraldamisel toimusid maakonnas 2009. a olulised arengud. Alustati riigihankega

“Avalik liinivedu Lääne maakonna bussiliinidel liinigruppides nr 1, nr 2 ja nr 3”. Riigihanke tulemusena selguvad 2010. a bussiettevõtted, millised hakkavad vedama reisijaid Läänemaa bussiliinidel alates 1. juulist 2010 kuni 2017. aasta 31. detsembrini. Kui varem oli liiniveokonkursi peamine mure, kui palju küsivad vedajad riigilt dotatsiooni, siis nüüd on põhinäitaja liinikilomeetri hind. Varem maksis riik vedajale dotatsiooni ja vedaja huvi oli, et liin oleks tasuv ning piletitulu maksimaalne. Riigihanke tulemusena sõlmitavate avaliku teenindamise uute lepingute korral maksab riik vedajatele tasu, mis koosneb vedaja kuludest, piletitulust ja omavalitsuste poolt makstavast tasust, kui omavalituses elavad õpilased kasutavad avalikke bussiliine. Kardinaalne muudatus tuleneb Euroopa Liidu direktiivist, mille järgi avaliku teenuse tellija maksab kinni kogu teenuse osutamise seotud kulu. See tähendab, et riik ei maksa enam firmadele dotatsiooni nagu praegu, vaid katab tellijana kulud.

Käimasolev riigihange ei too sõitjatele revolutsioonilisi muudatusi. Kõik bussiliinid ja kellaajad on endised, muutub vaid mõne peatuse nimi jms. Eraldi märkimist väärib, et vastavalt riigihanke tingimustele tuleb riigihanke võitjal arvestada, et kui võitja on Läänemaal uus, tuleb tal tööle võtta praeguste vedajate bussijuhte, seda tingimusel, kui töö kaotanud bussijuhid ise soovivad ja kvalifikatsioonile vastavad.

Lisaks sellele alustati 2009. a piletimüügisüsteemi ümberkorraldamisega avalikel bussiliinidel. 2009. a paigaldati piletimüüki salvestavad videokaamerad AS Haapsalu Autobaas kuuetele avalikke liine teenindavale linnaliini bussile. Kaamerate paigaldamise eesmärk on tõhustada kontrolli piletimüügi üle ja seeläbi suurendada piletitulu.

Avaliku liiniveo toetuse aruanne maanteetranspordi kohta 2009. a

Jrk nr	Näitaja	Ühik	Läänemaa
1.	Liiniläbisõit	tuhat liinikilomeetri t (lkm)	655,5
2.	Ühistranspordi (ÜT) korraldamise kulud kokku	tuh kr	9 881,4
2.1.	Ühistranspordi (ÜT) korraldamise kulud kokku lkm kohta	kr/lkm	15,07
3.	Ühistranspordi (ÜT) korraldamise vedaja kulud	tuh kr	9 881,4
3.1.	Muutuvkulud	tuh kr	6 221,1
3.1.1.	kütuse ja määrdeainete kulud	tuh kr	2 233,5
3.1.2.	bussijuhtide tööjõukulud	tuh kr	2 774,4
3.1.3.	remonditööliste tööjõukulud	tuh kr	1 114,6
3.1.4.	vedaja muud muutuvkulud	tuh kr	98,6
3.2.	Püsikulud	tuh kr	3 660,3
3.2.1.	busside püsikulud	tuh kr	753,6
3.2.2.	vedaja muud püsikulud	tuh kr	2 906,7
4.	ÜT korraldamise vedaja kulud lkm kohta	kr/lkm	15,07
4.1.	Muutuvkulud lkm kohta	kr/lkm	9,49

4.1.1.	kütuse ja määrdeainete kulud lkm kohta	kr/lkm	3,41
4.1.2.	bussijuhtide tööjõukulud lkm kohta	kr/lkm	4,23
4.1.3.	remonditööliste tööjõukulud lkm kohta	kr/lkm	1,70
4.1.4.	vedaja muud muutuvkulud lkm kohta	kr/lkm	0,15
4.2.	Püsikulud lkm kohta	kr/lkm	5,58
4.2.1.	busside püsikulud lkm kohta	kr/lkm	1,15
4.2.2.	vedaja muud püsikulud lkm kohta	kr/lkm	4,43
5.	Muud ÜT korraldamise kulud	tuh kr	0,0
5.1.	ühistranspordikeskuse (ÜTK) kulud	tuh kr	0,0
5.2.	piletikontrolli kulu	tuh kr	0,0
5.3.	projektide ja muu kulu	tuh kr	0,0
6.	Muud ÜT korraldamise kulud lkm kohta	kr/lkm	0,00
6.1.	ühistranspordikeskuse kulud lkm kohta	kr/lkm	0,00
6.2.	piletikontrolli kulu lkm kohta	kr/lkm	0,00
6.3.	projektide ja muu kulu lkm kohta	kr/lkm	0,00
7.	Kasum/kahjum	tuh kr	504,6
7.1.	vedaja kasum/kahjum	tuh kr	504,6
8.	Kasum/kahjum lkm kohta	kr/lkm	0,77
8.1.	vedaja kasum/kahjum lkm kohta	kr/lkm	0,77
9.	ÜT korraldamise tulud (maksumus) kokku	tuh kr	10 386,0
9.1.	Toetus riigieelarvest (RET)	tuh kr	6 316,5
9.1.1.	RET vedajale	tuh kr	6 316,5
9.1.2.	RET ÜTK-le	tuh kr	0,0
9.1.3.	RET piletikontrolliks	tuh kr	0,0
9.1.4.	RET projektideks ja muuks	tuh kr	0,0
9.2.	Piletitulu	tuh kr	2 097,2
9.2.1.	piletitulu liiniveoks	tuh kr	2 097,2
9.2.2.	piletitulu ÜTK-le	tuh kr	0,0
9.3.	Toetus kohalikust eelarvest	tuh kr	1 972,3
9.3.1.	kohalikust eelarvest vedajale makstud toetus	tuh kr	1 972,3
9.4.	Muud katteallikad	tuh kr	0,0
9.4.1.	muudest katteallikatest vedajale makstud vahendid	tuh kr	0,0

10.	Vedaja tulud kokku	tuh kr	10 386,0
11.	ÜT korraldamise tulud kokku lkm kohta	kr/lkm	15,84
11.1.	RET lkm kohta	kr/lkm	9,64
11.2.	piletitulu lkm kohta	kr/lkm	3,20
11.3.	toetus kohalikust eelarvest lkm kohta	kr/lkm	3,01
11.4.	muud katteallikad lkm kohta	kr/lkm	0,00
12.	Tuluallikate osatähtsus ÜT korraldamise tuludest	100%	1,0
12.1.	RET	%	60,8
12.2.	piletitulu	%	20,2
12.3.	toetus kohalikust eelarvest	%	19,0
12.4.	muud katteallikad	%	0,0
13.	Sõidukilomeetri tariif või sõidupileti hind	senti/km või krooni	
14.	Sõitjate (sõitude) arv	tuh inimest	354,6
15.	Sõitjakäive	tuh sõitjakm	4 151,4
16.	Liiniaeg	tuh masin tundi	20,4
17.	Pakutav teenus	tuh kohtkm	11,5
18.	Liinide arv	tk	
19.	Busside arv	tk	
20.	Busside keskmine vanus	a	
21.	Kohalikelt omavalitsustelt otsetoetus õpilastele, vanuritele jne	tuh kr	
22.	RET-st teistele maavalitsustele eraldatud	tuh kr	
23.	RET-st teistelt maavalitsustelt saadud	tuh kr	

Avaliku liiniveo riigieelarvest eraldatava toetuse kasutamise aruanne aastal 2009

(väikesaarte laeva- ja lennuühendus)

	Ühik	Toetus 2009. aasta alguse seisuga	Tegelik kasutamine aasta algusest	2008. aasta tegelik
Toetus riigieelarvest kokku aastal 2009	tuh kr	8 150,0	8 150,0	7 900,0

sealhulgas, laevaihenduse korraldamiseks (lepingutega kaetud)	tuh kr	8 150,0	8 150,0	7 900,0
---	--------	---------	---------	---------

10. TURISM

10.1. Mittetulundusühing Läänemaa Turism

Aadress: Karja tn 15, Haapsalu (Läänemaa Turism Haapsalu Turismiinfokeskus)

Telefon, elektronpost: 47 33 248, 47 33464, turism@westest.ee; www.westest.ee

10.1.1 LÜHIÜLEVAADE ÜHINGUST

Läänemaa Turism on 2006. aasta detsembris reorganiseeritud Haapsalu Turismi järglane. Täna on tegutsenud kolm aastat. Ühingu eesmärgiks on turismivaldkonna arendustegevused. Alates 2009. aastast haldab Läänemaa Turism Haapsalu Turismiinfokeskust (Haapsalu TIK). Põhikirjaliste tegevuste elluviimisel lähtub ühing aasta tegevuskavast ja turismi arengukavast ning maakondlikust arengustrateegiast.

Struktuur:

Üldkoosolek, 43 liiget

Nõukogu, 7 liiget

Juhataja- tegevjuht

Turismiinfotöötajad (2)

Raamatupidamisteenus
jm sisseostetavad
teenused

Eesmärkide elluviimiseks teeb ühing järgnevat:

- maakonna turismiinfo jagamine Haapsalu Turismiinfokeskuses (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse sihtfinantseerimisleping);
- koostöö edendamiseks üritused ja koolitused liikmetele ning maakonna turismiasjalistele;
- turismisihtkoha tutvustamine turgudel;
- arendusprojektid koostöö edendamiseks;
- arendusprojektid sihtkoha turundamiseks ja turundusmaterjalide jm tegemiseks;
- osalemine maakondlikes arendustegevustes, mis puudutavad külastuskeskkonna muutmist atraktiivsemaks;
- majandustegevus (suveniirimüük, Piletilevi vahendusteenus, jalakäijate viitade majandamine linnas, teenused turismiettevõtjatele jm).

10.1.2. PÕHITEGEVUS

SIHTKOHA ÜHISTURUNDUS

- Turismimesidel osalemine ja sihtkoha ning ettevõtjate tutvustamine messidel. 2009. aasta tegevuskavas on olnud järgmised messid, kus Läänemaa Turism on oma väljapaneku ja infomaterjalidega väljas olnud (messide valik on tulnud turgude olulisusest):

Matka turismimes Soomes ja Eesti üritusel “Eesti tuleb külla”, Mardilaadal;

Tur turismimes Rootsist;

Inwetex turismimes Peterburis;

Tourest turismimes Tallinnas;

maaturismi projekti kaudu toetati Läänemaa looduse ja linnuvaatluse info edastamist ja esindamist Inglismaal messil Birdfair;

koostöös firmaga Mare Baltikum Reisen olid maakonna infotrükised väljas neljal Saksamaa messil (Reisemesse Wien, CM Stuttgart, Hamburg Reisen ja f.re.e München).

- Ühisturunduse tegemiseks esitati Ettevõtjate Arendamise Sihtasutusele (EAS) projektitaotluse, mida 2009. aastal ei rahuldatud. Osa planeeritud tegevusi jäi selle tõttu tegemata. Taotlus esitatakse uuesti aastal 2010.
- Lääne maavalitsuse arendusrahade toel uuendati maakonna virtuaaltuuri. Tõsteti kokku linna ja maakonna tuurid. Värskendati turismiinfot ning lisati juurde vaatamisväärsused, linkimise võimalused. Üle vaadati inglise keelne tekst (parandati) ning lisati vene keelne tuur.
- Kodukant Läänemaa poolt leidis rahastust Läänemaa Turismi projekt (Pria/Leader meetmesse) “Maaturismi arendamine ja turundamine”. Projekt käivitus 2009. aasta sügisel, mil planeeriti 3-päevane tootarenduskoolitus maapiirkonna ettevõtjatele ja MTÜdele. Koolituse tulemuseks on ühised tooted ja paketid, mida saab projekti toel turundada.
- Läänemaa Turism jätkas elektrooniliste infokirjade koostamist. Eesmärgiks on sihtkoha tutvustamine ja ettevõtjate (sooduspakkumiste) levitamine lõpptarbijale jt huvilistele. Elektroonilised infokirjad on suunatud siseturule ja need saavad kõik meie andmebaasis olevad kontaktid, sh reisikorraldajad, teised turismiinfokeskused, edasimüüjad ja EAS. Detsembris valmis ka esimene välisturule suunatud infokiri (vene keelne), mille said messil korjatud kontaktisikud.
- Ühisturunduse huvides hakati kasutama sotsiaalset meediat. Läänemaa Turism lõi info edastamiseks kontod Flickr, Twitter ja Facebook. Viimase populaarsus on kasvanud kõige rohkem.
- Teist aastat korraldati külastajale fotomäng “Hetked Läänemaal”. Külastaja saab pildistada või filmida teatud objekte ning paremate vahel loositakse välja auhinnad. See annab külastajale maakonna erinevate teenuste kohta rohkem informatsiooni. Läänemaa Turism saab fotopanka juurde fotosid, mida kasutada turundusmaterjalides. Ettevõtjad saavad juurde kliente.
- Kodulehe arendamine ja pidev uuendamine. Avatud on e-pood suveniiridega. Lehel on ettevõtjate sooduspakkumised ja e-infokirjad.
- Läänemaa Turism on vabatahtlikult hallanud Läänemaa Portaali rubriiki “Külalisele”.
- 2009. aastal on Läänemaa Turism osutanud lisalepingu alusel EAS-ile turismiinfosüsteemide haldamise teenust Lääne-Eesti regioonis. Selle sisuks on täiesti uue Eesti turismi avalehe visitestonia.com ja puhkaeestis.ee info sisestamine, selle õigsuse pidev kontrollimine ja ettevõtjate nõustamine info sisestamisel.
- Valmis turismiinfokaart 2009 ning esindusliku kordustruk (soome keel, vene keel). Planeeritud olid uued trükised, kuid kuna ei rahastatud turundusprojekti, siis sel aastal me

seda trükist värskendada ei saanud.

- Maist oktoobrini leidis aset Balti reisimaraton, kus Läänemaalt osales ühingu liige Uuskalda spordi- ja puhkeküla.

KOOSTÖÖ

- Osalemine MTÜ Lääne-Eesti Turism tegevuses. Tegemist on nelja maakonna turismiühendusega, mille eesmärgiks on kasvada regionaalseks turismikatuseks, mis tegeleb jõulisemalt just välisturgudele suunatud turundusega. Organisatsioon on noor ning täna on toimunud peamiselt organisatsiooni enda arendamine, õppereis ja turunduskoolitus. Kuid 2009. aastal on saadud ka positiivne otsus Interreg projektile Agora, mis aitab neljal maakonnal aastatel 2010-2013 teha ühisturundust.
- Läänemaa Turismi töötajad on kaasatud maavalitsuse algatatud 2010. aastal toimuva ürituse meeskonda – Läänemaa Päev Tartus (ettevalmistavad tegevused algasid sügisel 2009)
- Läänemaa Turismi juhataja on kaasatud maakonna arendusstruktuuri. Seda juhib maavalitsus. Juhataja kuulub maakonna arenduskotta, mis seirab maakonna arengustrateegia täitmist ning vastutab ja annab aru turismiarendukava elluviimise eest.
- MTÜ Läänemaa Käsitöölise Ühingu algatusel oli Läänemaa Turism partneriks Läänemaa suveniirikonkursi läbiviimisel. Valiti paremad ning korraldati näitus. Osa suveniire on müügis turismiinfokeskuses. Läänemaa Turismi juhataja oli ka Matsalu meenekonkursi komisjoni liige.
- Koostöö aluseks on infovahetus. Läänemaa turism haldab elektroonilisi liste (liikmed, majutusasutused, toitlustus, reisikorraldajad-edasmüüjad jne). Liikmed saavad regulaarselt infot, neil on ka võimalus ise kasutada loodud kanaleid. On lisaks tehtud ka liikmetele suunatud infokirjasid koos tegevuste informatsiooniga ja ka ülevaateid turismistatistikast (kokkuvõtted jms).
- 2009. aastal toimusid järgmised üritused liikmetele:
  - 1 internetiturunduse koolitus;
  - 2 infopäev maakonna turismiinfo andmise kohta;
  - 3 infopäev uue lehe www.visitestonia.com turundusvõimaluste kohta ja EAS rahastusvõimaluste kohta turismiettevõtjatele;
  - 4 maaturismiprojekti avaseminar;
  - 5 Quadruple rahvusvahelise koostöö avakonverents Haapsalus.
- Läänemaa Turism valiti välja EAS MTÜdele suunatud mentorprogrammi. Ühingu on *mentee* (mentori juhendatav). Koolitused kestavad 2009.-2010. a ning mentorpaari tulemusena saab juhatause liige nõu ühingu töö tõhustamiseks.

PROJEKTID

- EAS-ile esitatud maakonna ühisturundusprojekti taotlust ei rahuldatud.
- Kodukant Läänemaa rahastas koolitus- ja turundustegevuste projekti “Maaturismi arendamine ja turundmine”.
- Läänemaa kirikute ja kalmistute arendamine turismiobjektideks (EAS ei rahastanud). 2009. aastal valmistati ette projekti esitamine (ühe väikese etapina) Kodukant Läänemaa meetmesse “Pärandkultuuri hoidmine ja säilitamine”.
- Rahastati naisturismiettevõtjatele suunatud Läänemere koostööprojekti, mille tulemusena moodustatakse klaster, tehakse uuringuid mobiilsidel põhinevate toodete väljatöötamiseks turismiettevõtjatele (broneeringusüsteem vm) ning luuakse otse koostöökontakte. Projekti juhtpartner on Norrtälje kommun.

- 2009. aastal valmistati ette uuesti EAS turismi turundusmeetmesse kultuuripuhkuse turundamise projekt, Põhja-Läänemaa ja Harjumaa turismikoostööd soodustav projekt ning projekt kirikute potentsiaali kasutamisest turisminduses.

MAAKONNA TURISMIINFO ANDMINE

1. Haapsalu Turismiinfokeskuse ja MTÜ Läänemaa Turism büroo kolisid Karja tn 15. EAS investeringutoetuse taotlemise ettevalmistamine ja Haapsalu Linnavalitsuse toetamine selles on olnud 2009. aasta tegevus. Toetust on planeeritud taotleda aastal 2010.
2. Infomaterjalide jagamine teistesse maakonna turismiinfopunktidesse (Lihulas, Pürksis jm). Materjalide edastamine liikmetele. Materjalide saatmine teistesse turismiinfokeskustesse Eestis. Materjalide saatmine läbi EAS-i ja Välisministeeriumi saatkondadesse ja EAS-i välisesindustesse.
3. Maakonna turismiinfoandmebaasi haldamine ja andmete kontrollimine.
4. Külastatavuse statistika korjamine, võrdlemine ja edastamine liikmetele. Võrdlustabelitega saab tutvuda kodulehel.
5. 2009. aastal tehti külastaja profiili küsitlus. Vastamine oli külastajale vabatahtlik. Uurisime, kust on nad saanud Haapsalu ja Läänemaa kohta informatsiooni, mis on nende külastuse eesmärk, kaua nad planeerivad sihtkohas viibida jne. Küsitlust on kavas korrata ka aastal 2010.
6. Infotöötajate koolitamine uue andmebaasi osas (visitestonia.com) ning nende regulaarne osalemine EAS-i vastavatel koolitustel.
7. Klientide teenindamine, infopäringutele vastamine, ajakirjanduse päringutele vastamine (vahelehed Suvitaja/Talvitaja jm).

MAJANDUSTEGEVUS

1. Piletilevi vahendusteenuse osutamine.
2. Haapsalu ja Läänemaa suveniiride müük.
3. Haapsalu linna jalakäijate viitade vahendamine.
4. Haapsalu linnapiiri reklaampindade rent.
5. Giiditeenuse vahendamine.
6. Haapsalu Piiskopilinnuse audiogiidi teenuse vahendamine.
7. Teenused ettevõtjatele (materjalide saatmine messile, messipindade rent kaaseksponentidele jm).

HAAPSALU TURISMIINFOKESKUS

2009. aastal tuli ühingusse juurde viis uut liiget. Oma liikmestaatuse peatas kaks liiget, väljaastujaid ei olnud.

Haapsalu Turismiinfokeskuse ametlik nimetus alates 2. jaanuarist 2009 on Läänemaa Turismi Haapsalu Turismiinfokeskus.

2. jaanuaril 2009. a toimus Läänemaa Turismi Nõukogu, juhatus ja osapoolte ning Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) osavõtul EAS-i ja Läänemaa Turismi vahelise turismiinfokeskuse sihtfinantseerimislepingu allkirjastamine.

Käimasolevad projektid on PRIA LEADER projekt „Maaturismi teenuste arendamine ja turundamine“, mille kestvusaeg on november 2009 - detsember 2010. Rahastaja on MTÜ Kodukant Läänemaa (LEADER, PRIA meede). Projekti eesmärgiks on ettevõtete ja ettevõtluskeskkonna arendamine Kodukant Läänemaa piirkonnas, külakogukondade säilitamine ja arendamine. Projekti lühikokkuvõtte leiab aadressilt <http://www.westest.ee/files/Kokkuvote%5B1%5D.pdf>.

Läänemaa Turism osaleb koostöös Euromajaga rahvusvahelises võrgustiku arendamise projektis *Quadruple Helix Central Baltic*, mis on suunatud turismiettevõtjate koostöö tugevdamisele. Projekti kestvusaeg on oktoober 2009 - detsember 2011. Rahastaja on *Central Baltic INTERREG IV-A* programm. Quadruple kombineerib ettevõtjatele suunatud tegevusi ning innovaatikat turismisektoris tegevustega, mis on suunatud piirkonna partneritele, turismi ja ettevõtlusega tegelejatele ning otsustajatele. Projekti juhtpartneriks on Norrtälje Kommuun (Rootsi), Partneriteks on: Stockholmi Maavalitsus (Rootsi), *BalticFem* (Rootsi), Kuninglik Tehnoloogia, Tootmise ja Juhtimise Instituut (Rootsi), Åbo Akadeemia Ülikool (Soome), *Eurohouse* (Eesti), Läänemaa Turism (Eesti), *Foundation Saaremaa Ülikoolide Keskus* (Eesti). Projekti lühikokkuvõtte leiab aadressilt: http://www.westest.ee/files/%C3%A4%C3%A4nemere%20piirkonna%20turi%20%20smisektori%20klastreid%20ja%20paralleelselt%20arendada%20innovaatilisi%20%20%20tugimeetmeid%20%20=ISO-8859-1_Q_metoodikas_ja_soolises_mainstreamingus.pdf

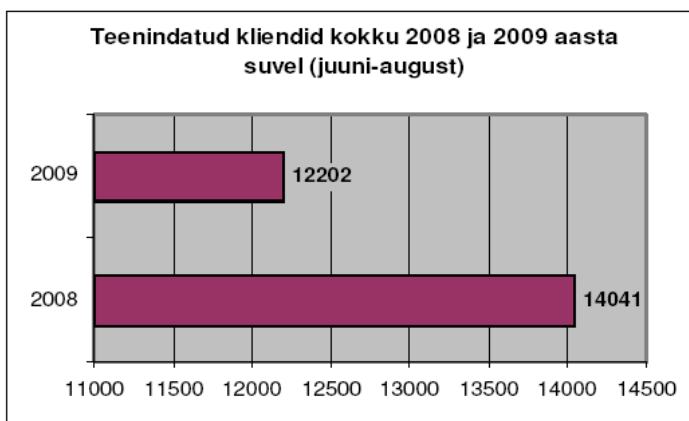
10.2. Haapsalu TIK poolt teenintatud kliendid 2009

Järgneva kokkuvõtte aluseks on võetud Haapsalu Turismiinfokeskuse kogutud statistika.

Kokkuvõtte käsitleb Haapsalu Turismiinfokeskuse poolt teenindatud klientide arvu muutusi 2008. ja 2009. aasta suvekuudel (juuni-august). Statistika ei hõlma piletite ostjaid üritustele ega majainfo küsijaid.

Palju on räägitud majanduslikust surutisest ning sellest tulenevast turismi jahenemisest. Tõepoolest, ka Haapsalu Turismiinfokeskuse (TIK) kogutud statistika on võrreldes eelmise aasta suvega tagasihoidlikum.

2009. aasta suvekuudel teenindas Haapsalu TIK kokku 12 202 klienti, jooniselt 1 on näha, et see on 14% vähem võrreldes 2008. aasta suvega.

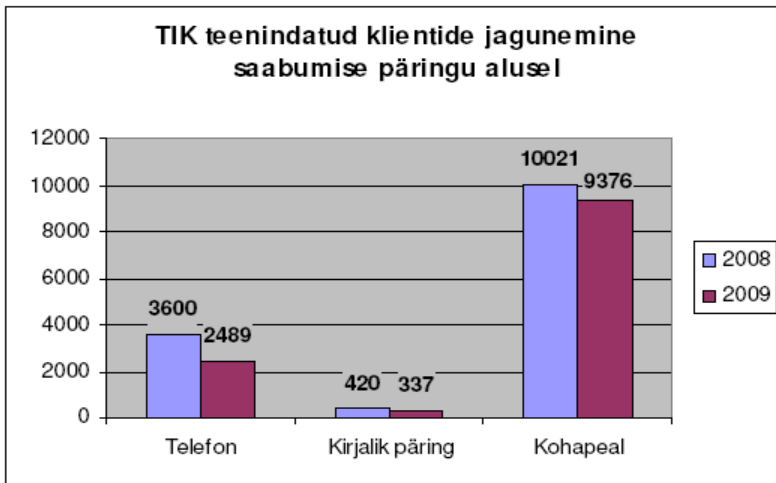

Joonis 1. Haapsalu TIK-i teenindatud kliendid kokku 2008. ja 2009. aasta suvel.

Allikas: Haapsalu TIK statistika

Haapsalu TIK-i teenindatud klientide koguarvu moodustavad kohapeal käinud kliendid, kirjalikud päringud ning helistajad. Kohapeal käinud klientide osakaal kogu teenindatud klientide arvust oli 2009. aastal 76%. Helistajad moodustasid 21% ja kirjalikud päringud 3%. Jooniselt 2 on näha, et TIK-is kohapeal käinute arv on kasvanud (5%), vähenenud on helistajate hulk, kirjalike päringute osakaal jäi

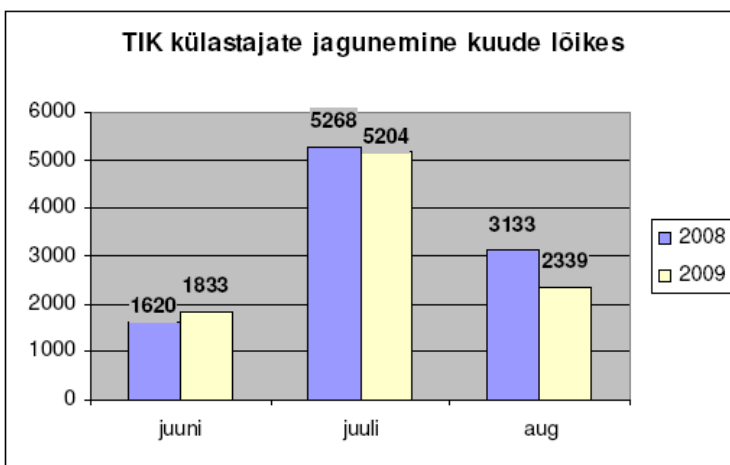
samaks.

Joonis 2. Haapsalu TIK-i teenindatud klientide jagunemine saabumise päringu alusel.

Allikas: Haapsalu TIK-i statistika

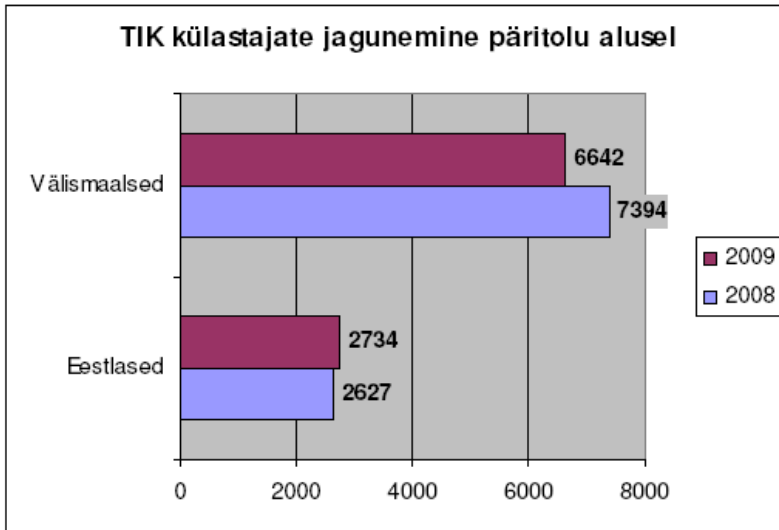
Kui vaadelda eraldi kohapeal käinud klientide ehk TIK-i külastajate arvu muutusi kuude lõikes, näeme jooniselt 3, et sel aastal külastas Haapsalu TIK-i ligi 200 klienti enam kui 2008. aastal. Teisel kahel kuul aga külastajate arv võrreldes eelmise aastaga vähenes – juulis vähem, augustis juba märgatavalt rohkem. Statistikaameti andmetel kasutas juunis majutusettevõtete teenuseid Läänemaal 6 818 turisti, mis on umbes 2% rohkem kui eelmine aasta samal kuul, vt tabelit 1. Kahjuks puuduvad 2009. aasta andmed juuli ja augusti kohta.

Joonis 3. Haapsalu TIK-i külastajate jagunemine kuude lõikes

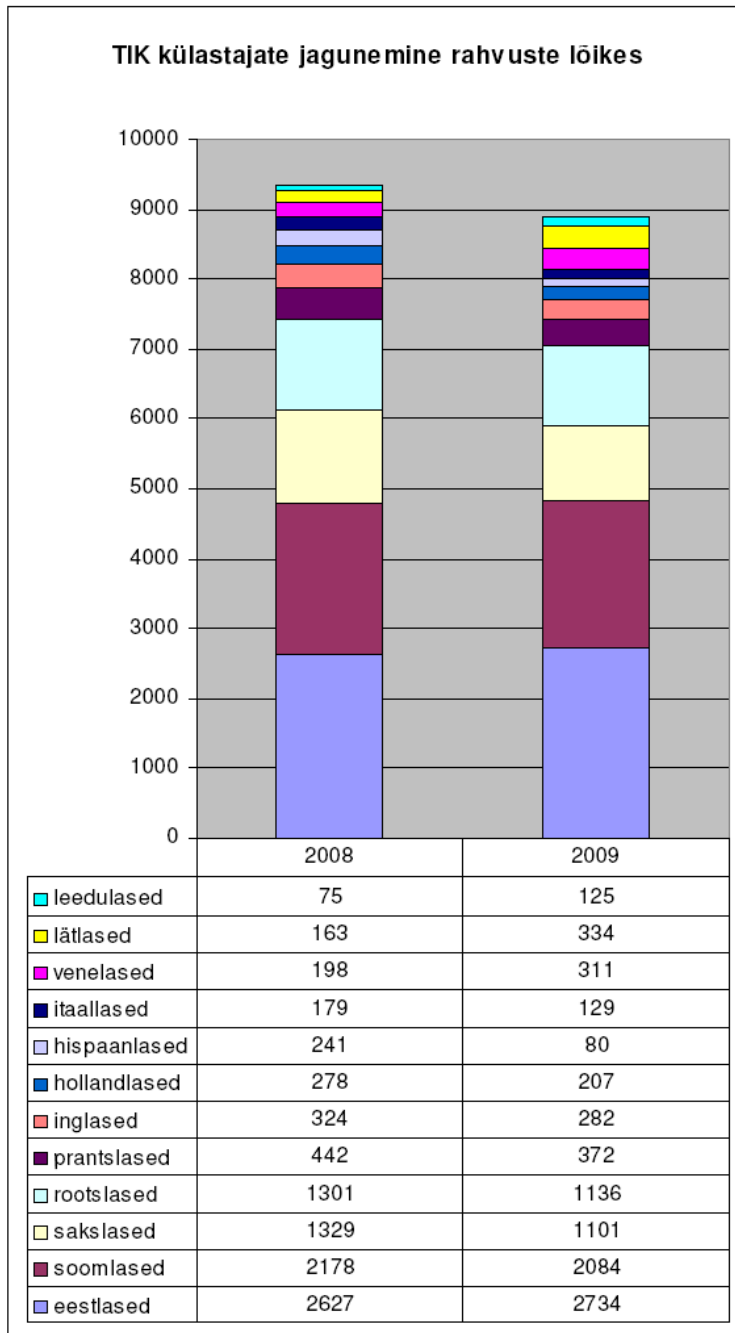
Allikas: Haapsalu TIK-i statistika

Külastajate jagunemisest nende päritolu alusel näeme jooniselt 4, et võrreldes 2008. aastaga on 2009. aastal vähenenud välituristide arv (11%), kuid kasvanud on siseturistide arv (4%). See võib olla tingitud sellest, et kitsaste majandusolude tõttu on inimesed sunnitud oma puhkuse veetma kodumaal või naaberriikides.

Joonis 4. Haapsalu TIK-i külastajate jagunemine nende päritolu alusel
Allikas: Haapsalu TIK-i statistika

Trendi reise kasvu kohta naaberriikidesse näitab ka joonis 5, kust näeme, et Haapsalu TIK-i külastajate seas on enim kasvanud turgudeks 2009. aastal võrreldes eelmise aasta suvega lätlased (51%), leedulased (40%) ning venelased (36%). Kõikide teiste joonisel ära toodud rahvuste osakaal selle aasta suvel vähenes võrreldes eelmise aastaga, mis on tingitud üldisest külastajate arvu vähenemisest.

Joonis 5. Haapsalu TIK-i külastajate jagunemine rahvuste lõikes
Allikas: Haapsalu TIK-i statistika

Statistikaameti andmetel (tabel 1) kasutas tänavu majutusettevõtete teenuseid Lääne maakonnas 3 079 siseturisti, mis on ligi 8% rohkem kui mullu juunis. Välisturiste peatus selle aasta juunis majutusettevõtetes 3 739 (eelmisel aastal samal ajal oli see arv 3 929). Välisturiste saabus Statistikaameti andmetel vähem kõigist peamistest turismipartnerriikidest peale Suurbritannia ja Venemaa. Majutusettevõtetes peatunud Soome turistide arv kahanes ligi 40 võrra ning Lätist, Leedust ja Saksamaalt saabus üle 10 turisti, Rootsist lausa üle 140 vähem.

Tabel 1. Majutatud Lääne maakonnas elukohariigi järgi

Juuni	2008	2009
Eesti	2843	3079
Leedu	39	24
Läti	69	56
Rootsi	368	226
Saksamaa	462	445
Soome	2565	2522
Suurbritannia	43	56
Venemaa	39	54
Elukohariigid KOKKU	6772	6818

Allikas. Statistikaamet

Majandustegevuse registri andmetel on Läänemaal registreeritud 73 majutusettevõtet. Nendest vaid osa saadab oma majutusstatistikat Eesti Statistikaametile. Seetõttu näeme tabelist 2, et juunis oli Statistikaametile teadaolevalt külastajatele avatud 41 majutusettevõtet 562 toa ja 1301 voodikohaga. Täidetud oli 45% tubadest. 2008. aasta juuniga võrreldes tõusis tubade täitumus 7 protsendipunkti võrra.

Juunis maksis ööpäev majutusettevõttes keskmiselt 304 krooni, mis oli 23% odavam kui eelmise aasta juunis.

Tabel 2. Majutumine Lääne maakonnas.

	Juuni	Juuli	August
2008			
Majutuskohad	43	42	43
Toad	655	554	659
Voodikohad	1385	1273	1420
Tubade täitumus, %	38	61	49
Voodikohtade täitumus, %	37	53	45
Ööpäeva keskmine maksumus, krooni	394	386	363
2009			
Majutuskohad	41	...	...
Toad	562	...	...
Voodikohad	1301	...	...
Tubade täitumus, %	45	...	...
Voodikohtade täitumus, %	44	...	...
Ööpäeva keskmine maksumus, krooni	304	...	...

Allikas: Statistikaamet

Detailsemad andmed on avaldatud statistika andmebaasis <http://www.stat.ee/andmebaas>

11. NOORSOOTÖÖ

Noorsootööst rääkides tuleb esile tõsta suurepärasest koostööst Haapsalu politseijaoskonnaga. Heameelt valmistab, et noored on aina asjalikumad projektide elluviijad – noortefoorum “Noored ja turvalisus” õnnestus väga hästi. Läänemaa Noortekogu on tegus koostööühendus.

Ka omavalitsused pööravad noorsootööle aktiivselt tähelepanu. Koostati ja esitati suurel hulgal projekte. Üldse kasutati noortetöö toetamiseks maakonnas üle 1,2 milj krooni.

Lisaks allpool toodud ülevaadetele tasub ära märkida, et:

valmis sai dokument “Läänemaa laste ja noorte teavitamise ja nõustamise arengusuunad”;

toimus 3 noorsootöö ümarlauda;

Läänemaa noorsootöö olulise osana valmis Ülle Lassi võrgustikuteemaline magistritöö – “Võrgustikud ja partnerlussuhted noorsootöös – praktikad ja visioon Läänemaa näitel”;

aasta õpetaja tiitliga sai pärjatud Vidruka kooli huvijuht Eneli Ööpik;

hakkas regulaarselt 2 korda aastas ilmuma noorte ajaleht Oma Rada.

Avati kohalike omavalitsuste noorsootöö andmebaas

Eesti Noorteühenduste Liidu (ENL) kohalike omavalitsuste noorsootöö andmebaasi eesmärk on anda ülevaade noorsootöö olukorrast Eesti valdades ja linnades.

Andmebaasiga saab tutvuda: <http://www.enl.ee/et/andmebaas/Noorsootoo-andmebaas>

ENL lähtus andmeid sisestades põhimõttest, et omavalitsuste poolt esitatud andmeid muudetakse ja kohandatakse minimaalselt. Seega on võimalik, et vastused samadele küsimustele omavalitsuste lõikes erinevad – mõned omavalitsused tõlgendasid küsimusi erinevalt.

ENL ei vastuta andmete õigsuse eest, kuid vea märkamisel ollakse väga tänulikud, kui sellest teada antakse. Samuti oodatakse täiendusi juhul, kui vahepeal on andmed uuenenud. Kõik uuendused ja parandused saata: enl@enl.ee. Järgmine [andmebaasi](#) andmete plaanijärgne kogumine omavalitsustelt toimus 2009. aasta II poolel.

Otsingusüsteem võimaldab otsida omavalitsusi maakondade ning üksuste kaupa (vald/linn), võimaldatud on ka nimeotsing. Omavalitsusliku staatusega alevite üksuseks on märgitud vald.

Loomingukonkurss noortele "Olen puhas!"

Haapsalu politseijaoskond, Lääne Maavalitsus ja TLÜ Haapsalu Kolledž kuulutasid välja loomingukonkursi noortele “Olen puhas!”.

Konkursi eesmärgiks oli panna noori kaasa mõtlema mõnuainete (alkohol, tubakas, narkootikumid) tarbimise teemal – miks ei peaks neid tarbima ja mida võimalik tarbimine endaga kaasa toob. Selleks paluti noortel panna kirja idee või stsenaarium, millest tuleks esile sõnum ning mida saaks lavastuse aluseks kasutada. Sõnumi mõjusamaks edasiandmiseks teistele noortele seati kaugemaks eesmärgiks lavastada konkursile laekunud tööde põhjal õppefilm, mida siis Läänemaa koolides uimastiteemaliste loengute käigus näidata.

Konkursile saabus üle 50 töö Läänemaa koolidest, üsna erinevas vanuses noortelt. Mai lõpus kogunes žürii ning valis võidutöid. **Parima idee autor oli Ridala põhikooli õpilane Merje Viigand, väga põneva loo kirjutas Tallinna Ülikooli õpilane Erika Raudsepp.** Mõlemad said

auhinnaks Rakser Spordi kinkekaardid. Žürii märkis olulistena ära viis huvitavat ja erilist tööd, mille autoriteks Rain Jõesaar (Ridala põhikool), Kädli Toomemägi (Ridala põhikool), Jete Luik (Haapsalu linna algkool), Victoria Poprik ja Raidi Ranniko ühistöö (Ridala põhikool) ning Merje Viigand (Ridala põhikool) kes esitas konkursile kaks tööd. Võidutöödele ja žürii poolt ära märgitud töödele pani auhinnad välja MTÜ Noorte Vaba Aeg.

Konkursile saabunud lood olid üsnagi erinevad ja raske oli hinnata, kuna väga paljud kandsid endas jõulist sõnumit teistele noortele ning oleksid hästi sobinud filmi tegemiseks. Samas oli tihti hirmutav lugeda noorte kirjapandut, millest osa oli arvatavasti fantaasia ja osa tõenäoliselt päriselus kuuldu ja nähtu kirjeldus. Silma jäid dramaatilised kirjeldused pidudest, kus arutult alkoholi tarbitakse ning siis hommikul avastatakse end ebameeldivast olukorrast. Sealjuures mitmed tüdrukud kirjeldasid alkoholijoobes neidude vägistamisi või muul viisil eneseväärikuse kaotamist. Kooli nähti olukorra lahendamisel mannetuna, tihti avastasid lugude peategelased end allakäiguteel, mis lõppes kooli poolelijätmise, vanemate kurbuse, politseis toibumise või koguni enesetapuga. Kirjeldati kaaslaste hukkamist alkoholijoobes tehtud liiklusõnnetustes ning uimasteid kui välimuse ja tervise hävitajaid. Meelde jäi ka töö, kus peategelane kirjeldas tubakatarbimise tagajärjel surnud lemmikõpetaja lugu, mis tõi välja eheda kurbuse ja ehmatus, et suitsetamine võib päriselt tappa.

Haapsalu politseijaoskonna noorsoopolitseinik Anneli Katkosilti sõnul on uimastitarbimine Läänemaa noorte hulgas üsna levinud. Alkoholi tarbitakse kahjuks väga palju ja juba väga noorelt. Sagedased on juhtumid, kus jaoskonda tuuakse alaealine, kes on nii raskes joobes, et ei suuda ise korralikult püsti seista. Suitsetamisega ei pelga noored samuti varakult alustada. Imerohtu politseil selle vastu ei ole, kuid ennetustöö jaoks otsitakse erinevaid võimalusi, et noortele vähegi selgeks teha uimastitarbimise tagajärgi nende organismile ja tulevikule. Loomingukonkursi võidutöö, millest loodetakse sügisel valmistada õppefilm, aitab teenida just seda eesmärki.

Ridala vald ehitab noortekeskuse

Kohta, kus noored saaks koguneda ning oma tegemisi teha, oli oodatud juba neli aastat – alates sellest ajast on Ridala vallal ka oma noorsootöötaja.

Veebruarikuu lõpul avati esimene Ridala valla noortekeskus Panga külas. Juba esimestel päevadel vahetult enne avamist oli kontaktide lehele end kirja pannud üle 30 noore. Euroopa Regionaalarengu Fond rahastas Panga küla noortekeskust "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteetse suuna "Hariduse infrastruktuuri arendamine" meetmest "Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine". Kõik kasutatavad ruumid said uue välimuse ning väga hea sisustuse. Noored on väga rahul, sest nende käsutuses on arvutid internetiühendusega, kodukino süsteem filmiõhtute tarbeks, piljardilaud, lauajalgpalli mäng, kööginurk ja kaminasaal. Sellistest võimalustest ei osanud neli aastat tagasi keegi isegi unistada. Projekti kogu maksumus oli 842 242 tuhat kr ja sellest 5% oli valla osalus, kuid täiendavalt ja varem on vald sinna panustanud ligi 70 tuhat krooni. Noortekeskus hakkab pakkuma erinevaid noorsootöö teenuseid ja tegema koostööd erinevate organisatsioonidega (kool, politsei, teised noorteühendused). Noorsootööd on nüüd võimalik paremini pakkuda, kuna varasemalt oli kogu tegevus suunatud välistele tegevustele, mida tehti läbi noorteühenduse valla erinevates piirkondades. Noortekeskust hakkas juhatama Leana Toomemägi, kes on olnud ka kogu aeg noorteühenduse liikmeks.

Koolinoorte moefestivali HAAKNÕEL 2009 peavõit läks hiidlastele

9. aprillil toimus juba kaheksandat korda Läänemaa koolinoorte moefestival Haaknõel 2009. Üritus leidis sellel aastal aset Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumi aulas.

Võistlustules oli kokku 11 tiimi Läänemaalt, Hiiumaalt ja Saaremaalt.

Mitmekesine žürii, kuhu teiste hulgas kuulusid näiteks *Baltic Models* esindaja Victoria Kass, Kuldnõela nominent Liivia Leškin ja ajakirja Anne moetoimetaja Anne Metsis, valis võitjaks Hiiumaa tiimi A.K.T kollektsiooniga „Patud“, A.K.T saadetakse edasi ka 15.-17. mail Tartus toimuvale moe-, stiili- ja ilumessile Naine 09. Kärkla ühisgümnaasiumi võitjatiimi kollektsiooni autorid olid Tea Tüür, Aet Tüür ja Kristiina Suuster.

Lisaks üldvõitjale anti välja ka mitmeid eripreemiaid: parim lavashow oli eelmise aasta võitjatiimil Di Cain, modelliks valiti Brigita Sildvee, ergutusauhinnaga pärjati 13-aastaste tüdrukute tiim Riskijad ning kõige huvitavam stend oli Noarootsi gümnaasiumi ja Haapsalu gümnaasiumi ühistiimil Torukübarake ja 7 tšikki.

Õhtut juhtisid kaksikvennad Mihkel ja Martin Tamm. Lisaks kollektsioonidele nägi laval ka muusikalisi ja tantsulisi vahepalasi ning meeleoluka õhtu lõpetas menukas ansambel Traffic.

Fotod: Arvo Tarmula

Haapsalu Gümnaasiumi õpilasfirmad on parimad Eestis

29. aprillil 2009 toimus Tallinnas Ülemiste City Zappi Konverentsikeskuses JAA (*Junior Achievement* Arengufond) konkursi "Eesti parim õpilasfirma" lõppvoor.

Kogu võistlus koosnes neljast osast – õpilasfirma tegevuse aruanne, õpilasfirmade esinemised, žürii küsitlus, vestlus väljapanekute stendi juures.

Sel õppeaastal osaleb Õpilasfirma programmis 94 õpilasfirmat. Konkursile esitas oma aruande 22 õpilasfirmat. Nende põhjal pääses lõppvõistlusele 14 paremat.

Õpilasfirmasid hindas 12-liikmeline žürii, mille koosseisu kuulusid ettevõtete juhid ja tippspetsialistid ning ettevõtlusorganisatsioonide töötajad.

Läänemaalt osalesid Haapsalu gümnaasiumi õpilasfirmad (ÕF):

1. J. Blond koosseisus Helen Suitsberg, Mirjam Vikman ja Kaidi Kõiv;
2. 2. Kräm koosseisus Joanna Kõrtsmann, Alice Niinelaid, Meelia Maripuu ja Talvi Toomingas

Õpilasfirmade nooremkonsultantide žürii tunnistas ÕF J. Blond oma lemmikuks.

Korraldajad tänasid Haapsalu gümnaasiumi õpilasfirmasid meeldejäeva esinemise eest võistluse lõppvoorus ning õpilasfirmade juhendajat Angela Leppikut tulemusliku töö eest õpilasfirmade ettevalmistamisel.

Läänemaa IV filmi- ja fotokonkurss noortele

Kuni 24. aprillini 2009. aastal said noored esitada oma töid filmi- ja fotokonkursile "Päev lapseõlvemaastikul". Üritus toimus juba neljandat korda.

Noortele (kooliõpilased, üliõpilased) korraldati mälestuste kogumise konkurss. Osavõtmiseks tuli esitada etteantud pikkusega fotoseeria või videoklipp mõne põneva jutustusega kunagistest aegadest.

Huvilised õpivad sel moel tundma oma kodukooli, kodukoha ajalugu ning tajuvad seeläbi paremini mineviku ja kaasaja seotust. Projekt lähendab erinevaid põlvkondi ning annab võimaluse väärtuslike kogemuste vahetamiseks. Videoklipil või fotoseerial pidi olema seotus Läänemaaga ja Läänemaa inimestega.

Projekti raames viidi läbi 3 piirkondlikku koolitust, mis aitasid huvilistel oma mõtet leida:

- 24. märtsil Kullamaa keskkoolis;
- 25. märtsil Haapsalu kolledžis;
- 26. märtsil Lihula gümnaasiumis.

Reedel, 15. mail kogunes Haapsalu gümnaasiumi muusikaklassi mõnikümmend noort filmihuvilist. Tänaati ja premeeriti Läänemaa filmifestivali "Päev lapseõlvemaastikul" tegijaid.

Peapremia sai film "Minu helge lapseõlv", mis räägib katku helgest lapseõlvest – alates katku sünnist ja lõpetades selle hääbumisega meditsiini arengu tõttu. Filmi autor on Elin Raagmaa Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumist. Peapremia oli 10 000 kroonine kinkekaart.

Eripreemia visuaalsuse eest anti filmile "Minu helge lapseõlv" (Elin Raagmaa). Žürii hinnangul tabati teemale vastavalt hea atmosfäär ja detailid olid hästi läbi mõeldud. Lihtsad ja tabavad eriefektid olid mõjusad.

Eesti Vabaõhumuuseumi preemia anti filmile "Nõiakivi" (Johannes Michels), mis avab vaatajale ühe soolatüügastest lahtisaamise legendi.

Matsalu rahvuspargi eripremia andis välja Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regioon ja auhinna vääriliseks peeti filmi "Viimane rong" (Tõnis Jairus, Jürno Ader ja Johannes Michels). Filmi ajalooline taust räägib Virtsu-Rapla rongiliini avamisest ja sulgemisest.

Parimaks Haapsalut tutvustavaks filmiks pidas žürii filmi "Kepimurdja" (Mihkel Toomik & Co). Film põhineb tõsielule. Väikese Viigi kaldal seisab skulptuur, mis on skulptor Juhan Raudsepa poolt 1933. a loodud Kepimurdja. See sümboliseerib ravimuda abiga tervise tagasi saanud inimest, kes murrab katki talle tarbetuks muutunud kepi. Hindajate arvates väga huvitav lähenemine, lihtne ja arusaadav. Hästi oli paigas must huumor.

Kokku saabus festivalile 8 filmi.

Huvilised saavad filme vaadata: <http://video.hk.tlu.ee/filmifestival2009>

Nimeka žürii moodustasid:

Ago Ruus (filmimees, operaator, Matsalu Loodusfilmide festivali korraldaja, ajakirja Oma Hobu autor), Eduard Laur (Läänemaa fotograaf ja filmimees),

Jaak Lõhmus (Eesti filmikriitik ja filmiajaloolane, Balti Filmi- ja Meediakooli õppejõud), Liina Haug (Balti Filmi- ja Meediakooli projektijuht), Rael Kiviloo (Läänemaa Noortekogu), Rasmus Merivoo (filmimees, filmide „Tulnukas” ja „Buratiino” režissöör, stsenarist) ja Hanno Talving (Eesti vabaõhumuuseumi teadur).

Projekti head partnerid olid Läänemaa Noortekogu, Haapsalu gümnaasium ja Haapsalu kolledž.

Filmifestivali projekti toetasid SA Eesti-Hollandi heategevusfond Päikeselill, Hasartmängumaksu Nõukogu, Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupp, Haapsalu Linnavalitsus ja Lääne Maavalitsus.

Foto: Ülle Lass

Kodukant Läänemaa noorte LEADER seminarid ja koolitusüritused

Kodukant Läänemaa on hakanud usinasti noortega toimetama. 2009. aastal toimus seminar Vormsis ja koolitusüritus Kiideval. Läänemaa noorte LEADER seminar toimus Vormsi saarel 16.-17. juulil. Kahe päeva jooksul sõideti saarele ratastega ring peale, tutvuti Vormsi talumuuseumiga, registati saare erinevates peatuspaikades veidi ajusid.

Arutlusel olnud teemad:

- Kuidas aitab LEADER programm edendada noorte tegevusi külas?
- Millised toetatavad tegevused peaksid olema noorte meetmes kirjeldatud? - -

Ettepanekute tegemine aasta 2010 rakenduskava noorte meetmesse. Milliseid tegevusi plaanid oma küllasse?

16.-17. oktoobril toimus Kiideval LEADER projekti raames Läänemaa noorte koolitusüritus. 16. oktoobril sai grupp Läänemaa noori kokku Kiideval. Üritus oli planeeritud kahepäevaseks, selle märksõnadeks olid koostöö ja kaasamine. Räägiti koostööst, kaasamisest, aktiivsusest ja kulgemisest ning arutati, miks on see hea ja millised on selle negatiivsed küljed.

Läänemaa võitis Eesti noortekogude seiklusmängu

Augusti alguses Pärnumaal peetud noortekogude suvekoolis paistsid läänlased silma nii sportmängudes kui ka oma oskuste poolest teha omavalitsustega koostööd.

Suvekool, mis toimub kolmepäevase laagri formaadis, tõi kokku noortekogud kümnest Eesti maakonnast. Noored arutasid meelelahutuse ja koolituse kõrvalt, kuidas parandada suhteid kohalike omavalitsuste liitudega.

Kooli alustati seiklusmänguga, mille võitis Läänemaa noortekogu. Mängu ajal keetsid noored näiteks lõkkel spageti pehmeks ja keerasid seejärel selle sõlme, mängisid veepommidega võrkpalli

ning lumelabidaga tennist.

Laagri teise päevas sisustas neli koolitust, mille hulgast iga osaleja valis kas ühe 8-tunnise või kaks 4-tunnist. Koolituste teemad olid: ajakasutus, enesejuhtimine, suhtlemine ja projektijuhtimine.

Viimane päev koosnes simulatsioonimängudest, kus eri maakondade noortest moodustatud segavõistkonnad harjutasid töötamist meeskonnana ning hiljem koostöövõimalusi omavalitsuste liiduga. Selgus, et paljud noortekogud pole viimast teinudki. Heaks koostööks peavad noored ise initsiatiivi näitama. Suvekooli peeti teist aastat.

Foto: Ülle Lass

BÄNDKÄMP - noorte ROCKI ja DJ&MC laager Lihulas

Lihulas toimus 18.-21. augustil esmakordselt ja arvatavasti ainulaadne laager-seminar Läänemaa muusikahuvilistele noortele.

Nende päevade jooksul olid noortele teejuhtideks tuntud muusikud. Kogemusi tulid vahetama muusikud Tarvo Valm, DJ L. Eazy, Ivo Varts, Mikk Tammepõld, Lea Liitmaa, MC Busta ja Indrek Ditmann LAG muusikaagentuurist ning maasikaks oli 20. augusti õhtul toimunud kontsert, mille peaesineja oli absoluutselt konkurentsitu depressiivsete väikelinnade lemmik HU?

Lääne maakonna avatud noortekeskuste (ANK) projektikonkurss 2009

Lääne maakonnas on prioriteedid:

- noorte omaalgatuslike ja innovaatiliste ideede toetamine;
- avatud noortekeskuse igapäevaste loovtegevuste toetamine;
- maakonna noortekeskuste omavahelise koostöö toetamine.

Toetust said:

1. Taebala vallavalitsuse projekt "Taebala ANK'id 2009-2010" summas 58 025 krooni;
2. Noarootsi vallavalitsuse projekt "Puhata ja mängida" summas 16 075 krooni;
3. Haapsalu Noorte Huvikeskuse projekt "W4 - noortele atraktiivne tõmbekeskus" summas 20 000 krooni;
4. Ridala vallavalitsuse projekt "Meie oma päkapikumaa" summas 19 790 krooni;

5. Haapsalu Noorte Huvikeskuse esitatud ANK-ide ühisprojekt "Läänemaa ANK-ide päev" summas 36 962 krooni.

Toetatud tegevused peavad olema lõpetatud 2010. aasta maikuu lõpuks.
Avatud noortekeskuste programmi rahastab ja toetab Haridus- ja Teaduministeerium.

Avati Palivere renoveeritud noortekeskus

4. novembril kell 12.00 avati Palivere noortekeskus. Lõpuks lõpetati Palivere noortekeskuse renoveerimine ja alustati uuesti igapäevaseid toimetusi. Renoveerimine sai võimalikuks tänu Euroopa Liidu struktuuritoetusele.

Foto: Ülle Lass

Euroopa Regionaalarengu Fond rahastas Palivere noortekeskust "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteetse suuna "Hariduse infrastruktuuri arendamine" meetmest "Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine". Kõik kasutatavad ruumid said uue välimuse ning väga hea sisustuse. Eriti uhke on arvutituba.

Foto: Ülle Lass

Projekti kogumaksumus oli umbes 2,5 milj krooni, millest struktuuritoetusena saadi ligi 2,4 milj krooni. Omaosalusena tuli vallal lisada vähemalt 5% .

Noortekeskuses käib iga päev umbes 30 noort. Keskus on avatud esmaspäevast reedeni (E, T ja R 13.00 - 18.00, K ja N 13.00 -18.00, 19.00 - 21.00). Noortekeskuse tegevust koordineerib

tegevusjuht Inga Lääne.

Läänemaa noortefoorum toimus 20. novembril

20. novembril toimus Kullamaa keskkoolis järjekordne Läänemaa noortefoorum MEIE teemal "Noored ja turvalisus".

Läänemaal juba kuuendat korda aset leidnud noortefoorumil MEIE käsitlesid osalejad noorte turvalisuse teemasid erinevatest aspektidest ning said peale uute teadmiste ka lõbusalt aega veeta ja sõlmida uusi tutvusi õpilastega teistest maakonna koolidest.

Foorumi põhirõhk oli küll viiel töötoal, ent osalejate lemmikuks osutus peaesineja – kiirabiarst Mare Liiger, kelle esinemine noorte jaoks päeva parim osa oli ning mõnel lausa pisara silma tõi. Mare Liigeri esitatud päriselust pärit šokeerivate faktide kõrval oli noortefoorumi teiseks avakõnelejaks ajakirjanik Barbi Pilvre.

Päev jätkus praktiliste töötubadega, kus noored arutlesid koos töötubade juhtidega turvalisuse üle liikluses, tööturul, internetis ja kaitseväes. Samuti pöörasid osalejad tähelepanu enesekaitsele ja uimastite ning alkoholi mõjule.

„Riigi- ja enesekaitse töötuba oli väga äge!“ oli ühe foorumil osalenud noore tagasiside. “Näidati enesekaitsevõtteid ja räägiti kaitseväest,“ lisas ta.

Tõist foorumit muutsid lõbusamaks ühised mängud ja fimo fantaasia. Voolimismaterjalist fimost valmistas iga foorumlane eseme, mis ühiseks ketiks seoti ning mis tähistab MEIE Noortefoorumi jätkusuutlikust, ütles ürituse üks korraldajatest Katriin Pirk. Pirk lisas, et kett ajapikku siiski väheneb, kuna igal aastal kingitakse selle küljest üks ese foorumi suurimale abistajale. Tänavu, ning seega ka esimese sellise tunnustuse, sai Lääne Maavalitsuse spordi- ja noorsootöö nõunik Ülle Lass, kellela PIRGI sõnul üritust toimunud ei oleks.

Noortefoorumi lõpetasid osalejate ettekanded töötubades toimunud ning Haapsalust pärit noortebändi TÕGÕTÕÕ kontsert.

Läänemaa VI Noortefoorumi MEIE, mis toimus Kullamaa keskkoolis, korraldasid Katriin Pirk, Kristi Suur ja Harri Puskar Läänemaa Noortekogust.

Noortefoorumi toimumist toetasid: Läänemaa Omavalitsuste Liit, Eesti Haigekassa Terviseprojekt ja Eesti Noorsootöö Keskus.

TORE päev Läänemaa koolijuhtide juures

10. detsembril toimus Haapsalus Läänemaa koolijuhtide aastalõpu seminar “TORE kool”. MTÜ NÜ TORE tegevjuht Marju Jaanimäe ja TORE koolitaja Hannes Lents tutvustasid TORE tegevust, selle toimimist koolikeskkonnas, tugiõpilastegevuse meetodika sügavamalt tasuta ja mõju noore kasvamisele jne.

Pildil: Marju Jaanimäe (MTÜ NÜ TORE tegevjuht) ja Hannes Lents (TORE koolitaja) tervitamas Läänemaa koolijuhte nende traditsioonilisel aastalõpu seminaril.

Foto: Ülle Lass (Lääne Maavalitsuse noorsootöö ja spordi nõunik)

Läänemaa koolijuhtide aastalõpu seminari osales paarkümmend koolijuhti. Koolitaja, **Hannes Lents**: “TOREst olen saanud mõtte just asjade PÄRIS olemise kohta: PÄRIS tunne, PÄRIS elu kogemine ja PÄRIS suhted. Mäletan, et kui liitusin koolitajate koolitusega, siis koolitaja - Ülo Vihma - küsis ikka, kuidas ma tunnen... Ja tuli päriselt kah mõelda, mida ma TUNNEN, mitte mida ma mõtlen, vaid mida ma TUNNEN ja see tunnetest arusaamine, tunnete mõistmine, selekteerimine on just TOREst tulnud. See on üks oluline osa, et aru saada, mis PÄRISILT elus toimub... ja miks on asjad nii, nagu nad on. Ja kuna inimesed võtavad nooruses omandatud oskused, arusaamad kaasa ka täiskasvanuella, siis tänaseks on minust saanud parem firmajuht, parem isa, parem kaaslane ja partner...”

Tegevjuht, **Marju Jaanimäe** rääkis koolikeskkonnast kui ühiskonna minimudelidest, mõtles koos osalejatega väikeste märkide peale (nagu näiteks “Tere!” ütlemine koolikultuuris), mis kõnelevad võõrale üsna selgelt, kuidas asjad koolis on. Veel arutles ta asjade üle, mis mõjutavad igapäevast suhtlemist koolis, milline on inimeste MEELSUS koolis käies (kontaktivõime, pühendumisvõime, pingetaluvuse võime, emotsionaalne kohalolek jne) ja ärgitas koolijuhte mõtlema, mis on nende panus koolijuhina noore kasvamise teel ka kas on midagi, milles sooviks veel parem olla ja mille kohta sooviks veel rohkem teada.

Päeva raames sai tutvustatud TORE põhikoolituse süsteemi ja sisu ning koolijuhtide aastalõpu seminari korraldaja, Lääne Maavalitsuse noorsootöö ja spordi nõuniku Ülle Lassi, sõnul saab päeva lugeda igati korda läinuks ja tulemuslikuks, kuna uuel aastal terendab ees TORE põhikoolituse projekti kirjutamine vähemalt kuuele Läänemaa koolile, kes said innustust TORE tegevust käivitada just koolijuhtide aastalõpu seminaril!

Läänemaa Noortekogu tegi aasta parima noorteprojekti

Eesti Noorteühenduste Liidule (ENL) omaselt valiti ka 2009. aastal aasta parim noorteprojekt 2009.

Võitjad kuulutati välja ENL-i jõulupeol 9. detsembril Tallinnas tudengimajas, kus õhtut juhtisid Erik Perlin Järvamaalt ning Läänemaa tüdruk Jana Bendel.

Ka Läänemaa Noortekogu esitas võistlusele oma projekti. Kuna nõudmisteks olid originaalsus, atraktiivsus ning sotsiaalne mõjuvus, siis otsustati ühiselt oktoobris toimunud valimisprojekti „Küpsis“ kasuks.

Ja mis juhtus? Läänemaa Noortekogu projekt valiti Eesti Noorteühenduste Liidu juhtkonna poolt parimaks noorteprojektiks 2009. aastal.

Maakondlike noortekogude hääletuse tulemusena võitis Pärnumaa Noorte Liit, kellele ka läänlased hääle andsid. Tegemist oli õpilasvahetusprojektiga, mille raames juba traditsiooniliselt iga aasta kevadel saavad põhikooli lõpetajad minna üheks koolipäevaks soovitud kooli 10. klassi õpilaseks, et enda valikus kindel olla.

Parim Noorteprojekt 2009 üldine võitja oli Eesti Noorte Naiste ja Noorte Meeste Kristlik Ühing, kes enda projekti sihtgrupiks valis ülekaalulised 10-15-aastased lapsed, kellel aidati projekti raames kehakaalu vähendada.

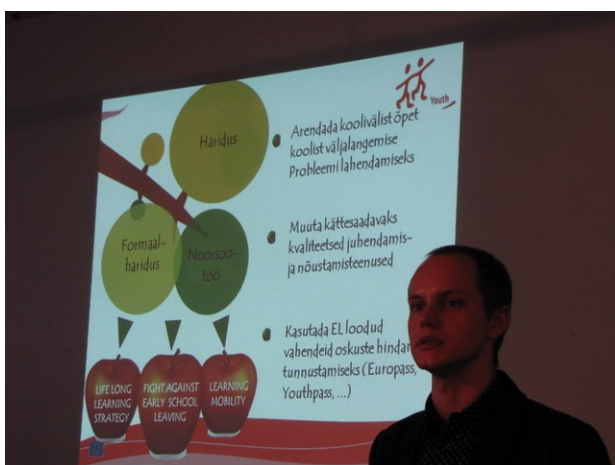
EL-i noorsoopoliitika uus ajastu

Euroopa Ühenduste Komisjon võttis vastu uue Euroopa Liidu noorsoopoliitika strateegia järgmise kümneni jaoks.

Uus strateegia "Noored – investeerimine ja mobiliseerimine" tunnistab, et noored on praeguses majandus- ja finantskriisis üks haavatavamaid ühiskonna rühmi. Uus strateegia hõlmab meetmeid peamistes noori puudutavates poliitikavaldkondades: haridus, tööhõive, loovus ja ettevõtlikkus, sotsiaalne kaasamine, tervis ja sport, kodanikuaktiivsus ja vabatahtlik töö. Rõhutatakse ka noorsootöö tähtsust ning tõhustatakse meetmeid, et noorsoopoliitikat EL-i tasandil paremini rakendada.

Käinas 12.-13. detsembril 2009. aastal kogunenud noored ja noorsootöötajad arutlesid esimese piirkonnana dokumendi üle. Osalesid Viljandi-, Hiiu- ja Läänemaa esindused. Läänemaad esindasid neli noormeest Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumi õpilasesindusest ja Ülle Lass Lääne maavalitsusest.

Esimesel päeval pühenduti EL-i noortepoliitika tulevikustrateegiaga tutvumisele ja selle lahtimuukimisele. Räägiti, kuidas sünnivad otsused ja kuidas need igapäevaselt mõjutavad noori. Avati poliitikate kujunemise protsessi ja vaadati selle erinevaid osapooli. Päeva lõpuks püüti kujundada arvamus ja reaalne pilt sellest, mis on rakendamiseks reaalne ja mis mitte.

Pildil koolitaja Hannes Sildnik kommenteerimas ühe töögrupi tulemust.

Seminari teine päev keskendus eesmärgile luua osalejate abiga praktiliselt kasutatava teavitushandi kontseptsioon – noorte endi poolt teistele noortele loodud mäng.

Taolisi kokkusaamisi on üle Eesti tulemas veel kolm. Kõnealune pilootkokkusaamine andis

edaspidisteks kohtumisteks palju õpetust ka läbiviijatele.

Lapimaad vallutamas

Lääne maakonna maanoorte ja noortega tegelejate õppereis toimus 25.-29. novembril 2009. a . Projekti idee sai teoks Läänemaa noorsootöö arengukava 2006-2015 tegevuskava alusel. Projekti käigus sõideti Soome Vabariiki, et külastada noorsootöö valdkonna sõprusmaakonda Lapi lääni. Õppereisi käigus kohtuti Lapi läänivalitsuse noortetöö korraldajatega, tutvuti maanoortele mõeldud programmide ja projektidega, kohtuti Enontekiö ja Ranua valla noorte ja noortega tegelejatega.

Aegsasti enne jõule, novembri lõpus, olid Läänemaa koolid ja noortekeskused tühjemad kui tavaliselt. Maakonna noorsootöötegijad jätsid nädalaks oma töö ja noored, istusid bussi ja sõitsid Soome teise otsa Lapimaale. Ent noorsootöö ei jätnud neid ka sõprusmaakonnas Lapi läänis, sest kõikide meelelahutuslike tegevuste kõrval oli päevakavas ka kohaliku noorsootööga tutvumine.

Foto: Ülle Lass

Läänemaa noorsootöötegijate sihtpunkt oli jõululinn Rovaniemi, kuhu pärast 12-tunnis sõitu ka jõuti. Esimesele hommikusöögile jalutasid läänlased läbi lumetuisu ning paari päeva kaugusel olev päev mäel tundus kõigile juba käegakatsutav. Mida aga juba päeva möödudes polnud, oli lumi. Vaid üksik lumememm Rovaniemi keskväljakul meenutas jõulumaa lumist unelmat. Pildil poseerivad memmega Reelika ja Hele Haapsalu Noorte Huvikeskusest, Urve Ridala vallast ning noorsoopolitseinik Anneli.

Foto: Ülle Lass

Siiski jätkus reis ja päevakava ka ilma lumeta ning ees ootasid noortekeskused hubase olemise ning sõbralike inimestega. Siin ootab Rovaniemi noortekeskuses sooje juustusaiu ja kaneelisaiakeksi Läänemaa skaudiliikumise aktiivne eestvedaja Heikki Mutso.

Foto: Ülle Lass

Saiade ja tee kõrval pakkusid noortekeskused ka ülevaadet oma tegevustest ning noorsootöö olukorrast Soomes. Kõneainet jätkus palju. Pildil selgitab noorsootöö politseinik Anneli Katkosilt kolleegidele Soome ja Eesti noorte probleemide erinevust politsei seisukohast.

Foto: Ülle Lass

Peale tõsise jutu näitasid noortekeskused ka oma lõbusamat poolt. Pildil mängib Virtsu kooli huvijuht Anu koos noortega Ranua noortekeskuses lauajalgpalli.

Foto: Ülle Lass

Rovaniemis üllatas läänlasi ka meie jaoks pisut võõras noortele tegevust pakkuv keskus – nimelt tsirkusekool. Üleni pehmete mattidega kaetud suur saal, mille laest rippusid erinevad kõied ja kus oli ka batuut, pakkus võimalusi nii üherattalisega sõitmiseks kui ka torbikuga näpul tasakaalu hoidmiseks. Pildilt on näha, et Taebla noorel Kristi Vaistlal õnnestus see suurepäraselt.

Foto: Ülle Lass

Reisil osalejate üheks lemmikpaigaks osutus Ranua loomaaed, kus peale karude ja põtrade ka näiteks rääkivat ronka näha sai. Jääkarudega võrdlevad oma suurust pildil Läänemaa Noortekogu president Rael Kiviloo ja Ülle Lass Lääne maavalitsusest.

Et Lapimaa kui jõulumaa külastamine lumeta jõuluvaeseks ei jääks, võtsid reisilised tee ette ka jõuluvana juurde, kus jõuluvana jõuluhooaja avas. Üks külastuse põhieesmärke oli aga vana oma silmaga ära näha ning ehk ka habemest sikutada, kas on ikka päris. Sikutada ei saanud, aga reisi korraldajale Ülle Lassile oli mehel kink olemas.

Foto: Ülle Lass

Ka pildi jaoks jätkus aega ning Läänemaa noorsootöötajad mahutati kõik ka ühele pildile jõulumehega.

Noorsootöötajate reis sai teoks tänu Maaelu arengukava 2007-2013 Leader meetme toetusele, Läänemaa Omavalitsuste Liidule, Eesti Noorsootöö Keskusele ja Eesti Haigekassa terviseprojektile.

Aasta parimad noorsootöös on Ave Tapner ja Harri Puskar

28. detsembril jagas Lääne maavalitsus preemiaid noorsootöö aasta parimatele. Parima noorsootöötaja preemiaga autasustati Ave Tapnerit ning parima noore tiitli sai Harri Puskar.

Noorsootöö aastalõpu koosviibimisel Haapsalus parimaks noorsootöötajaks valitud Ave Tapner juhib juba kolmandat aastat Võnnu noorteseltsi, saamata selle eest mingit tasu. Samuti on Ave juhendama reedeti toimuv laste- ja noortering ligi kolmekümnele lapsele ning näitering, mille traditsioonilisi etendusi ka näiteks Ridala valla jõulupidudel näha saab. “Sest selleta pole nende sõnul jõulud päris jõulud,” ütles Ridala valla noorsootöötaja Urve Sarapik.

Ave Tapner (paremal) tiitlit vastu võtmas. Foto: Ülle Lass

Peale mitmete meelelahutuslike ürituste korraldamise ning ka fotokonkursi läbiviimise, hindavad Ridala valla elanikud Ave juures kohusetundlikkust ning loovust. “Ave on meie jaoks tõeline pärl,” ütles Urve Sarapik ning lisas, et tema peale saab kindel olla 120 protsenti.

Ave Tapneri kõrval tunnustati ka kodutütarde rühmavanemat Maire Kruusi, kes on aktiivne Kirbla küla liige ning naiskodukaitsja, ja Haapsalu Noorte Huvikeskuse noorsootöötajat Reelika Enderit,

kes peale Haapsalu noorte leiab aega ka ülemaakondliku Avatud Noortekeskuste päeva korraldamiseks.

Noorsootöötajatele sarnaselt said preemiaid ka maakonna noored, kellest aasta noore tiitli 2009 sai Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumi õpilane Harri Puskar.

Foto: Ülle Lass

“Ta on inimene, kes suudab rohkem teha kui ütleb, rohkem kui välja näitab ja sellest räägib,” ütles koolikaaslane Neveli Niit. Harri tegemiste hulka kuulub aktiivne osalus nii kooli kui ka Haapsalu Noorte Aktiivis ja Läänemaa Noortekogus. Poliitika- ja ajaloo huvilisena mängib ta mälumänge ning teostab vastavateemalisi projekte. Tänavu sügisel oli Harri üks juhtidest apoliitilisele valimisprojektile “Küpsis”, mis maakonna noori valima kutsus. “Ta vist ei maga,” ütles Lääne maavanem Neeme Suur naljatledes Harrile aasta noore preemiat üle andes.

Harri Puskariga kandideerisid aasta noor 2009 tiitlile ka kodutütar Heli Esko, kes on Läänemaa esimene järgu kodutütar, ja Keity Pook, kes on aktiivne nii oma koolis, Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumis, kui ka üle-eestilises tantsumaailmas.

Läänemaa noorsootöö aastalõpu koosviibimise teises osas tutvustas Hannes Sildnik Euroopa Liidu tulevikuvaateid seoses noorsootöö ning noortega. Samuti andis maakonna noorsootöö- ja spordispetsialist Ülle Lass tagasisaate 2009. aasta suurimatest tegemistest selles valdkonnas. Aasta noorsootöötaja ja noore preemia kõrval jäid välja andmata aasta teo ning noorteühenduse tiitlid, kuna ühtegi kandidaati ei esitatud.

Erinoorsootöö

Lääne maakonna alaealiste komisjon töötas 2009. a järgmises koosseisus: komisjoni esimees Kadi Jalgma, komisjoni sekretär Kaasi Almers, liikmed: Ülle-Krista Annuk, Maie Kram, Kaja Rootare, Malle Õiglas, Anneli Katkosilt.

2009. aastal toimus 16 istungit.

Lääne maakonna alaealiste komisjonis arutatud alaealiste õigusrikkumised

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tüdrukute poolt toimepandud õigusrikkumised	4	16	7	9	18	15	19	25	30	39	30
Poiste poolt toimepandud õigusrikkumised	25	18	40	48	74	85	94	101	109	103	42
KOKKU	29	34	47	57	92	100	113	126	139	142	72

2009. a pöörduti komisjoni poole alaealiste suhtes, kes on:

- 1) nooremana kui 14-aastasena toime pannud karistusseadustikus ettenähtud kuriteokoosseisule vastava õigusvastase teo – 4;
- 2) nooremana kui 14-aastasena toime pannud karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteokoosseisule vastava õigusvastase teo – 32;
- 3) 14 kuni 18-aastasena toime pannud kuriteo, kuid prokurör või kohus on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust või KarS § 87 ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata ja kriminaalmenetlus on tema suhtes lõpetatud – 12;
- 4) 14 kuni 18-aastasena toime pannud karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteo, kuid kohtuväline menetleja on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust kohaldamata või kohus on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust või KarS § 87 ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata ja väärteomenetlus on tema suhtes lõpetatud – 23;
- 5) alaealine ei täida koolikohustust tulenevalt Eesti Vabariigi haridusseaduse §-st 8 – 7.

Taotluste esitajad:

- 1) alaealise seaduslik esindaja – 0;
- 2) politseiametnik – 55;
- 3) kooli esindaja – 2;
- 4) lastekaitseametnik – 5;
- 5) sotsiaalametnik – 0;
- 6) kohtunik – 0;
- 7) prokurör – 13;
- 8) keskkonnajärelevalve asutuse ametnikud – 0.

Alaealiste arv, kelle õigusrikkumist arutati alaealiste komisjonis:

- a) tüdrukud – 24;

b) poisid – 39.

Alaealiste vanus, kelle õigusrikkumist on arutatud alaealiste komisjonis:

- a) alla 14 aastased – 27;
- b) 14-18 aastased – 36.

Mõjutusvahendeid on määratud järgmiselt:

- 1) hoiatus – 24 korda;
- 2) koolikorralduslikud mõjutusvahendid (pikapäevarühma suunamine) – 1 kord;
- 3) vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või muu spetsialisti juurde – 41 korda;
- 4) lepitamine – 0;
- 5) kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või hooldaja juures või lastekodus – 0;
- 6) üldkasulik töö – 12 korda;
- 7) käendus – 2 korda;
- 8) noorte- või sotsiaalprogrammides (1) või rehabilitatsiooniteenuses (2) osalemine – 3 korda;
- 9) kasvatusse eritingimusi vajavate õpilaste erikooli suunamine – 0.

Mõjutusvahendi kohaldamisel ei ole alaealine täitnud talle pandud kohustusi ja on tulnud korraldada kordusarutelu kolmel juhul. Sundtoomist komisjoni istungile on alaealistele kohaldatud ühel juhul. Komisjon on alaealisele pidanud määrama esindaja kolmel juhul.

Igal aastal on alaealiste komisjon korraldanud maakondliku projektikonkursi kuriteoennetuslike projektide rahastamiseks. 2009. a toimusid konkursid kevadel ja sügisel, toetati 16 projekti 119 697 krooniga.

Lääne Politseiprefektuur	“Ole puhas”	22 600
Lääne Politseiprefektuur	Aktiivne tegevus õigusrikkumiste ennetamiseks	1 720
Martna Vallavalitsus	“13-õnnumber”	7 815
Taebla Vallavalitsus	“EI-meelemürkidele, JAH-tervisele”	3 500
Taebla Vallavalitsus	“Midagi head”	13 872
Haapsalu Wiedemanni gümnaasium	“In on olla laia silmaringiga”	3 640
Haapsalu linna algkool	“Tunne seadusi ja leia endale õiged tegevused”!	6 236
Palivere laste- ja noortekodu	“Võimed ja võimalused”	4 200
Palivere laste- ja noortekodu	“Lahemaa võlud ja valud”	10 970

Vidruka kool	“Kohtumine varjatud võimalusega”	10 243
MTÜ NB!	“Mulle avaneb maailm”	8 451
Virtsu põhikool	“Koolivaheajal koos tiigriga”	2 500
Haapsalu gümnaasium	“Teeme ise oma koolile toolid”	5 510
Nõva põhikool	“Elu enne, nüüd ja pärast”	8 400
Uuemõisa algkool	Muinasjutuöö	4 800
Tuudi algkool	“Meelemürkide kahjulikkus inimorganismile”	5 240
KOKKU		119 697

Projektid olid osaliselt suunatud alaealiste komisjoni sihtgrupile. Projektide raames propageeriti terveid eluviise, pakuti vaba aja veetmise võimalusi, õpetati sotsiaalseid toimetulekuoskusi, toetati õpilaskodus või asenduskodus elavate noorte arengut ja toimetulekut, püüti mõjutada koolikohustust mittetäitvaid lapsi ja ennetada alaealiste korduvõigusrikkumisi.

12. KULTUUR

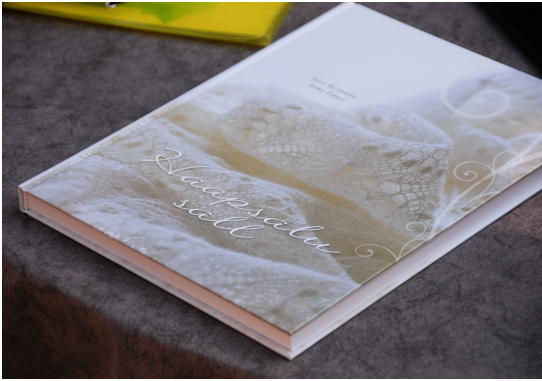
12.1. Aasta 2009 Läänemaa kultuurielus

Aasta 2009 Läänemaa kultuurielus oli festivalideaasta, (aja)kirjanduse aasta, juubelipidustuste aasta, teatriaasta, käsitööaasta, laulu- ja tantsupeo aasta. Oli suurte ürituste, uute algatuste ning usina isetegemise aasta.

Märgi jättis aastasse 2009 maha 1. juulil [Iloni Imedemaa temakeskuse avamine](#). Sellest sai kiiresti populaarne paik.

Käsitöölised ei lasknud käsi rüppe – hoogustus [käsitööturism Haapsalus](#), korraldati nii [Läänemaa suveniirikonkurss](#) kui ka konkurss „[Matsalu piirkonna meene](#)”. Peeti [käsitööpäev Haapsalu ja Loviisa käsitöölisega](#). Tallinnas Eesti Käsitöö Majas olid [näitusel](#) Haapsalu Kutsehariduskeskuse tekstiilitöö eriala õpilaste tööd. Käsitöötraditsioonide elustamiseks külades viidi läbi huvitavaid koolitusi ja kursusi, mis said rahastusi erinevatest [fondidest](#) ja [programmidest](#). Novembris avati Haapsalus Ehte tänaval [käsitöö ja disaini pood](#). Ilmus põhjalik ja kaunis Haapsalu salli [raamat "Haapsalu salli"](#), mis võitis maakonna kultuuripärli tiitli ning üks autoritest, Siiri Reimann, sai ka aasta õpetaja tiitli.

Haapsalu salli raamat Foto: Egon Erkmann

Linane luik, autor Margarita Erit. Foto: Egon Erkmann

Läänemaa raamatuaasta lõpetas „[Läänemaa kunstialbumi](#)“ esitus. Raamat pakub läbilõiget Läänemaal ja Haapsalus tegutsenud ning tegutsevate kunstnike loomingust, selle koostas Aita Mölder.

Kevadel korraldas ajakirjanik Ivar Soopan Haapsalus [raamatulaada](#), mis oli väga edukas. Raamatulaadad on saanud väga populaarseteks ka mujal maakonnas.

Ajaleht [Lääne Elu tähistas oma 20. sünnipäeva](#) ning selle puhul ilmus laupäevane number tunduvalt mahukamana ehk 64-leheküljelisena.

Ümmargusi sünnipäevi tähistati veelgi. 2009. aastal tähistas [Haapsalu 730. sünnipäeva](#) ning Noarootsis tähistati [Rootsi Hariduse Seltsi 100. aastapäeva](#) suure Rootsi päevaga.

Uue algatusena toimus Haapsalus [rahvusvaheline muinasjutukonverents](#) „Muinasjutuvägi“ ja esimene rahvusvaheline klassikalise muusika festival **Lihula Muusikapäevad**

Ootamatuid hetki pakkus suvi, mil Läänemaal [leiti muistne rauasulatuspaik](#) ja Eesti suurimal pärimusmuusika festivalil **Viljandi folgil** esines Rohelisel laval ehk vabalaval Martna vallast pärit ansambel [Räimebänd](#). Tadaolevalt on see esimene Läänemaalt pärit ansambel, mis Viljandi folgil esines.

Ei tohi unustada, et 2009. aasta oli ka **laulu- ja tantsupeoaasta**. Läänemaa esindusest pidudel saab lugeda rahvakultuuri peatükis.

Teatriaasta 2009 sai hoo sisse suvel, kui Saueaugu teatritalus esietendus Madis Kõivu ja Hando Runneli järgi seatud ["Küüni täitmise lood ja laulud"](#). 5. septembril esitas Haapsalu [teater Randlane Helsingis](#) kaks korda Jüri Tuuliku loomingul põhinevat lavastust "Meretaguse asi". Aasta lõpul esietendus Uuemõisa lossis Agatha Christie näidend ["Kutse mõrvale"](#).

Hea on lõpetada kokkuvõtet taas kord ühe uue algatusega, mis aastal 2009 ette võeti. Nimelt loodi

tervise- ja loomemajanduse klaster. Klatri eesmärk on kaardistada ning koondada tervise- ning loomemajanduse valdkonna ettevõtjate tootarendusalased vajadused, otsida uusi koostööpartnereid Eestis ja välismaal ning luua ühtne strateegia ja tegevuskava uute toodete/teenuste välja töötamiseks ja turundamiseks.

Kui Läänemaa aastaraamatus 2008 vaatasime kuude lõikes, mis Läänemaal toimus, siis 2009. aastat vaatame iga omavalitsuse mätta otsast.

Hääd 2009. kultuuriaasta meenutamist!

Kristi Erkmann

Lääne maavalitsuse kultuurinõunik

HAAPSALU

Kokku pannud Maire Usen, Haapsalu linnavalitsuse kultuuri- ja avalike suhete spetsialist

29.-30. mail 2009. a toimus rahvusvaheline muinasjutukonverents „Muinasjutuvägi“

Haapsalus peetud muinasjutukonverentsil said kokku raamatukoguhoidjad, laste ja noortega tegelevad haridus- ja kultuuritöötajad, lastekirjanikud, illustraatorid ja kirjandusuurijad Eestist, Taanist, Soomest, Saksamaalt ning Rootsist.

Konverentsil arutati, kuidas edendada lastes lugemisharjumust ja propageerida kommertsist vaba lastekirjandust, võrreldi eri riikide laste lugemisharjumusi.

Muinasjutuväge ei kuulutatud lõppenuks vaid katkenuks. Millal konverents tuleval aastal jätkub, selles pole veel kokku lepitud. Ürituse korraldas Haapsalu linnavalitsus ning Lääne Maakonna Keskraamatukogu.

31. mail peeti Cyrillius Kreegi päeva

Toimus Nargenfestivali avakontsert Haapsalu Toomkirikus, kus oli Margo Kõlari missa maailmaesietekanne, esitati Cyrillius Kreegi „Setu sümfoonia“, Veljo Tormise “Väike sümfoonia”. Esinesid Eesti Rahvusmeeskoor, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester (ERSO) ning Haapsalu koorid. Vaata lisaks www.nargenfestival.ee

19.-21. juunil tähistati Haapsalu 730. juubelit.

Foto: Egon Erkmann

Reedel, 19. juunil toimus Valge Daami etenduste põhjal koostatud **fotonäituse** pidulik avamine ja Singer Vingeri ning Tanel Padar and the Suni **kontsert**.

Laupäeval, 20. juunil rõõmustasid lapsed, sest kell 12-17 toimus **lasteprogramm** Piiskopilinnuse mänguväljakul (mängud, meisterdamine, esinemised jms).

Kell 16.00 pakuti sünnipäeva puhul **pikka pirukat** – osalejad tulid oma retsepti järgi valmistatud piruka või koogiga Rootsituru ringile ning pakkusid linnarahvale maitstvat üllatust. Žürii valis välja Haapsalu kõige paremad ja ilusamad pirukad ja andekaimad pirukaküpsetajad.

20.-21. juunil toimus konverents „Avatud Uksed“

Mitmed inimesed, kes elavad Haapsalus, on seotud mõne siinse märgiürituse korraldamisega või peavad siin äriettevõtet, on kirjeldanud meie linnast saadavat erilist tunnet, mis on olnud põhjuseks oma elu või töö sidumiseks Haapsaluga. Haapsalu on andnud neile inspiratsiooni, nemad on linna rikastanud oma töö ja loominguga. Linna 730. sünnipäeva tähistades avasid mitmed neist oma ukсед, et rääkida, mida nad on leidnud Haapsalust nii sõna otseses kui kaudses mõttes

Pühapäeval, 21. juunil lustisid spordisõbrad, sest korraldati **Haapsalu IV triatlon**.

Start anti Haapsalu linnas Väikese Viigi lõunakaldalt kell 12.00 ja samas paigas ka finišeeriti. Haapsalu triatlon on rahvatriatlon ja distantsi pikkuseks on ca 10% täispikast triatlonist – ujumine 350 m, maantee- või maastikurattasõit 20 km, jooks 4 km.

Samal päeval avati koos sõpruslinnade delegatsioonidega **sõpruslinnade viit**, toimus **juubelirongkäik** ning Haapsalu 730. sünnipäevale pühendatud **kontsertetendus** „Igavene pruut Valge Daam“, kus astusid üles Politseiorkester, Urmas Sisask, Arno Suislep, T-Studio ja Haapsalu ning Läänemaa koorid. **Tule- ja valgusshow** süütas **jaanitule**.

1. juulil avati Iloni Imedemaa teemakeskus

Foto: Egon Erkmann

1. juulil kell 11.00 avas Haapsalus ukсед Eestis ainulaadne lastepärane teemakeskus Iloni Imedemaa. 2006. aastal avati Iloni Imedemaal galerii. Nüüdseks sai valmis ka teemakeskus. Keskuse eesmärk on tutvustada maailmakuulsa raamatuillustraatori Ilon Wiklandi kujutatud tegelasi ning pakkuda lastele aktiivset ja arendavat tegevust.

Iloni Imedemaa on Eestis ainulaadne teemakeskus, millega soovitakse tutvustada lastele Eesti päritolu, Lindgreni teoste illustraatorina tuntuks saanud Ilon Wiklandi poolt illustreeritud teoseid ja raamatutegelasi ning pakkuda loovat tegevust. Näiteks saab Imedemaal meisterdada tuule- või nõõbivurri, punuda korvi, valmistada kaltsunukku, põletada puidule, vaadata lühinäidendeid, osaleda laulumängudes ja uudistada Karlssoni tuba.

4. juulil rõõmustas ajaloo huvilisi Läänemaa Muuseumi XVI ajalookonverents

Oma ettekannetega osalesid:

Anton Pärn „Keldrid Haapsalus kui varase linnaehituse allikmaterjal“;

Andres Adamson „Läänemaa langemine Vene võimu alla Liivi sõja ajal“;

Tiit Rosenberg „Põllumeeste seltsid ja ühistegevus Läänemaal 19. sajandi lõpul - 20. sajandi algul“;

Mati Mandel „Hirmus Ants ja Läänemaa“;

Helen Bome „Minestanud Maarja" - Haapsalu keskaegse altarifragmendi tähendusest ja taustast“;

Piret Õunapuu „Läänemaa enne esimest ilmasõda ERMi vanavarakorrajate pilgu läbi“;

Juta Holst „Rannarootslaste rahvarõivastest“;

Sven Salin „Eestirootslased ja SOV* Läänemaal – väljakutsed, probleemid ja tähendus“.

- SOV – *Svenska Odlingens Vänner* ek Rootsi Hariduse Sõbrad

6.-11. juulil oli Evald Okase muuseumis traditsiooniline Klaasiaeg

Foto: Egon Erkmann

2009. aastal toimus üritus seitsmendat korda. Rahvusvaheline kuumaklaasifestival on klaasimaailmas tuntuim regulaarselt toimuv klaasikunsti üritus Eestis.

Üritus toob kokku klaasikunstnikud erinevatest riikidest. 2009. aastal olid osalema kutsutud just ise klaasi puhuvad kunstnikud nii Eestist kui väljastpoolt. Klaasipäevade südameks oli ainulaadne vabaõhu-klaasipuhumisstuudio Evald Okase muuseumi õuel.

Nädala jooksul pakkusid erinevad klaasikunstnikud kohaletulnud publikule kuuma klaasiga tegeledes ainulaadset vaatamängu. Festival pakkus võimalust näha loomingulist protsessi klaasi kuumast ja vedelast olekust kunstiteoseks või tarbeesemeks saamiseni.

8.-12. juulil tõi Vanamuusikafestival huvilised Haapsallu

XVI Haapsalu vanamuusikafestivali kontserte sai kuulda ajaloolise piiskopilinnuse kirikus 8. – 12. juulini. Et kontserdifestivali keskmes oli XVI–XVIII sajandi religioosne muusika, teadvustub ka sajanditevanune Saare-Lääne piiskopkonna ajalugu, Haapsalu toomkiriku ehitamine XIII sajandi keskel ja selle tegevus Püha Johannese luterliku koguduse kirikuna tänapäeval, ligi kaheksa sajandit hiljem (vt voldikut „Haapsalu Piiskopilinnus ja Toomkirik”, 1999, autorid Ü. Paras, A. Palm, V. Silm & T. Padu).

Festivali külastas ka Eestis turneel olnud Egidius Kvartett (Peter de Groot, Marco van de Klundert, Hans Wijers ja Donald Bentvelsen) Belgiast huvitava kavaga „Imperaatori laulud” – Hispaania kuninga Carlos V aegne XVI sajandi repertuaar Habsburgide võimu haripunktis, sealhulgas imperaatorile pühendatud Josquin des Prez’ „Tuhat vabandust” („*Mille regret*”). Varase muusika tippinterpreete võimaldab aastate kestel festivalile kutsuda kõrgetasemeline korraldus, millest võtavad osa kontserdiagentuur Concerto Grosso, Haapsalu linnavalitsus ja EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus.

Haapsalu vanamuusikafestival kuulub Kesk-Euroopa Vanamuusika Festivalide Ühendusse (CEFEMA). 2009. aasta festivaliks oli koostatud mahukas kavaraamat, mis tegi kuulajaile kättesaadavaks vokaalmuusika eestikeelsed tekstid Ave Paesalu, Ann Kuslapi, Toomas Siitani ja Kristin Kuutma tõlkes koos algtekstidega ladina, saksa, prantsuse, hollandi ja inglise keeles. (ajaleht Sirp 24.07.2009)

17.-19. juuli oli Haapsalu Ameerika autode sõprade päralt – toimus *American Beauty Car Show*

Foto: Egon Erkmann

American Beauty Car Show on Baltimaade suurim ameerika autode üritus, mille raames toimuvad näitus, kokkutulek ja kiirendusvõistlus. Kaheksa aastat järjest on ameerika autode omanikud ja suured autofännid kogunenud suvel üheks nädalavahetuseks Haapsallu. 2009. aastal võtsid ameerika autode omanikud üheksandat korda suuna ilusa ja vaikse Haapsalu poole, et seal mõnusalt koos aega veeta.

Lossihoovis sees võis näha suurt hulka erinevaid näituseautosid. Oma lemmiku valisid nii žürii kui ka külastajad. Väljaspool lossimüüre kogunesid kahe- ja neljarattalised ameerika päritolu sõiduvahendid. Tähtis ei ole välimus ega mootorimaht. Ürituse viimasel päeval toimub läbi linna Eesti autoderohkeim rongkäik. *American Beauty Car Show* on kujunenud mõnusaks autofännide kokkutulekuks, kus saab imetleda teiste kätetööd, näidata enda tehtut, vahetada kogemusi, saada

uusi ideid. Nii ongi viimastel aastatel auto kallal nokitsejatele omal moel tähtjaks saanud juulikuu ja *American Beauty Car Show*, kus siis tihtipeale näidatakse esmakordselt oma vastvalminud pikaajalist projekti.

2009. aasta näitusel sai imetleda tõelisi haruldusi. Näiteks 1928. aastal valmistatud Franklini sedaani, mis on maailma esimene õhkjahutusega auto. Korraldajate arvates tuli Haapsallu umbes tuhat ameerika autot.

22.-26. juulil toimus Haapsalu XVI Keelpillifestival

Haapsalu keelpillifestival, mis 2009. aastal oli pühendatud Haapsalu linna 730. aastapäevale, on Eestis jätkuvalt ainulaadne, ühendades endaga klassikalise keelpillimängu tugevaid traditsioone kandva keelpillimängijate suvekursuse ja pakkudes noortele muusikutele mitte ainult kuulamismõnu, vaid ka esinemisrõõmu. Festivalikavasse kuulus seekordki kursusel osalejate kontsert „Koosmängud” ning lõppkontserdil esines suvekursuse orkester, kes esitas noore dirigendi Mikk Murdvee taktikepi all ka kursuse viieteistkümnendaks sünnipäevaks Eino Tambergit tellitud teose „*Soli e tutti*” neljale viiulile, keelpilliorkestrile ja löökpillidele. Festivalil osales suvekursuslaste kõrval teisigi noori esinejaid. Avakontserdil juhatas festivaliorkestrit ja Läänemaa oratooriumikoori Lehari Kaustel, kavas muu hulgas Sirje Kaasiku tänavuseks festivaliks loodud „Laulud Loojale”. Galakontserdil said orkestri ees soleerida noored viiuldajad Mari Targo, Liis Joamets ja Katariina Maria Kits ning verinoor tšellist Marcel Johannes Kits. Noorusliku energialaengu andis ka ansambel Elokuu koosseisus Mikk Murdvee (viul), Samuli Peltonen (tšello) ja Anna-Mari Murdvee (klaver).

Huvitavaks elamuseks osutus soome helilooja Erik Tulindbergi keelpillikvartett. Tulindberg on soome ainus klassitsismiajastu helilooja ning tema loominguga loetakse algavat ka soome kunstmuusika ajalugu. Ettekannet iseloomustas läbitunnetatud täpne fraseerimine ning hea artikulatsioon. Nauditav oli jälgida, millist rõõmu tundsid kvarteti liikmed koos musitseerimisest, tuues instrumentidest kuuldavale sügava resoneeriva kõla, mida toetas saali suurepärase akustika.

Kontserdi teises pooles ettekandele tulnud Felix Mendelssohni Kvartetti a-moll op. 13 esitati aga juba hoopis teise tunnetusega. Teatavasti on Mendelssohni looming sillaks klassitsistliku ja romantilise stiili vahel: vormilt küll klassikaline, kuid kaldub helikeelega juba romantismi. Rantatie kvartett suutis oma esitusega selle üleminekustiili suurepäraselt edasi anda, demonstreerides ühtlasi nii sügavat emotsionaalsust kui tugevat vormitunnet ja selget fraasikujundust. Väärrib märkimist, et seekordsel keelpillifestivalil olid esindatud ka näppekeelpillid harf ja viiekeelne kannel. (ajaleht Sirp 31.07.2009)

7.-9. august oli 2009. aastal Valge Daami aeg

Fotod: Egon Erkmann

Haapsalus oli taas aeg, mil Eesti kuulsaima legendi kangelanna Valge Daam täiskuuvalgel end linnuseaknal ilmutab, sel ajal on kogu linnas hulgaliselt ettevõtmisi. Valget Daami näinud usuvad temasse jäägitult ja mittenäinud külvavad kahtlust, lootes salamisi siiski augustikuisest ilmutusest osa saada.

Kolmkümmend aastat etendust

Reede, laupäeva ja pühapäeva õhtul jutustati Valge Daami lugu vabaõhuetendusel piiskopilinnuses, nii on olnud juba 30 aastat. Piiskopilinnuse süngeid saladusi varjavad müürid on põnev taust õnnetu neitsi loole, kus põrkuvad armastus ja kehtestatud reeglid, kus on üks maa ja kaks rahvast. Randalase teatri näitlejate abil sai laupäeval kuulda ka kontserti Valge Daami etenduse lauludest läbi aegade.

Käsitöölaad ja töötoad, kontserdid ja etendused

Kolmel päeval oli Haapsalus palju teha ja vaadata. Kahel laval – lossiplatsil ja Rootsituru ringil – oli kirev kontsertprogramm, peale selle toimusid töötoad ja etendused ning väikeste majade hubastesse hoovidesse peidetud salapärased ettevõtmised.

Haapsalule omaselt meelitasid külastajaid sisse põikama väikesed kohvikud ja muuseumid-galeriid. Evald Okase galeriis sai vaadata filmifestivali “Projektor” filmivalikut, Epp Maria juures ning mujalgi toimus mitu kontserti.

Traditsiooniliselt sai linnast parema ettekujutuse jalutuskäigul giidiga ning avatud olid ka Jüri Kuuskemaa vana maja ukсед.

Lossiplatsi töötubades oli võimalik kätt proovida šibori, kanga maalimise, paela põimimise, krokii, pakutrüki ja muuga. Sai näha puukujude meisterdamist ja tegutses Pärtel-Peetri lennukool.

Valge Daami linnas olid nii setud kui saksa ja hispaania verd esinejad. Mitmes telgis ja hoovis sai Valge Daami ajal tantsida varavalgeni.

Haapsalu salli päev

Üks päev oli pühendatud ka Haapsalu sallile. Peale töötubade, kontsertide, etenduste ja muu põneva toimusid sõrmusest läbi mahtuva õhulise Haapsalu salli kudumisvõistlused ja sallimeistrid jagasid salli kudumise nippe.

Pitsile vastukaaluks seati Agaata Butiigi siseõues üles Haapsalu *Rally Raid Teami* näitus "Mootorrattaid Haapsalu tänavail".

14.-15. augustil oli Haapsalu bluusilainel - toimus festival Augustibluus.

Foto: Egon Erkmann

2009. aastal oli esinejaid Eestist, Ameerika Ühendriikidest, Rootsist, Costa Ricast, Soomest, Jaapanist ja Prantsusmaalt. Pealava oli Linnusehoovis, ööklubi Kultuurikeskuses ning akustiline kontsert vanas raudteejaamas ning lisaks oli 2009. aastal ka tänavamuusikuid.

2009. aastal toimus Augustibluusi festival Haapsalus 16. korda. Festivali külastas üle 5000 inimese. Alates 2008. aastast korraldab festivali Haapsalu Kultuurikeskus koostöös LAG Muusikaagentuuriga.

2009.aasta festivali peaesinejaks oli bluusmuusika absoluutne tipp – Omar Kent Dykes ansamblist Omar & The Howlers, kes astus pealaval üles koos kodumaise Compromise Blue'ga. Pealaval astusid üles Wentus Blues Band Soomest, Stellan Viking Rootsist, Nina van Horn USAst ning veel mitmeid artiste ja ansambleid. Lisaks välisartistidele leidis seekordsest festivalikavast ka põnevaid tuntud eesti artiste ühendavaid kooslusi.

Lisaks blusiõhtutele Haapsalu Linnusehoovis toimus mõlemal ööl vägev blusi-jämm ka Kultuurikeskusesse selleks puhuks loodud klubis. Samas olid huvilistele avatud ka kitarr- ja suupilliõpitoad, vanas Haapsalu Raudteejaamas toimus akustiline blusikontsert ning ka linnatänavatel võis esinemas näha mitmed muusikuid.

11.-13. september nostalgialainel – toimusid V Nostalgiapäevad

Foto: Egon Erkmann

2009. aastal toimusid Nostalgiapäevad juba 5. korda. Õpiti endiaegseid tantse, toimus videodisko (diskor Andres Urb), reedel oli peaesinejaks palju populaarsust kogunud ansambel Regatt Tallinnast. Avatud oli Ministrite Nõukogu Puhvet. Mööda peatänavat kulges vanadest autodest koosnev paraad mis lõppes tootmiskoondises Vikero, kus toimus mitmeid filmiõhtuid ning esinema oli kutsutud Uno Loop. Toimus ka lintmakidisko, kus diskoriks Riho Luhter.

HANILA VALD

Kokku pannud Lea Mäeorg, Kõmsi rahvamaja juhataja

2009. aasta 23. jaanuaril toimus maakondlik taidlejate suursündmus ehk 16. **Vähegi Viitsijate Päev** Kõmsi rahvamajas. Tegemist on traditsioonilise meeleoluka taidluskollektiivide, isetegijate, rahvakultuuri viljelejate ühispeoga.

Foto: Arvo Tarmula

4. aprillil oli aga järjekorras teine **Läänemaa harrastus- ja külateatrite festival**. Humoorikas ja tore näitemängupäev kõikidele osalejatele ja publikule. Esindatud olid Läänemaa erinevad piirkonnad – kohal olid Piirsalu, Haeska, Matsalu, Haapsalu ja Palivere näitetrupid.

17. aprillil toimus **Lõuna-Läänemaa väikekoolide ja lasteaedade kevadpidu**. Peo esimene osa koosnes laste enda poolt esitatud etteastetest, millele järgnes lasteteater Mäng etendus "Ilusa lõpuga lugu".

8. mail toimus **emadepäeva kontsert**. Soolokontsert Pille Saatmäelt, klaveril kontsertmeister Jaan Vaidla. Toimus ka Kõmsi rahvamaja loomeringi liikmete siidimaalingute näitus.

11. juulil tähistati Läänemaa arheoloogiliste kaevamiste alustamist 40 aastat tagasi. Toimus **arheoloogide kokkutulek**.

25. juulil korraldati **Läänemaa pensionäride kokkutulek** Virtsu pargis.

27. septembril leidis aset **Hanila Maapäev ja Mihklipäeva laat**, kus toimus loodusfotode näitus (Arnold Peksar), siidimaalingute töötuba ja näitus muhu tikanditega kaunistatud kampsunitest. Oli ka kööginurk, kus valmistati värskaid salateid, ei puudunud ka laadamelu. Näidati Matsalu loodusfilmide festivali võidufilmi "Vanamees ja põder".

Novembris käis vallas külas tsirkus **Arino**, Kodukant Läänemaa korraldas Kõmsil **sügishooaja peo**.

Aasta lõppes traditsiooniliste **jõulupidudega**.

KULLAMAA VALD

www.kullamaa.ee

1. jaanuar 2009 algas Kullamaal **ilutulestikuga** Kullamaal staadionil. Kultuurimajas kõlasid **tantsulood** ansambli Must Rudolf. 6. jaanuaril esitati Kullamaa Kultuurimajas “**Veelkord jõululaule**”. EELK Kullamaa koguduse segakoor (dirigent Tooni Leedjärv) andis koos Varbla koguduse naisansambli ja Kullamaa Keskkooli noorteansambliga (juhendaja Ülle Tammearu) kontserdi.

9. jaanuaril andis **Rein Rannap** Kullamaa kultuurimajas kontserdi “**Klaverikuld Kullamaal**”.

1. veebruaril toimus Kullamaa kultuurimajas **Jüri Uustalu 120. sünniaastapäeva** tähistamine. Laulustuudio DO-RE-MI (muusikajuht Anne Pääsuke) andis kontserdi.

7. veebruaril toimus Kullamaa Kultuurimajas **teatriõhtu**, kus Valgu näitering M.O.T.T. esitas A. Liivese näitemängu kahes vaatuses “**Esmaspäev on hirmus päev**”.

9. veebruaril rõõmustas lapsi Kullamaa kultuurimajas **TSIRKUSE SHOW**. Väike võluratas, kassid ja koerad, mustkunstnik, originaalsed numbrid, lõbus kloun – tsirkuse vaieldamatult olulised osad olid olemas.

18. veebruaril toimus kultuurimajas **kontsert**, kus esinesid Sipa naisrahvatantsurühm Külapiigid, Sipa naisansamblid Hõbelõng ja Cantare ning rahvatantsurühm Kullamaa Kullakesed.

24. veebruaril, **Eesti Vabariigi aastapäeval**, pandi pärgi Kullamaa Vabadussõja ausamba jalamile, toimus teenekate vallakodanike tunnustamine ja pidulik kontsert, kus mängis puhkpilliorkester Haapsalu (dirigent Aarne Õunapuu) ja esinesid solistid.

7. märtsil toimus **naistepäevaüritus** „Mehed naistest”, kus esinesid kolumnist ja ajaloolane Jaan Franclin Perlitz ja trubaduur Alari Tamm.

20. märtsil toimus **kevade tervituse kontsert** “Märtsis algab mai”. Esines Põltsamaa Linnaorkester, dirigent Urmas Mägi.

11. aprillil esines Hanila Laulu- ja Mänguselts **rahvaliku kontserdiga** “Kullane noorus”.

2. mail toimus Kullamaa kultuurimajas **Arne Lauri kontsertprogramm “Igavese armastuse laulud”**. Kõlas eesti- ja sanskritikeelne laul kitarril, mandoliini ja eksootiliste india instrumentide saatel.

Maikuus oli Kullamaal **kaks teatrietendust** - 6. mail toimus Indrek Ojari lasteetendus “Ilusa lõpuga lugu“ ja 16. mail Hageri näiteringi teatriõhtu, kus mängiti Hendrik Lindepuu “Haisvad ja lõhnavad”. Tegemist oli 2009. a Raplamaal teatrifestivali esimese preemia võitjatega.

30. mail toimus traditsiooniline kunsti- ja muusikapidu **“Helisev Kullamaa”**, mis oli pühendatud haridus-, kultuuri- ja ühiskonnategelasele Jüri Uustalule.

Foto: Arvo Tarmula

16. juunil esines Kullamaa kirikus ansambel **Tallinn Baroque** juuniküditamise mälestuskontserdiga “Me ei näinud teda enam kunagi”.

23. juunil tähistati **võidupüha ja jaaniõhtut Kullamaa Rohumäel**. Pidulikult saabus võidutuli ja peeti tseremoonia Kullamaa Vabadussõja ausamba jalamil. Autasustati Kauni Kodu konkursi võitjaid. Hiljem süüdati jaanituli ja peeti jaaniõhtu Kullamaa Rohumäel, kus esines rahvatantsuansambel Kullamaa Kullakesed, pasunakoor Vanad Semud, toimusid rahvalikud jõukatsumised, tantsumuusikat tegi ansambel Trahter, avatud oli „Tädi Maie puhvet”.

17. juulil toimus **teatriõhtu**, kus Pilistvere näitetrupp Põrpijad esitas Andrus Kivirähki näidendi “Kalevipoeg”, mille seadis lavale ja valis muusika Eda Piilmann.

19. septembril peeti Kullamaa Kultuurimajas **õhtu muusika ja vahelugemistega** “Kunstnikud Kernumehed”, muusikust kunstnik Koit Kernumees ja ansambel Kuldaja Seitse.

26. septembril vaadati Matsalu Rahvusvahelise Loodusfilmide festivali **filmiprogrammi**. Näidati 2009. a. festivali *Grand Prix* võitnud filmi “Vanamees ja põder”, režissöör Joosep Matjus.

1. oktoobril toimus Kullamaa kultuurimajas rahvusvahelisele muusikapäevale pühendatud **muusika- ja filmiõhtu “Joonase lugu”**. Tähistati 100. aastat Rudolf Tobiase oratooriumi “Joonase

lähetamine” esiettekandest Leipzigi Andrease kirikus. Õhtut juhtis Vardo Rumessen.

7. oktoobril **meenutati** Kullamaa koolihoone rajajat ja esimest direktorit **Viktor Topperit**. Toimus mälestushetk Topperi kalmul, üritus jätkus Kullamaa kultuurimajas, kus kõnelesid Meelis Välis ja Lembitu Varblane, laulsid Ülle Tammearu laululapsed.

10. oktoobril toimus **Kullamaa Rahvuspäev**, mis oli pühendatud maalikunstnik professor **Valdemar Väli 100. sünniaastapäevale**. Peeti meenutushetk Valdemar Väli sünnikohas ja kalmul. Toimus Valdemar Väli näituse avamine ja kultuurikonverents, kus ettekanded pidasid: Mai Levin – EKM peaspetsialist, kunstiteadlane, Maire Toom – kunstiteadlane, Heino Priimägi – ettevõtja. Toimus ka Eesti Kunstiakadeemia kammerkoori kontsert.

14. oktoobril möllasid Kullamaa kultuurimajas **tsirkus Arino** dresseeritud koerad, kassid, rebane, pesukaru, tehti trikke, illusioone, joogat, esinesid klounid.

31. oktoobril toimus Kullamaa Kultuurimajas **hingedepäeva kontsert ansambliga C- JAM**

21. novembril peeti **muusika- ja kunstiõhtu “Vana pildiraam vanu aegu teab. . . Karl Walther ja tema aeg”**. Rääkisid ja musitseerisid Virve Õunapuu – Hageri Muuseumi juhataja, Helga Venderström – Gustav Adolphi Gümnaasiumi muuseumi juhataja, Imbi ja Raivo Tarum.

29. novembril **süüdati adventituli** Kullamaa kirikus ja süttisid tuled Kullamaa jõulukuusel. Mängis muusikaseltsi sõprade pasunakoor.

5. detsembril toimus õhtu **rahvaliku muusika, laulu ja tantsuga** “Kui mina Koluvere laadalt tuli... siis mina karvupidi kraavis olli...”. Räägiti Koluvere lossist, krahvidest ja Würtembergi printsessist. Esinesid ajaloolased Ülla Paras, Kalev Jaago, lisaks Lembitu Tarang, Aat Sarv, Alari Tamm, Laukna rahvatantsijad.

Detsembrikuu lõpetasid traditsiooniliselt jõulupeod ning -kontserdid

LIHULA VALD

Lihula festivalide suvi 2009

Koostanud Kersti Ajaots, Lihula valla haridus- ja kultuurinõunik

Lihula on Lõuna-Läänemaa väikelinn, kus elanikke 1500-ringis Vaatamata väikesele rahvaarvule elavad siin kultuurilembesed ja toimekad inimesed. Selle kinnituseks on möödunud festivalide suvi, millest allpool lähemalt.

Lihula Muusikapäevad

Juulikuus toimus esimene rahvusvaheline klassikalise muusika festival „Lihula muusikapäevad“.

Foto: Egon Erkmann

Festivali algatajaks olid maailmakuulsa Järvide dünastia noored muusikud, kelle esivanemad on seotud Lihulaga. Ürituse eesmärk oli kõrgetasemelise klassikalise muusika tutvustamine ka pealinnast kaugemal.

Festival avati haruldase sündmusega eesti muusika ajaloos. KuMa-s (Lihula Kunstide Majas) tuli ettekandele Eestis äärmiselt vähe esitatud Artur Lemba keelpillisekstett.

Tunnustatud Sibeliuse-uurija ja -esitaja, Soome pianisti Folke Gräsbecki osalusel oli võimalus nautida Sibeliuse kammermuusikat. Folke Gräsbeckil on Sibeliuse suguvõsa eriluba esitada teoseid, mida mängiti Eestis alles teist korda.

Küünlavalgel ja head veini maitstes nauditi Lihula mõisa saalis J. S. Bachi sooloteoste ettekandeid ja Lihula kultuurimajas klassikalise ning kerge muusika seadeid Turu orkestri fagotikvarteti Fagottissimo esituses.

Festivali esimesel päeval avati Lihula mõisa saalis kunstinäitus ”Kunst on tõsi - litograafia Lihulas”, kus osalesid oma töödega Norrast ja Soomest pärit tuntud ning tunnustatud kunstnikud Kalle Berg, Annika Dahlsten, Niels Haugeland, Matti Hintikka, Kuutti Lavonen, Elina Sipilä ja Kaisu Sirviö.

Festivaliga samal ajal näidati Lihula mõisa saalis XXIII Pärnu filmifestivali valikkava.

Lihula Elav Keskaeg

Augustikuu algul toimus Lihula kultuuripäevade raames linnusemäel festival “Lihula elav keskaeg”. Festivali korraldajad olid MTÜ Lonkava Hundi Koda ja MTÜ Keskaegne Lihula. Kaasa aitasid Lihula kultuurikeskus ning Lihula vallavalitsus ja Lonkava Hundi Koda Eestist ning Gerdene Lätist.

Kokku oli kohal 60 taaskehastajat, kellest 15 osalesid lahingus, 8 turniiril. Osta sai ka keskaegset käsitööd: keraamikat, ehteid jm. Valgevenest tuli kohale keskaegset muusikat viljelev ansambel “Stary Olsa”, kes andis kolm väga head kontserti. Kavas oli ka kaks loengut keskajast. Oma teadmisi jagasid Inna Põltsam ja Mati Mandel. Festivali külastas umbes 600 inimest.

Matsalu Loodusfilmide Festival

Foto: Egon Erkmann

Septembrikuus toimus juba seitsmendat korda loodusfilmide festival, kus näidati filme eri maailmajagudest ning riikidest igale maitsele – harivaid ülevaatefilme seninägemata maadest, teaduslikumaid vaatlusi ühest konkreetsest nähtusest või paigast, erinevaid loomaliike tutvustavaid ning looduskaitse probleeme käsitlevaid filme.

Filmid võistlesid kahes kategoorias: “**Loodus**” ning “**Inimene ja loodus**”. Festivali *Grand Prix* võitis Eesti režissööri Joosep Matjuse film “Vanamees ja põder”.

Loodusfotonäituste kõrval, mille hulgas oli suurim “Loodusfoto aastanäitus 2009”, oli Lihula kultuurimajas avatud kauaaegse Tallinnfilmi mängufilmide kunstniku Halja Klaari maastikumaalide näitus. Kõigi juba toimunud seitsme festivali filmidega saab tutvuda Lihula valla raamatukogus.

Lihula festivalide suve õnnestumine on tunnustuseks tublidele korraldajatele.

Kohtumiseni uutel festivalidel!

MARTNA VALD

Koostanud Tiiu Aavik, Martna vallavanem

Foto: Egon Erkmann

Maakondlikku võidupüha ja maakaitsepäeva tähistati seekord Martnas. Eesti presidendi poolt saadetud võidutuli saabus kohale piirivalve helikopteriga. Võidupüha miiting peeti ausamba juures, kus maavanem jagas soovijaile jaanitulede süütamiseks võidutuld. Kaitseliit pakkus sõdurisuppi ja näitas sõjatehnikat. Kohal oli päästeteenistus oma tehnikaga ja kodutütred, kes jagasid oma oskusi ja korraldasid mängu. Õhtul süüdati jaanituli. Fotomeenutusi [Egon Erkmannilt](#) ja [Raimond Danilovilt](#). [Läänemaa portaal kajastab sündmust](#).

Valmis sai raamat "**Jüri Agurauja ja Martna**", kus on Martna koolijuhataja Jüri Agurauja elulugu, lühiülevaade Martna seltsi- ja kultuurielust, kohalikust majandustegevusest ja õpilaste mälestused. Martna kalmistul avati Jüri Agurauja mälestuskivi.

Tegevust alustasid kaks kultuuriga seotud ühendust. Moodustati **MTÜ Keskvere kultuurikoda**, eesmärgiga hallata Keskvere mõisasüdant ja avada see külastajatele. Samuti püütakse läbi selle tegevuse ja pajude muude ettevõtmiste aidata kaasa Keskvere küla kui terviku arengule. Tegevust on alustanud **Martna tegusad naised**, kuhu koondunud naispere tuleb kokku üle valla. Nad käivad koos üks kord kuus ja suurüritusteks on olnud **leemekulbiliigutajate võistlus**, kus hinnatakse perenaiste hoidiste tegemise oskust.

Tegusad on olnud **Martna Päevakeskus** ja **Rõude külaselts**. Martna Päevakeskuses on peetud rahvakalendri pühi, lauldud, õpitud juurde uusi oskusi, kootud vaipu, maalitud portselani ja käidud väljasõitudel. Rõude külaseltsis kootakse vaipu, [tehakse savitöid](#) ja plaanis on rohkem hakata rõhku panema puutööle. Seekord kooti ka Martna rahvariide seeliku kangast. Nad korraldasid **isetegijate päeva**, kus päevateemaks oli "Kuidas toime tulla majanduskriisi ajal" ja kolhooside moodustamise 60. aastapäeva, mis oli endise Kasari kolhoosi liikmete ja töötajate [taaskohtumissõhtu](#).

Kultuurielamusi on pakkunud **Saueaugu Teatritalu** ja **Suure-Lähtru mõis**. Lavastusega "Küüni täitmise lood ja laulud" jätkati kohavaimu ja teatriteksti lähedusele ülesehitatud lavastustesarja Saueaugu teatritalus. Suure-Lähtru mõis on turismiobjekt, seal korraldatakse kontserte ja muusikaõhtuid.

NOAROOTSI VALD

Suur Rootsi päev Pürksis

Tiiu Tulvik, Pürksi kultuurimaja juhataja

Foto: Arvo Tarmula

Eestirootslastel on 700-aastane ajalugu, mida meenutati Pürksis 19. juulil 2009. aastal. Üritusega tähistati ka Rootsi Haridusseltsi 100. aastapäeva.

Svenska Odlingens Vänner (SOV) – Rootsi Hariduse Sõbrad asutati 6. veebruaril 1909. aastal Vööla mõisas, eestvedajateks olid õpetajad Johan Nyman ja Hans Pöhl. Ühingu teke muutus aktuaalseks seoses aktiivse rootslusega Noarootsis.

Peolisi oli tervitama tulnud Rootsi saadik Eestis Jan Palmstietna, Eesti saadik Rootsis Alar Streimann, maavanem Neeme Suur, vallavanem Ülo Kalm.

Kultuuriprogramm oli mitmekesine. Oli palju erinevaid ja huvitavaid näitusi nii eestirootsi organisatsioonidelt kui ka Noarootsi noortelt kunstnikelt.

Esinejaid oli Noarootsist, Vormsist ja Pakrilt. Rahvamuusik Sofia Joons tutvustas eestirootslaste traditsioonilist pilli – hiiu kannelt.

Üheks suureks ettevõtmiseks sellel päeval oli rootsi turg ehk kaubatänav, kus müüdi nii mett kui ka kaltsuvaipasid, raamatuid ja kalatooteid.

Päeva lõpetamine toimus Noarootsi kirikus palvusega, mis toimus nii eesti kui rootsi keeles ja Sofia Joons laulis eestirootslaste rahvapäraseid koraale.

Rootsi vähemusrahvuse kultuurinõukogu esimees Uile Kärk-Remes ütles SOV -100 aastapäevale ja eestirootslaste 700-aasta pikkusele ajaloole tagasi vaadates, et eestirootslased on alati osanud hakkama saada. Tema arvates on see väga tore, et eestirootslased on naasnud oma kunagistele asualadele.

NÕVA VALD

Koostanud Margarita Erit, Nõva huvikeskus

Aasta algas Nõva vallaski **uusaasta peoga**. Veebruari lõpus tähistati Eesti Vabariigi **aastapäeva** samaaegselt **vastlapäevaga** Variku karjääris. Aprillis toimus valla **mängude päev** ning **jüriöö jooks**. Mais peeti **mõttetalguid** ning korraldati **emadepäeva** pidu. Nõva Huvikeskuses oli üleval **fotonäitus "Minu Läänemaa"**. Valik konkursipilte oli valitud Nõva, Oru ja Noarootsi õpilaste fotodest.

Maikuus algas ka spordihooaeg – 20. mail toimus Nõva **orienteerumispäev** koolieelikutele, koolilastele, valla töötajatele. Selle korraldas MTÜ Peraküla Kompass. 27. mail kohtusid Nõva lapsed olümpianädala raames olümpiavõitja Erika Salumäega.

Kooliolümpia

Juuni algas **kooliolümpia** (Nõva laste olümpiamängud). Toimus rongkäik läbi küla, erinevad jõukatsumised spordi vallas nii üksikult kui meeskondlikult. Koolis oli väljas näitus Eesti olümpiasangaritest, stendid olid pärit Spordimuuseumist. Kõikidele võitjatele anti kooliolümpiamedalid. Oli tore preepäev, mille korraldas Nõva põhikool.

Traditsiooniline Nõva valla **jaanituli** peeti Variku külaplatsil. Toimus loeng liiklusohutuse teemal ja mängud lastele. Esinesid rahvatantsurühm Nõva Hongad ja võimlemisrühm Rannapiigad. Öhtut aitas sisustada Mait Maltise ansambel. Korraldas MTÜ Variku Külaselts.

Nõva vallast osalesid **üldlaulu- ja tantsupeol** Tallinnas 16-liikmeline segarahvatantsurühm Nõva Hongad (juhendaja Liia Lees) ning Nõva naisvõimlemisrühm Rannapiigad (juhendaja Virve Tauts). Pidu oli kaunis, täis unustamatuid elamusi.

9. juulist -14. augustini oli Nõva Huvikeskuses **Nõva laste kunstilaagri tööde näitus**. Järvamaa noorte kunstilaager, millest ka Nõva kunstiringi lapsed osa võtsid, toimus eelnevalt Nõva põhikooli ruumides. Tööd valmisid peamiselt Nõva kandi kaunimatest loodusobjektidest.

19. juulil korraldati Vaisi külaplatsil juba teist korda **lastehommik**. Kohal olid nii lapsed kui ka nende vanemad, püsielanikud ja suvitajad – kokku 56 inimest. Lastele pakuti toredaid tegevusi: pearätikutele näpuvärvidega käe- ja jalatrükk, tehti muusikat erinevate pillidega jm. Ürituse tõmbenumbriks oli kindlasti miniloomaaed koosseisus kits, lammas, tuhkur, küülikud ja muidugi poni. Lastehommiku lõpetas tore pannkoogiralli. Rõõmu kui palju!

1. augustil toimus aasta suurim üritus – traditsiooniline **Peraküla simman**. Seekord oli see natukene eriline, sest toodi taas lavale kolmas lugu lavastustesarjast "Pildikesi külaelust". Lavastuse sisu põhines aastatel 1960-1980 ja põhines tõestisündinud lugudel nõukogudeaegsest külaelust. Viiest pildist koosneva loo põhitegevus keerles eesseisva kolhoosipeo ümber, milleks valmistusid nii külanõukogu, metskond kui kalurid ja muidugi kolhoos. Tolleaegse materjali kogus ja kirjutas näitemänguks Aino Aarniste. Etenduse lavastas Triin Jugapuu, tantsud seadis Ago Hendrik Kerge, etenduse juht Pille Heinleht. See vahva idee sai tegelikkuseks tänu meie simmanite algataja Viive

Ernesaksa eestvedamisele. Näitemänguga oli kaasatud peaaegu kogu Nõva kogukond. Peale etendust esinesid külarahvale Marko Matvere ja Väikeste lõõtspillide ühing, kelle saatel keerutati tantsujalga.

8. augustil möödus **20 aastat Vabadussõja mälestussamba taasavamisest Nõva kirikuaias**. Jagati mälestusi ning vaadati videolõike samba avamisest 06.08.1989.

22. august oli tähis kuupäev, sest toimus esimene **Küladepäev** Variku külaplatsil koos puupäevaga. Osalesid kõigi 8 Nõva valla külade võistkonnad. Päeva alustas Sirli Leier loenguga ohutust liiklemisest, Nõva konstaabli juhendamisel joonistati ja uudistati päästekomando autot. Mõõtu võeti järgmistel aladel: külakividele külanimede värvimine, suurest palgist istepinkide väljasaagimine, võrkpall linadega, Mõlkky, noolemäng, köievedu, viktoriin, isetegevus, laste võistlused, parim küpsetis. Lisaks said osavõtjad osaleda õnneloosis, kaubelda vanakraamiturul. Võidukarika omanikuks sai Variku küla. Ülejäänud külade järjestus: Vaisi, Hindaste, Nõva, Nõmmemaa, Peraküla, Tusai ja Rannaküla.

15. septembril toimus Nõval aastate suursündmus - **pidulik Nõva-Riguldi tee avamistseremoonia**. Maavanem luges ette president Ilvese läkituse Nõva rahvale, peeti sõnavõtte (Pärnu teedevalitsus, tööde teostaja ning mõlemad vallavanemad), lõigati läbi lint ning pakuti kohvilauas head-paremat osavõtjatele.

20.-27. septembril oli Nõva Huvikeskuses näitus „**Värvid kodus**“ (maalitud köögiüksed).

14. oktoobril esitleti Nõva põhikooli hallis **Matsalu loodusfilmifestivali võidufilmi**.

16. novembril toimus **jõululaat** Nõva põhikooli ruumides ning sellele järgnes **kinobussi** filmi vaatamine "Levist väljas".

28. novembril toimus Nõva Põhikooli hallis **advendikontsert keelpillikvarteti esituses** (Juha-Pekka Vikman - viiul, Mati Uffert - viiul, Maris Uffert - viiul, Timo Hanhinen - tsello).

Salongistiilis õhtul esitati nii kergelt kui ka tõsisemat muusikat. Muusika nautijaid oli 60 ringis.

22. detsembril peeti jõulupidu Nõva koolis kõikidele valla lastele. Koolilapsed esitasid näitemängu õp Liivi Evardi juhendamisel.

ORU VALD

Koostanud Varje Paaliste, Oru abivallavanem

2009. aasta oli eelkõige **laulu- ja tantsupeo aasta**. Üleriigilisel laulu- ja tantsupeol osalesid Oru kooli mudilaskoor Eneken Viitmaa juhendamisel ja segarahvatantsurühm Oru Jommid Elo Jürise juhendamisel. Maakonna tantsupeol tantsis esimest korda Oru kooli lasterühm Ruth Kampmanni juhendamisel.

Foto: Jane Otisalu

20 tegevusaastat täitus segarahvatantsurühmal **Oru Jommid** ja naisrahvataantsurühmal **Oru Marid**, keda juhendab Varje Paaliste. Meeleolukal juubeliüritusel said valla tänukirja rahvakultuurikandjad Leili Küünarpuu, Rita Notton, Andres Notton ja Aivar Jõemaa.

Suve suurürituseks oli **Oru simman**, millest on kujunemas omaette kaubamärk. Simmaniga samal päeval toimus vabariiklik ELION-i võrkpalliturniiri etapp ja korraldasime ka laada. Laat oli esmakordne ettevõtmine ja tekitas palju elevust. Esimese korra kohta õnnestus igati – oli müüjaid, oli ostjaid ja muidu uudistajaid. Suvine laadaidee sai jätku jõulude ajal, kui toimus **talvelaat**

koolimajas.

2009. aastal alustasid tööd täiskasvanute **keraamikaring**, juhendaja Aive Nõupuu ja **käsitööring** Isetegemise Rõõm, juhendaja Elen Ormus.

Foto: Aive Nõupuu

Sügisel alustati **kodukoha matkade sarjaga** “Sammud enda heaks”, mida korraldab loodusturismi asjatundja Kaia Vooremaa.

2009. oli Orul **huvitavate algatuste aasta** ja loodame, et nendest kasvavad välja uued traditsioonid!

RIDALA VALD

Koostas Maire Vilbas, Ridala valla kultuuri- ja haridusnõunik

Ridala valla 2009. aasta kultuurielu iseloomustavad märksõnad **traditsioon** ja **uue sünd**. Vallas juba kümne aasta vältel tegutsenud kodanikeühendused tunnetavad parimal viisil oma kogukonna soove ja vajadusi ning nende tegevus kujundab Ridala seltsielu. Vallavalitsuse korraldada jäävad aastaid ja aastakümneid ajaproovile ja rahva soovile vastu pidanud sündmuste korraldamine.

Traditsioonid ikka kujunevad, mitte ei sünni valmina.

Valla algusaegadest alates ehk siis “valdvanad” ja tänaseni rahvarohkete sündmustena toimusid: jaaniõhtu Sepaküla suvepargis, Ridala XV jüriöö matk-jooks, Ridala XIV külademängud, “Ridala Koolitäh” (XV) ja iga-aastased “Pensionäride pidulik aastalõpu pärastlõuna” ning valla väikelaste “Oma Päkäpikumaa”.

Kümne aasta pikkusele järjepidevusele pretendeerisid möödunud aastal sportlaste austamispidu ning väljastpoolt korraldatav *American Beauty Car Show*. Esimese juubelikünnise ületas just-just küladevaheline mäluvõidumänguturniir ja sellele jõudis Altmõisa maasikapidu. Väljastpoolt korraldatava üritusena on suveti Kiltsi lennuväljale paika jäämas ka noortepidu *Airport Jam*.

Möödunud aastal keskendusid tegusamad külaseltsid, kes muidu kultuuri- ja suveprojekte korraldasid, oma **seltsimajade remontimisele**, mistõttu ka nende poolt korraldatav toetas teist märksõna – uue sünd, sest **külakeskuste avapeod** ilmestavad valla seltsielu veel mitmel järjestikul aastal.

Vallavalitsuse poolt korraldatav ja kõige emotsionaalsem sündmus oli **beebide vastuvõtt** Uuemõisa mõisa Valges saalis, millele said kutse 28 titat oma vanematega. Sügisel asutati igal nädalal koos käiv Beebiklubi, mille liikmeteks on 30 beebit vanemate või saatjatega.

Foto: Aleksander Ender

Märksõna “uue sünd” iseloomustab ka **Panga Avatud Noortekeskuse, Asuküla mänguväljaku ja Ridala raamatukogu avamispidusid**. Loodame väga, et nende tegevused samuti aja ja soovi faktoritele vastu peavad.

Foto: Aleksander Ender

Uut tegevust sünnib juurde **Rannarootsi vabaajakeskuse** avamisega, millele 2009. a pidulikult nurgakivi pandi.

Uudse sündmusena sai Uuemõisa Valge saal kodulavaks **kriminaaldraamale “Kutse mõrvale”**. Valge saal on kodusaaliks saanud ka Viulifestivali raames korraldatavatele **klassikakontsertidele**.

Külaelu kroonikat kroonib kindlasti **Kiideva külale antud Eesti aasta küla 2009 tiitel ja presidendipaari külaskäik Kiidevasse**.

Mitte rohkem kui kraad madalamale jääb aga omavalitsuse ja kogukondade koostööprojektina toimunud **Ridala valla päev**, mille pidulikkust rõhutasid küla tunnusmotiivi kujutavad külatordid.

Aasta lõppes omavalitsuse ja kogukondade **kohtumisõhtute sarja “Külast külla 10”** avaõhtuga Haeskas. See sündmuste sarja algus ja külaseltside kümme aastat kestnud seltsiliikumist kokku võtva seinakalendri kinkimine vallarahva kodudesse oli ilusaks raamiks traditsioone säilitava ja uusi arenguid pidulikustavale kultuuriaastale.

Foto: Aleksander Ender

RISTI VALD

Koostas Ene Liiv, Risti valla kultuuri- ja noorsootöö spetsialist

25. märtsil peeti Ristil maakondlikult mälestusüritust **60 aastat küüditamisest**.

24. aprillil toimus **jüriöö jooks**, 1. mail peeti **mõttetalgud** ning 2. mail tehti **vald puhtaks**.

Valla suured ninad Jüriööl

6. mail pühendati **emadepäevale** kevadkontsert.

24. mail toimus Marimetsa Rakser Kapp ja vanakraami- ja käsitöölaad Piirsalus. 1. juunil peeti lastekaitsepäev „Noortelt noortele“.

14. juunil andis **segakoor Sonore** Risti põhikooli saalis kontserdi. **Jaanipäeva pidustused** toimusid nii Piirsalus, Kuijõel kui ka Ristil.

6. – 10. juulil toimus Risti valla **lastelaager**.

17. juulil oli aga Ristil **Roheliste rattaretke alguspunkt**. Ristil viidi läbi ka ristimistseremoonia ning 17. juulil toimus Risti pargis **simman** Eesti Näitejuhtide Teatritrupi ansambliga.

17. – 26. juulil oli Ristil üle-eestiline teatriprojekt, kus Risti vanas katlamajas toodi lavale „Kolmekrossiooper” (täiendavalt allpool).

18. juulil korraldas tantsurühm Red Hot Risti **kantripäeva** Piirsalus.

29. augustil toimus **muinastulede öö** Piirsalu pargis.

Detsembrikuus peeti jõulupidusid.

Üritus, mida Ristil maha ei magatud

17. juulist 26. juulini oli Ristil küll üks pagana põnev aeg.

17. juuli pealelõunal saabus Ristile seltskond külalisi, kelleks olid kooli-, küla- ja maateatrite juhendajad ning näitlejad kõikidest Eesti maakondadest. Omavahel moodustavad nad organisatsiooni, mida kutsutakse Eesti Näitejuhtide Teatritrupiks (ENT). Laagripaigaks, kõhukinnitamise kohaks ja öömajaks sai Risti põhikool.

ENT kogunes juulis Ristile selleks, et ellu viia projekt „Kolmekrossiooper“. Tegu oli harrastusteatrite lavastajate suvekooliga, mille raames etendus Ristil 24. ja 25. juulil B. Brechti näidend „Kolmekrossiooper“.

MTÜ Eesti Näitejuhtide Teatritrupp on üleriigiline kollektiiv, mis loodi harrastuslike teatritruppide näitejuhtide poolt 1996. aastal Rahvakultuuri Keskuse näitejuhtide suvekoolis Suurejõel. Kollektiivi kuulub üle 50 näitejuhi Eestimaa eri paigust. Siinkirjutaja kuulub ENT-i asutamisaastast ja 2004. aastast selle juhatusse.

ENT-i eesmärgiks on näitejuhtide erialane koolitus ja pidev täiendõpe läbi praktikumide professionaalsete teatritegelaste ja teatripedagoogide käe all. ENT elavdab kohtadel huvi teatrikunsti vastu ja tõstab teatariharrastuse taset oma liikmeskonna tegevuse kaudu.

Oma missiooniks peab ENT teatritegevuse ergutamist ka Eesti kõige kaugeimas paigus, kus kultuurielu soikunud või on raskendatud võimaluste ja motiveeritud tegijate puudumise tõttu ning vajab tuge ja ergutust.

Eesti Näitejuhtide Teatritrupi **Suvekool Ristil** oli **neljateistkümnes suvekool**. Eelnevates suvekoolides valminud lavastused on tegijatele ja ka vaatajatele toonud palju rõõmu, loomingulisi võite ja rahuldust. Lavastatud on nii rahvalikke, tõsisemaid, igavikuliste teemadega etendusi, kui ka religioosse ainestikuga etendusi, samuti n õ koguperetükke. Tulemustega on alati rahule jäänud nii publik, trupp kui ka lavastaja. Kõik peale esimese suvekooli etenduse, milleks oli operett, on olnud vabaõhuetendused.

Seekordne etendus oli eriline.

Teatrimajaks kohandus kümne päeva jooksul keset Ristit seisev vana katlamaja. Ehitati lava, kõrgusid tribüünid, sähvisid prožektorid, kõlas muusikat ja laulu, sekka lavastaja õpetussõnu, et siis 24. juulil kell 20.00 anda esietendus. Tükki mängiti ainult kaks korda. Viimane etendus seega 25. juulil kell 20.00.

2009. aasata suvelavastuse „Kolmekrossiooper“ lavastaja-õppejõud oli näitleja ja lavastaja Eduard Salmistu Rakvere teatrist, muusikajuhiks Riina Mankin Viljandimaalt Suure-Jaanist, valguskunstnik oli Tiit Maivel Haapsalust, liikumisjuht ja tantsuõpetaja oli Laine Mägi Pärnu teatrist Endla.

B. Brechti „Kolmekrossiooper“ on sügavalt sotsiaalne ja aktuaalne ka tänasel päeval. Vana katlamaja atmosfäär toetas näidendi atmosfääri. See oli ENT-ikate karastunud kollektiivile eriline ja uus kogemus. Kes enne etenduse algust varem kohale tuli, sai kogeda nii öelda „etendust“ ka omapärase teatrikohviku näol.

Sellesuvises suvekoolis oli tähelepanu keskmes näitleja töö rolliga, õppetöö põhiline raskuspunkt oli aga etenduse valgusel: valgusrežiiri õppimine, koostamine ja praktiline läbiviimine lavastuse „Kolmekrossiooper“ käigus. Samasse kümnesse päeva mahtus nii tantsude, liikumise, kui näidenditeksti õppimine, kostüümide ja lavakujunduse valmimine meie endi väikest töökatte kätega. JA SELLEKS KÕIGEKS OLII AEGA KÕIGEST ÜKS NÄDAL!

Projekti ettevalmistav osa algas juba möödunud sügisel. Toimused eelseminarid Ristil. Esimeste kokkusaamiste eesmärgiks novembris 2008 ja mais 2009 oli etenduse üldine tutvustus, kostüümide arutelu, jaotati rollid ning loodi lavastusplaan. Selle töö eesmärgiks oli osatäitjate valmisolek suviseks laagriks, kus juba lavastusprotsessi alguseks peaksid näitlejad olema sina-peal nii rollide kui tekstiga.

TAEBLA VALD

Koostanud Urmas Naudre, Taebla valla kultuuri- ja sporditöö spetsialist

2009. aasta oli Taebla vallale tegus. Toimus mitmeid huvitavaid ja toredaid kultuuri-, spordi- ja muid üritusi. Arenes külaelu, harrastati sporti ning osaleti ka laulu- ja tantsupeol.

Üheks omalaadseks ning üllatavalt suure osavõtuga ürituseks osutus 14. veebruaril toimunud Landseeride, Leonbergeride ja Newfoundlandi koerte ehk **vesikoerte näitus**, kus osales kokku

ligikaudu 70 vesikoera. Kindlasti oli kogu see üritus pealtvaatajatele ning eriti lastele väga meeldiv elamus.

Meelejääv oli kõigile osalejatele Eesti Vabariigi aastapäevale pühendatud kontsertaktus Taebla kultuuri- ja spordikeskuses, kus tavapäraselt sai üle antud vallavalitsuse tänukirjad. **Tõnis Mägi** lummas publikut oma laulude ja vahepaladega. Vabariigi aastapäevale pühendatud tasuta heatasemeline kontsert on juba pikaajaline traditsioon.

Aprillis tähistati vallamaja ees **rahvusvahelist tantsupäeva**. Taebla Lustiline, Oru Jommid ja Oru Marid tantsisid ühiselt kuppärimuori tantsu. Videoklippi saab jätkuvalt vaadata youtubest aadressil <http://www.youtube.com/watch?v=IKH2zgGEyHY>

2009. aastat võib lugeda edukaks ka **külaseltside tegevuse** seisukohalt. Koela, Kirimäe, Nigula ja Turvalepa külaseltsi ning Palivere aleviseltsi nimekirja lisandus **Võntküla külaselts**. Uustulnuk oli tegus - korraldati pannkoogipäevi, küla jaanituld ning oma hoole alla võeti maakonnas tuntud **Võntküla kurepesa**. Suureks ja tänuväärseks tööks oli selle pesaposti väljavahetamine, millega külaselts oma jõududega ja ühisel meelal hakkama sai.

Foto: Urmas Naudre

Kirimäe külaselts võttis 2009. aastal enda kanda valla **küladepäeva** organiseerimise ja läbiviimise. Kohale olid tulnud kõikide tegutsevate küla- ja aleviseltside esindused ning ka sõpruskonnad Taebla alevikust. Omavahel võisteldi võrkpallis, meeste ja naiste köieveos, kivitõukes, males, vibulaskmises ja saapaviskes. Kõikide alade kokkuvõttes sai üldvõidu Turvalepa külaselts, kes sai sellega ka õiguse korraldada järgmine valla külade päev.

Alates 2009. aasta novembrist on Taebla valla külaseltsidel olnud võimalus osaleda erinevatel koolitustel, mille eesmärgiks on külaseltside arendamine ning mida rahastati **projektiga „Õppivad ja arenevad Taebla valla külad“** Leader programmist. Sama projekti raames soetati audio- ja videotehnikat, mida on Taebla valla külaseltsidel võimalik tasuta laenutada oma ürituste korraldamiseks.

Taebla valla **jaanituli**, mis toimus 2009. aastal Paliveres Kuliste aasal, oli piirkonna magnetiks.

Peale muusika ja suurima tule olid kohal skaudid, kes pakkusid pannkooke ning õpetasid soovijaid kõitega ronima. Palivere Motoklubi pakkus võimalust hobipagiga sõita, astusid üles noortebändid Casacama ja Left, esinesid naisrahvatantsurühm Lustiline ja näitering Kramp. Mitmeid aastaid on osalenud jaanitulel *Chevrolet Club Estonia*, kes oma ameerika autodega on olnud alati külaliste tähelepanu keskmes. Samuti osutusid väga populaarseks nende poolt organiseeritud võistlused Chevrolet tagasilla vedamises ning plokikaane heitmises. Neljandat aastat võtsid jaanipäeval teineteiselt mõõtu volikogud. Nimelt on mitmeid aastaid Taebla vallavolikogu ning Taebla valla noortevolikogu liikmed proovinud omavahel jõudu „kiiksuga“ spordialadel. Eriti toredad ja lõbusad olid „pime“ jalgpall ja võrkpall.

Juulis mälestati kontserdiga küüditatud. EELK Lääne-Nigula kirikus esines **vana-muusikaansambel Tallinn Baroque** kontsertkavaga “Me ei näinud teda enam kunagi”.

Traditsiooniks on saanud **eakate suvine ekskursioon**, mis viis sellel aastal Viljandimaale

Üle pika aja korraldati kõikidele piirkonna reisihuvilistele ühine ekskursioon. 2009. a 12. augustil võeti ette sõit Riiga. Lisaks oma rahvale osales inimesi ka naabervaldadest.

24. oktoobril toimus Paliveres **seiklusmäng Libahundi jälg 2009**. See on 6-tunnine seiklusrogain, kus lisaks tavapärasele kontrollpunktide läbimisele tuleb võistkonnal mõnes punktis sooritada ka osavust, nutikust ja jõudu nõudvaid ülesandeid. Seiklusmängul osales 129 võistkonda (võistkonnas 2-5 liiget).

Vana-aasta saadeti ära rahvaliku peoga, kus oli etteasteid, ilutulestikku, õhtujuht, üllatusi ning tantsumuusikat ansambli Sada ja Seened.

2009. aasta tegemistest ei saa rääkimata jätta Palivere päevakeskuse ehk **raudteejaama renoveerimisest**. Nüüd on seal võimalik korraldada erinevaid üritusi. Ruumid ja nende tehniline varustatus võimaldavad korraldada koolitusi, väikseid kontserte, koosolekuid, õppepäevi, pidada sünnipäevapidamisi ja muud sarnast. Samuti on seal võimalik kasutada erinevaid ruume samaaegselt huvitegevuseks. Ürituste korraldamisel on võimalik kasutada kööginurka. Igapäevaselt toimetas seal Palivere laste- ja noortekeskus.

Olulise määrgina võib pidada ka **Taebla valgustatud kergliiklustee valmimist**. Lisaks koolilastele on selle omaks võtnud paljud tervisesportlased. Maha peeti ka esimene rulluisuvõistlus. Rulluisutajad ja ratturid avastasid endale ruttu uue võimaluse. Ekstreemspordihuvilistele valmis kauaoodatud Palivere **skatepark**.

Foto: Urmas Naudre

VORMSI

Koostatud Läänemaa portaali www.laanemaa.ee põhjal.

Vormsi sai teatrite külalisetenduste toetust

Lääne maakonnale eraldati 2009. aastaks Kultuuriministeeriumi programmist "Teatrite külalisetenduste toetamine maapiirkondades" 20 000 kr. Kokku jagati programmist 300 000 kr. Sellest 160 000 kr eraldati Saare maakonnale, 80 000 kr Hiiu maakonnale ning Lääne, Pärnu ja Harju maakond sai igaüks 20 000 kr. Lääne maakonna toetus läheb Vormsi saarele teatrite külalisetenduste toetamiseks.

Kui eelmistel aastatel on toetust saanud kõik maakonnad, siis 2009. aastal said toetust vaid need viis maakonda, mis on ise saared või mille koosseisus on enam kui paari püsielanikuga (st õigustatud ootusega kohaliku publikuga) saar(ed).

Ülejäänud kümme maakonda 2009. aastal programmist toetust ei saa, kuna ei ole piisavalt vahendeid programmi täitmiseks. Programm on loodud Kultuuriministeeriumi poolt 2005. aastal eesmärgiga parandada professionaalse teatrikunsti kättesaadavust Eesti maaregionide elanikkonnale.

Vormsil toimus juunis kaks huvitavat kõrgetasemelist kontserti.

Muhu Tulevikumuusika Festivali Juu Jäeb raames esines 24. juunil Brasiilia rahvalauludega **Denise Fontoura** ning 27. juunil toimus saarel Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri kontsert.

ERSO Vormsil

Gianluca Littera (suupill, Itaalia)

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester

Dirigent Paul Mägi

Krigul-Valkonen-Steiner - "Send / Receive / Resound"

Dvořák - Sümfoonia nr 9 "Uuest maailmast"

Villa-Lobos - Kontsert suupillile

Kontserdi korraldajad ERP ja ERSO

Info <http://www.erso.ee/category/kontserdid>

Vormsil peeti Olavipäeva

Foto: Egon Erkmann

2009. aastal peeti Vormsil traditsioonilist Olavipäeva kolmel päeval.

Pidustused algasid esmaspäeval, 27. juulil, mil toimus pentanki võistlus Norrbys ning laadapäev Rälbis. Teisipäeval viidi läbi külamatk, õhtul toimus TÜ rahvatantsuansambli kontsert Hullo kiigeplatsil ning öömissa Vormsi Püha Olavi kirikus.

Olavipäeval, 29. juulil, peeti missa Vormsi Püha Olavi kirikus. Peale jumalateenistust peeti Hans Pöhl'i mälestushetk ning pakuti kiriku juures traditsioonilist "Vormsi kõrti" (*Ormsö välg*). Pealelõunast kohvi ning kooki pakuti Sviby talumuuseumis. Õhtul mängis ning laulis Sofia Joons rannarootsi rahvalaule kõrtsis Krog No 14. Hullo kiigeplatsil aga etendass Saaremaa rahvateater lavastust „Mustjala pulm“ ning õhtu lõppes simmaniga.

Vormsi koolimajas on avatud Vormsi käsitöö näitus-müük, mida saab külastada teisipäevast laupäevani kell 10-16.

Egon Erkmanni fotosid Olavipäevast Vormsil saab näha [siit](#)

Vormsilased ja noarootslased tähistasid Rootsi Hariduse Seltsi (SOV) aastapäeva Stockholmis

Autor: Ene Sarapuu

Foto: Egon Erkmann

Vormsi rahvatantsurühm ja rahvamuusikud ning Noarootsi muusikud käisid Rootsi kuningriigi pealinna tähistamas Rootsi Hariduse Seltsi (SOV) 100. aastapäeva.

Läänlased esinesid juubeli külalistele 5. septembril. Üritusel osalesid endised rannarootslased. Vastuvõtt oli soe ning kohalikud olid liigutatud vormsilaste esinemise

Svenska Odlingens Vänner, Rootsi Hariduse Selts, asutati aastal 1909 Noarootsis Vööla mõisas eesmärgiga hoida ja edendada rootsi rahvusvähemuse keelt ja kultuuri. Ühing tegutses aktiivselt esimese Eesti Vabariigi ajal. Asutati rootsi koole, Pürksi rahvaulikool, Rootsi Gümnaasium Haapsalus ning korraldati kultuurüritusi.

SOV tegutses tihedas koostöös rootsi rahvussekretäriaga, kes kultuuriautonoomia seaduse alusel esindas rootsi rahvusvähemust Eestis. Aastast 1918 on selts andnud välja ka eestirootslaste ajakirja *Kustbon*. SOV tegutses Eestis Teise maailmasõjani, kuniks nende tegevus keelustati.

Suurem osa eestirootslastest olid sõja ajal sunnitud oma elualadelt lahkuma. 1945. aastal jätkas selts oma tegevust Rootsis ning tegutseb seal tänapäevani. Jätkati ka ajakirja *Kustbon* väljaandmist.

Alles 1980. aastate lõpul oli Eestisse jäänud rootslastel võimalik avalikult viidata oma rahvuslikule kuuluvusele ja taas organiseeruda. 1988. aastal asutati Eestirootslaste Kultuuri Selts. Aastal 2004 ühendati see selts SOV-ga (Rootsi Hariduse Seltsiga) Rootsis. Hetkel tegutsebki SOV seega aktiivselt nii Rootsis kui ka Eestis.

12.2. Rahvakultuuri aasta Läänemaal

Maakonna taidlejate pidu Kõmsil - „Vähegi viitsijad 16“ .

Teema – „Ise tehtud, hästi tehtud“

Fotod: Arvo Tarmula

Läänemaa kooliteatrite festival

27. veebruaril 2009. a toimus Lihulas 8. Läänemaa kooliteatrite festival. Festivalil osales 13 truppi, näitlejaid oli ligi 200. Žürii töös osalesid Krista Kumberg, Kristi Sool, Ivar Malmet, Aivo Paljasmaa.

Noorimas vanuseastmes osales Lihula gümnaasiumi algklasside näitetrupp ning Metsküla algkool.

Põhikoolide arvestuses osales kuus truppi. Žürii valis välja kaks võitjat – Haapsalu sanatoorne internaatkool lavastusega “Kapsapea” ning Haapsalu muusikakooli teatriklassi III kursus lavastusega “Omadega sees”.

Gümnaasiumide arvestuses osales viis truppi ning valiti kaks võitjat – trupp nimega Teine vahetus lavastusega “Hunt ja seitse kitsetalle” ning T-Studio I trupp lavastusega “Surutis”.

Märgiti ära säravaimad osatäitmisid:

- Laura Pärnpuu - Lihula gümnaasiumi algklasside näitetrupp, lavastuses “Printsess Sinikelluke”
- Mattias Pajumets - Metsküla algkool, lavastuses “Volli päevapildiaparaat”
- Jaanek Pajumets - Haapsalu sanatoorne internaatkool, lavastuses “Kapsapea”
- Kristi Henning - Haapsalu sanatoorne internaatkool, lavastuses “Kapsapea”
- Kaspar Kaabel - T-Studio I trupp, lavastuses “Surutis”
- Jüri Türkei - Teine vahetus, lavastuses “Hunt ja seitse kitsetalle”

Läänemaad esindasid vabariiklikul festivalil põhikoolide arvestuses Haapsalu Muusikakooli teatriklassi III kursus lavastusega “Omadega sees” ning gümnaasiumi arvestuses T-Studio I trupp lavastusega “Surutis”.

Üle-eestilise kooliteatrite keskastme festivalil Hiiumaal valis žürii festivali üheks laureaadiks Haapsalu muusikakooli teatriklassi kolmanda kursuse lavastuse “Omadega sees” (juhendaja Triin Jugapuu).

3. – 5. aprillil toimus Kooliteater 2009 vabariiklik gümnaasiumiastme kooliteatrite festival Tartus. Läänlastel läks Tartus edukalt – võideti festivali eripeemia. Läänemaad esindas T-Studio (Siim Maivel, Alari Truuver, Kaspar Kaabel, Reino Aedmäe; juhendaja Evelyn Uisk) lavastusega “Surutis”.

TuleTulemine Haapsallu

Esmaspäeval, 29. juunil kell 20 jõudis laulu- ja tantsupeo ühine tuli Haapsalu Veski viigi sadamasse. Tule tõi Saaremaalt Eesti Puhkpillimuusika esindus. Laevalt saabuvat tuld tervitasid Lääne maavanem Neeme Suur ja Haapsalu linnapea Ingrid Danilov.

Laulu- ja tantsupeo tuli liikus tantsijate ja lauljate saatel C. Kreegi ausamba juurde, kus süüdati mälestusküünal, kõneles Haapsalu linna abilinnapea Talis Vare, laulis Haapsalu kammerkoor. Hiljem algas Veski viigi sadamas kontsert, kus esinesid tantsurühmad Lustlik, West, Tõrvik, puhkpilliorkester Haapsalu, puhkpilliorkester Türi, Keila Linnaorkester, Tallinna Tuletõrjeühingu puhkpilliorkester. Kell 22.30 andis Eesti Puhkpillimuusika Ühingu tule üle Eesti Naislaulu Seltsile

ning seejärel alustas puulaev Ruhnu Karu Jaan Tätte laulu saatel teekonda Veski viigi sadamast Hiiu maale.

TuleTulemine on 2009. aasta laulupeo “ÜhesHingamine” ja tantsupeo “Meri” tuleteekond, mille käigus liikus 13. juunil Tartus süüdatud laulupeotuli mööda ajaloolisi siseveeteid ajaloolistel puulaevadel Viljandi kaudu Pärnusse ja ühines seal Kihnus 23. juunil süüdatud tantsupeotulega. Seejärel liikus laulu- ja tantsupeo ühine tuli jahtal Ruhnu Karu peatustega Kuressaares, Haapsalus, Kärdlas ja Lohusalus. 2. juuliks jõudis tuli Tallinnasse Admiraliteedi basseini, kus toimus peo avamine.

TuleTulemise teekonna pikkuseks oli üle 900 kilomeetri, millest siseveekogudel liiguti ligi 380 kilomeetrit ja meritsi ligi 320 meremiili (umbes 590 kilomeetrit).

2.-5. juulini 2009 toimus Tallinnas laulupidu “ÜhesHingamine” ja tantsupidu “Meri”

XXV laulu- ja XVII tantsupidu “ÜhesHingamine” toimus 2.-5. juulil Tallinnas. Peo juhatas 2. juulil sisse pillipidu Raekoja platsil, sellele järgnesid kolm tantsupeo etendust „Meri“ ja kaks päeva kestev laulupidu. Tantsupeo idee autor on Henn Tiivel ja kunstiline juht Ülo Luht, laulupeo kunstiline juht on Ants Soots.

Läänemaalt osales üleriigilisel laulupeol 29 kollektiivi 500 laulja ja pillimängijaga. XXV laulupeol osales kokku 864 koori ja orkestrit 26 430 laulja ja pillimängijaga.

Fotod: Arvo Tarmula

Läänemaalt peole pääsenud kollektiivid ja nende dirigendid:

Mudilaskoorid

Haapsalu linna algkool (Kirsti Tammeniit, Inge Sinimeri)

Palivere-Oru (Anne Kübarsepp, Eneken Helilaid)
Ridala põhikool (Anne Pääsuke)
Taebla gümnaasium (Kaja Avila)
Haapsalu gümnaasium (Lea Semerik, Andres Ammas)
Laulustuudio DO-RE-Mi (Anne Pääsuke)
Lihula valla mudilaskoor (Pille Saatmäe, Ülle Tammearu)

Poistekoorid

Haapsalu linna algkool (Inge Sinimeri, Kirsti Tammeniit)
Haapsalu poistekoor (Kadri Kelner)

Lastekoorid

Tütarlaskoor Canzone (Ulrika Grauberg, Karin Lük- Raudsepp)
Kullamaa keskkool (Ülle Tammearu)
Lihula gümnaasiumi tütarlaskoor Reede (Iren Sieberk)
Haapsalu gümnaasium (Lea Semerik, Andres Ammas)
Laulustuudio Do-Re-Mi (Anne Pääsuke)
Taebla gümnaasium ja Haapsalu muusikakool (Eda Lääs, Sirje Kaasik)

Naiskoorid

Taebla gümnaasium (Kaja Avila)
Kaasike (Sirje Kaasik)
Leelo (Ülle Tammearu)

Meeskoorid

Haapsalu meeskoor (Jaanus Kann)
Lihula meeskoor (Andreas Rahuvarm)

Segakoorid

Haapsalu kammerkoor (Ulrika Grauberg, Kadri Kelner)
Segakoor Sonore (Kaja Avila)
Haapsalu Toomkoor (Sirje Kaasik, Lia Salumäe)
Haapsalu Püha Johannese koguduse segakoor (Lia Salumäe)
Räimekoor (Aile Alveus-Krautmann)

Orkestrid

Puhkpilliorkester Haapsalu (Arne Õunapuu)
Rahvamuusika kapell Kalamies (Margus Tokko)
Rahvapilliansambel Pille (Ingrid Arro)
Rahvamuusikaansambel Pillilugu (Gunnar Grencštein)

11. mail kinnitas XVIII tantsupeo „Meri” kunstiline toimkond 2.-5. juulini Tallinnas toimuva tantsupeo lõpliku osalejate nimekirja. Läänemaalt valiti välja 23 kollektiivi 347 tantsija ja võimlejaga. Tantsupeol osalejate väljavalimine toimus kahes etapis. Esimeses eelproovis tantsiti ette, parandati vigu ja ühtlustati, teise eelproovi tulemusel tehti aga kollektiivide seast lõplik valik.

Tantsupeole pääsenud Läänemaa tantsu- ja võimlemisrühmad:

3.-4. kl segarühmad

Ridala põhikooli 3.-4. klassi rahvatantsurühm TAMME TÕRUKESED juhendaja Hilja Tamm
Uuemõisa algkooli 3.-4. klassi rahvatantsurühm, juhendaja Imbi Mäepere

Haapsalu gümnaasiumi 4. klassi rahvatantsurühm, juhendaja Malle Prikk
Palivere põhikooli tantsurühm, juhendaja Anne Kübarsepp
Taebla gümnaasiumi 3.-4. klassi rahvatantsurühm, juhendaja Malle Niit

7.-9. kl segarühmad

Palivere põhikooli 7.-9 klassi tantsurühm, juhendajad Anne Kübarsepp, Alevtiina Leppmaa
Taebla gümnaasiumi 7.-9. klassi rahvatantsurühm, juhendaja Malle Niit
Haapsalu gümnaasiumi RÜBLIKUD, juhendaja Ehalaine Vooremaa
Ridala põhikooli 7.-9. klassi rahvatantsurühm TAMME TÕRUKESED, juhendaja Hilja Tamm

B-segarühmad

Rahvatantsurühm TÕRVIK, juhendaja Liia Lees
Segarahvatantsurühm WEST, juhendaja Vaido Toomsar

C-segarühmad

Ridala valla noorterühm TAMME TÕRUKESED, juhendaja Hilja Tamm

D-segarühmad

Segarahvatantsurühm NÕVA HONGAD, juhendaja Liia Lees
Rahvatantsurühm ORU JOMMID, juhendaja Elo Jürise
Ridala valla segarühm HAESKA, juhendaja Hilja Tamm

Naisrühmad

Naisrahvatantsurühm HANIALE, juhendaja Erika Tee
Naisrahvatantsurühm RITSIKAD, juhendaja Lea Teder
Naisrahvatantsurühm LUSTLIK, juhendaja Ulrika Grauberg
Naisrühm MIDLI-MADLI, juhendaja Astrid Bork

Võimlejate rühmad

Nõva naisrühm RANNAPIIGAD, juhendaja Virve Tauts
Kullamaa keskkooli neidude võimlemisrühm S.O.S, juhendaja Riina Roost
Võimlemiskool KIRKE, juhendaja Lia Puhm
Noarootsi Gümnaasiumi võimlemisrühm NYKÕ, juhendajad Imbi Kose, Tiina Veskioja

Üle Eesti kokku osales tantsupeol 534 rühma 7460 tantsija ning võimlejaga. Teiste hulgas esinesid tantsupeol ka neli rühma Soomest ja kolm Lätist – kokku 136 esinejaga.

Heljo Talmeti tantsude võistlustantsimine

Et propageerida ja taaselustada Heljo Talmeti poolt loodud tantse, toimus 26. septembril Haapsalu Kultuurikeskuse rõdusaalis tema tantsude võistlustantsimine.

Võistlustantsimise oodati osalema kõiki rühmaliike üle Eesti. Rühmi hindas kolmeliikmeline žürii. Kõik rühmad esitasid loosijärjekorras kolm tantsu: üks tants Heljo Talmeti loomingust ning kaks vabalt valitud tantsu.

Kohale tulnud neljast segarühmast astusid võistlustulle kaks ja teised esinesid niisama. Lisaks tuli Haapsallu võistleva kaks laste- ja viis naisrühma. Rühmad olid Haapsalust, Lääne- ja Saaremaalt, Koselt, Tallinnast ja Pärnust.

Parimaks tunnistas žürii Taebla gümnaasiumi 5.-6. klassi rühma (juh Malle Niit), Kose gümnaasiumi neiduderühma (juh Leida Tiis) ja segarühmade seast Pärnu ansambli Tuurit-Tuurit (juh Eneli Rütli).

Võistlustantsimise üldvõitjat välja ei kuulutatudki. Nimelt leidis žürii eesotsas Ilma Adamsoniga, et erinevaid rühmaliike omavahel võrrelda on võimatu ning auhinnatort koos järgmise Heljo Talmeti võistlustantsimise korraldamise ülesandega anti seekordsele korraldajale, rahvatantsurühmale West.

Publik, kes tuli võistlustantsimist vaatama, sai võimaluse nautida ehedat eesti rahvatantsu.

Foto: Arvo Tarmula

Heljo Talmeti tantsulooming:

- 1955 „Läki tantsule“ – tants segarühmadele
- 1956 „Kalurineiu“ – tants naisrühmadele
- 1958 „Neiukesed noorukesed“ – tants naisrühmadele
- 1970 „Rüblid“ – tants lasterühmadele
- 1972 „Neiukesed, peiukesed“ – tants segarühmadele

Heljo Talmeti tantse on tantsitud üldtantsupidudel Tallinnas:

1960	VI üldtantsupidu	„Neiukesed noorukesed“
1965	VIII üldtantsupidu	„Kalurineiu“
1972	III noorte tantsupidu	„Rüblid“
1973	X üldtantsupidu	„Neiukesed, peiukesed“
1977	IV noorte tantsupidu	„Läki tantsule“

Rahvatantsurühm Ritsikad tähistas 10. aastapäeva

Laupäeval, 10. oktoobril tähistas rahvatantsurühm Ritsikad 10. aastapäeva.

Risti vallas käib koos alates 1999. aasta oktoobrist 16 röömsameelset ja noorusliku hingega naist, kelle ühiseks huviks on tantsimine. Ritsikate rikkalikus repertuaaris on nii rahvatantse kui ka autoritantse.

Rühma juhendajaks on olnud algusest peale Lea Teder. Esinemas võib neid näha kaunites Kihelkonna rahvarõivastes.

Suuremad ülesastumised on olnud üldtantsupidudel, maakonna rahvatantsupidudel, talvetantsupeol Tuhamägedes. Nende osavõtul on sisustatud valla ja kooli erinevaid tähtpäevi. On esinetud ka Soomes, Slovakkias, Ungaris ja Šveitsis.

Oru rahvatantsijad 20

2009. aasta sügisel täitus Oru vallas 20 aastat rahvatantsuga tegelemise algusest. Hulk tublisid inimesi on andnud oma energia selleks, et meie rahvakultuuri hoida ja edasi kanda. Oru valla tantsijatel ja tantsuõpetajatel on oma panus selles, et toimuvad maakondlikud tantsupeod, et sünnivad suured tantsuetendused Kalevi staadionil, et hoitakse ja kantakse edasi osakest eesti rahvakultuurist.

Segarahvatantsurühm Oru Jommid loodi 1989. aasta sügisel. Rühma juhendas pikki aastaid Helgi Miller, praegu on rühma juhendajaks Elo Jürise. 2009. aastal omistati tantsurühmale III kategooria. Esinetud on kohalikel ja maakonna kultuuriüritustel, vabariiklikel tantsupidudel. Väisreisidel on antud kontserte Hispaanias, Slovakkias, Leedus, Šveitsis.

Naisrühma Oru Mari on juhendanud Helgi Miller, Tiiu Mihelson, viimased viis aastat õpetab tantsu Varje Paaliste. Rühmale on omistatud II kategooria. Esinetakse valla ja maakonna üritustel, välisriikidest on meie rahvatantsu tutvustatud Soomes, Slovakkias, Leedus.

Segarahvatantsurühma Oru Jommid ja naisrühma Oru Marid juubelisünnipäev toimus 5. detsembril Haapsalu Kultuurikeskuse rõdusaalis.

Läänemaa rahvakultuuripreemiad 2009

Eesti Kultuurikapitali Läänemaa ekspertgrupp tunnustas 2009. aastal tublisid rahvakultuuritegijaid.

Kultuuritegija 2009

Ingrid Arro - muusikaelu edendamise eest

Viive Ernesaks - külaelu edendamise eest Nõva vallas

Ulrika Grauberg - rahvatantsu ja muusikaelu edendamise eest

Maarja Jõevee - käsitöötraditsioonide hoidmise ja tutvustamise eest Kullamaa vallas

Lehari Kaustel - muusikaelu edendamise eest

Liivika Krigoltoi - Lääne Maakonna Keskraamatukogu lasteosakonna silmapaistvalt lapsesõbraliku ja originaalse kujunduse eest

Anne Kübarsepp - rahvatantsu edendamise eest

Tooni Leedjärv - koorimuusika edendamise eest Kullamaal

Gülnar Murumägi - lavastuste "Millal tuleb Une-Mati" ja "Hakkaja Kaisa" kunstnikutöö eest

Aita Mölder – raamatu "Läänemaa kunstialbum" koostamise eest

Lia Puhm - tantsuetenduse "Tüdruk ja maailm" väljatoomise eest

Lea Teder - rahvatantsu edendamise eest

Margus Tokko - kultuurielu edendamise eest

Jaan Viigi - näitemängu edendamise eest Piirsalus

Marju Viitmaa - rahvakultuuri edendamise eest Läänemaal

Haapsalu Kammerkoor - Läänemaa silmapaistva esindamise eest telesaates "Laululahing", koorimuusika edendamise eest

Lihula Rahvaülikool - raamatu "Lihula lilltikand ja meistrid" koostamise eest

Kultuuripärl 2009

Eesti Kultuurikapitali Läänemaa ekspertgrupp, Läänemaa Omavalitsuste Liit ning Lääne Maavalitsus valis Läänemaa kultuuripärli.

Siiri Reimann ja Aime Edasi - raamatu "Haapsalu sall" koostamise eest

Foto: Arvo Tarmula

Lääne Elu: "Kultuuripärliks saavad salliraamatu autorid"

<http://www.le.ee/?a=uudised&h=2010/1/9>

Läänemaa kultuuripärliks 2009 on Haapsalu salliraamatu koostajad Aime Edasi ja Siiri Reimann, kellele tuleb ligi 30 000 krooni preemiat nüüd omavahel ära jagada.

„Kui varem on Kultuuripärli antud ka elutöö eest, siis seekord anti suure töö eest,“ ütles Läänemaa rahvakultuuri juht Marju Viitmaa.

Sallimeister Aime Edasi ja käsitööõpetaja Siiri Reimanni alla aastaga koostatud „Haapsalu sall“ ilmus suvel 2009. Haapsalu sallitraditsiooni põlistanud esinduslikku, fotode ja saja koekirjaga käsitööraamatut on saatnud müügiedu ka välismaal.

Foto: Arvo Tarmula

„Haapsalu sallimeistrid on juba üsna vanad, nii et viimane aeg oli nende tarkus talletada. Hiljem poleks olnud neid mustreid enam kusagilt võtta,” ütles Haapsalu gümnaasiumi käsitööõpetaja Siiri Reimann. Reimann lisas, et lisaväärtuse annab jäädvustatule ilus teostus — isegi nii ilus, et kirjastus esitab „Haapsalu salli” aasta kaunima raamatu konkursile.

Komisjon valis kultuuripärlid 11 kandidaadi seast, mida on Viitmaa sõnul üllatavalt suur hulk — tavaliselt neid nii palju ei ole olnud. Ka üllatas Viitmaad esitatute kõrge tase. „Kui varasematel aastatel ületas üks kandidaat teisi mäekõrguselt, siis nüüd võiksime võimalikest preemiasaajaist lausa mitmeaastase järjekorra moodustada,” märkis ta. Viitmaa lisas, et kandidaatide esitajad on nelja aastaga õppinud väga hästi vahet tegema, keda esitada kultuuripärliks ja keda kultuuritegijaks. „Jube hea meel, et ettepanekud olid võrdväärised, kuigi hing jääb haigeks, et kõiki ei saa valida.” Lõpuks jäi sõelale neli 11 kandidaadist jäi lõpuks sõelale neli, kellest väärinuks preemiat Viitmaa sõnul tõesti igäuks. „See on vaatenurga küsimus, kas anda elutöö, aasta teo või varasema silmapaistva töö eest,” täpsustas ta. Viitmaa sõnul on aga „Haapsalu sall” siiski nii silmapaistev aasta kultuuritegu, et autoreid lihtsalt ei saanud premeerimata jätta.

Kultuuripärli 2009 valis viieliikmeline komisjon koosseisus Andres Ammas, Arno Peksar, Kristi Erkmann, Krista Kumberg ja Mairi Grossfeldt. Preemia antakse üle 29. jaanuaril vähegi viitsijate päeval Haapsalu kultuurikeskuses. Preemia suurus on 27 500 krooni, millest eraldab 20 000 krooni kultuurkapital, 5000 krooni Läänemaa omavalitsuste liit ja 2500 krooni maavalitsus.

Läänemaa varasemad kultuuripärlid on olnud Loit Lepalaan, Marju Heldema ja Sirje Kaasik.

Kaie Ilves
kaie@le.ee

12.3. Raamatukogud

Lääne maakond

Elanike arv	27 679
sh Haapsalus	11 609
sh valdades kokku	16 070

Üldkasutatavaid raamatukogusid: 23

Põhilised tegevussuunad

Raamatukogude põhiteenus ja põhitegevus olid teavikute kohal- ja kojulaenus, teavikute komplekteerimine, kogumine ja hoidmine, avalike andmepankade kasutamise võimaldamine, lugejakoolitus (raamatukogutunnid, kirjandusüritused, näitused).

Lääne maakonna rahvaraamatukogudesse komplekteeriti 2009. a 11 272 teavikut, üle 7 000 eksemplari vähem kui 2008. a. Registreeritud kasutajate arv maakonna raamatukogudes oli 9 411, neist 2 599 lapsed. Lugejate arv tõusis, uute teavikute arv vähenes, mistõttu kiiret ning kvaliteetset teenust oli keeruline osutada.

Arendustegevus

Arendustegevus 2009. aastal

2009. a töötas **Lääne Maakonna Keskraamatukogu** lasteosakond vastrenoveeritud majas, kuid teised osakonnad töötasid kultuurikeskuse remondi tõttu ajutistes (kitsamates) ruumides. Kuna raamatukogu majad asusid mõlemad Wiedemanni tänaval teineteise suhtes üle tee, siis oli teenindussaalide lähestikku paiknemine raamatukogu külastajatele kindlasti mugav. Samuti oli raamatukogul hea kasutada majade juures olevaid aedu, kus korraldati augustis raamatulaat ja kirjanduspäev.

Tähistamaks lastesõbralikult linna 730. juubelit, korraldasid Haapsalu Linnavalitsus ja Lääne Maakonna Keskraamatukogu 29.-30. mail rahvusvahelise muinasjutukonverentsi „Muinasjutuvägi“. Konverentsil kohtusid laste ja muinasjuttudega tegelejad Eestist, Soomest, Rootsist, Taanist ja Saksamaalt, et arutada muinasjutu teisenemist, muutumist teemades ja vormis. Konverents on esimene ettevõtmine, agatamaks muinasjutu-teemalist kultuuridevahelist dialoogi, millest loodame 2011. aastaks, mil Euroopa kultuuripealinnaks on Tallinn, kujundada välja uue rahvusvahelise, traditsioonidega kultuurisündmuse.

Keskraamatukogu viis läbi raamatukogu külastajate uuringu, selgitamaks välja erinevate teenuste kasutamist ja rahulolu kogudega. Lasteosakonnas korraldati seoses muinasjutukonverentsiga rahvusvahelises ulatuses küsitlus muinasjutu retseptisioonist (Eestis, Soomes, Taanis, Rootsist, Saksamaal), mille tulemustest koostati ettekanne muinasjutukonverentsil ja kirjutati 2 artiklit lugemisjuhtidele. Lasteraamatukogus tehti lugejaküsitlus suviste lahtiolekuaegade eelistuste kohta - pooled küsitletuist eelistasid lahtiolekuaega 10.00 – 17.00, mis ka rakendati. Maakonna algklassiõpetajate koostöö-ootuste kohta viidi läbi küsitlus, mida vaeti algklassiõpetajate päeval lasteraamatukogus.

Keskraamatukogus oli praktikal TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia raamatukogunduse praktikant, kes tõenäoliselt asub tulevikus tööle Palivere raamatukokku.

Raamatukogude vahelise laenutuse (RVL) laenutuste arv on märgatavalt suurenenud –

maaraamatukogud kasutavad keskraamatukogu ja üha sagedamini ka üksteise fonde, et rahuldada lugejate nõudmisi.

Keskraamatukogu veebilehe külastused kasvasid tänu tõhusamale kasutajakoolitusele hüppeliselt. Aastal 2008 oli 6 740 külastust, 2009. a 10 118.

Maaraamatukogudel veebilehed puuduvad, andmed on üleval valla veebilehtedel. 2009. a lisati valla kodulehele ka **Nõva** raamatukogu URRAMi otsingu võimaluse ja rohke ajaloo- ning pildimaterjaliga.

Sinalepa raamatukogu kolis uutesse, avaratesse ruumidesse, mis asuvad Ridala põhikooli I korrusel.

Risti raamatukogu sai 2009. a kolm uut avaliku internetipunkti (AIP) arvutit, sellega seoses suurenes külastuste arv märgatavalt.

2009. aasta märtsis sai **Sutlepa** raamatukogu Omavalitsuste Liidu poolt alustatud ja Norra/EMP regionaalarengu toetusskeemist rahastatud projekti "AIP ja WiFi alade arendamine Eesti omavalitsustes" raames ühe uue lugejaarvuti ning aprillis jõudis kohale WiFi ruuter. Arvutikomplektiga koos on ka ID-kaardi lugeja. Nii WiFi't kui ka ID-kaardi lugejat hakati kohe kasutama.

Planeeritav arendustegevus aastaks 2010

Lääne Maakonna Keskraamatukogu:

1. Keskraamatukogu pöörab 2010. aastal suuremat tähelepanu lugejakoolitusele, sest antud tööloiku planeerib, korraldab ja vastutab vastloodud ametikohal töötav spetsialist. Eesmärgiks on erinevatele sihtgruppidele ja vanuserühmadele plaanipäraselt tutvustada raamatukogu ja kirjandust ning kultuuri. Lugemisaasta saab väärilt tähistatud!
2. Lasteosakonna plaanideks on lisaks süvendatud sisetööle ka Iloni Aia korrastustööd talgupäeval „Teeme ära” ja Iloni Aia suveürituste projekt.
3. Kogude komplekteerimine vähenenud eelarve piires – nimetuste arvukuse säilitamiseks vähendame eksemplaarsust ja eelistame eesti kirjandust, lastekirjandust, teatmeteoseid ja haridusasutuste õppekavadest lähtuvaid teavikuid.
4. Kodulooandmebaasi täiendamine ja arendamine koostöös Rahvusraamatukoguga. M. Oviiri eraraamatukogu sisestamine andmebaasi.
5. Raamatukoguruumide projekteerimine, sisekujunduse, sisustamise ning hangetega tegelemine. Keskraamatukogu osakondade kolimine septembrikuus Haapsalu Kultuurikeskuse hoonesse.

Arendustegevus maaraamatukogudes:

Mitmed maaraamatukogud (nt Kirbla, Asuküla, Martna) tähistavad raamatukogu juubelit.

1. Infotehnoloogilise keskkonna kaasajastamine:

2010. aastal peaks Oru raamatukogu saama oma käsutusse seni Oru Kooli kasutuses olnud korraliku koopiamašina.

2. Lugejakoolituse ja küla seltsielu elavdamine:

Noarootsi vallas on kavas ehitada Sutlepa keskusesse vabaajakeskus, kuhu planeeritakse uued ruumid ka raamatukogu jaoks.

3. Raamatukogudevahelise laenutuse (RVL) veel tihedam kasutamine.
4. Programmiga URRAM ühinenud raamatukogud lähevad kõik üle elektroonilisele laenutamisele.

Ärevaks teeb mure – kas raamatukogu jääb üldse avatuks.

Juhtimine

Struktuur, töökorraldus

Maakonnas on 23 rahvaraamatukogu: 1 keskraamatukogu, 22 maaraamatukogu sh 1 vallaraamatukogu Lihulas, mis ühendab 4 maaraamatukogu; 1 ühendatud kooli- ja rahvaraamatukogu Nõval.

Lääne Maakonna Keskraamatukogus alustas detsembris uuel ametikohal tööd tiheda konkursi läbinud lugejakoolituse spetsialist, kelle ülesandeks on lugejakoolituse planeerimine, koordineerimine ja korraldamine ning avalikkusega suhtlemine, tutvustamaks eesti rahvuskultuuri, pöörates erilist tähelepanu kirjanduse ja lugemise propageerimisele.

Lugemissaal oli avatud uues asukohas alates oktoobrikuust senise kella 19.00 asemel õhtul kella 18.00ni maja turvanõuete tõttu.

Septembris 2009 vahetus raamatukoguhoidja teenindusosakonna kojulaenutuses, sest varasem töötaja naasis lapsehoolduspuhkuselt tööle.

Keskraamatukogu kollektiivi tabas valus kaotus seoses kauaaegse kolleegi surmaga.

Maakonnaraamatukogu korraldas maaraamatukogude töötajatele 8 täiendkoolituse seminari.

Maaraamatukogud

Alates 1. oktoobrist 2009. a muudeti **Hanila** valla kolme raamatukogu töölepingu tingimusi: töötasu vähendati 10% võrra ning ühtlasi ka tööaega 10% võrra. 2009. a novembrist töötab Hanila valla **Vatla** raamatukogus erihariduseta raamatukoguhoidja, erialaõppesse asub kohe kui vald leiab selleks ressursid.

Metsküla raamatukogust läks vanaduspuhkusele Luule Oosim, uueks juhatajaks sai Tiina Ulm Lihula vallaraamatukogust. 2009. a hilissügisel tekkis Lihula vallavalitsusel kokkuhoiu eesmärgil idee sulgeda valla 3 (Kirbla, Metsküla, Tuudi) raamatukogu. Teemat käsitleti kohalikus ajalehes. **Lihula vallaraamatukogu** juhataja pidas vallavalitsusega läbirääkimisi. Pearaamatukoguhoidja saatis märgukirja Lihula valla ametnikele ja ajakirjanikele. Aruande kirjutamise ajaks on jõutud kompromissile, et raamatukogud jäävad avatuks, kuid vähendatakse raamatukoguhoidjate töökoormust ja töötasu. Alates novembrist vähendati Metsküla raamatukogu töötaja koormust 85%-le, 1. veebruaril 2010. a väheneb koormus 80%-le. **Tuudi** raamatukogu lahtioleku aeg muutus alates 1. novembrist 2009. a: kolmapäev ja reede kell 9.00 – 18.00, iga kuu esimesel ja kolmandal laupäeval kell 10.00–16.00. Kuna Tuudi raamatukogu on Lihula vallaraamatukogu haruraamatukogu, siis igal neljapäeval ning teisel ja neljandal laupäeval on raamatukoguhoidjal tööaeg Lihula raamatukogus.

Sinalepa raamatukogu kolis uutesse ruumidesse ja muutis lahtioleku aegu: raamatukogu on avatud 5 päeva nädalas E 10.00-14.00; T, K, N, R 10.00-18.00 ja E 15.00-18.00 Parila laenutuspunktis. Samuti soovis raamatukogu juhataja muuta raamatukogu nime Ridala raamatukoguks.

Juurdepääsu tagamine avalikule teabele puhkuste perioodil

See on keeruline ja kibestumist tekitav küsimus. Tüüpilised vastused maaraamatukoguhoidjatelt olid, et kui see omavalitsust ei huvita, võimalusi ei looda, siis jääbki ainult Wifi ühenduse võimalus raamatukogu ukse taga. Üldjuhtudel on puhkus mitmes osas, sest asendaja kasutamine pole lihtsalt võimalik.

Martna raamatukoguhoidjal puhkuse ajal asendajat pole, kuid on kokkulepe Noortekeskusega, et kinnioleku ajad ei kattuks. Elanikud saavad kasutada Noortekeskuse kahte arvutit.

Noarootsi raamatukogus on puhkuse ajal üks kord nädalas tööl asendaja. See on asendaja ja raamatukogujuhataja vastastikune kokkulepe.

Rõude raamatukogu lahtioleku ajad muutusid 1. juunil 2009. Raamatukogu on avatud 5 päeval nädalas: T, K, N, R, L, raamatukogu juhataja töötab 0,5 töökoormusega. Iga-aastane korraline puhkus on arvestatud kolmes jaos, et teenindus ei oleks häiritud, sest asendusvõimalus puudub.

Taebla raamatukogus puhkuse asendaja puudub, sest vallavalitsus ei näe ette asendusrahaseid. Seoses sellega ei ole ka avaliku arvuti kasutamise võimalust, kuid suvekuul ei ole see raamatukogu juhataja sõnul probleeme tekitanud.

Raamatukogude tegevust reguleerivad dokumendid

“**Risti** Raamatukogu põhimäärus” kinnitati 29.04.2009. a vallavolikogu poolt. 7.05.2009. a kinnitas Risti Vallavolikogu “Risti raamatukogu kasutamise eeskirjad”.

Kasutuseeskirja lugejatele uuendas **Nõva** raamatukogu.

2010. a alustab **Noarootsi** raamatukogu juhataja põhimääruse ning raamatukogu kasutamise eeskirja uuendamist.

Raamatukogu nõukogud

Nõukogud on olemas: Lääne Maakonna Keskraamatukogus, Lihula vallaraamatukogus, Kullamaa, Kõmsi, Liivi, Ridala ja Taebla raamatukogus. Mitte kõik raamatukogude nõukogud ei käi aga koos.

Keskraamatukogu nõukogu uus koosseis jõudis pidada 2 töökoosolekut, tutvumaks raamatukogu tegevusega.

Risti raamatukogu põhimääruse kohaselt täidab raamatukogu nõukogu rolli vallavolikogu haridus- ja kultuurikomisjon.

Nõukogud puuduvad: Vormsi, Rõude, Martna, Sutlepa, Noarootsi, Nõva, Asuküla, Oru, Virtsu, Kirbla raamatukogus.

Töö koordineerimine ja koostöösuhted

Maakonna raamatukogude oluline koostööpartner on seoses laivõrguprogrammi URRAM kasutuselevõttuga OÜ Urania.

Lääne Maakonna Keskraamatukogu:

- Koostöö Rahvusraamatukoguga Läänemaa kodulooandmebaasi haldamiseks ja avalikkusele kättesaadavaks tegemiseks. Koostöö toimib vastavalt koostöölepingule. Ärevaks tegi 2009. a lõpul Rahvusraamatukogu otsus jätta maakonnalehtede bibliografeerimine keskraamatukogude kanda, sest kodulooartiklite bibliografeerimine on keskraamatukogudes

- väga erinevalt korraldatud.
- Perioodika tellimisel alustati esimest aastat koostööd firmaga KE Ajakirjanduse OY, mille vahendusel telliti suurem osa perioodika nimetustest.
  - Lääne Maakonna Keskraamatukogu osales muusikaühenduse EMKÜ töös ja oli Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu (ERÜ) toetajaliige. ERÜ-sse kuulub Lääne maakonnas 14 üksikliiget.
  - Keskraamatukogul jätkuvad Lääne Maavalitsusega koostöösuhted traditsiooniliste E. Enno nim õpilaskonkursside korraldamisel; maavalitsuse kultuuri- ja haridusnõunik kuulub keskraamatukogu nõukogusse.
  - Lasteosakonna bibliograaf Krista Kumberg, kes esitati ka parima lasteraamatukoguhoidja tiitlile, osales lastekirjanduse uurijate töögrupis ja IBBY Eesti osakonna juhatuses, Haapsalu Linnavalitsuse kultuurikomisjonis, Steni Muinasjutuvõistluse žüriis, algupärase lastekirjanduse päeval „Oma ja võõras lastekirjandus“, kuulus Kultuuriministeeriumis lugemisaasta töörühma, Eesti Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgruppi, Paabeli tõlkeauhinna žüriisse.
  - Lääne Maakonna Keskraamatukogu ja TLÜ Haapsalu Kolledžit seob komplekteerimis- ja koolitusala koostööleping. Haapsalu Kolledži klassiõpetajate lastekirjanduse kursus toimus 2009. a lasteosakonnas ning seal leiduva kirjanduse baasil.
  - Keskraamatukogu koostöösuhted maaraamatukogudega on tihedad täiendkoolituse ja komplekteerimise valdkonnas.
  - Koostöö Ants Laikmaa Majamuuseumiga – muuseum võõrustas nii muinasjutukonverentsi osavõtjaid kui ka kirjandusklubilasi.
  - 2009. a tihenes veelgi koostöö ANDRAS`ega – nende toetusel korraldati kaks seminari Läänemaa raamatukoguhoidjatele, korraldati Täiskasvanud Õppija Nädala (TÕN) raames kasutajakoolitus arvutiõppes ja pearaamatukoguhoidja osales Täiskasvanud õppijate foorumi (TÕF) kolmepäevasel suvekoolitusel.
  - Konsultatsioonid kirja- ja telefoniteel ning kohalõpe toimusid Haapsalu gümnaasiumi kooliraamatukoguga. Keskkogu on ka edaspidi valmis kooliraamatukogusid juhendama.
  - Haapsalu Nikolai kooli õpetajad ja õpilased külastasid raamatukogu, et tundma õppida elektronkataloogi ja fonde.
  - 2009. a juulis kasutas Keskraamatukogu ruume projekt „Ole kaasas!“.
  - Alati on meeldiv koostöö erinevate kirjastustega, kes osalevad seminaridel, kirjandusüritustel ja 2009. a ka meie suvisel raamatulaadal.
  - „Minu Eesti“ liikumise üks Tallinna koordinaatoritest käis raamatukoguhoidjatele tutvustamas oma tegemisi, maakonnaraamatukogudele saadeti tasuta ajakirja Hea Kodanik.
  - Läänemaa raamatukogusid külastasid 2009. a Tartumaa ja Rapla raamatu-koguhoidjad.

Tähtis on hea koostöö omavalitsusega, mis aga igas vallas ei toimi. Seda tänulikumad on nende raamatukogude juhatajad, kes saavad praktilist abi omavalitsusest.

Taebla vallavalitsuse poolt saadeti raamatute tagastamiseks meeldetuletusi valla logoga ja vallavanema allkirjaga. Üks võlgnevus jõudis vallavalitsuse abiga ka täitevametisse, pool aastat asjaajamist ja raamat tagastati.

Martna vallavalitsuse abiga toodi ära Tallinna Keskraamatukogust tasuta saadud laenutuslett ja osteti uued riulid lasteraamatute jaoks. Raamatukogu juhataja on EELK Martna Püha Martini koguduse juhatuseliige, tänu kogudusele on tellitud raamatukogule aastaid ajalehte Eesti Kirik. Raamatukogu ruumides on toimunud ka koguduse juhatus koosolekud.

Risti raamatukogu ja lasteaed tellivad ühiselt ajakirju.

Asuküla Selts ja raamatukogu taotlesid koostöös 2008. a oktoobris Kohaliku Omaalgatuse

ekspertgrupilt toetust kodulooliste materjalide avaldamiseks raamatuna. Saavutati positiivne rahastamisotsus, 2010. a jaanuari lõpus on raamatu fail kinnitatud ja 1. veebruaril 2010. a läheb raamat trükki.

Hanila vallavolikogu 19. nov 2009. a otsusega kinnitati **Virtsu** raamatukogujuhataja vallavolikogu haridus- ja kultuurikomisjoni liikmeks.

Eelarve kasutamine

Eelarve 2009. a

Lääne Maakonna Keskraamatukogu 2009. a eelarve oli 3 890,8 tuh krooni.

Kultuuriministeeriumi toetusi oli kokku 953 400 krooni, mis jagunes järgnevalt: tegevustoetus LEA 2 lepingu järgi 858 400 krooni, lasteosakonna hoone möbleerimine 90 000 krooni ja täiendkoolituse toetus 5 000 krooni.

Keskraamatukogu täiendas eelarvet lisafinantseeringutega kokku 71 800 krooni ja raamatukoguteenuste müügituludega 42 600 krooni. Lugejakoolituse sh kirjandusürituste kulud kaeti sihtfinantseeringutega erinevate projektitaotluste kaudu: toetajate seas olid Kultuurkapitali Läänemaa Ekspertgrupp, Koolitajate Liit, Haapsalu Kultuurirahastu ja Kultuuriministeerium.

Keskraamatukogu jooksevkuludest moodustavad tööjõukulud 65,9% (võrdluseks 2008. a 60,9%; 2007. a 62%), teavikute komplekteerimiskulud 14,4% (võrdluseks 2008. a 16,1%; 2007. a 18,9%), infotehnoloogiakulud 3,1% (võrdluseks 2008. a 3,1%; 2007. a 5,3%) ja koolituskulud 0,2% (võrdluseks 2008. a 1,6%, mil kulude tõus tulenes erialase hariduseta raamatukoguhoidjate kutsekoolitusel osalejate arvust, täiendkoolitusseminaride arvust ja hindadest).

Haapsalu linnavalitsuse määrusega vähendati tööjõukulusid linnaeelarvest 2007. aasta tasemel olevate palgaastmeteni ning riigieelarvelise toetuse vähenemine tuli katta omafinantseeringuga. Töötajatele kompenseeriti töötasu vähendamine tööaja vähendamisega vabade päevade näol. Raamatukogu teenindussaalid olid 2009. a avatud 268 päeva, á 8 tundi päevas ja 6 päeval nädalas. Olukord muutis raamatukogu töökorralduse väga pingeliseks.

Maakonna rahvaraamatukogude teavikute ostutoetus Kultuuriministeeriumilt oli 678 634 krooni, ehk 24,50 krooni elaniku kohta.

2009. a sai Lääne Maakonna Keskraamatukogu 3 400 krooni ulatuses annetuse eraisikult, mille eest osteti raamatuid.

Maaraamatukogude 2009. a eelarved jäid samaks või vähenesid, kõige sagedamini kärbiti tööjõukulu (**Sutlepa, Noarootsi, Hanila** ja **Lihula** vald). Suurenes ainult **Sinalepa** raamatukogu eelarve, sest 2009. a oli planeeritud kolimine ja inventari ostmine.

26. veebruaril tehti **Hanila** valla kriisikoosolekul otsus: valla kolme raamatukogu eelarvet vähendati 8000 krooni võrra. Töötasu vähendati alates 1. oktoobrist, majanduskulusid 3000 kr vähemaks. 2009. a lõpul võeti Hanila valla kolmel raamatukogul veel kulutamata komplekteerimissummad lihtsalt ära.

Olukord maakonnas üldiselt oli võrreldes 2010. a siiski parem, sest käesoleval aastal vähendavad omavalitsused juba töötasudeks ja raamatute ostmiseks antud summasid (näiteks **Nõva** raamatukogu lubatud 11 000 tuhandest kroonist eraldati lõpuks vaid 5000 krooni). Vähenenud eelarved ei luba enam teha ka plaanitud remonditöid.

Maaraamatukogude eelarve moodustub väga erineval moel. Näiteks **Rõude** raamatukogu eelarvest 35% kulub tööjõule, infotehnoloogiale 1,2%, teavikutele 8,8% ja perioodikale 8,5% , majanduskulud 50,3%.

Samas **Uuemõisa** raamatukogu eelarvest moodustas tööjõukulu 46,7%, komplekteerimiskulud

42,4%, infotehnoloogia kulud 1,7%, koolituskulud 0,08%. Aga majanduskulud puuduvad täielikult, sest need kulud kannab Haapsalu Kutse-hariduskeskus, mille ruumides raamatukogu tänu Ridala valla ja kooli koostööle asub. Vastutasuks tuleb abistada kutsekooli raamatukogu töötajat, kellel on teenindada üle 800 õpilase ja üle 100 töötaja.

Taebla valla raamatukogude eelarve vähenes 5,7%, samas suurenes komplekteerimiskulu 2,6%, koolituskulu 0,23%.

2009. a maksti **Kirbla** raamatukogu eelarvest ka infotehnoloogia hoolduskulusid, varem maksti seda valla üldinfotehnoloogia eelarve realt.

Nii mõnegi raamatukogu eelarves koolitus- ja investeringukulused ette ei nähtud.

Raamatukogu haldusjuhtimine

Haldustegevus

Raamatukogu ruumid ja asukoht

Lääne Maakonna Keskraamatukogu lasteosakond töötas täisaasta vastselt renoveeritud ruumides. Kultuuriministeeriumi poolt eraldatud lisavahendeid 90 000 krooni lasteosakonna ruumide täiendavaks sisustamiseks kasutati hädatarviliku muretsemiseks. Soetati 9 eritellimusel valmistatud raamatriiulit, neist 6 lastele, lisaks vitriinkapp taaskasutuspoest, nagu ka pehme mööbel kabinetti, pink-diivanid, kirjutuslaud ning paar ümmargust lauda ülakorrusele. Osteti võimsam tolmuimeja, seinakraan ja DVD-mängija, samuti värviprinter, sülearvuti ja uus monitor, treppredel, uued liigieraldajad, lauamängud.

Keskraamatukogu teised osakonnad asuvad ajutistes ruumides väga kitsastes oludes, oodates Kultuurikeskuse renoveerimistööde lõppu. Samas on lugejatele väga meelepärane, et lastekirjanduse osakond on üle tee. Samuti kasutas raamatukogu nutikalt majade juures olevaid aedu ja korraldas suvel raamatulaada ja kirjanduspäeva lageda taeva all, nautides ilusat ilma.

Martna raamatukogus läks 2009. aastal katki seitsmest uuest radiaatorist 2 ja ruumid on seetõttu jahedad.

Nõva raamatukogus muretseti eelarves ettenähtud summade eest riulid ja tasuta saadi remonti minevast Tallinna Järveotsa gümnaasiumi raamatukogust neli suurt riulit.

Sinalepa raamatukogu kolis uutesse ruumidesse Ridala põhikooli peahoones.

Vormsi raamatukogus tehti detsembris 2009 koos kooliga põhjalikum põrandate (sügav)puhastus.

Personali juhtimine ja areng

Ülevaade täienduskoolitusest

Keskraamatukogu töötajad osalesid järgmistel täienduskoolitustel (näiteid):

- Eesti Rahvusraamatukogus „Infootsing raamatukogu- ja veebikeskkonnas”, (2 osalejat);
- lasteosakonna töötajad osalesid Eesti Lastekirjanduse Keskuse (ELK) lastekirjandusaasta ülevaatekoosolekul (4 osal); Tallinna Illustratsioonitriennaalil (1 osaleja);
- pearaamatukoguhoidja osales täiskasvanud õppijate teemalisel foorumil, mille korraldas ANDRAS, ERÜ koolitustoimkonna seminaril „Täiendkoolituse sisendid ja väljundid“, RR koolituspäeval „Pagulaskirjanduse uus tulemine“;
- direktor osales uue töölepinguseaduse ja töökeskkonna uuendustega seotud koolitustel;
- osa võeti ka ERÜ kõnekoosolekust „E-raamat ja ehe raamat” ja aastakoosolekust,

- raamatukogupäevade „Rahvas algab raamatust” avamisest Tartus (8 osalejat), Paabeli Raamatukogu seminarist (2 osalejat), rahvaraamatukogude laagrist (1 osaleja);
- lisaks õppisid rahvaülikoolis keeltekursustel 3 keskraamatukogu töötajat (keelteks inglise, prantsuse, rootsi keel);
  - Haapsalu võõrustas 16. septembril IV üleriigilise lasteraamatukoguhoidjate päeva külalisi.

Raamatukogude eelarveliste koolitusrahade vähesus või hoopis puudumine on vähendanud erialast täiendõpet. Kahjuks ei ole märgata ka erilist huvi pideva täiendõppe vastu. Kui näiteks küsida maakonna raamatukoguhoidjate käest teemasid, mis neid huvitaks, siis tuleb vaid mõni vastus, kõige sagedamini oodatakse Maire Liivametsa eesti kirjanduse teemalisi loenguid.

Maaraamatukogude töötajad osalesid järgmistel täiendkoolitustel (näiteid):

- “Infootsing raamatukogu ja veebikeskkonnas” Eesti Rahvusraamatukogu;
- “Raamatukogud muutuste ajal” ERÜ eestvedamisel;
- Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu seminar-laager maaraamatukogudele 29.06 – 01.07.2009. a;
- AIP töötajate täiendkoolitus Märjamaal, korraldas Eesti Maaomavalitsuste Liit;
- Eesti Lastekirjanduse Keskuse õppepäev;
- “Pagulaskirjanduse uus tulemine” - RR-i Teadus- ja arenduskeskus;
- Edgar Valteri päev Rahvusraamatukogus;
- koolitus AIP töötajatele ID kaardi kasutamisevõimaluste ning vajaliku regulatsiooni tundmaõppimiseks.

Raamatukogu nimi	Koolituste arv	Koolitustundide arv	Raamatukoguhoidjate arv, kes osalesid täienduskoolitusel
1	2	3	4
Keskkogu	11	66	8
Kullamaa	3	16	1
Kõmsi	1	6	1
Liivi	3	16	1
Noarootsi	1	6	1
Oru	2	83	1
Risti	6	39	1
Tuudi	2	12	1

Erialahariduse omandamine

Raamatukoguhoidjate Kutsekoolituse RR-s lõpetasid 2009. a kevadel Helin Pöldve Lääne Maakonna Keskraamatukogust, Vilma Pajuste Nõva ning Ulvi Põhako Lihula raamatukogust. Sügisel asusid õppima Õnne Pool Oru raamatukogust ja Luule Kaunimäe Tuudi raamatukogust.

Maakonnaraamatukogu osa koolituse korraldamisel

Lääne Maakonna Keskraamatukogu korraldas 8 täiendkoolitusseminari maaraamatukogudele:

- 1) 12. jaanuar - seminar: erialane teave, ülevaade uuemast ulmekirjandusest;
- 2) 16. veebruar - kodulooline seminar „Nõukogude aegsed arhiividokumendid ja metsavennad

- Läänemaal⁴. Loengut pidasid H. Tammela ja Mati Mandel ERM-ist;
- 3) 10. märts – koolitaja ja psühholoogi A. Virovere loeng „Elukestev õpe. IQ-st EQ-ni“;
- 4) 13. aprill - Rahvusraamatukogu väljasõiduseminar Lääne- ja Hiiumaa raamatukoguhoidjatele. Tallinnast Krista Talvi, Külli Solo, Maire Liivamets, Anne Veinberg, Sirje Nilbe;
- 5) 11. mai – seminar: esinejateks Sirje Plaks (ANDRAS) ja Sirje Kari (kirjastus Maalehe Raamat) Tallinnast, Krista Kumberg. Raamatumüük;
- 6) 16. oktoober - koolitusel kõneles Läänemaa päritolu heliloojast C. Kreegist Anu Kõlar Eesti Muusika Akadeemiast, E. Valterist Krista Kumberg ja oma lugemuselamusi jagas Vormsi raamatukogujuhataja;
- 7) 23. novembril - seminar teemal „Rannarootslaste ajalugu ja pärand“. Lektoriks tõlkija Ivar Rütli;
- 8) 14. detsembril - seminar täiskasvanuõppe teemal. Õppimisvõimalusi Läänemaal tutvustasid HKHK ja Haapsalu rahvaülikooli esindajad. Eva Truuverk Tallinnast pidas loengu teemal „Ürituse/projekti läbiviimine ideest kokkuvõtteni“.

Tabelis toodud maakondlikud koolitused, mille eest ametlikku tunnistust ei antud.

Raamatukogu nimi	Koolituste arv	Koolitustundide arv	Raamatukogu- hoidjate arv, kes osalesid täiendkoolitusel
1	2	3	4
Asuküla	5	23	1
Kirbla	4	15	1
Kullamaa	7	30	1
Kõmsi	2	8	1
Lihula	6	27	2
Liivi	8	35	1
Martna	2	10	1
Metsküla	3	11	1
Noarootsi	7	30	1
Nõva	1	5	1
Oru	6	26	1
Palivere	5	20	1
Ridala	5	22	1
Risti	6	22	1
Rõude	6	25	1
Sutlepa	0	0	0
Taebla	4	16	1
Tuudi	5	23	1
Uuemõisa	5	23	1
Vatla	4	17	2
Virtsu	6	25	1
Vormsi	5	25	1

Kutsetunnistuse raamatukoguhoidja kutsekvalifikatsiooni III astme pälvisid kolm raamatukoguhoidjat: Terje Jokubauskas, Helin Põldve ja Luule Kaunimäe.

Töötajate tunnustamine

TÕN-i aasta õppija nominentidena seati üles Lääne Maakonna Keskraamatukogu raamatukoguhoidja Helin Põldve ja pearaamatukoguhoidja Kersti Brant.

Maakonna raamatukogud

2009. a Läänemaa aasta parima maaraamatukoguhoidja tiitli pälvis Ulvi Põhako Lihula vallaraamatukogust.

Kullamaa *Vallavalitsuse korraldusega nr 28/ 12.02.2009* anti Liivi raamatukogu-juhatajale Kullamaa valla vapimärk pikaajalise töö eest Liivi raamatukogus ja Läänemaa 2008. aasta parima maaraamatukoguhoidja tiitli eest.

Uuemõisa raamatukogu juhataja pälvis 2009. a kevadel Ridala Vallavalitsuselt 15-aastase raamatukogutööstaaži eest tänukirja koos meenetega

Kogud

Maakonna 19 raamatukogu komplekteerib teavikuid Lääne Maakonna Keskraamatukogu vahendusel. Risti, Palivere ja Taebla raamatukogud komplekteerivad ise kirjastuse AS Apollo Raamatud internetipoest, kus püsikliendile tehakse soodustusi ja raamatupakk toimetatakse kohale tasuta.

Lääne maakonna rahvaraamatukogudesse komplekteeriti 2009. a 11 272 teavikut, üle 1784 eksemplare vähem kui 2008. a.

Lääne Maakonna Keskraamatukogu komplekteeris kogudesse 3713 eksemplari teavikuid, mida oli 2008. a võrreldes vähem 1454 eksemplari. Raamatute nimetusi komplekteeriti eelmise aastaga võrreldes vähem 308 ja eksemplaarsus vähenes 1411 võrra. Sellest lasteosakonnale komplekteeriti 222 nimetust ja 406 eksemplari vähem kui 2008. aastal.

Kogude komplekteerimise põhitõdesid oli üsna keeruline jälgida. Paljud nimetused jäid hoopis tellimata, tellitud raamatuid osteti olude sunnil vaid ühes eksemplaris, kuigi suur nõudlus oli ette teada. Kuna tiraažid on vähenenud, siis uue kirjanduse järelkomplekteerimisele loota ei saa. Keskraamatukokku 2009. a juurdetulnud raamatutest on ilukirjanduse osa 43,3%.

Üle maakonna oli keeruline aktiivsematele lugejatele uut kirjandust pakkuda. Väikest leevendust tõi RVL-i kasutamine.

Hanila valla kolm raamatukogu ei saanudki aasta lõpul enam kogusid komplekteerida, sest omavalitsus ei eraldanud eelarves ettenähtud vahendeid. Virtsu raamatukogul jäi saamata peaaegu 9000 krooni eest raamatuid.

Samuti vähenes perioodika valik nii keskraamatukogus kui ka maaraamatukogudes.

Omapäraseks kogude täiendamise viisiks aastal 2009 sai Raamatulaadale annetatud raamatute omandamine, seda nii Lääne Maakonna Keskraamatukogus kui ka Orul. Nii tuli juurde raamatuid, mida varem polnud komplekteeritud ja järjekorraraamatutele lisaks eksemplare.

Lääne Maakonna Keskraamatukogu ostis annetatud summade eest juurde kõrge nõudlusega ja koduloolisi raamatuid.

2009. a vähendati enamikul maakonna raamatukogudel perioodika komplekteerimissummasid. Perioodika valik kitsenes ja vastavalt on vähenenud ka statistilised näitajad maakonnas. 2008. a oli laenutuste koguarvust perioodika laenutusi keskmiselt 19,2%, 2009. a 16,8%. Keskraamatukogu perioodika laenutusi 4,1%, samas Paliveres 62,7%.

Kataloogitöö

Raamatukogu nimi	Kogude suurus (eksemplarid)	Laenutab elektrooniliselt	% kogust elektronkataloogis (hinnanguliselt)	Märkused
1	2	3	4	5
Keskkogu	119 248	jah	98%	
Asuküla	11 442	ei	50%	
Kirbla	13 353	jah	98%	
Kullamaa	18 058	jah	96%	
Kõmsi	14 533	jah	85%	
Lihula	25 854	jah	98%	
Liivi	10 299	jah	95%	
Martna	18 012	ei	50%	
Metsküla	9 392	2009	99%	
Noarootsi	11 431	jah	97%	
Nõva	12 399	2009 alustas	80%	
Oru	14 464	jah	69%	
Palivere	15 475	jah	58%	
Ridala	16 825	jah	51%	
Risti	13 643	jah	95%	
Rõude	4 913	2009 alustas	90%	
Sutlepa	7 075	ei	puudub	URRAM
Taebla	10 377	2009 alustas	77%	
Tuudi	10 203	jah	100%	
Uuemõisa	3 767	jah	98%	
Vatla	12 712	2009 alustas	100%	
Virtsu	15 995	2009 alustas	90%	
Vormsi	13 547	jah	95%	

Raamatukoguteenused

Avaliku teabe kättesaadavaks tegemine

Lääne maakonna rahvaraamatukogudes on avalik teave kättesaadav elektrooniliselt ja paber kandjal – lugejate käsutuses on arvutid, paljudel sealjuures ka ID-kaardi lugeja, printerid.

Raamatukogud koguvad ja säilitavad omavalitsuste infolehti.

Maakonna raamatukogudes on kasutajate käsutuses 44 arvuti töökohta, neist 7 keskraamatukogus.

Avalik internetipunkt 4 arvutikohaga on olemas väikeses Liivi raamatukogus, valla- ja koolimajaga ühes majas asuvas Oru raamatukogus ja Uuemõisas. Rõude ja Vatla raamatukogus on ainult töötaja arvuti.

Raamatukogu kasutamine

Läänemaal elas seisuga 1. jaanuar 2009. a 27 679 elanikku, 274 inimest jälle vähem kui 2008. a. Statistiliste aruannete põhjal oli Lääne maakonna raamatukogudes 8 368 **laenajat**, neist lapsi 2 599. Raamatukogude **registreeritud kasutajaid** oli maakonnas 9 411.

Raamatu-kogu	Lug-d 2008	Lug-d 2009	Muutus (+-)	Külast-d 2008	Külast-d 2009	Muutus (+-)	Laenut-d 2008	Laenut-d 2009	Muutus (+-)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
rmtkogud kokku	8 663	8 368	-295	138 281	162 008	23 727	202 129	230 554	28 425
sh keskk	3 902	3 677	-225	68 714	87 754	19 040	93 072	110 483	17 411

Tulbas 2 on 2008. aasta raamatukogukasutajad, kuna laenajate statistikat ei registreeritud. Seega ei ole lugejate statistika 2008. a ja 2009. a üheselt võrreldav.

Loomulikult kasutab raamatukogusid enam inimesi, eriti suveperioodil kui turistid ning suvitajad kasutavad interneti teenust ja otsivad teavet Läänemaa kohta. Kui laenamissageduse keskmine oli 2008. aastal 23,1, siis 2009. aastal väikese tõusuga 23,9. Põhjuseks võib olla uue kirjanduse vähenenud juurdetulek, seevastu kasvas kogu maakonnas külastuste arv. Keskraamatukogu külastuste keskmine arv päevas 2009. a oli 327, 2008. aastal 248.

Raamatukogud, kus külastuste arv (võimalus) vähenes, olid mõnda aega kas remondi, raamatukoguhoidja õppimise või haiguse tõttu suletud.

Avalike internetipunktide külastamine on vähenenud.

Tublisti kasvanud näitajatega Uuemõisa raamatukogu raamatute laenutuste pingerida: 1. Laste- ja iluk – 60,9%;

2. Liik 7 (kunst) – 10,3%;

3. Liik 9 (ajalugu) – 6,9%;

4. Liik 1 (filosoofia, psühholoogia) – 5%.

Raamatulaenutuspunktid on Lääne Maakonna Keskraamatukogul Haapsalu Sotsiaalmajas, Risti ja Ridala raamatukogul.

Kasutajakoolitus

- **Lääne Maakonna Keskraamatukogus** toimusid bibliograafi juhendamisel raamatukogutunnid, kasutajakoolituse tunnid Wiedemanni gümnaasiumi ja Nõva põhikooli, Sanatoorse kooli, Nikolai kooli õpilastele raamatukogu ajaloo, fondide, andmebaaside kasutamise kohta;

- Augustis käis bibliograaf Anne Kelnik Haapsalu gümnaasiumis Ideelaadal tutvustamas maakonna õpetajatele raamatukogude andmebaasi internetis.

- Täiskasvanud Õppija Nädala raames toimus Haapsalu Kolledži konsultandi juhendamisel individuaalne arvuti- ja internetikoolitus.

- Individuaalkasutaja koolitus toimub iga päev kas telefoni teel või kohapeal, kuid kahjuks ei kesta see 15 minutit ega kajastu seetõttu ka statistikas.

Lasteteenindus

Lääne Maakonna Keskraamatukogu lasteosakond

Lastest lugejaid oli kokku 1130, mis on 112 võrra enam kui 2008. a. Üle poole neist (641) olid algkooli- ning 336 põhikooliealised, lisaks 118 koolieelikut, keda registreeriti koguni 50 võrra rohkem kui mullu, neist 11 lapse sünniaasta oli 2006. Kõige agaramad lugejad olidki kõige nooremad – laenutasid 1 lugeja kohta ca 39 raamatut aastas. Järgnesid algkoolilapsed ca 21 ning põhikoolilapsed ca 15 laenutusega.

Iga lahtiolekupäeva kohta tuli 2009. aastal kokku 104 laenutust, neist lastele 81.

Lasteosakonna (1.-9. kl laste) laenutuste edetabelist on kadunud koomiksiajakirjad.

Nende asemel on 25 enim laenutatud raamatu hulgas, olgu siis kohustuslikuna või mitte, palju head uemat eesti lastekirjandust.

Lasteosakonna eestvõttel algatati 3 sariüritust väikelastele – Teisipäevaklubi, Muinasjututund Rosaaliega, Põnnipäev, millest jätkusuutlikuks on osutunud Põnnipäev. Põnnipäeval joonistab ja meisterdab koos väikelastega kunstnik Kristin Soots, kes sõidab selleks kohale Tallinnast.

Korraldati algklassiõpetajate päev, eesmärgiga vaagida täiendavaid koostöövõimalusi laste juhtimisel raamatu juurde. Sama eesmärki teenis Nikolai kooli õpetajate tutvumiskäik avardunud võimalustega lasteraamatukokku.

Peeti kirjandusviktoriini „No mis elu see on ... ilma raamatuta” maakondlik voor.

E. Valteri 80. sünniaastapäeva tähistati maskinäituse ning ülevaatenäituse ja vestlustega autori elust ja loomingust. Lisaks deponeerisid Ann ja Ants Roos aasta algul lasteraamatukogusse määramata ajaks E. Valteri originaalillustratsioonid Sten Roosi raamatule „Steni muinasjutud”, millest sai näitusesaali seinal püsiekspositsioon.

Raamatukogupäevade avapäeval laenutas lasteosakonnas raamatuid „Minu kooli direktor”.

2009. aastal käis külas mitmeid kirjanikke. Lastega kohtusid Hille Karm, Kätlin Vainola, Kadri Hinrikus, Kerttu Soans, aga ka Anneli Lember ja Ebe Padu kodukandist.

Maaraamatukogudest märgivad paljud, et endiselt loevad lapsed vaid kohustuslikku kirjandust, koomikseid ning kasutavad raamatukogu arvutit. Ainult raamatukoguhoidja pingutused ei loe, aga kui algklasside- ja aineõpetajad suunavad lapsed raamatu juurde, siis jõuavad lapsed raamatukokku, vaatamata vanusegrupile. Põnevad ettevõtmised raamatukogus tõstavad samuti laste huvi selle koha vastu.

Rõude raamatukogu lapslugejate arv vähenes, kui kool ja lasteaed 2008. a suleti.

Martna raamatukogu korraldusel, lisaks juba traditsioonilistele üritustele, tähistati oktoobrikuus leivanädalat. Räägiti leivast, selle valmistamisest ja lapsed olid kaasa võtnud erinevaid leibasid, mida hiljem maitseti. Ühele lapsele oli ema selleks puhuks kaasa küpsetanud koduleiva, mis oli eriti maitsev.

Noarootsi raamatukogus kasvas laste laenutuste arv, olenemata kooliraamatukogu olemasolust. Sügisel korraldatakse kooliaasta alguses ekskursioon 1. klassi õpilastele ja uutele üle vabariigi kohale tulnud gümnaasiumiõpilastele. Kõige tublimad lugejad olid 1.-2. klassi lapsed. Osaleti Haapsalus Edgar Valteri 80nda sünniaastapäeva puhul korraldatud viktoriinil.

Sinalepa raamatukogus moodustab lasteteenindus lugejate üldarvust 47,5%, külas-tuste üldmahust 51,2%, laenutuste üldarvust 45,8 %.

Raamatukogu kultuurikeskusena

Lääne Maakonna Keskraamatukogu 2009.a. kirjandusüritused:

- 23. jaanuaril tutvustas Kirjandusklubi oma loomingut harrastuskunstnik Vaike Õlekõrs. Õpetaja ja harrastuskunstnik Vaike Õlekõrs tähistas 6. jaanuaril oma 75. juubelit;
- 29. jaanuaril autogrammitund kirjanik Hille Karmiga. Tema raamatutest loetavaim on „Helgi Sallo. Helgib ja heliseb”;
- 4. veebruaril teemapäev täiskasvanuile „KÄED ON HOIDMISEKS, MITTE KARISTAMISEKS”
Esinejad: Unisefi president Elle Kull, Kätlin Vainola Lastekaitse Liidust tutvustas projekti „Loeme koos”, Eha Seller tutvustas Läänemaa Kasuperede tegemisi teemal „Kus on kodu, mis on kodu?”.
Näitus „Käed on hoidmiseks, mitte karistamiseks” on ajendatud Euroopa Nõukogu algatusest laste kehalise karistamise vastu, koostajaks EN Infokeskus;
- 19. veebruaril tuli külla ANNI ARRO oma raamatuga "HAAPSALU KOHVIKUID JA RETSEPTE", 30-ndate aastate filmimuusikat laulis Ivar Malmel;
- 5. märtsil naistepäeva eri KEVADMOOD 2009, külla tuli ANNE METSIS, ajakirja Anne moetoimetaja; Oriflame kevadlõhnade ja -meigi presentatsioon;
- 17. aprillil tuli külla muusik ja ajakirjanik MIHKEL RAUD oma raamatuga „Musta pori näkku”;
- 14. mail Haapsalu Kirjandusklubi-10, külla tuli keeleteoimetaja, teenekas raadioajakirjanik ja hea luuletundja Mari Tarand raamatuga „Ajapildi sees: lapseõlv Juhaniga”;
- 29.-30. mail rahvusvaheline muinasjutukonverents „Muinasjutuvägi” / „*The Power of Fairy Tales*”;
- 7.-8. augustil keskraamatukogu hoovides „Kohtumispaik - raamatukogu” – raamatulaat, tasuta raamatute laad, Ronja Lossi laval esinejad igal täistunnil, Väikese Tomi kohvik;
- 20. – 30. oktoobril üle-eestilised raamatukogupäevad deviisiga „Rahvas algab raamatust“ - sel aastal tõstab raamatukogu tähelepanu keskpunkti Haapsalu linna inimesed;
- 20. oktoobril raamatukogupäev „Tuntud inimene raamatukogus“: lugejaid teenindasid Haapsalu tuntud kodanikud – kojulaenutuses Jüri Kuuskemaa, Talis Vare, Urmas Sukles, Maire Uusen, Renee Reinola, Ingrid Danilov; lugemissaalis Aivar Sein, Tõnis Padu; lasteraamatukogus teenindas lapsi „oma kooli direktor“ – Aive Saadjärv Haapsalu Nikolai koolist, Malle Õiglas Haapsalu linna algkoolist, Andres Ammas Haapsalu gümnaasiumist;
- 22. oktoobril kirjandusõhtu „Kohtumispaik – raamatukogu“: külalisteks olid Haapsalu mainekad inimesed, kes rääkisid oma kirjandushuvidest ja lugemiselamustest – Ly Pukspuu, Viive Etverk, Andres Ammas;
- 29. oktoobril üleriigilise Kirjandustuuri raames olid külas luuletajad K. M. Sinijärv, J. Rooste, J. Kaus ja B. Rohelend;
- 11. novembril Ants Laikmaa Majamuuseumis, Taeblas Kirjandusklubi luuleõhtu;
- 26. novembril kirjandusõhtu – Põhjamaade kirjandust tutvustas tõlk ja tõlkija, TÜ doktorant

Toomas Lapp, kellele anti siin üle tõlkeauhind IBBY Eesti osakonna poolt islandi kirjaniku Kristen Steinstottiri lasteraamatu „Kodulinna ingel“ tõlkimise eest;

- 10. detsembril kirjandusõhtu ajakirjanik Maire Aunastega.

Aprillis tutvusid keskraamatukogu tööga Viljandi Kultuuriakadeemia infohariduse osakonna 7 õppejõudu, 7 Rapla raamatukoguhoidjat ja mais 45 Lõuna-Eesti raamatu-koguhoidjat.

Toimus Tartu Kunstikooli täienduskoolituse 2-päevane kursus, milles osalesid linnainimesed ja keskraamatukogu raamatukoguhoidjad.

Keskraamatukogu ruume kasutasid oma kooskäimiskohana Läänemaa Geoloogia Selts ja Loomemajanduse seltskond.

Renoveeritud lasteosakonna maja vastu oli huvi väga suur. Lisaks erikülaliste vastuvõtule (nt Vene suursaadik kaaskonnaga, Odsherredi linna delegatsioon), kümnetele grupiekskursioonidele ja klassikülastusele (mis ühendati raamatututvustusega), ning mitme maakonnakooli kirjanduspäevadele lasteraamatukogus, toimus sel aastal paar erakorralist, aeganõudva ettevalmistusega suurüritust: **Rahvusvaheline muinasjutukonverents „Muinasjutuvägi“** 29.-30 mail ning **Üleriigiline lasteraamatukoguhoidjate päev** 16. septembril.

Lasteosakonna uutes ruumides toimusid maaraamatukogude seminarid ning pea kõik kirjandusüritused täiskasvanuile, sest suuremat saali raamatukogu majades ei olnud. Lisaks renditi ruume välja väikelaste sünnipäevadeks ja perepidudeks (12x) ning erinevatele firmadele koolituseks-koosolekuteks (5x). Kokku teeb see ca 2,5 üritust aasta iga nädala kohta.

Keskraamatukogu lasteosakond asub endises koolimaja hoones. 1959. a 1a klass pidas praeguses lugemissaalis klassikokkutulekut. Kohal oli nende esimene õpetaja, kõrgelt hinnatud pr Elvi Vooremaa ja endine koolijüts, tänane UNESCO esindaja Eestis Elle Kull. Kõik osalejad olid õnnelikud, et see ajalooline ning imeline sündmus sai toimuda just nende enda „värskelt renoveeritud“ klassis.

Martna raamatukogus Martna vallast pärit luuletaja Hannes Oja elu ja loomingut puudutav näitus. Novembris huvitav väljapanek “Minu lemmikraamat lapsepõlvest“, tutvustati vallatöötajate ja õpetajate lapsepõlve lemmikraamatuid.

Risti raamatukogus käib koos ühendus Tarmukad Töötud, paaril korral aastas võtab Risti raamatukogu ruumides abivajajaid vastu silmaarst OÜ Silmarõõm. Kaks korda aastas toimub Risti raamatukogu kodulootoas Kullamaa kirikuõpetaja palvetund; Helve Pettai MTÜ Terviseinfost tutvustas *Holy Tea* ja teiste loodustoodete raviomadusi, Aloe Vera toodete tutvustus firmalt *Forever Living Products*; Heategevuslik raamatümüük noortele filmiõhtu korraldamiseks, kohtumisõhtu Krista Kumbergiga; annetatud raamatute müük Läänemaa abikassa toetuseks; kodulooringi 10. sünnipäeva tähistamine.

Sutlepa raamatukogus tähistati märtsiküüditamise 60-ndat aastapäeva. Raamatukogujuhataja kirjutas isiklikel kogemustel põhineva meenutuskogumiku, mis on tõlgitud ka rootsi keelde ja ilmunud Riguldi/Noarootsi Kodukandiühingu ajakirjas *Medlemsblad*.

Vormsi raamatukogus kohtus lugejatega kirjandustuuri Prima Vista 2009 raames kirjanik Mehis Heinsaar. Kirjanikuhärra jäi saarel veedetud ajaga igati rahule ning saatis mai lõpus Vormsi

raamatukokku (kuldse!) tänukirja ja Vormsist inspireeritud loo, mida nüüd igaüks ka raamatukogus kohapeal lugeda saab.

Sügisel käisid saare eakamad inimesed raamatukogus arvuti vahendusel üle vaatamas Prillitoosi kordussaateid, kus räägiti Vormsi kohalikest elanikest ja oludest.

Raamatukogu	Näitused ja väljapanekud	Üritused	Üritustel osalenute arv
1	2	3	4
1. Asuküla	14	8	293
2. Kirbla	18	0	0
3. Kullamaa	10	4	34
4. Kõmsi	25	12	120
5. Lihula	21	4	86
6. Liivi	11	5	60
7. Martna	10	4	66
8. Metsküla	6	2	40
9. Noarootsi	8	0	0
10. Nõva	5	3	76
11. Oru	22	3	98
12. Palivere	11	5	141
13. Ridala	45	28	557
14. Risti	22	7	96
15. Rõude	20	3	20
16. Sutlepa	6	0	0
17. Taebla	21	3	32
18. Tuudi	15	1	12
19. Uuemõisa	19	0	0
20. Vatla	29	6	31
21. Virtsu	7	5	69
22. Vormsi	4	3	30
Lääne maakonna rahvaraamatukogud kokku	468	206	4 683
23. sh Lääne Maakonna Kesk-raamatukogu	119	100	2 822

Raamatukogu	Individuaalsed ja rühma-koolitused raamatukogu kasutajatele	Osalejate arv
1. Asuküla	8	8
2. Kirbla	0	0
3. Kullamaa	3	7
4. Kõmsi	2	10
5. Lihula	19	82
6. Liivi	16	16
7. Martna	0	0
8. Metsküla	2	2
9. Noarootsi	1	8
10. Nõva	18	38
11. Oru	28	19

12. Palivere	75	153
13. Ridala	34	321
14. Risti	98	114
15. Rõude	0	0
16. Sutlepa	0	0
17. Taebla	2	2
18. Tuudi	0	0
19. Uuemõisa	0	0
20. Vatla	0	0
21. Virtsu	2	26
22. Vormsi	3	2
Maakonna raamatukogud kokku	401	1311
23. sh Lääne Maakonna Keskraamatukogu	90	503

Bibliograafia- ja infotöö

Lääne Maakonna Keskraamatukogus jätkus kodulooliste artiklite bibliografeerimine ja koduloomappide täiendamine. Bibliografeeriti tagasiulatuvalt 1996. aasta ja 2004. aasta Lääne Elu. Bibliograaf sisestas koduloo andmebaasi Läänemaa Muuseumi Toimetiste artikleid. 2009. aastal bibliografeeris Rahvusraamatukogu ajalehes Lääne Elu ilmuvad poliitilised ja majandusalased artiklid andmebaasi ISE omal jõul.

Lihula raamatukogus alustati Lihula vallas elavate, pärit olevate ja elanud tuntud inimeste kohta materjali korjamist, esialgu perioodikas ja raamatutes leiduvaga.

Martna vallas anti välja endise kooliõpetaja ja -direktori Jüri Aguraiuja raamat, üks eksemplar kingiti raamatukogule.

Noarootsi raamatukogus on hoiul Noarootsi gümnaasiumi õpilaste uurimustööd valla kohta.

Sutlepa raamatukogu juhataja kirjutas isiklikel kogemustel põhineva meenutuskogumiku, mis on tõlgitud ka rootsi keelde ja ilmunud Riguldi/Noarootsi Kodukandiühingu ajakirjas *Medlemsblad*.

Andmebaaside loomine

Lääne Maakonna Keskraamatukogu koostab kodulooandmebaasi programmis *Procite*. Koostöös Rahvusraamatukoguga konverteeriti 2004. aasta lõpul andmebaas ISE otsimootoril avalikuks kasutamiseks Läänemaa kodulooandmebaas vt <http://www.lib.haapsalu.ee/kodulugu>. Kodulooandmebaasi kasutati 2009. a Rahvusraamatukogu andmetel 2 288 korral.

Infopäringud

Üldine tähelepanek maakonnas on, et registreeritud infopäringute arv väheneb. Üheks põhjuseks kindlasti hea lugejakoolitus – inimesed oskavad ise otsida interneti kaudu ja kasutada erinevaid elektronkatalooge.

Keskraamatukogus on päringute arv kasvanud – 2009. a oli 6 017 infopäringut (võrdluseks 2008. a 2 627), kõige rohkem oli keskraamatukogus päringuid märtsis – 708, kõige vähem juunis – 415.

Kokkuvõte

- Maakonna raamatukogude elu oli 2009. aastal keeruline. Toimus tööjõu- ja komplekteerimiskulude vähendamine, kokkuhoiu eesmärgil jäeti ära planeeritud remondid ja inventari soetamised. Lihula valla kolme raamatukogu sulgemise avalik arutelu pani teisigi muretsema. Majanduslik olukord mõjutas kahjuks ka ürituste korraldamist ja raamatukoguhoidjate töötasu vähendamine töötajate meeleolu.
- Maaraamatukogude juhid on seadnud oma peamiseks ülesandeks raamatukogu allesjäämise oma piirkonda, sest raamatukogude külastuste arv on reeglina tõusnud ja tähtsus kogukonnakeskusena kasvanud.
- Uute raamatute vähesus raamatukogudes tekitas lugejates pahameelt pikkade järjekordade pärast. Järjekorra-raamatu saabumisest teatamine telefoni teel on lisakulu raamatukogude eelarvesse.
- Raamatute „suur kadumine“, eriti hea õppekirjanduse, mida on niigi vähe, oli probleemiks eriti keskraamatukogus.
- Programmi URRAM katkestused ja aeglus tiptundidel oli närvesööv ning samuti programmi uuenduste tegemine raamatukogude lahtiolekuaegadel.
- Keskraamatukogu rõõmustas oma ilusa lasteraamatukogu maja üle ning tänu Kultuuriministeeriumi toetusele sisustati ruume ja täiendati tehniliste vahendite baasi, lugejad rõõmustasid üle tee asuvate teenindussaalide üle – nii mõnedki lugejad astusid esmakordselt sisse lastekirjanduse saalidesse ja lapsed külastasid „suurte“ maja.
- Keskraamatukogu ruumide renoveerimine Haapsalu Kultuurikeskuse hoones algab 2010. aastal ning tagasipöördumine on planeeritud septembrisse.

Info aruande kohta:

Kersti Brant, pearaamatukoguhoidja, tel 472 2072, e-post: kersti@lib.haapsalu.ee

Ilme Sepp, direktor, tel 472 2070, e-post: ilme@lib.haapsalu.ee

Lääne Maakonna Keskraamatukogu 2009. a statistikatabel

RAAMATUKOGU NIMI	FOND	Registreeritud KASUTAJAD	KÜLASTUSED	LAENUTUSED	RK-HOIDJAD
1. Lääne Maakonna Keskraamatukogu	119 248	3 887	87 754	110 483	18
2. Lihula vallaraamatukogu sh Kirbla, Metsküla, Tuudi	58 802	1 056	21 514	31 210	5
3. Asuküla raamatukogu	11 442	108	1 536	4 030	1
4. Kullamaa raamatukogu	18 058	383	3 210	6 990	1
5. Kõmsi raamatukogu	14 533	259	3 297	6 332	1
6. Liivi raamatukogu	10 299	144	2 586	3 587	1
7. Martna raamatukogu	18 012	149	1 209	3 264	1
8. Noarootsi raamatukogu	11 431	279	3 409	4 281	1
9. Nõva raamatukogu	12 399	110	1 934	2 113	1
10. Oru raamatukogu	14 464	410	6 833	7 847	1
11. Palivere raamatukogu	15 475	360	3 920	9 180	1
12. Ridala raamatukogu	16 825	639	2 605	4 881	1
13. Risti raamatukogu	13 643	356	3 661	8 003	1
14. Rõude raamatukogu	4 913	112	3 813	4 454	1
15. Sutlepa raamatukogu	7 075	48	405	1 446	1
16. Taebla raamatukogu	10 377	402	5 278	6 882	1

17. Uuemõisa raamatukogu	3 767	215	2 540	2 574	1
18. Vatla raamatukogu	12 712	133	1 332	2 939	1
19. Virtsu raamatukogu	15 995	246	3 120	8 261	1
20. Vormsi raamatukogu	13 547	115	2 052	1 797	1
Maaraamatukogud kokku (3.-20.)	224 967	4 468	52 740	88 861	18
Maakonna rahvaraamatukogud kokku	403 017	9 411	162 008	230 554	41

12.4. Läänemaa Muuseum

Aasta oli vaieldamatult Läänemaa Muuseumi üks tegusamaid. Tippsüüdmuseks tuleb pidada Iloni Imedemaa teemakeskuse avamist. See ligi 12 miljonit krooni maksnud keskus valmis Eesti Vabariigi Kultuuriministeriumi ning Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse toel. Kui seni olid Iloni Imedemaal eksponeeritud Ilon Wiklandi originaaltööd vaid galeriis, siis 2009. a lisandus perekeskus, kus lastele mõeldud erinevate programmide ja tegevuste kaudu toetatakse loovust, hoolivust ning pereväärtusi. Iloni Imedemaal toimusid sügis-talvisel perioodil igal kuul erinevad temaatilised üritused, samuti peeti seal laste sünnipäevi, mis on kujunemas väga populaarseks võimaluseks.

Iloni Imedemaa - lapsed hoos

Oli Läänemaa Muuseumi juubeliaasta, tähistati 80-ne aasta möödumist muuseumi asutamisest. Lisaks mitmesugustele väiksematele üritustele ja näitustele vahetati suures osas välja püsiekspositsioonid (mis osaliselt olid üleval isegi 70-ndatest aastatest) nii Raekojas kui A. Laikmaa Majamuuseumis.

(foto - püsinäituse “Haapsalu merede ja tuulte vahel” avamine)

Toimus juubelile pühendatud Ajalookonverents,

(ajalookonverentsi foto)

koduloolaste konverents, tähistati muuseumiööd ning peeti A. Laikmaa majamuuseumis ka muuseumiaasta Lääne regiooni lõpupidu.

Toimusid mitmed üritused Läänemaa väikemuuseumidele, infokoosolekud, koolitused, 2 suuremat väljasõitu väikemuuseumidesse.

2009. aasta sügisel alustati A. Laikmaa Majamuuseumi arendusega, ehitamaks välja kaasajale vastavat sansõlme. Tulevikus on kava rajada majamuuseumisse kunstnike residentsid.

2009. aastal alustati ettevalmistusega uue filiaali, Sidemuuseumi, tulekuks Läänemaa Muuseumi alla.

Lisaks korraldati väga suurt huvi pakkunud vene romansside õhtu, mille üheks eesmärgiks oli Läänemaa Muuseumi tutvustamine vene elanikkonnale. Muukeelse elanikkonna teenindamisele on pühendatud Läänemaa Muuseumis senisest enam tähelepanu, välja on töötatud venekeelsed programmid lastele, samuti on kavas edaspidigi korraldada sellele sihtgrupile suunatud üritusi.

Uute näituste avamine, erinevatele sihtgruppidele mõeldud ürituste ja programmide väljatöötamine, eelkõige aga uue teemakeskuse avamine kajastus ka numbrites. Kui 2008. aastal oli Läänemaa Muuseumi külastatavus kokku 12 255 inimest, siis aasta hiljem juba kaks korda enam – 24 948 inimest.

Läänemaa Muuseumis peetakse oluliseks innovaatilisust, koostööd erinevate koostööpartneritega, kogukonnaga, teiste muuseumidega, et kujundada inimestele huvitavat ja mitmekülgseid elamusi pakkuvat keskkonda, kuhu tahetakse ikka ja jälle tagasi tulla.

Läänemaa Muuseum

12.5. Eesti Kodukaunistamise Ühenduse Läänemaa komisjoni konkursi “Eesti kaunis kodu” 2009. a Läänemaa laureaadid Eesti Vabariigi presidendi vastuvõtul

Eesti Kodukaunistamise Ühenduse Läänemaa komisjon külastas 2. juunil 2009. a konkursi “Eesti Kaunis kodu” raames Läänemaa omavalitsuste poolt esitatud kaunimaid koduaedu ja korteriühistuid. Komisjonile esitati viie omavalituse poolt 12 kandidaati, sealhulgas ka 3 korteriühistut. Komisjoni poolt külastatud kandidaatide hulgast ei vastanud korteriühistud konkursi tingimustele. Eesti Kodukaunistamise Ühenduse Läänemaa komisjon esitas Eesti Vabariigi presidendile auhinna saamiseks kolm kaunimat Läänemaa kodu. Järgnevalt nimetatud kaunimate kodude fotod avaldatakse Eesti Kodukaunistuse Ühenduse poolt väljaantavas albumis “Kaunis Eesti Kodu 2009”.

Kodukaunistamise aasta 2009 auhinnad andis president üle pidulikul vastuvõtul, mis toimus Kuressaare Kultuurikeskuses 16. augustil.

Presidendi autasu laureaadid Läänemaalt aastal 2009:

Peeter Lepiku perekonna suvekodu Einbi/Enby külas Noarootsi vallas;

Jaak Aasma Põlde talu Auaste külas Oru vallas;

Kirsti ja Koit Möldereri kodu Lihulas Pärna tn 9.

Fotod: Mati Kallemets

13. SPORT

13.1. Tegevusaasta huvitavaid fakte.

Sporditöö kõige suurem eesmärk on rahva tervise parendamine ja tingimuste loomine liikumisharrastuseks. Selleks annavad kõige suuremat lootust Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse ja Paralepa liikumisradade arendamine.

Endiselt on tipus Läänemaa laskjad ja vehklejad, kelle edukas esinemine mitmesugustel tiitlivõistlustel tõi Läänemaale palju kuulsust.

Hea on, et meie treenerite baas on saanud tänu Läänemaal korraldatud treenerikutse üldkoolitusele tugevamaks.

Mis siis meenub?

- Spordiliit Läänemaa andmetel on 2009. aastal meistrivõistlusi korraldatud 18 spordialal. Välja on antud 131 medalikomplekti. Kõik võitjad on saanud lisaks medalile ka spordiloolise triloogia „Sport Läänemaal“.
- Alklasside mängud on endiselt maakonnas populaarne üritus.
- Tennisemaailma trügivad Mari Mahoni ja Margus Turu.
- Kaia Kanepi treenerite vahetus ja ebaedu.
- Nelli Paju tugevad tulemused.

Foto: Arvo Tarmula

- Populaarsemate rahvaspordi ürituste hulka kuulub vaieldamatult Marimetsa Kapp
- Ja palju muud, millest allpool lähemalt juttu.

Kodanikuühiskonna tänuõhtu spordiaktivistidele

2009. aasta alguses peeti meele ja tunnustati eelnevate aastate tublisid rahvaspordi vedajaid Läänemaal.

Tunnustuse pälvisid:

Aare Vaalma	Põldotsa rahvaspordiklubi
Mai Jõevee	Kullamaa spordiklubi
Peep Jõevee	Kullamaa spordiklubi
Olev Aasa	Palivere spordiklubi
Jaak Sünt	Ridala spordiklubi
Kalle Orumaa	Variku külaselts

Lauri Lilleoks	Linnamäe küla
Maire Kruus	Lihula valla spordiklubi
Alvar Kiisk	Põldotsa rahvaspordiklubi
Paul Koppe	Ridala spordiklubi
Valter Puda	Ridala spordiklubi
Guido Ulejev	Piirsalu külaselts
Martin Vânt	Hanila spordiselts
Veiko Aasa	Palivere spordiklubi
Reio Engman	Motoklubi Lääne
Bruno Jakobi	Österby külaselts
Ott Sikemäe	Palivere spordiklubi
Arne Kivistik	Peraküla Kompass
Erich Birk	Läänemaa orienteerumisklubi (OK) Okas
Allan Kelder	motoklubi Lääne
Mati Kallemets	Läänemaa OK Okas
Väino Munskind	Palivere spordiklubi
Sven Köster	Marimetsa Sõprade Selts
Inga Rennit	Lihula valla spordiklubi
Tiit Seiton	spordiklubi Martna
Juhan Lukk	suusaklubi Sula
Jaan Saviir	jalgrattaklubi Paralepa
Merike Peek	käimisklubi <i>Modern Walking</i>
Mati Ristmägi	Taebla pordi- ja kultuuriselts Pallet
Pille Raudsepp	Ridala spordiklubi
Jaanus Getreu	Lihula valla spordiklubi
Eduard Brock	Hanila spordiselts
Kalju Valma	Põldotsa rahvaspordiklubi

Lihula õpetajad võrkpallis Eesti kolmandad

Eesti Koolispordi Liidu õpetajate võrkpallivõistlustel võitis Lihula gümnaasium esiliigas kolmanda koha. Õpetajate võistkonnas mängisid Maarika Küttima, Kaire Pärnpuu, Ade Pääbo, Janar Söber, Jaanus Getreu, Aivar Pärnpuu ja Silver Schönberg. Õpetajate võrkpallivõistlustel osales ligi 40 kooli.

Vaiko Vooremaa tuli Euroopa meistriks

Haapsallane Vaiko Vooremaa võitis Peterburis jääpurjetamise DN-klassi Euroopa meistrivõistlused ja on selle hetke järel Euroopa neljakordne meister. Vaiko poeg Argo oli 22. kohal.

Läänemaa XV talimängud võitsid Ridala ja Kullamaa

Talimängud ületasid osalejate arvu poolest kõiki eelnenuid, millistel spordiliidu juht ise osalenud. Spordiliit Läänemaa peasekretäri arvates oli suurepärase Ridala valla ja spordiliidu koostöö ning

kohtunikekogu ja sekretariaadi hea töö võistluskohtadel.

Positiivne oli ka see, et finaalvõistluste ajastamine mitmele nädalavahetusele annab ühele võistlejale võimaluse osaleda mitmel alal normaalse koormusega. Uskumatult suur oli suusatajate arv.

Lääne maakonna spordiliit Läänela tänab kõiki, kes nägid vaeva ja leidsid aega osaleda ja nautida ühist üritust!

Üldjärjestus

Omavalitsused üle 1100 el

1. Ridala
2. Taebla
3. Haapsalu
4. Lihula
5. Hanila

Omavalitstused alla 1100 el

1. Kullamaa
2. Nõva
3. Oru
4. Risti
5. Noarootsi
6. Martna

Suusatamine

Suusatamise üldjärjestus:

1. Taebla	109 p
2. Risti	102 p
3. Ridala	102 p
4. Kullamaa	86 p
5. Oru	64 p
6. Haapsalu	63 p
7. Nõva	51 p
8. Noarootsi	16 p

Suusatamise teatesõit

KOHT VÕISTKOND AEG PUNKTID

1.	Taebla	5.45,7	20
	Ragne Rae		
	Jaak Lukk		
	Kadri Lukk		
	Tarvi Viik		
2.	Risti	6.18,6	18
	Merike Plaas		
	Toivo Johansoo		
	Piret Reiman		
	Norman Pirk		

3.	Ridala	6.21,9	17
	Margis Sein		
	Kaido Märss		
	Liisa Jürjer		
	Henry Suurküla		
4.	Kullamaa	6.49,9	16
	Anu Riisalu		
	Maanus Jõevee		
	Anni Ratas		
	Ando Ratas		
5.	Oru	8.20,8	15
	Kaja Loorens		
	Ike Lilleorg		
	Kait Kleemann		
	Renek Loorens		
6.	Nõva	8.55,7	14
	Liina Kasemetsa		
	Kristjan Must		
	Kersti Järve		
	Karl Järve		

Naiste suusatamine

KOHT	NIMI	VALD	AEG	PUNKTID
1.	Kadri Lukk	Taebla	10.41,4	20
2.	Liisa Jürjer	Ridala	11.31,3	18
3.	Ragne Rae	Taebla	11.37,2	17
4.	Ly Märss	Ridala	12.21,0	16
5.	Teele Jürjer	Ridala	13.05,0	15
6.	Anni Ratas	Kullamaa	14.00,0	14
7.	Kait Kleemann	Oru	14.05,0	13
8.	Kertu Priimägi	Kullamaa	14.18,0	12
9.	Anu Riisalu	Kullamaa	15.29,0	11
10.	Kaja Loorens	Oru	15.50,0	10
11.	Anneli Otsus	Taebla	17.16,0	9
12.	Jessica Korjus	Kullamaa	22.01,0	8
VETERANID				
1.	Margis Sein	Ridala	10.57,2	20
2.	Linda Pärnpuu	Kullamaa	12.00,0	18
3.	Merike Plaas	Risti	12.31,0	17

4.	Pille Raudsepp	Ridala	12.33,0	16
5.	Piret Reiman	Risti	13.00,0	15
6.	Leelo Paju	Haapsalu	13.10,0	14
7.	Reeli Rae	Taebala	13.11,0	13
8.	Aigi Pardel	Ridala	13.20,0	12
9.	Liina Kasemetsa	Nõva	14.59,0	11
10.	Aive Aljaste	Ridala	15.10,0	10
11.	Luule Ollema	Nõva	16.30,0	9
12.	Aivi Ööbik	Nõva	18.29,0	8
13.	Kersti Järve	Nõva	18.48,0	7

Meeste suusatamine

KOHT	NIMI	VALD	AEG	PUNKTID
1.	Norman Pirk	Risti	14.55,7	20
2.	Taavi Lehema	Haapsalu	16.16,9	18
3.	Jaak Lukk	Taebala	17.12,1	17
4.	Tarvi Viik	Taebala	18.00,0	16
5.	Aivar Leht	Kullamaa	19.39,6	15
6.	Üllar Mikk	Ridala	19.53,7	14
7.	Renek Loorens	Oru	20.21,0	13
8.	Kaido Märss	Ridala	21.04,0	12
9.	Riho Viik	Taebala	21.23,7	11
10.	Maanus Jõevee	Kullamaa	22.01,1	10
11.	Madis Aavik	Kullamaa	22.28,7	9
12.	Ando Ratas	Kullamaa	23.00,9	8
13.	Märt Viik	Taebala	23.17,1	7
14.	Henry Suurküla	Ridala	23.55,6	6
15.	Marten Jõevee	IND	24.23,6 -	
16.	Urmas Aru	Noarootsi	24.48,3	5
17.	Kusti Peetris	Risti	25.02,0	4
18.	Kiur Klippberg	Taebala	25.38	3
19.	Karl Järve	Nõva	25.44,0	2
20.	Lauri Tanner	Risti	26.11,0	1
21.	Leino Lõhmus	Taebala	26.49,7	
22.	Andres Kirsipuu	IND	26.51,1	
23.	Keiro Jõgisalu	Kullamaa	27.15,0	
24.	Hendry	Kullamaa	27.28,6	
	Kullamäe			
25.	Tauno Riibak	Kullamaa	29.12,5	
26.	Jaan Koppe	Ridala	30.40,6	
27.	Martin Viilmaa	Ridala	31.04,1	
28.	Kristjan Must	Nõva	32.03,9	
29.	Aivar Vaalma	Taebala	33.39,4	

VETERANID

1.	Toivo Juhansoo	Risti	17.36,1	20
2.	Juhan Lukk	Taebla	18.01,0	18
3.	Mati Kallemets	Taebla	18.06,4	17
4.	Jaan Saviir	Haapsalu	18.20,4	16
5.	Agu Lehemaa	Haapsalu	18.24,3	15
6.	Allan Kelder	Taebla	20.03,4	14
7.	Arne Kadanik	Oru	22.35,3	13
8.	Vello Pirk	Risti	24.23,2	12
9.	Arne Tennisberg	Noarootsi	26.25,9	11
10.	Riho Süvala	Risti	26.48,0	10
11.	Ago Kirsipuu	Kullamaa	28.18,8	9
12.	Aivar Loose	Kullamaa	31.08,4	8
13.	Aare Vaalma	Taebla	35.54,7	7

Kabe

1. Ridala

Jaak Sünt
Viive Pärna
Marina Ivanovitš

2. Haapsalu

Rein Vettner
Kalev Randlaine
Rutt Latik

3. Taebla

Osvald Saaremägi
Valdur Raamat
Helja Heldemaa

4. Nõva

5. Kullamaa

6. Oru

7.-8. Martna

7.-8. Risti

9. Noarootsi

Male

1. Ridala

Ene Jundas
Jaan Koppe
Andres Kert

3. Taebla

Volodja Grossev
Alvar Kiisk
Kadri Lukk

2. Kullamaa

Ruth Silberk
Aivo Kurbel
Janek Palmpuu

4. Oru

5. Noarootsi

6. Nõva

7. Risti

Võrkpall

1. Kullamaa

Maarja Jõevee
Piret Priimägi

Kristina Matvei
Monika Käärmaa
Maanus Jõevee

Romet Priimägi
Madis Jõgisalu
Kuido Jõgisalu

2. Ridala

Kersti Brant
Ly Märss
Hele-Mall Erik
Priit Nukki
Mario Erit
Aivar Kaus
Paul Koppe

3. Taebala

Helgi Laug
Maris Valma
Reelika Smill
Katrín Loorits
Risto Aasa
Tarmo Aasa

Jäärajasõit

1. Ridala

Marko Kukuškin
Avo Kurisman

2. Nõva

Margus Ollemaa
Marko Osa

Mälumäng

1. Taebala

Mati Räli
Toomas Räli
Hillar Salm
Aare Vaalma

2. Hanila

Lembit Pärnpuu
Jaan Kivisalu
Jüri Nõmmik
Meelis Põhako

Mihkel Luidalepp
Andres Savik

4. Haapsalu

Margus Krips
Marko Õunas
Raigo Niils
Pavel Sõtsov
Helbe Jelistratov
Maire Pirn
Mariliis Ristmägi
Annika Rouhiainen

5.-6. Oru

5.-6. Lihula

7.-8. Nõva

7.-8. Risti

9.-10. Hanila

9.-10. Noarootsi

11. Martna

3. Oru

Raino Kleeman
Renek Loorens

4. Kullamaa

5. Martna

6. Lihula

7. Taebala

8. Noarootsi

Hanila tühist

Olavi Vainu

3. Kullamaa

Ago Kirsipuu
Endel Teppih
Ervin Rannik
Rain Koor
Ülle Kollo

4. Ridala

- 5. Noarootsi
- 6. Lihula
- 7. Oru

- 8. Nõva
- 9. Risti

Koroona

- 1. Ridala
Taivo Kurisman
Arvi Nebokat
Juliana Sommermann

- 2. Oru
Jaak Otisalu
Janno Otisalu
Jane Otisalu

- 3. Hanila
Kalle Täht
Peeter Vrublevski

Lea Mõisaäär

- 4. Risti
Lauri Tanner
Kusti Peetris
Enel Reegat

- 5.-6. Nõva
- 5.-6. Kullamaa
- 7.-8. Haapsalu
- 7.-8. Lihula
- 9.-10. Taebla
- 9.-10. Martna
- 11. Noarootsi

Lauatennis

1. Haapsalu	A. Tšiževitš, J. Muuli, H. Sool
2. Hanila	G. Laurimäe, H. Pikla, J. Saviots
3. Nõva	M. Pauls, S. Vahar, D. Schöbe
4. Lihula	M. Kanter, M. Palm, L. Palm
5. Ridala	J. Sommermann, V. Petrovitš, M. Paat
6. Oru	L. Heilu, G. Paaliste, L. Lilleoks
7. Martna	K. Seiton, K. Lomper, T. Saks
8. Risti	T. Kruuspan, K. Peetris, L. Tanner
9. Kullamaa	K. Matvei, E. Eilaste, M. Vaarpuu
10. Taebla	T. Ehala, R. Kozlovski

Juhtkonnavõistlus

1. Hanila	Olavi Vaino
2. Lihula	Anu-Li Jürman
3. Kullamaa	Üllar Aruksaar
4. Haapsalu	Toivo Hein
5. Oru	Tiit Rae
6. Risti	Rein Kruusmaa
7. Nõva	Kalle Orumaa
8. Ridala	Olev Peetris
9. Martna	Valeri Ruuse
10. Noarootsi	Vladimir Belovas
11. Taebla	Aare Vaalma

Reesõit

KOHT	VÕISTKOND			AEG
1.	Taebla Anni Neitsov Liina Räli Veljo Ilumäe Remi Neitsov Ott Sikemäe Reio Raamat	24,68	24,69	49,37
2.	Ridala Liisa Jürjer Teele Jürjer Tauno Riibak Kaido Märss Janek Hiimäe Urmas Koppe	25,54	25,34	50,88
3	Noarootsi Kaisa Klopman Mirja Lõžina Argo Klopman Rain Pelapson Lauri Otsa Mario Uusma	26,36	25,54	51,90
4.	Risti Merike Plaas Piret Reiman Lauri Tanner Kusti Peetris Norman Pirk Vello Pirk	26,9	26,62	53,52
5.	Oru Marili Lepiku Ille Vatter Joosep Nõupuu Jussi Notton Reino Liik Janis Priske	27,52	28,89	56,41
	Kullamaa	33,93	28,03	61,96

6.

Anni Ratas
Kertu Priimägi
Maanus Jõevee
Hendry Kullamäe
Madis Aavik
Ando Ratas

7. **Nõva** 28,32 34,88 63,20

Luule Ollema
Liina Kasemetsa
Margo Roosileht
Kaido Roosileht
Ingmar
Kasemetsa
Arko Koks

Saalihoki

1. Noarootsi

Kauri Adman
Mart Ambermann
Risto Kalm
Argo Klopmann
Alari Landes
Lauri Pelapson
Rain Pelapson
Rene Štrik

2. Lihula

Janar Sõber
Andro Aavik
Madis Sibul
Sten Märtin
Mairo Kanter
Egert Kallaste
Martin Voll
Tõnis Mölder

3. Nõva

Egon Saveljev
Alvar Roosileht
Tormi Voog
Tauri Voog
Andrus Saveljev
Paul Ööbik
Reno Orumaa
Raiko Orumaa

4. Taebla

Aleksander Barmatin
Sergo Viil
Taavi Viil
Remi Neitsov
Ott Sikemäe
Kristo Lepmets
Jaanus Ling
Kristjan Koppel

5.-6. Haapsalu

5.-6. Oru

7.-8. Ridala

7.-8. Risti

Martna matt tõi maadlejad Läänemaale

Martna VIII lahtised meistrivõistlused kreeka-rooma maadluses tõid Läänemaale 51 noorsportlast üle Eesti. Maakonda jäi kokku 14 medalit. “Esindatud olid tugevad klubid ja mida tugevamad klubid, seda raskem on esikohta saada,” kommenteeris tulemust võistluse korraldaja Martna maadlustreener Tiit Seiton, kes üritusega rahule jäi.

30. jaanuaril 2009. a toimunud võistlustel saavutas kuldmedali kolm läänlast – Martna poiss Raiko Uus (25 kg) ning Haapsalu Dünamo maadlejad Jevgeni Medkov (28 kg) ja Lauri Leier (47 kg).

Suusatamine Läänemaal võtab hoogu

8. veebruaril kell 11.00 anti start Palivere 20-kilomeetrisele suusamaratonile. 43 lõpetaja hulgas oli 9 naist.

24. veebruaril peetud Läänemaa meistrivõistlustel oli osalejaid 29.

Samaaegselt Paliveres peetud täiskasvanute suusatamise meistrivõistlustega peeti 24. veebruaril ka laste võistlus Kiire Suusk. Kõige noorem osavõtja oli 3 aastane!

Kuninglikul 2009. a Vasaloppetil osalesid ka Läänemaa suusatajd.

Läänemaalt osalesid (suusaklubi Sula):

Tarvi Viik (rinnanumber 8536) aeg 05:44:43 Koht 1790

Juhan Lukk (rinnanumber 16428) aeg 06:09:16 Koht 2668

Kangelased Juhan Lukk (vasakul) ja Tarvi Viik. Foto: A.Tarmula

Haapsalu uuendatud staadionikompleks avati heategevusliku teatejooksuga

7. mail said Haapsalu staadionil kokku kaks Norra ettevõtmist - Tine-Stafettenist alguse saanud heategevuslik teatejooks ja Norra finantsmehhanismist rahastatud Haapsalu staadioni laienduse avamine.

Haapsalu staadionile kogunes heategevusliku teatejooksu raames ligi 300 noort erinevatest Läänemaa koolidest. Teatejooksust võttis Eesti lastega koos osa Norra noorsportlaste võistkond. Eestis neljandat korda toimuv teatejooks toetas õnnetuse läbi liikumisvõime kaotanud lastele ainulaadse ratastooli-mängupargi rajamist Haapsalu Neuroloogilisesse Rehabilitatsioonikeskusesse.

Uuendatud staadioni avas Norra Kuningriigi suursaadik Eestis hr Stein Vegard Hagen saatjaskonnaga. Haapsalut külastasid ürituse raames Norra Kergejõustiku Liidu president hr Svein Arne Hansen ning Eesti Kergejõustiku Liidu esindaja. Staadioni avamisüritusele oid oodatud ka Rahandus- ja Sotsiaalministeeriumi esindajaid.

Staadioni tehiskattega jalgpalliväljakul toimus matš FC Flora Haapsalu ja FC Flora Tallinna jalgpallipoiste vahel. Enne matši algust näitasid profijalgpallurid erinevaid võtteid ja trikke, mida palliga teha saab.

Haapsalu staadionikompleksi rekonstrueerimine sai võimalikuks tänu tagastamatule välisabile. Tagamaks noortele paremaid tingimusi tervislikult ja sportlikult vaba aega veeta, on projekti elluviimist toetanud Norra Finantsmehhanismid 9,6 miljoni krooniga. Haapsalu Linnavalitsuse omaosalus on olnud enam kui viis miljonit krooni.

Projekti raames rajati tehismurukattega jalgpalliväljak, kaks tenniseväljakut, viskeheite sektor ning võrkpalliplats. Rekonstrueeriti korvpalliväljak ja staadioni peaväljak, mida täiendati ka kastmissüsteemiga. Lisaks rekonstrueeriti väike laohoone, kus saab spordivarustust hoida.

Kogu kompleksi uuendamise eesmärgiks on parandada laste ja noorte tervisekäitumist, luues neile uusi võimalusi sportlikult vaba aega veeta.

Suvmängud võitsid Lihula ja Nõva

Nii põnevaid ja tasavägiseid suvmänge ei mäletata! Ja veel, kui kuulitõukes osales kokku 131 võistlejat, sprindis ja kaugushüppes samuti üle saja osaleja ning seda kõike mitte eriti heades ilmastikuoludes, siis oli spordijuhtidel ainult rõõm nentida, et majandusraskustes hakkavad inimesed enam tähelepanu pöörama oma tervisele ja sportlikele eluviisidele.

Meeste võrkpalli finaalmängude viimased geimid toimusid suisa lausvihmas. Põnevaid seiku oli küllaga. Nii näiteks tõmbasid kõievedajad kõie pooleks, kuuli tõukasid kaks meest kõikidel katsetel võrdselt ja neile tuli anda lisakatse võitja selgitamiseks, naisseenioreide kaugushüppes lahutas esikolmikut vaid 4 cm, linnakodanikud tundsid huvi, kas kõik saavad tasuta süüa jne. Võistkondlikult võitis kergejõustiku Ridala 676 punktiga, järgnesid Lihula 622 ja Haapsalu 592.

Paremaid tulemusi:

M-I

kaugushüpe: Erki-Tõnis Sirak 6.54, Johan Laidoner 6.22, Paul Koppe 6.20;

100 m: Gerd Enno 11,65; Rasmus Prik 11,69; Mairo Kanter 11,83;

1500 m: Raiko Orumaa 4.36,46; Argo Jõesoo 4.37,28; Sander Kasepalu 4.55,23; kuulitõuge: Rego Suurkask 11.95, Paul Ööbik 11.40, Paul Rasmus 11.30;

M-II

100 m: Mihkel Pärnalaas 11,92; Toivo Riibak 11,97; Janar Sõber 12,0;

1500 m: Andrus Sults 4.41,5; Madis Uusorg 4.42,7; Tarvi Viik 4.44,91;

kuulitõuge: Timo Tõnisma 12.10, Rivo Tamm 12.10, Kristo Koha 11.37;

MV-I

60 m: Vaiko Piir 8.43;

1000 m: Juhan Telling 3.25,5;

kuulitõuge: Aivar Jõemaa 10.80;

kaugus Vaiko Piir 4.76;

MV-II

60 m ja 1000 m: Juhan Lukk 8,71 ja 3.40,71;

kuul: Toivo Hein 10.52;

kaugus: Jüri Koppe 4.09;

N-I

100 m: Triin Saare 13,58; Kardi Laansoo 13,66; Marili Lepiku 13,86;
1000 m: Silvia Ladva 3.49,51; Nelli Paju 3.51,02; Aveli Kokvel 3.51,66;
kuul: Ragne Rae 11.19, Kristel Källe 8.85, Lele Pagil 8.50;
kaugus: Kardi Laansoo 4.90, Triin Saare 4.64, Lele Pagil 4.39;

N-II

100 m ja kaugus: Kadri Kaljuvere 12,43 ja 5.58;
kuul: Merike Villakov 8.80;
1000 m: Ly Märss 3.52,11;

NV-I

60 m: Kaja Ladva 8,82;
500 m: Leelo Paju 1.48,09;
kuul: Kersti Brant 9.59,
kaugus: Rita Notton 3.86, Aive Aljaste 3.83, Kaja Ladva 3.82;

NV-II

60 m ja kaugus: Pille Raudsepp 9,67 ja 3.45;
500 m: Aivi Ööbik 2.22,55;
kuul: Milvi Vendla 9.67

Juhtkonna golfi võitis Kullamaa (Üllar Aruksaar ja Linda Pärnpuu), teine oli Oru ja kolmas Taebla. **Jahi praktilise laskmise** parim võistkond oli Haapsalu (Tõnu Kirs, Enn Kirs, Alfred Koop), järgnesid Kullamaa ja Ridala.

Lihula võidukas **kõieveo** meeskonnas olid Aivar Timm, Tanel Laos, Enar Pank, Märt Kaunimäe, Andres Kasela ja Arvi Alesmaa. Teiseks jäi Taebla ja kolmandaks Ridala.

Pendelteatejooksu võitis Haapsalu, seda Lihula ja Ridala ees.

Võrkpallis oli naiskondadest kolm paremat Lihula, Haapsalu, Ridala ning meeskondadest Ridala, Taebla, Kullamaa.

Tänavakorvpallis olid naiste esikolmikus Taebla, Lihula ja Ridala; meeste esikolmikus aga Haapsalu, Nõva ja Ridala.

Kuue **jalgpallinaiskonna** heitlusest väljus võitjana Taebla, teiseks jäi Haapsalu ja kolmandaks Lihula. Meeste sama ala esikolmikus olid Haapsalu, Lihula ja Taebla.

Teatejumise võitis Ridala, teine Haapsalu ja kolmas Lihula.

Suurte valdade (üle 1000 elaniku) üldkokkuvõttes edestas Lihula (113,5 punkti) poole punktiga Ridalat (113 punkti) ja tuli üldvõitjaks. Kolmas Taebla (106 punkti), neljas Haapsalu (100,5 punkti). Väikeste valdade grupis võitis Nõva (92 punkti), ühe punktiga kaotas Oru (91 punkti), kolmas oli Risti ja neljas Martna.

Mehed kui metsapullid – kõievedu valdademängudel. Foto A.Tarmula

Ottomar Ladva – kahekordne Euroopa meister

Ottomar Ladva on male Euroopa kiirmalemeister kuni 12 aastaste vanuste hulgas ja Euroopa noorte väikmalemeister.

10.-15. juulil toimusid Suboticas (Serbia) Euroopa noorte kiir- ja väikmale meistrivõistlused. Võistlused viiakse läbi kuues erinevas vanuseklassis (kuni 8-, 10-,12-, 14-, 16- ja 18-aastased noormehed ja neid).

Eestile algasid Euroopa meistrivõistlused edukalt, sest kuni 12-aastaste vanuseklassis tuli Haapsalu noormees Ottomar Ladva Euroopa meistriks. Ottomar võitis oma üheksast vastasest kuus ning kolm partiid lõppesid viigiga. Kokku saavutatud 7,5 punkti andsid turniiril kindla esikoha.

15. juulil toimusid samas Euroopa noorte väikmale meistrivõistlused. Kuni 14-aastaste vanuserühmas peetud võistlustel osales 36 noormaletajat.

Valmis sai Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse põhiprojekt

Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse (TTSK) põhiprojekt sai Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni juhataja kt Kaja Lotmanilt viimase kooskõlastuse teisipäeval, 14. juulil. Eelnevalt on Palivere TTSK põhiprojekti heaks kiitnud Lääne-Eesti Päästkeskus. Järgneb põhiprojekti ekspertis ning vajadusel projekti täiendamine.

OÜ Esplani koostatud põhiprojekti koosseisus on 6 köidet:

1. Teenindushoone

Taotluseelarve kogumaksumus on 34,3 milj EEK.

Teenindushoone netopind on projekteeritud 978 m², parkimisala 104 sõiduautole. Lastele planeeritakse mänguväljak.

2. Valgustatud suusarada

Valgustatud liikumistrada kuni 2,5 km, spordiväljak-staadion, suusatunnel 16 m, suusasild 5 X 4 m.

3. Mäekeskus

Kompleksi hakkavad kuuluma suusahüppetorn K-25, vaatetorn 24 m, kohtunike torn, laskumiskoht - lumelauale, kelgule ja lumerõngale, tõstuk-transportöör.

Sellelt mäelt loodetakse kunagi veel hüpata. Foto: Ülle Lass

4. Terviserada

Valgustatud kergliiklustee kogupikkusega 1,33 km.

5. Juurdesõidutee

6. Kunstliku lume tootmise süsteem

Projekti teostab SA Põhja-Läänemaa Turismi- ja Spordiobjektide Halduskeskus. Taotlust EAS-ile valmistab ette projekti eestvedaja Mati Kallemetsa abiga BDA Consulting.

Haapsalu tüdruk on purjetamises Eesti meister

14.-16. augustil Lohusalus toimunud Tallinna Jahtklubi karikavõistlustel selgusid purjetamise Eesti meistrid erinevates paadiklaasides. Haapsalu tüdruk Kristiina Erisalu võitis klassis Optimist Eesti meistri tiitli tüdrukute arvestuses.

Lisaks meistritiitlile sai **Kristiina** esikoha alla 12-aastaste tüdrukute arvestuses.

Üldarvestuses oli ta 14., alla 12-aastaste üldarvestuses oli ta kuues.

Kristina Erisalu.

Foto: Egon Erkmann

Noored purjetajad panid Haapsalu lahe kihama ka septembris. Siis peeti Läänemaa lahtisi meistrivõistlusi Optimist-klassis. Tublilt esinesid Kristiina Erisalu, Uku Kuusmaa, Renate Heinsalu, Siiri Tui-Tšumak. Läänemaa laste edu taga olev purjespordikool sai septembris kolmeaastaseks. 22. septembril 2006. a alustas laste treenimist Priit Rüütel.

Kairit Olenko võitis kurtide olümpialt neli medalit –kolm kulda ja pronksi

21. kurtide olümpiamängudel Taipeis õnnestus Kairit Olenkol peale seismevõistluse võita veel 100 m finaali, odavise. Pronksmedal tuli 4x100 meetris.

Olümpial, kus medaleid võitsid rohkem kui poolesaja riigi sportlased, oli Olenko kergejõustiklaste seas edukaim naissportlane.

Kairit Olenko

Foto: Arvo Tarmula

Liikumisharrastuse edendamine Läänemaal Lihula, Martna, Nõva ja Taebla valla näitel

2009. aastal valmis Haapsalu Kolledži bakalaureusetööna spordiuuring. Töö autor on Aivi Koppelmaa. Tööd juhendas Ülle Lass.

Lühiülevaade:

Teema aktuaalsus

Rahva tervist kui tähtsat riigiressurssi tuleb väärtustada – mida tervem on inimene, seda tugevam on riik, kuna tervemad inimesed ei tekita kulutusi tervishoiule, vaid annavad tööd tehes oma panuse riigi majanduse arengusse.

Eesti rahva tervisenäitajad on halvad ning üha enam haigestutakse haigustesse, mida oleks võimalik piisava kehalise tegevusega ära hoida.

Ühe osana tervisedendusest on loodud “Liikumisharrastuse strateegiline arengukava 2006-2010”, mille ülesandeks on elanikkonna kaasamine regulaarsesse kehalisse tegevusse.

Mis on liikumisharrastus?

Eestis on liikumisharrastuse mõiste täpselt ja üheselt määratlemata. Liikumisharrastuse strateegilises arengukavas käsitletakse liikumisharrastust kui piisavalt koormust andvat kehalist tegevust, mille eesmärgiks on enese kehalises vormis hoidmine ja/või meelelahutus.

Kuna uurimistöös lähenetakse liikumisharrastusele kohaliku omavalitsuse tasandilt, on uurimistöösse hõlmatud lisaks eelpool mainitud kehalisele tegevusele ka sportimine kui võistluslik liikumine, kuna kohalikes omavalitsustes neid mõisteid eraldi ei käsitleta.

Uurimisprobleem ja eesmärk

Liikumisharrastuse edendamine on kompleksne ülesanne, mis suures osas toimub just kohalikul tasandil.

- “Liikumisharrastuse strateegiline arengukava 2006-2010” on pannud kohalike omavalitsuste ülesandeks liikumisharrastuseks sobiliku keskkonna loomise - liikumisrajad, spordi- ja mänguväljakud, kergliiklus- ja olmeteed.

Kuid liikumisharrastuseks on lisaks võimalusi pakkuvale keskkonnale vaja ka tahet liikuda. Selleks, et inimesed tahaksid liikuda, peaks keskkond vastama nende vajadustele.

Lühidalt öeldes on liikumisharrastuse edendamine kohalikes omavalitsustes tegevus, mis loob liikumisharrastusega tegelemiseks võimalusi, võttes arvesse kohalike elanike vajadusi.

Uurimistöö eesmärgiks on selgitada välja, milliseid võimalusi liikumisharrastuseks Läänemaa kohalikes omavalitsustes pakutakse, kas ja kuidas neid võimalusi kasutatakse ning millised on elanikkonna tegelikud vajadused liikumisharrastusega tegelemiseks.

Uurimisülesanded

Eesmärgist tulenevalt püstitati töös järgmised ülesanded:

- selgitada internetiküsitluse abil välja elanike liikumisharrastusega tegelemise harjumused ja vajadused;
- viia läbi intervjuu spordi eest vastutavate ametnikega ja selgitada välja liikumisharrastuseks pakutavad võimalused;
- analüüsides intervjuu ja internetiküsitluse tulemusi ning toetudes liikumisharrastuse tervisedenduslikule käsitlemisele, teha järeldusi hetkeolukorra kohta liikumisharrastuse edendamisel.

Liikumisharrastuse edendamise uurimiseks Lääne maakonnas valiti omavalitsuste hulgast välja 4 maaomavalitsust – Lihula ja Taebla vald on Läänemaal elanike arvult suuremate omavalitsuste hulgas ja Martna ning Nõva vald esindavad väiksema elanike arvuga omavalitsusi.

Esmalt viidi läbi internetiküsitlus Lihula, Martna, Nõva ja Taebla valla elanike hulgas. Selle abil selgitati välja elanike liikumisharjumused ning nende arvamused ja hinnangud olemasolevate, liikumisharrastuseks sobilike võimaluste kohta.

Lisaks viidi läbi intervjuu nimetatud kohalikes omavalitsustes spordi temaatika eest vastutavate ametnike seas. Küsimused puudutasid liikumisharrastuse olulisust teiste valdkondade hulgas, liikumisharrastuseks sobilike paikade olemasolu ning tehtud ja kavandatavaid investeeringuid liikumisharrastuse ja spordirajatistesse.

Peamised uurimistulemused on järgmised:

Uuringu käigus selgus, et liikumisharrastuse arengukava on kohalike omavalitsuste hulgas praktiliselt tundmatu dokument ning ei ole kohapeal käsitlemist leidnud. Samas puudub kohalikel omavalitsustel selleks seadusest tulenev kohustus.

Põhjuseks, miks liikumisharrastusega ei tegeleta, ei ole elanike ja ametnike arvates võimaluste puudumine.

Olemasolevad võimalused tuleks siiski kriitilise pilguga üle vaadata, kuna mõiste „liikumisharrastus“ ei pruukinud kõigil vastajatel üheselt seostuda tervisliku elustiili osaga, pigem mõisteti selle all ikkagi võistluslikku või hobi korras tehtavat sportimist.

Nii elanikud kui kohaliku omavalitsuse ametnikud pidasid takistavaks teguriks huvi puudumist. Huvi puudumisele järgnesid elanike arvates ajapuudus, kodused kohustused ja väsimus pärast tööd.

Seega on äärmiselt oluline liikumisharrastuseks võimaluste loomisel arvestada nende kättesaadavuse ja elukohalähedusega. Lisaks tuleks välja arendada jalgsi ja jalgrattaga liiklemiseks sobilikud olmeteed selliselt, et inimestel oleks võimalik oma päevane kehaline koormus kätte saada näiteks rattaga tööl käies.

Intervjuu käigus selgus, et kohalike omavalitsuste spordi rahastamise süsteem on praegu suunatud pigem spordiklubide ja treeningrühmade, mille tegevuses osaleb vaid väike protsent elanikkonnast, toetamiseks. Selline süsteem ei toeta neid, kes tegelevad liikumisega omal käel ega aita kaasa liikumisharrastuse levikule elanike hulgas.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et liikumisharrastuse edendamine, kui osa tervisliku eluviisi kujundamisest, on Läänemaa kohalikes omavalitsustes vähetuntud teema. Pigem tegeletakse liikumisharrastuse kui sportimise ja vabaaja sisustamise võimaluste edendamisega. Pakutavad võimalused ja toetused jõuavad vaid vähesteni, kuna kohalike omavalitsuste toetused on suunatud spordiklubidele.

Käesoleva uurimistöö tulemused võiks anda mõtlemisainet kõigile kohalikele omavalitsustele ning motiveerida neid liikumisharrastuse edendamisele rohkem tähelepanu pöörama, seda enam, et uurimusest selgus, et liikumisharrastuseks võimaluste loomine ei ole seotud suurte investeeringutega. Väga heaks eeskujuks liikumisharrastuse edendamisel on meie naaberriik Soome, kellel on oma kogemuste põhjal välja töötatud soovitusi ja mudeleid nii hajaasustuse kui linna planeerimiseks.

Teema edasiarendamiseks võiks uurida, kuidas on lasteaedades ja koolides organiseeritud terviseõpetus ja kehaline kasvatus, kuna just varases eas saadud kogemused jäävad inimeste käitumist mõjutama kogu hilisemas elus. Lisaks oleks liikumisharrastuse edendamisel oluline uurida koostöömodelite võimalikkust naaberomavalitsustega, kolmanda sektoriga ja erasektoriga.

13.2. Aasta sportlased 2009

Vaiko Vooremaa	aasta meessportlane
Kairit Olenko	aasta naissportlane
Ottomar Ladva	aasta noorsportlane
SK Haapsalu püstolinaiskond	aasta võistkond
(Triin Kuusik, Leini Liiv ja Alice Niinelaid)	
Heikki Sool	parim veteransportlane

13.3. Spordipreemiad 2009

Maavanem tunnustas tublisid Läänemaa "spordivedureid"

Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupp on häid treenereid ja spordiorganisaatoreid mitmel moel tunnustanud juba aastaid. 2006. aastal töötas Läänemaa spordinõukogu välja reglemendi, mille

kohaselt antakse igal aastal välja spordi aastapreemiad. 2009. aasta tegemiste eest said preemia Eduard Brok, Helen Priinits, Alar Källe, Heikki Sool, Janar Sõber ja Tiit Seiton.

Eduard Brok on laste lauatennise treenerina Vatlas tegutsenud juba 10 aastat. Töö treenerina on tema suur hobi. Treenerina on ta töökas ja nõudlik, samas aga lastega mõistev, sõbralik, julgustav ja innustav. Eduard Brok on nõutud treener kõigis Hanila valla koolides. Lisaks Vatla lastele käib Eduard Brok ka Virtsu koolis treeninguid läbi viimas. Esimest aastat oma esimesi samme lauatennises teevad Kõmsi kooli lapsed.

Lihula Gümnaasiumi kehalise kasvatuse õpetajana töötab kuuendat aastat **Janar Sõber**, kes lisaks õpetajaametile on tegev valla kolmes spordiklubis. Äramärkimist väärib tema tegevus suurte traditsioonidega spordiala – kreeka-rooma maadluse taaskäivitamisel Lihulas. Tema eestvedamisel asutati Lõuna-Läänemaal raskejõustikuklubi Leola, mille peaesmärgiks on kaasaaitamine inimeste sportlike huvide realiseerumisele ja raskejõustiku arendamine Lõuna-Läänemaal. Maadlust harrastavad tema käe all Lihula, Martna ja Hanila valla lapsed.

Vehklemisklubi *En Garde* treener **Helen Priinitsa** õpilaste 2009. a medalid tiitlivõistlustelt ja muud tulemused räägivad tema eest. Tublide saavutustega paistsid silma Nelli Paju, Kristina Kuusk, Katrina Lehis, Sten Priinits ja Helena Koit.

Heikki Soola iseloomustati lauatennise edendamisel kui professionaali ja tõsteti esile tema head oskust õpetada arusaadavalt ja huvitavalt lauatennise tehnikat, kiideti sportlase tugevate külgede avastamise ja arendamise eest.

Alar Källe on Läänemaa spordi tõeline taustajõud ja nn “kaamerate taga peidus“ mees. Alati hinnatud abimees võistluste korraldamisel tehnilise poole pealt.

Tiit Seiton on juhtinud valla sporditegevust 12 aastat. Kõik need aastad on ta olnud ühiskondlikel alustel maadlustreener. Tema käe all on noormaadlejad (Margus Umda, Kristjan Riis jt) saavutanud häid tulemusi. Viieteistkümnel korral on tema õpilased tulnud Eesti meistriks. Tähtsamateks Tiit Seitoni poolt korraldatud spordiüritusteks on Martna Matt – Martna lahtised meistrivõistlused kreeka-rooma maadluses ja jalgratta sarivõistlus Marimetsa Kapp (Martna etapi organiseerija ja peakohtunik).

Läänemaa spordinõukogu kuulutab iga aasta novembris välja konkursi Läänemaa spordipremia kandidaatide leidmiseks. Lääne maavalitsus esitab taotluse spordipremiate väljaandmiseks Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupile, kes teeb lõpliku otsuse. Spordinõukogu ettepanekuid on ekspertgrupp alati aktsepteerinud.

Spordipreemiad anti kätte 8. jaanuaril spordiliit Läänela parimate sportlaste tunnustamise üritusel restoranis Central Lääne Maavanema Neeme Suure ja Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupi kontaktisiku Marju Viitmaa poolt.

13.4. Harrastusspordi toetused maakonnas 2009. aastal

Maavanema 1. aprilli 2009. a korraldusega nr 42 kinnitati harrastusspordi 2009. a eelarveliste vahendite jaotus.

1. TEGEVUSTOETUS NOORTESPORDI ARENDAMISEKS

1.1. Orienteerumisklubi Okas	3 000
1.2. Haapsalu ujumisklubi	3 000
1.3. Vehklemisklubi <i>En Garde</i>	9 000
1.4. Spordiklubi Haapsalu (kergejõustik)	6 000
1.5. Tenniseklubi Promenaad	3 000
1.6. Spordiklubi Haapsalu (korvpall)	9 000
1.7. Spordiklubi Haapsalu (laskmine)	6 000
1.8. Haapsalu Lauatenniseklubi	6 000
KOKKU	45 000

2. VALDADE TALI- JA SUVEMÄNGUD

2.1. Spordiliit Läänela	25 000
KOKKU	25 000

3. MAAKONNA MEISTRIVÕISTLUSED JA KARIKAVISTLUSED

3.1. Spordiliit Läänela	87 500
KOKKU	87 500

4. LIIKUMISHARRASTUSE JA HARRASTUSSPORDI ÜRITUSED MAAKONNAS

4.1. SK Haapsalu (korvpall)	5 000	15. Minikorvpallifestival Tuksis
4.2. SK Haapsalu (laskmine)	4 000	seeriavõistlused, Muda KV, Randma karikavõistlused
4.3. Orienteerumisklubi Okas	4 000	orienteerumiskolmapäevakud, "Käime koos" tervisekõnni Kiltsi retk
4.4. Läänemaa Invasport	4 000	võistlussarjade osalemine
4.5. Maleklubi	1 000	Valge Daami kiirturniir
4.6. Ridala valla spordiklubi	3 000	Jüriöö juubelijooks, orienteerumispäev Ridalas
4.7. Lauatenniseklubi	5 000	rahvaliiga, A. Kanepi turniir
4.8. Tenniseklubi Promenaad	3 000	Valge Daami turniir
4.9. Jalgrattaklubi Paralepa	3 000	Marimetsa Kapp
4.10. Motoklubi Lääne	3 000	Haapsalu kestvugross
4.11. Taebla Gümnaasiumi SK	3 000	Rahvaliiga jalgpallis naistele ja meestele
4.12. SK Põldotsa	2 000	Põldotsa Raudmees 2009
4.13. Modern Walking	1 000	Mini käimismaraton 2009
4.14. Läänemaa Koolispordi Liit	5 000	Volbriöö jooks, Alklasside mängud
4.15. Läänela	25 000	Treenerite baaskoolitus, spordiaasta lõpetamine
KOKKU	71 000	

Lepingud jäid sõlmimata Käimisklubiga *Modern Walking* ja motoklubiga Lääne. Summad arvati reservi. Kultuuriministerium vähendas riiklikke vahendeid. Reservi lõplikuks summaks kujunes 8

452 krooni.

Spordiliit Läänemaa Koolisport Liit	treenerite täiendkoolitus 19. november Spordivõistluste korraldamine Lääne maakonna koolide 10.-12. klasside vanuserühmale	4 226 krooni 4 226 krooni
-------------------------------------	---	------------------------------

14. HARIDUS

14.1. Läänemaa koolieelsed lasteasutused

Nr	Lasteaed	Omanik	Aadress	Juhataja	Lapsi *
1	Kullamaa	Kullamaa vald	Kullamaa vald	Imbi Post	27
2	Kõmsi A-L	Hanila vald	Hanila sjk	Maret Orulepa	33
3	Lihula	Lihula vald	Aia 4, Lihula	Anne Ööpik	94
4	Linnamäe	Oru vald	Linnamäe, Oru vald	Marika Prik	35
5	Martna	Martna vald	Martna vald	Marju Kasterpalu	22
6	Noarootsi	Noarootsi vald	Pürksi sjk, Noarootsi vald	Hella Koort	27
7	Palivere	Taebala vald	Raba 2, Palivere	Tiiu Schneider	57
8	Päikesejänku	Haapsalu linn	Endla 9, Haapsalu	Karin Lilles	112
9	Pääsupesa	Haapsalu linn	Niine 5, Haapsalu	Maarika Aru	113
10	Ridala PK	Ridala vald	Sinalepa sjk, Ridala vald	Lea Tuusov	37
11	Risti	Risti vald	Tallinna mnt 6, Risti	Aili Randalu	33
13	Taebala	Taebala vald	Nurme 37, Taebala	Vilja Raamat	71
14	Tareke	Haapsalu linn	Põllu 6, Haapsalu	Anne Leikmaa	105
15	Tõruke	Haapsalu linn	Wiedemanni 12, Haapsalu	Lilja Paesüld	110
16	Vikerkaar	Haapsalu linn	Lihula mnt 13, Haapsalu	Vivian Hallik	113
17	Virtsu	Hanila vald	Virtsu, Hanila vald	Airi Aavik	17
18	Vormsi L-PK	Vormsi vald	Vormsi vald	Kaare Põder	8

- * - laste arv seisuga 1. oktoober 2009. a

14.2. Läänemaa koolid

Nr	Kool	Koolijuht	Õpilasi	Klassikomplekte	
Algkoolid					
1	1	Asuküla Algkool	Kädly Künnap	12	2
2	2	Haapsalu Linna Algkool	Malle Õiglas	203	12
3	3	Kõmsi Lasteaed-alkool	Maret Orulepa	22	2
4	4	Metsküla Algkool	Pille Kaisel	14	2
5	5	Tuudi Algkool	Inga Rennit	17	2
6	6	Uuemõisa Algkool	Maia Tohver	125	6
7	7	Vatla Põhikool (6-kl algkool)	Helju Viikmann	24	2
Gümnaasiumid					
8	1	Haapsalu Gümnaasium	Andres Ammas	673	31
9	2	Haapsalu Täiskasvanute Gümnaasium	Vladimir Padama	117	
10	3	Haapsalu Wiedemanni Gümnaasium	Leini Vahtras	386	15
11	4	Kullamaa Keskkool	Meelis Välis	196	13
12	5	Lihula Gümnaasium	Peep Susi	246	14
13	6	Noarootsi Gümnaasium (rk)*	Laine Belovas	158	6
14	7	Taebala Gümnaasium	Jaanus Mägi	238	13
Põhikoolid					
15	1	Haapsalu Nikolai Kool	Aive Saadjärv	107	8
16	2	Kasari Põhikool	Karin Saare	48	5
17	3	Martna Põhikool	Tiit Aedmäe	56	5
18	4	Noarootsi Kool	Hella Koort	70	6
19	5	Nõva Põhikool	Virve Tauts	25	5
20	6	Oru Kool	Andres Kampmann	76	8
21	7	Palivere Põhikool	Tõnis Peikel	97	9
22	8	Ridala Põhikool	Lea Tuusov	96	8
23	9	Risti Põhikool	Argo Roos	60	5
24	10	Virtsu Põhikool	Airi Aavik	60	6
25	11	Vormsi Lasteaed-põhikool	Kaare Pöder	16	3
Erikoolid					
26	1	Haapsalu Sanatoorne Internaatkool (rk)*	Jaak Paesüld	117	16
27	2	Vidruka Kool (rk)*	Kristi Kivipuur	37	5

Kutsekoolid					
28	1	Haapsalu Kutsehariduskeskus (rk)*	Triin Laasi	747	
		Kõrgkoolid			
29	1	TLÜ Haapsalu Kolledž (rk)*	Eve Eisenschmidt	283	

* - riigikool

2009. a septembri seisuga

Parimad gümnaasiumilõpetajad – medalistid

Foto: Arvo Tarmula

Kuldmedal

Mikk Palm	Lihula Gümnaasium
Madis Veltman	Lihula Gümnaasium
Tiina Veskioja	Noarootsi Gümnaasium
Kaidi Lehtla	Taebla Gümnaasium
Madis Ehanurm	Taebla Gümnaasium

Hõbemedal

Tõnis Mölder	Lihula Gümnaasium
Kirsi Loide	Lihula Gümnaasium
Liis Mägi	Noarootsi Gümnaasium
Piret Närep	Noarootsi Gümnaasium
Liina Rajaveer	Noarootsi Gümnaasium
Ilmar Tammisto	Noarootsi Gümnaasium
Liina Arro	Haapsalu Gümnaasium
Annika Väiko	Haapsalu Gümnaasium
Helen Arov	Haapsalu Wiedemanni Gümnaasium
Kreete Ilves	Haapsalu Wiedemanni Gümnaasium
Marion Mitt	Haapsalu Wiedemanni Gümnaasium

Mari Saviir	Haapsalu Wiedemanni Gümnaasium
Sirle Soots	Haapsalu Täiskasvanute Gümnaasium
Anni Pea	Kullamaa Keskkool
Tiina Tammearu	Kullamaa Keskkool

Parimad lõpetajad:

Egon Ojamaa	TLÜ Haapsalu Kolledž rakendusinformaatika
Kadri Vaher	TLÜ Haapsalu Kolledž klassiõpetaja
Anneli Kruglov	TLÜ Haapsalu Kolledž klassiõpetaja

Meri-Kai Pihelgas	Haapsalu Kutsehariduskeskus (KHK)
Tanel Detlov	Haapsalu KHK
Katrin Männik	Haapsalu KHK

Eesti Vabariigi presidendi vastuvõtul käisid:

Kaidi Lehtla	Taebla Gümnaasium
Mikk Palm	Lihula Gümnaasium
Meri-Kai Pihelgas	Haapsalu KHK
Tiina Veschioja	Noarootsi Gümnaasium

Aasta õpetaja 2009 Siiri Reimann on Haapsalu gümnaasiumi käsitööõpetaja, raamatu “Haapsalu sall” koostaja. Tema südameasi on olnud hoida nii kooli kui mitme käsitööselti kaudu Haapsalu salli traditsiooni.

Läänemaa aasta õpetaja 2009 tiitli said:

Foto: Ülle Lass

Andres Ammas – Haapsalu Gümnaasiumi direktor

Anita Arst – Noarootsi Gümnaasiumi eesti keele õpetaja

Kaja Avila – Taebla Gümnaasiumi muusikaõpetaja
Ülle Ehala – Haapsalu Sanatoorse Internaatkooli vanemõpetaja
Jaanus Getreu – Lihula Gümnaasiumi jalgpallitreener
Heli Heimo – Haapsalu Kutsehariduskeskuse inglise keele õpetaja
Lehte Jõe – Taebla Gümnaasiumi klassiõpetaja
Siivi Jõgi – Virtsu Põhikooli õpetaja
Andres Kampmann – Oru Kooli direktor
Viive Karnau – Kullamaa Keskkooli kehalise kasvatusõpetaja
Age Kõiveer – Vormsi Lasteaed-põhikooli õpetaja
Veikko Kõrv – Haapsalu Wiedemanni Gümnaasiumi füüsikaõpetaja ja arendusjuht
Anne Kübarsepp – Palivere Põhikooli muusikaõpetaja
Ülle Kübarsepp – Oru Kooli poiste käsitöö õpetaja
Annely Lember – Ridala lasteaiakasvataja
Ella Lunts – Noarootsi Gümnaasiumi ajalooõpetaja
Tiina Markus – Virtsu Põhikooli klassiõpetaja
Merle Moumets – Haapsalu Linna Algkooli õpetaja
Jaanus Mägi – Taebla Gümnaasiumi direktor ja füüsikaõpetaja
Tiina Mägi – Taebla Gümnaasiumi eesti keele õpetaja
Katrín Otsa – Noarootsi Kooli klassiõpetaja
Pille Pirk – Risti Põhikooli kunstiõpetuse ja käsitöö õpetaja
Karin Saare – Kasari Põhikooli direktor
Taimi Sarapuu – Uuemõisa Algkooli klassiõpetaja
Mati Seppi – Läänemaa Spordikooli treener
Harri Sinimeri – Haapsalu Kutsehariduskeskuse õpetaja
Bogdana Smagol – Haapsalu Muusikakooli klaveripedagoog
Inna Särel – Haapsalu Täiskasvanute Gümnaasiumi keemia- ja bioloogiaõpetaja
Maia Tohver – Uuemõisa Algkooli juhataja
Reet Tuisk – Haapsalu Gümnaasiumi õpetaja-metoodik

Aineolümpiaadide võitjad

Nr	eesnimi	perekonnanimi	kool	kl	aine	koht	õpetaja	vabariiklik
1	Jürgen	Hints	Haapsalu G	7.	geograafia	I	Reet Tuisk	
2	Heini	Heinlaid	Lihula G	7.	geograafia	II	Tiina Jukk	
3	Jaanus	Annus	Haapsalu G	7.	geograafia	III	Reet Tuisk	
4	Aleksandra	Koel	Haapsalu G	8.	geograafia	I-II	Reet Tuisk	
5	Kertu	Simulask	Haapsalu G	8.	geograafia	I -II	Reet Tuisk	
6	Ralf	Makienko	Haapsalu G	8.	geograafia	III	Reet Tuisk	
7	Karmo	Kuurberg	Haapsalu G	9.	geograafia	I	Reet Tuisk	
8	Peep	Laar	Haapsalu G	9.	geograafia	II	Reet Tuisk	
9	Jarmo	Hints	Haapsalu G	9.	geograafia	III	Reet Tuisk	
10	Sander	Pukk	Haapsalu G	G	geograafia	I	Reet Tuisk	
11	Markus	Raudkivi	Haapsalu G	G	geograafia	II-III	Reet Tuisk	
12	Kristjan	Kosk	Haapsalu WG	G	geograafia	II-III	Imbi Raudkivi	
13	Karl	Kaisel	Vatla Põhikool	6.	bioloogia	I	Meelis Põhako	
14	Imbi	Esko	Kasari põhikool	7.	bioloogia	II	Marje Loide	
15	Anatoli	Šarapkov	Nikolai kool	7.	bioloogia	III	Elvira Lipunova	
16	Merje	Viigand	Ridala PK	9.	bioloogia	I	Sirje Korpe	
17	Maris	Rebane	Ridala PK	9.	bioloogia	II	Sirje Korpe	
18	Kristin	Saar	Haapsalu G	9.	bioloogia	III	Triinu Karolin	
19	Robert	Pirk	Haapsalu G	G	bioloogia	I	Triinu Karolin	
20	Kärt	Aedviir	Haapsalu G	G	bioloogia	II	Triinu Karolin	
21	Matis	Averin	Haapsalu G	G	bioloogia	III	Triinu Karolin	
22	Jarmo	Hints	Haapsalu G	9.	füüsika	I	Kristi Jaaniste	
23	Peep	Laar	Haapsalu G	9.	füüsika	II	Kristi Jaaniste	
43	Kaarel	Koel	Haapsalu G	5.	matemaatika	I	Ruth Kampmann	
44	Margit	Paat	HLA	5.	matemaatika	II	Merle Moumets	
45	Ksenija	Skorikova	Nikolai Kool	5.	matemaatika	III	Antonina Semjonova	
46	Anett	Tohver	Uuemõisa	6.	matemaatika	I	Taimi Sarapuu	
47	Laura	Mihk	Uuemõisa	6.	matemaatika	II	Taimi Sarapuu	

48	Marius	Saak	HG	6.	matemaatika	III	Küllike Kumm	
49	Ingrid	Tamberg	Noarootsi K	7.	matemaatika	I	Katrin Karm	
50	Evelin	Palu	Palivere PK	7.	matemaatika	II	Signe Saviir	
51	Jürgen-Heinrich	Hints	Haapsalu G	7.	matemaatika	III	Ülle Lumeste	
52	Evelin	Tamm	Kullamaa KK	8.	matemaatika	I	Reet Priimägi	
53	Tarmo	Trummal	Haapsalu G	8.	matemaatika	II	Ülle Lumeste	
54	Bert	Rotberg	Haapsalu WG	8.	matemaatika	III	Viire Hints	
55	Ksenia	Zamatajeva	Haapsalu WG	9.	matemaatika	I	Evi Riivits	
56	Karmo	Kuurberg	Haapsalu G	9.	matemaatika	II	Elju Herja	
57	Jarmo	Hints	Haapsalu G	9.	matemaatika	III	Jüri Vilta	
58	Laura	Niils	Haapsalu WG	10.	matemaatika	I	Viire Hints	
59	Roger	Timberg	Haapsalu WG	11.	matemaatika	I	Viire Hints	
60	Joosep	Link	Haapsalu WG	12.	matemaatika	I	Leini Vahtras	
61	Ruth	Semerik	Haapsalu G	11.	inglise keel	I	Evelin Pähn	X
62	Maarja	Hein	Haapsalu G	11.	saksa keel	I	Elle Oruste	
63	Margus	Paaliste	Oru Kool	3.	eesti keel	I	Merlin Roosi	
64	Piia	Tomingas	Uuemõisa A	3.	eesti keel	II	Imbi Mäepere	
65	Erik	Mikkus	Lihula G	3.	eesti keel	III	Astrid Paulus	
66	Siim	Silk	Kullamaa KK		tööõpetus	I	Veiko Hallik	
67	Tarmo	Trummal	Haapsalu G	8.	saksa keel	I	Triinu Suitsberg	
68	Melinda	Ülend	Haapsalu G	8.	saksa keel	II	Triinu Suitsberg	
69	Tiit	Tammeniit	Haapsalu G	8.	saksa keel	III	Triinu Suitsberg	
70	Hegert	Leidsalu	Kullamaa KK		ühiskonnaõpetus	I	Ervin Rannik	IV
71	Kertu	Viigipuu	Risti PK	8.	keemia	I	Tõnu Tiit	
72	Rene	Allkivi	Haapsalu G	8.	keemia	II	Ülle Rääli	
73	Helina	Laasen	Haapsalu WG	8.	keemia	III	Kadri Mitt	
74	Laura	Lobjakas	Virtsu PK	9.	keemia	I	Siivi Jõgi	
75	Markus	Raudkivi	Haapsalu G	10.	keemia	I	Ülle Rääli	
76	Tõnu	Torn	Haapsalu G	11.	keemia	I	Ülle Rääli	
77	Marion	Mitt	Haapsalu WG	12.	keemia	I	Kadri Mitt	
78	Kristina	Naudi	Haapsalu WG	8.	käsitöö	I	Janne Muuli	

79	Kristel	Källe	Haapsalu G	9.	käsitöö	I	Siiri Reimann	
80	Helen	Tomar	Haapsalu G	9.	käsitöö	II	Siiri Reimann	
81	Maris	Rebane	Ridala PK	9.	käsitöö	III	Piret Silm	
82	Merily	Jaanson	Haapsalu G	6.	inglise keel	I	Jaana Makarov	
83	Linda	Pruul	Haapsalu G	6.	inglise keel	II	Terje Konsap	
84	Tiina	Lõhmus	Haapsalu G	6.	inglise keel	III	Jaana Makarov	
85	Jemima	Laanem	Haapsalu G	6.	vene keel	I	Jelena Turevitš	
86	Henri	Zibo	Haapsalu G	6.	vene keel	II	Jelena Turevitš	
87	Hanna-Liina	Peberg	Haapsalu G	6.	vene keel	III	Jelena Turevitš	
88	Jaanus	Annus	Haapsalu G	7.	vene keel	I	Jelena Turevitš	
89	Leili	Arro	Haapsalu G	7.	vene keel	II	Marianne Samm	
90	Janne	Graf	Graf	7.	vene keel	III	Jelena Turevitš	
91	Heleen	Karjane	Haapsalu WG	9.	mälumäng	I	Kalle Lõuna	I
92	Oliver	Laidroo	Haapsalu WG	9.	mälumäng	I		I
93	Harri	Puskar	Haapsalu WG	9.	mälumäng	I		I
94	Madis	Ehanurm	Taebla G	12.	majandus	I	Juhan Lehepuu	
95	Kenno	Vaatmaa	Taebla G	12.	majandus	I	Juhan Lehepuu	
96	Harli	Engman	Haapsalu G	10.	informaatika	I	Madis Leppik	
97	Annika	Mändla	Haapsalu G	10.	informaatika	I	Madis Leppik	
98	Ott	Koik	Haapsalu G	10.	informaatika	I	Madis Leppik	
99	Kauri	Sinkievičius	Haapsalu G	10.	informaatika	I	Madis Leppik	
100	Kirsi	Jundas	Haapsalu WG	12.	ühiskonnaõpetus	I	Heinar Tuulberg	
101	Jarmo	Hints	Haapsalu G	9.	ühiskonnaõpetus	I	Heinar Tuulberg	
102	Anett	Tohver	Uuemõisa A	6.	õpioskused	I	Taimi Sarapuu	
103	Laura	Mihk	Uuemõisa A	6.	õpioskused	I		
104	Kaidi	Kiisküla	Uuemõisa A	6.	õpioskused	I		
105	Lisandra	Türkson	Uuemõisa A	6.	õpioskused	I		
106	Karl Markus	Mäesalu	Uuemõisa A	6	õpioskused	I		
107	Reena	Roos	Oru Kool	1.	E.Enno konkurss			
108	Kadrian	Kaljula	Haapsalu LA	3.	E.Enno			

					konkurss			
109	Janelle	Koel	Haapsalu LA	5.	E.Enno konkurss			
110	Aap	Vare	Haapsalu G	4.	E.Enno konkurss			
111	Lisandra	Türkson	Uuemõisa A	6.	E.Enno konkurss			
112	Kerli	Mätlik	Haapsalu G	7.	E.Enno konkurss			
113	Melinda	Ülend	Haapsalu G	8.	E.Enno konkurss			
114	Eva-Liisa	Saag	Haapsalu G	9.	E.Enno konkurss			
115	Karmen	Reinap	Haapsalu G	11.	E.Enno konkurss			
116	Janar	Lukats	Lihula G	10.	E.Enno konkurss			
117	Tiina	Veskioja	Noarootsi G	12.	E.Enno konkurss			
118	Anna Maria	Õun	Uuemõisa A	1.	pranglimine		Ene Kүүнарpuu	VI
119	Jaagup	Michels	Metsküla A	4.	pranglimine		Pille Kaisel	VI
120	Elisabeth	Fofilov	Haapsalu G	4.	pranglimine		Lehti Padu	X
121	Kaarel	Koel	Haapsalu G	5.	pranglimine		Ruth Kampmann	I
122	Johanna	Õun	Uuemõisa A	5.	pranglimine		Sirje Sinitskaja	II
123	Kristjan	Tervonen	Haapsalu G	5.	pranglimine		Ruth Kampmann	III
124	Ottomar	Ladva	Haapsalu G	5.	pranglimine		Ruth Kampmann	VIII
125	Jaanika	Teppan	Metsküla A	6.	pranglimine		Pille Kaisel	II
126	Kaspar	Kaisel	Lihula G	7.	pranglimine		Jaanika Uusman	III
127	Paula Marit	Leiumaa	Virtsu PK	9.	pranglimine		Siivi Jõgi	VII
128	Mariann	Michels	Lihula G	11.	pranglimine		Jaanika Uusman	VIII

E. Enno nimelise etluskonkursi parimad aastal 2009

I – III klass

Pille-Riin Seimann	Kullamaa keskkool II kl
Stiven Radzikovski	Haapsalu linna algkool III kl
Kaidi Liivamägi	Taebla gümnaasium III kl
Jennifer Marisse Cohen	Haapsalu linna algkool III kl
Merilyn Soots	Haapsalu linna algkool II kl
Claudia Manni	Haapsalu linna algkool I kl
Dana-Ly Raja	Taebla gümnaasium II kl

Äramärkimist leidsid:

Birgit Loiguste	Ridala põhikool III kl
Heigo Ankuhin	Haapsalu gümnaasium III kl
Ellinor Raudsepp	Uuemõisa algkool III kl
Helery Piir, Viktooria Joonasing, Kenet Tökke ja Kairo Kepp	Uuemõisa algooli II kl omanäolise luulepõimikuga

IV – VI klass

Karl Peetris	Haapsalu linna algkool VI kl
Sten Kaar	Palivere põhikool VI kl
Merili Kisant	Uuemõisa algool VI kl
Eva-Maria Brock	Haapsalu linna algkool VI kl
Andero Merila ja Natanel Russ	Haapsalu linna algkool V kl
Brita Kaljuvere	Haapsalu gümnaasium V kl

Äramärkimist leidsid:

Lisette Ulla	Haapsalu gümnaasium IV kl
Gerhard Murro	Oru kool V kl

VII – IX klass

Rutt Olenko	Palivere põhikool
Remo Nee	Haapsalu gümnaasium IX kl
Allar Laidre	Haapsalu gümnaasium IX kl

Äramärkimist leidsid:

Signe Mägist Lihula gümnaasium IX kl
Liisa Peet Haapsalu Wiedemanni gümnaasium VIII kl

X – XII klass

Kadi Kivi Kullamaa keskkool XII kl
Katriin Pirk Haapsalu gümnaasium X kl
Eveli Stahelstrauch Taebala gümnaasium XI kl

Äramärkimist leidsid:

Robert Pirk Haapsalu gümnaasium XI kl
Maarja Palmiste Haapsalu gümnaasium XI kl
Kätriin-Eliis Jaaniste Haapsalu gümnaasium XI kl

E. Enno nimelise omaloominguvõistluse parimad aastal 2009

I – III klass

Reena Roos Oru kool I kl „Lugu Otsa Mihklist“, „Küüditamine 1949“
Kadriann Kaljula Haapsalu linna algkool III kl „Rikkaks saamise lugu“

IV – VI klass

Janelle Koel Haapsalu linna algkool V kl „Supp ja konn“, „Kehalise kasvatus tund“
Aap Vare Haapsalu gümnaasium IV kl „Vanaema lapsepõlv“
Lisandra Türkson Uuemõisa algkool VI kl „Korstnapühkimine“

VII – IX klass

Kerli Mätlik Haapsalu gümnaasium VII kl „Lugu minu vanaema koolipõlvest“
Melinda Ülend Haapsalu gümnaasium VIII kl „Kivide jutustus“
Eva-Liisa Saag Haapsalu gümnaasium IX kl „Zaporozjets läks meelest“

X – XII klass

Karmen Reinap Haapsalu gümnaasium XI kl „Kommid“, „Aida võti“
Janar Lukats Lihula gümnaasium X kl „Mõistatuslik ring“
Tiina Veskioja Noarootsi gümnaasium XII kl „Mustlanna“

Vidruka Kool aastal 2009

Õpetamise ja õppetöö valdkond

Koolis on õpilasi keskmiselt 42, klassikomplekte 6, neist 1 toimetulekuklass ja 5 abiõppekava järgi õppivate laste klassi.

- Õpetajad Ene Viilma ja Moonika Nerman osalesid vabariiklikus loodusõpetuse abiõppe kirjanduse koostamise töörühmas;
- Osaleti erinevatel konkurssidel ja näitustel:
  - Ragne Kändla - tubli laulja, Eesti eriolümpia (EEO) jooksukrossis I koht;
  - Jüri Kändla - EEO bowlingu meister, EEO jooksukrossis I koht;
  - Tauri Lember - EEO bowlingu meister;
  - Sten Elissaar - kunstikonkurss „Palju õnne, Eesti!“ I koht;
  - Janar Esko - EEO bowlingu meister, kunstikonkurss „Minu kodu/koha lugu“ II koht;
  - Raivo Laar - EEO ujumises III koht, EEO jooksukrossis III koht;
  - Revo Pajuleht - EEO bowlingu meister, EEO ujumises III koht;
  - Agnes Raagmaa - EEO ujumises I koht;
  - Jane Laaneste - EEO ujumises II koht;
  - Tarmo Kaupal - kunstikonkurss „Minu kodu/koha lugu“ äramärgitud töö;
  - Aino-Lii Treumann - kunstikonkurss „Palju õnne, Eesti!“ I koht;
  - Marge Vaino - tubli laulja, EEO jooksukrossis I koht;
- Klassiruumidesse sai veetud interneti püsiühenduse kaabel, soetati kolm uut lauaarvutit, kokku on nüüd arvutiklassis kuus arvutit.
- Tehti koostööd Haapsalu Kutsehariduskeskuse, Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskooli, Vaeküla kooli, Kallemäe kooli ja Kaelase kooliga.
- Soome Espoonlahti Seurakunta poolt annetati lastele raha kunsti ja käsitöö materjalide soetamiseks.
- Lääne Maavalitsusega oli sõlmitud kaks rahataotlemise lepingut:
  - „Kohtumine varjatud võimalusega“, mille eesmärgiks ennetada koolivägivalda, korrigeerides arengupuudeid läbi erinevate eneseväljenduslike tegevuste ning vähendades seeläbi koolikohustuse mittetäitmist, õpetada õpilasi toime tulema oma tunnete ja hirmudega ja „Ujumise algõpetus“ teise klassi õpilastele.

- Suureks abiks oli kooli õpilastele AS Ensto Ensek annetatud heategevusraha, mida kasutati huvitegevuse läbiviimiseks.

Juhtimine

- Uute liikmete (lapsevanemate esindaja, Haapsalu LV esindaja jne) leidmine Riigikooli Nõukogusse (RKN).
- Täiendati kodukorda ja kinnitati see, kuna muutus päevakava.
- Uute töökirjelduste koostamine.
- Haapsalu toimetulekuklasside ülevõtmine.

Töö personaliga

- 2009. a töötajate keskmine arv oli 31,46.
- Töötervishoiu arstile suunati riskianalüüsi käigus kokad, katlakütja ja pesumasiniist.
- Tunnustati töötajaid õppeaasta lõpus ja aasta lõpus, esitati Eneli Ööpiku kandidatuur aasta õpetaja tiitlile Haridus- ja Teadusministeeriumi ja maakonda (kus üle hulga aja tunnustati jälle riigikooli pedagooge).
- Võrreldes 2008. a vähendati personali 1,78 ametikoha võrra.

Majandustegevus

- Õpilaskodu trepikodade püstikud said omaniku poolt remonditud novembrikuu lõpuks.
- Mai lõpus kukkus alla kooli katlamaja ligi 30m korsten. Riigi Kinnisvara aktsiaselts (RKAS) renoveeris oktoobrikuu lõpuks korstna ja suitsuimemissüsteemi.
- Suureks abiks on olnud aastaid kestnud koostöö OÜ-ga Volvo Estonia, kes on abistanud Vidruka Kooli rahaliselt ja osalenud ka hoogtööpäevakutel.

14.3. Haapsalu Kutsehariduskeskus

Juhtkond

Triin Laasi	direktor
Marju Heldema	õppedirektor
Aile Nõupuu	arendusdirektor

Aasta õpetajad 2009

Harri Sinimeri	kutseõpetaja 2009
Heli Heimo	üldainete õpetaja 2009

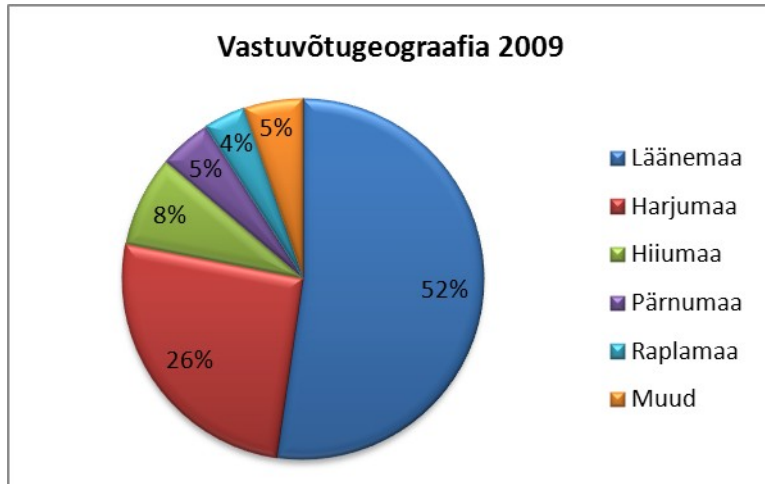
Aasta töötaja 2009

Uve Uustalu

Koolikeskkond ja inimesed

Koolis õppis 2009. a üle 800 õpilase, lisaks täiskasvanute täiend- ja ümberõppes õppijad, keda oli kokku üle 400. Aastal 2009 liitusid Haapsalu Kutsehariduskeskuse (HKHK) õpilaskonnaga Astangu Kutser rehabilitatsioonikeskus arvutieriala õpilased.

Töötajaid on 100, neist pedagoogilisi töötajaid 65. Koolis tegutses 42 klassikomplekti. Õpilastest 52% on Läänemaalt, 26% Harjumaalt ja 8% Hiiumaalt.

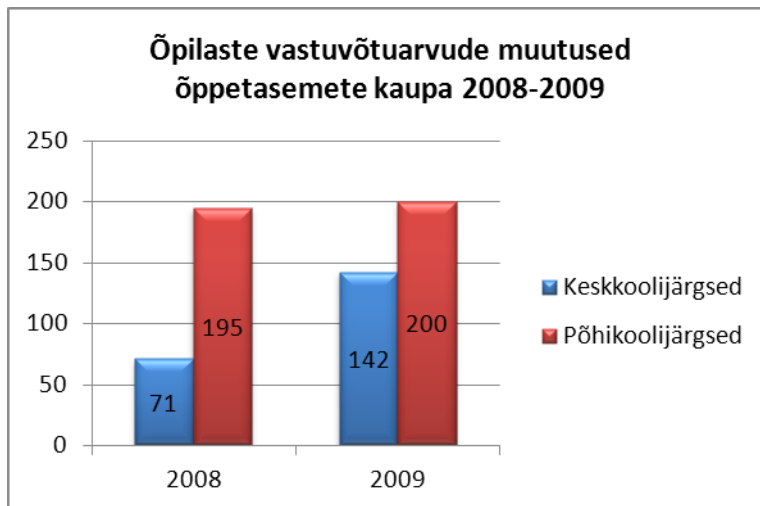
Kutseõpe toimus 8 õppekavarühmas 16 erialal. Suurimad valdkonnad on majutus-toitlustus ning ehitus- ja tsiviilrajatiste valdkond.

Õppekavarühm	Õpilaste arv
majutus-toitlustus	226
ehitus- ja tsiviilrajatised	221
arvutiteadused	107
materjalitöötlus (puu)	66
majandusarvestus ja maksundus	48
reisimine, turism ja vabaajaveetmine	46
tarbekunst ja oskuskäsitöö	42
koduteenindus	26

Baasharidus	Eriala	Õppeaeg aastates	Lõpetajad 2009	Vastuvõtt 2009
Põhiharidus	Ehitusviimistlus	3	19	30
	Üldehitus	3	36	21
	Kokk	3,5	15	43
	Majutusteenindus	3	23	33
	Tisler	3	9	19
	Rahvuslik tekstiil	3	4	0
	Arvutiteenindus	4	16	2
	Arvutid ja arvutivõrgud			26
	Tarkvara ja andmebaaside haldus (Astangu)			10

Lihtsustatud põhiharidus	Kodumajandus	3	7	9
	Ehitusviimistlus	3	7	12
Põhihariduseta, koolikohustusliku ea ületanud õpilased	Kodumajandus	2		0
	Ehitusviimistlus	2		7
Keskharidus	Raamatupidamine	2	21	29
	Toitlustusteenindus			25
	Loodusturismi korraldus	2	19	30
	Puit- ja kiviehitiste restauraator			21
	Mööblirestauraator			25
	Tekstiilitööd	2	1	21
	Arvutiteenindus (Astangu)		2	0
		165	363	

Õpiraskustega ja erivajadustega õpilastele on avatud 6 õpperühma. Aastal 2009 kasvas täiskasvanud õppijate osakaal, kuna avati 3 uut eriala keskhariduse baasil, mida on võimalik õppida tsükliõppes ning hästi ühitada töö- ja pereeluga.

Häid praktiseerimisvõimalusi on võimaldanud HKHK **toitlustuskompleks**, kus toitlustusmajutuserialade õpilased on valmistanud tähtpäevalaudu ja korraldanud *catering*-teenust. Kool on tuntud ka **konverentsiteenuste** pakkujana. Õpilaskodu tegutseb suviti kui **hostel**, mis pakub majutust Haapsalu külalistele ning on ühtlasi üheks majutusteeninduse eriala õpilaste praktikabaasiks. Puidumajas valmistatakse **puitmööbli tellimustöid**.

Vabal ajal on õpilastel võimalused mitmekülgseks tegevuseks – töötavad **huvi- ja spordiringid**, tegutseb **õpilasesindus**. Pidevalt toimuvad õpilasüritused, millest võiks nimetada rebaste ristimist ja rongkäiku, jõuluballi, HKHK koolitüdruku ja koolipoisi valimist. Vabal ajal on võimalik osaleda korv-, võrk-, jalg- ja sulgpalli ning saalihoki, käsivõitluse, tai- ja *kickboxi* treeningutel. Sageli kasutatakse ka kooli jõusaale. Kool osaleb aktiivselt maakondlikel ja vabariiklikel spordivõistlustel, kust on kogutud rohkelt auhinnalisi kohti. Nii HKHK **noormeeste** ja kui ka **tütarlaste korvpallivõistkond** saavutasid **maakondlikel võistlustel** oma vanusegrupis **esikoha**.

Kutsevõistlused

Iga aastaga on kasvanud HKHK õpilaste osavõtt vabariiklikest ja rahvusvahelistest võistlustest ning tihti on õpilased neil võistlustel saavutanud ka märkimisväärseid tulemusi. Üle-Eestilises arvestuses on Haapsalu Kutsehariduskeskust ära märgitud kui üht aktiivsemat kutsevõistlustel osalejat.

Kokkade ja teenindajate võistlustel Nooruslik Kevad Olustveres saavutas Juri Pütsepp teenindusvõistlustel 2. koha, Meri-Kai Pihelgas 5. koha ja tiitli parim veinivalaja. Väga edukalt esinesid kooli noored teenindajad Toidumessil 2009 noorteenindajate võistlustel, kus HKHK õpilased Marit Sillat, Juri Pütsepp ja Meri-Kai Pihelgas saavutasid 1.-3. koha, lisaks parima lauakatja ja parima veinivalaja tiitli.

Raamatupidajate võistlustel Pärnus saavutas esimese kursuse õppurite kategoorias esikoha HKHK majandusarvestuse õpilane Lilia Urb.

HKHK olnud ise mitmel korral vabariiklike kutsevõistluste korraldaja ja ka 2009. aasta kevadel viidi Uuemõisas, kooli ehitus- ja puidumajas läbi vabariiklikud ehituspuuseppade ja tiserite võistlused. Ehituspuuseppade võistlustel saavutasid HKHK noormehed Arvo Toomla ja Tanel Detlov 1. koha.

Ehituspuuseppade vabariiklikud võistlused võitsid Arvo Toomla ja Tanel Detlov

Rahvusvaheline koostöö

Hariduskoostöö Keskuse hinnangul arvati Haapsalu Kutsehariduskeskus kutsekoolide rahvusvahelisele tegevuse arvestuses aastatel 2005-2009 projektitegevuses 5 aktiivsema kutsekooli hulka Eestis.

Erinevate Euroopa Liidu arendus- ja koostööprojektide raames on paljud õpetajad ja õpilased saanud külastada välisriikide kutsekoole ja praktiseerida Euroopas. Lisaks pikaajalistele sidemetele Soome ja Saksa kutsekoolidega on loodud mitmeid uusi kontakte Leedu, Läti, Itaalia, Hispaania, Sloveenia, Taani, Rootsi ja Prantsusmaa koolidega.

Geidar Küttim tislari eriala praktikal Soomes Lahtis

Leonardo da Vinci

Praktikaprojektid

„Ehitamine ja puidutöö – põhjamaiselt püsiv” (BUCANOR)

4 tislari eriala õpilast praktiseeris Soomes, 6 ehitusviimistluse õpilast Rootsis, 6 üldehituse õpilast Leedus.

Partnerid: Kelme Kutsehariduskeskus Leedus, Göteborgi Kutsekool Rootsis ja Salpausi Ametikool Soomes.

„Toit ja teenindus lõunamaise temperamendiga” (TOTETEMP)

10 koka- ja majutusteeninduse õpilast praktiseerisid Itaalia ettevõtetes.

Partnerid: IPSSART G. Casini nimeline kutsekool Itaalias ja *Escola Profissional do Fundao* ametikool Portugalis.

„Õppides turismikorraldus Sloveenia looduses” (SLOTUR)

Kaks loodusturismi eriala õpilast praktiseeris Sloveenias.

Partner: Šterni turismitalu *Pri Kovačniku* Sloveenias

Lähetusprojektid

„Erikutseõpe Põhjamaades – Eesti valik ja võimalused erivajadustega õpilaste ametiõppe arendamisel” (TARO)

Haapsalu Kutsehariduskeskuse, Vana-Vigala TTK, Tallinna Puuetega Noorte Keskuse JUKS ja Tallinna Kopli ametkooli esindajad tutvusid erikutseõppega Rootsis.

Partnerid: *Limfjordsskolen* Taanis ja *Gymnasiesärskola* Rootsis

„Koostöö kooli ja turismiettevõtete vahel – võimalus välja arendada kvaliteetne loodusturismi korralduse õpe Haapsalu Kutsehariduskeskuses” (KOKOTUR)

11 loodusturismi ja üldainete õpetajat HKHK-st, 1 turismieriala õpetaja Kuressaare ametikoolist ja 3 Läänemaa turismiettevõtjat külastasid erinevaid partnereid Hispaanias ja Itaalias.

Partnerid: Maribori toitlustamise ja turismi kutsekool Sloveenias, Valencia kõrgem majutuse- ja turismi koolituskeskus Hispaanias ja IPSSART G. Varnelli Itaalias.

Koostööprojekt

- „Kutsekoolide õpetajate ja õpilaste ettevõtlusalase suhtumise (hoiaku) edendamine” (PEATT-VET)
Haapsalu Kutsehariduskeskus, *Göteborgs Praktiska Gymnasium* (Rootsi), *School Group „Constantin Brancusi”* (Rumeenia), *Technical School Centre Nova Gorica* (Sloveenia) ja CAMPUS s.r.l (Itaalia majanduskonsultatsioone pakkuv väikeettevõtte).
Projekti koordinaator: RDA of northern Primorska (Sloveenia regionaalse arengu agentuur).

Grundtvig

Koostööprojekt

- 6 „Elukestva õppe väärtuse mõistmine” (UVAL)
Osalejad: Haapsalu Kutsehariduskeskus, *The Cyprus Institute of Marketing* (Küpros), *Secondaria I grado “Rocco Caminiti”* (Itaalia), *Centrum Ksztacenia Ustawicznego* (Poola), *CEPA Nalón* (Hispaania), *The Centre For Employment and Enterprise Development* (Suurbritannia).

Väliskülalised

- Tšehhist Havirov-Podlesi *VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA HAVÍŘOV* 5 toitlustusõpilast ja 1 õpetaja.
- Soomest Keskuspuisto ametikoolist 6 õpilast ja 3 õpetajat 4.-14.05.2009
- Projekti Grundtvig töökoosolek Haapsalus, kus osalesid külalised Soomest, Hispaaniast, Itaaliast, Poolast, Küprosel.
- Itaaliast 10 toitlustusõpilast ja õpetaja.

Täiendkoolitused

Koolis töötab täiend- ja ümberõppeosakond, mis korraldab erinevaid täiskasvanukursusi põhiliselt koolis õpetatavates erialavaldkondades. 2009. aasta jooksul läbis erinevad kursused **421 täiskasvanut**. Kokku viidi koolis läbi **31 erinevat koolitust**.

Kuna Haridus- ja Teadusministeerium koos Euroopa Sotsiaalfondiga on toetanud täiskasvanute koolitamise rahastamist, siis on tublisti kasvanud täiskasvanud õppijate osalemine kursustel. Väga populaarsed on olnud mööblirestaureerimise, pottseppade, kokkade ja pagarite koolitused, arvuti-kursused, eesti keele õpe muukeelsetele ning vene keele õpe eestikeelsetele klienditeenindajatele, giiditöö korralduse ja majandusarvestuse, aga ka viltimise ja puhastusteeninduse koolitused.

14.4. Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž

Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž tegutseb aastast 1998. Kolledži missioon on tõsta õpetajahariduse kvaliteeti, arendada regionaalset ettevõtluskeskkonda, edendada tervist ja ohutut liikluskultuuri, teha selle nimel koostööd regiooni teiste organisatsioonide, asutuste ning ülikoolidega nii Eestis kui rahvusvahelisel tasandil.

Kolledži põhieesmärkideks on:

- heatasemeline haridus mitmesugustes valdkondades ja õppetasemetel;
- õppekavade arendamine ja avamine eeskätt regiooni vajadustest lähtuvalt;
- regiooni vajadusi arvestav ja regiooni arengut toetav uurimis- ja arendustegevus;
- süsteemse täiendus- ja ümberõppe korraldamine.

Erialad seisuga sügissemester 2009

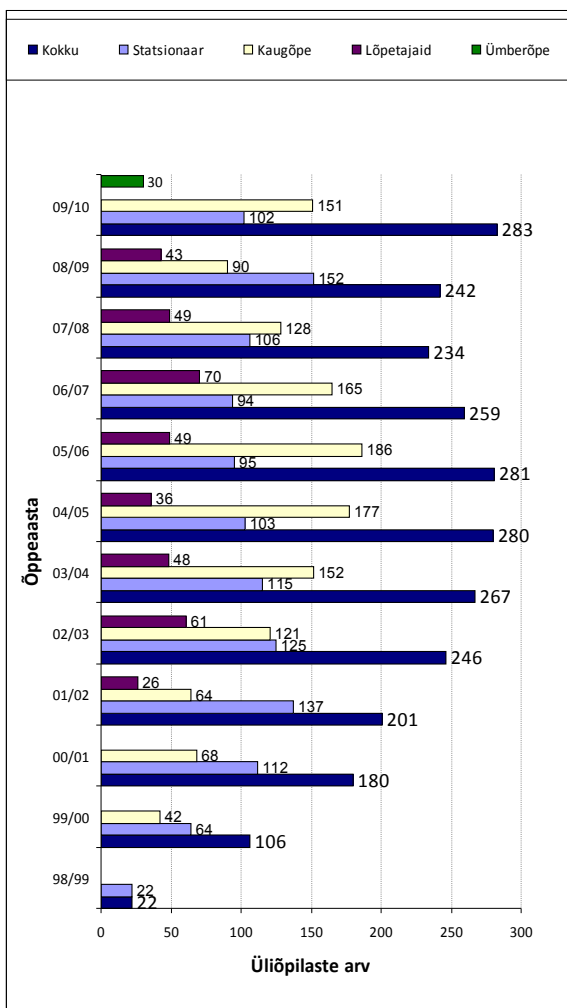
Eriala	Aste	Õppevorm	Õppeaeg (reaalne)	Lõpetamisel antav kraad
Klassiõpetaja põhikooli inglise keele õpetaja	BA* ja MA** integreeritud õppekava	statsionaar	5 aastat	haridusteaduse magister (klassiõpetaja)
Rakendusinformaatika	rakenduskõrgharidus	statsionaar	3 aastat	diplom
Tervisejuht	rakenduskõrgharidus	kaugõpe/tsükliõpe	3 aastat	diplom
Liiklusohutus	rakenduskõrgharidus	kaugõpe/tsükliõpe	3 aastat	diplom
Haldus- ja ärikorraldus	bakalaureuseõpe	kaugõpe/tsükliõpe	4 aastat	sotsiaalteaduse bakalaureus

* Bakalaureuseõpe

** Magistriõpe

Üliõpilaste arv 2009. a sügissemestril

	Arvuliselt
ÜLIÕPILASED KOKKU	283
Statsionaar	102
Klassiõpetaja I-V kursus	47
Rakendusinformaatika I-III kursus	55
Kaugõpe	151
Haldus-ja ärikorraldus II-IV kursus	65
Tervisejuht I ja II kursus	51
Liiklusohutus I kursus	35
Inglise keele õpetajate ümberõpe I ja II rühm	30

Üliõpilaste ja lõpetajate arv läbi aastate
(seisuga sügissemester 2009)

Osalemine arendus- ja uurimisprojektides

- **Metallerialade õpetajate ja erialase võõrkeele õpetajate töö kvaliteedi tõstmine**
Rahastaja: SA Archimedes Hariduskoostöö keskus, elukestva õppe programm
Kestus: detsember 2008 – detsember 2009
- **Lääne maakonna üldhariduskoolide õpilaste keskkonnateadlikkuse tõstmine kaasaegse õppetegevuse ja õppematerjalide kaudu.**
Rahastaja: Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK)
Kestus: veebruar 2009 – november 2009
- **Läänemaa õpetajate koostöövõrgustike töö toetamine**
Rahastaja: ESF programm Üldhariduse pedagoogide kvalifikatsiooni tõstmine 2008 – 2014
Kestus: 28. august 2009
- **Sotsiaalteenuste andmeregistri STAR lõppkasutajate koolitus**
Rahastaja: ESF programm „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed 2007-2009“
Kestus: 24. oktoober 2008 – 31. detsember 2009
- **Tallinna Ülikooli (TLÜ) Haapsalu Kolledži Mac-i labori arendamine multimeediumi õppe arendamiseks**
Rahastaja: Tiigriülikooli konkurss „Info- ja Kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) erialade eriotstarbeliste õppe- ja teaduslaborite sisustamine“
Kestus: september 2009 – november 2009
- **TLÜ Haapsalu Kolledži mobiilse fotostuudio loomine multimeediumi õppe arendamiseks**
Rahastaja: Tiigriülikooli konkurss „IKT erialade eriotstarbeliste õppe- ja teaduslaborite sisustamine“
Kestus: 1. september 2009 – 20. november 2009
- **Põhjamaade kutseaasta võrgustik *Supporting Newly Qualified Teachers through Collaborative Mentoring* (NQT-COME)**
Rahastaja: Nordplus Horizontal SA Archimedes
Kestus: 2009 – 2012
- **Logistika erialade kutseõpetuse ja erialase võõrkeele õpetuse integratsioon KuLo (Kutseõpetajate logistika)**

Rahastaja: Leonardo da Vinci SA Archimedes

Kestus: 2009 – 2010

- **Central Baltic Innovation Tools for Practice INTO-PRACTICE Innovatsioon ettevõtluses ja hariduses**

Rahastaja: Euroopa Liidu territoriaalse koostöö programm; Kesk-Läänemere alaprogramm

Kestus: 2009 – 2011

- **Koolitusprojekt “Kutseõpetaja areng läbi eneserefleksiooni”**

Rahastaja: ESF programm Kutseõppe edendamine

Kestus: august 2009 – september 2010

- **Läänemaa Rahvastikurände uuring**

Rahastaja: Leader, (taotleja LETS)

Kestus: oktoober 2009 – mai 2010

Väljavõte kolledži 2009. a kroonikast

29. september 2008 – 16. jaanuar 2009

Klassiõpetaja eriala IV kursuse tudengid Kadi Toomi ja Kaitel Poobus sooritasid 3 kuu vältel Hispaanias Comeniuse õpetajapraktikat. Kadi õpetas inglise keelt La Coruna linna Colegio Esclavas Del Sagrado Corazon De Jesus koolis. Kaitel sooritas oma praktikat Barcelona lähedal Reusi linnas koolis nimega CEIP Alberich i Casas.

26. jaanuar

Kalev Jaago pidas avatud loengu Haapsalu vanema ajaloo uurimise võimalikkusest internetis leiduvate allikate põhjal.

11. veebruar

Toimus keskkonnahariduse teemaline nõupidamine. Osalesid Marit Suurväli Keskkonnaministeeriumist, Kaja Lotman Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regioonist, Mihkel Kangur TLÜ Ökoloogia Instituudist, Reimo Ravis TLÜ Matemaatika- ja Loodusteaduste Instituudist, Marko Valker Keskkonnaametist, Marju Pajumets Riigimetsa Majandamise Keskusest (RMK), Eve Eisenschmidt, Sirje Piht ja Liina Põld TLÜ Haapsalu Kolledžist.

Päevakorras oli:

- keskkonnahariduse maakondliku kontseptsiooni arutelu;
- keskkonnahariduse arengukava hetkeseis;
- metoodiline õppematerjal;
- ülikooli ja kolledži roll keskkonnahariduse edendamisel;
- täiskasvanute keskkonna-alane täiendkoolitus.

13.-14. veebruar

Toimus Läänemaa klassiõpetajate talveseminar, mille teemaks oli kogemuskoolitus: innovaatiliste õppemeetodite tutvustamine.

2.-20. veebruar

Klassiõpetaja eriala IV kursuse tudeng Merlin Aan sooritas õpetajapraktika Saksamaal Schleswig-Holsteini piirkonnas olevas koolis, kus ta õpetas 8. klassile matemaatikat inglise keeles.

26. veebruar

Toimus Läänemaa kompetentsikeskuse visioonikoosolek, kus peeti ettekandeid ja arutleti haridusinnovatsiooni, tervisemajanduse, IT-loome ja käsitööloome teemadel.

Sõlmiti koostöölepingud kolledži *Tervisejuhi* õppekavale rehabilitatsioonimooduli väljaarendamiseks TLÜ Haapsalu Kolledži ja Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsioonikeskuse vahel.

2010. a kolledžis käivitatava õppekava *Käsitöetehnoloogiad ja disain* väljaarendamiseks TLÜ Haapsalu Kolledži, Haapsalu Kutsehariduskeskuse ja Läänemaa puidutöötlemisega tegelevate ettevõtete AS Hapval, OÜ Parila Klaas, OÜ Nedholm Design, AS Haapsalu Uksetehas ja MTÜ Puulaevaselts Vikan vahel.

18.-20. märts

Toimus Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia esimene kursus Haapsalu Kolledžis, mille sisuks oli videote koostamine. Lektoriks oli Aimar Lints.

24. märts

Haapsalu Kolledžis toimus seminar “**Hariduskoostöö Läänemaal õpilaste vähenemise tingimustes**”. Eesmärk oli analüüsida hariduskoostöö võimalusi koolivõrgu kujundamisel ja hariduse kvaliteedi tagamisel Läänemaal.

Toimus kolledži uue artiklikogumiku “**Hariduskoostöö Läänemaal**” presentatsioon.

27. märts

Klassiõpetaja eriala IV kursuse üliõpilased korraldasid õues õppimise teemapäeva.

25.-27. märts

Toimus Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia teine kursus Haapsalu Kolledžis teemal ettevõtluse alused. Lektoriks oli Eva Makienko.

1. aprill

Kolledžit külastasid koos Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumi esindajatega 14 koolinoort Hollandist Almerest. Neile tutvustati kolledžit ja anti ülevaade Eesti haridussüsteemist ning kõrghariduse omandamise võimalustest Eestis.

3. aprill

Kolledžis toimus maakondlik 6. klasside inglise keele olümpiaad teemal “Austraalia”.

21. aprill

Klassiõpetaja eriala III kursuse üliõpilased osalesid Oru koolis Harjumaal pika tunni päeval, teemaks oli “Roomajad ja kahepaiksed”. Üliõpilased valmistasid ette ja viisid läbi matemaatika, emakeele ja tööõpetuse tunni.

23. aprill

Haapsalu Kolledžis toimus Läänemaa 9.-12. klasside õpilaste arvutimeisterlikkuse võistlus. Võistluse sisuks oli orienteerumismäng Haapsalu linnas, kus kontrollpunktides tuli lahendada erinevaid arvutialaseid ülesandeid.

7. mai

Seoses *Rakendusinformaatika* õppekava akrediteerimisega viibis kolledžis rahvusvaheline akrediteerimiskomisjon. Komisjoni kuulusid prof Dezsö Sima Ungarist, prof Janis Grundspenkis Lätist, prof Ernst W. Mayr Saksamaalt, dr Erkki Pesonen Soomest ja prof Tiit Roosmaa Eestist. Komisjon tegi ettepaneku anda *Rakendusinformaatika* õppekavale täisakrediteering 7 aastaks.

11.-15. mai

Kolledži 11. sünnipäeva tähistati *Tervisejuhi* eriala tudengite eestvedamisel **tervisenädalaga**. Toimusid tervisematk, veepidu, linnaorienteerumine, spordipäev “**Lõbusad stardid**” ja tervise teemaline väitlus “**Kas vägivaldne reklaam aitab?**”.

18. juuni

Toimus kolledži VIII lennu lõpuaktus. Lõpetajaid oli 43.

17.-19. august

Toimus Läänemaa klassiõpetajate suveseminar, mille teemaks oli õppimine väljaspool klassiruumi ja kogemuskoolitus.

21.-23. august

Saaremaal Mändjalas toimusid esimesed regionaalsete kolledžite suvepäevad. Ametlikus pooles arutati regionaalsete kompetentsikeskuste kujunemise üle. Sõbralikus sportlikus jõukatsumises sai võidu Haapsalu Kolledži esindus.

28. august

Haapsalu gümnaasiumi ruumides peeti järjekordset Läänemaa koolirahva ideelaata, kus õpetajad, lasteaiakasvatavad ja üliõpilased said võimaluse vahetada ideid ning müüa ja osta endakoostatud õppevahendeid. Loengutega esines tuntud koolitaja Tarmo Salumaa.

1. september

Kolledž alustas sügissemestrit 283 üliõpilasega. Esmakursuslasi oli 86. Uue erialana lisandus *Liiklusohutus*.

16.-18. september

Kolledžis toimusid innovatsiooni ja loovuse seminarid erinevatele õppegruppidele. Õppejõuks oli Ebbe Kromann Frederiksbergi Seminarist Taanist.

5. oktoober

Tegevust alustas kolledži koor, kus laulavad üliõpilased, vilistlased ja õppejõud, dirigendiks Kaja Avila.

7.-9. oktoober

Eve Eisenschmidt ja Heli Ainjärv osalesid Norra partnerkooli Högskolen i Nord-Trøndelag rahvusvahelisel nädalal. Külastuse eesmärgiks oli koostöö arendamine *Liiklusohutuse* eriala raames ning haridusalase seminari läbiviimine üliõpilastele.

8. oktoober

Tallinna Ettevõtluspäeval tunnustati teiste ettevõtlike tallinlaste hulgas Tallinna Ülikooli rakenduslike tööde konkursi võitjat TLÜ Haapsalu Kolledži rakendusinformaatika eriala

üliõpilast Jaak Ungrot. Võidutööks oli Jaak Ungro loodud õigusinfoportaal www.ius.ee, mida haldab IUS Eesti OÜ. Tegemist on vabavaralise sisuhaldussüsteemi Drupal baasil loodud sotsiaalse võrgustikuga.

13. oktoober

Haapsalu Kolledži klassiõpetaja eriala IV kursuse tudengid korraldasid Haapsalus Iloni Imedemaa teemakeskuses õppepäeva, mis koondus nimetuse alla “Loovus läbi muinasjuttude”, ning mille eesmärgiks oli õppeainete ja Ilon Wiklandi illustreeritud muinasjuttude lõimimine. Toimusid erinevate õppeainete näidistunnid, mis olid loovalt ühendatud muinasjututemaatikaga.

25.-27. november

Helsingi Ülikooli õppejõud Erika Löfström viis TLÜ Haapsalu Kolledži klassiõpetaja eriala üliõpilastele ja õppejõududele läbi tegevusuuringu kursuse. Kursus toimus ESF programmi Eduko raames.

5. detsember

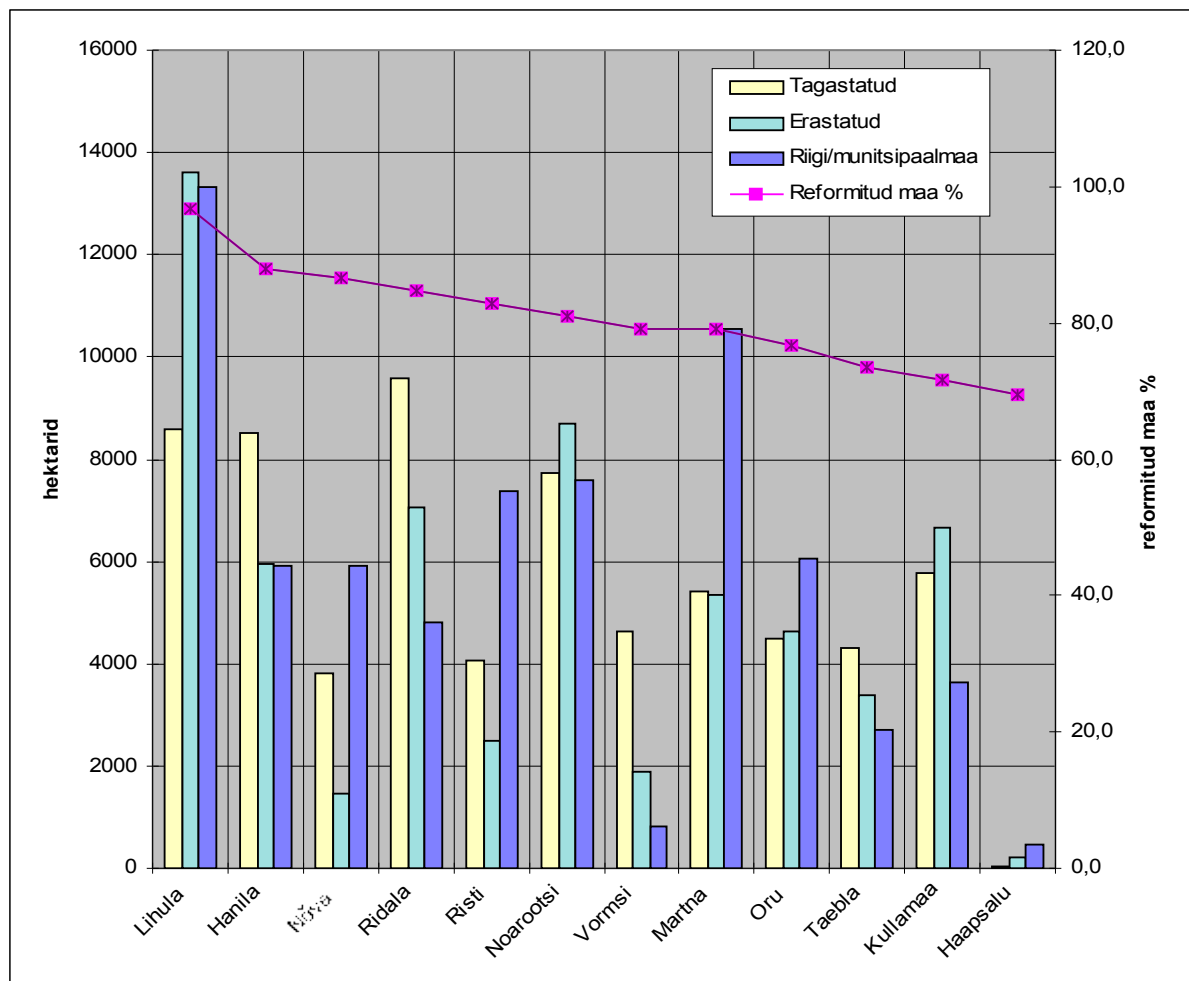
Tartu Ülikooli Matemaatika-informaatikateaduskond ja Eesti Matemaatika Selts annavad igal aastal välja prof Gerhard Rägo medaleid. 2009. aastal otsustas komisjon väljaantavatest medalitest anda Haapsalu Kolledži lektorile Sirje Pihtile tänuks ja tunnustuseks aktiivse ja tulemusliku töö eest matemaatika õpetamisel ning koolimatemaatika arendamisel.

15. MAAREFORM

Katastrisse kantud maad (ha) seisuga 31. detsember 2009

Kasutatud Maa-ameti teabebüroo andmeid

Vald/Linn	Tagastatud	Erastatud	Riigi/munitsipaalmaa	Reformitud maa %
Lihula	8 600	13 605	13 340	96,8
Hanila	8 520	5 956	5 913	87,9
Nõva	3 819	1 474	5 918	86,5
Ridala	9 601	7 068	4 820	84,8
Risti	4 052	2 503	7 362	82,9
Noarootsi	7 724	8 705	7 604	81,1
Vormsi	4 643	1 888	822	79,1
Martna	5 404	5 343	10 530	79,0
Oru	4 495	4 617	6 054	76,7
Taebla	4 312	3 373	2 725	73,6
Kullamaa	5 778	6 669	3 621	71,6
Haapsalu	46	230	460	69,4
Kokku:	66 992	61 431	69 169	82

2009. aastal jätkusid vähenevates mahtudes õigusvastaselt võõrandatud maade tagastamise, maade

ostueesõigusega erastamise ja vabade põllumaade erastamise protsessid.

Vähestes mahtudes kuid stabiilselt on kulgenud maade munitsipaliseerimisprotsess.

Maavalitsuse poolt jätkus riigimaade formeerimine nende kasutusvaldajate kasutusse andmise eesmärgil. Maavalitsus moodustas ka 2 riigi maareservi kinnistut nende võõrandamiseks enampakkumisel.

Maavalitsus tegeles jätkuvalt põllumajanduslike maade ajutisse kasutusse andmisega.

Keskkonnaministeerium hoogustas tegevust riigi maareservi kinnistute moodustamisel nende edaspidise võõrandamise eesmärgil.

Maareformi suhtnäitajate osas oli Läänemaa edukaim omavalitsus Haapsalu linn, kus reformitud maa osatähtsus tõusis 9% võrra võrreldes 2008. aastaga. Seda eeskätt mitmete linna haljasalade munitsipaliseerimise ja mereäärsete maade riigi omandisse jätmise tõttu. Järgnesid Lihula vald 2%-ga ja Ridala vald 1,6 %-ga, kus tõus oli tingitud mõnevõrra rohkemate maade riigi omandisse jätmisest.

16. PLANEERING

Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringud

Kehtivat Lääne maakonnaplaneeringut täiendatakse ja kaasajastatakse vastavate teemaplaneeringutega.

19.02.2009. a maavanema korraldusega nr 24 kehtestati Lääne maakonnaplaneeringu teemaplaneering **“Maakonna sotsiaalne infrastruktuur”**, mis algatati Eesti Vabariigi valitsuse 31.01.2005. a otsusega nr 48, ning mille üldine eesmärk tulenes üleriigilises planeeringus EESTI 2010 seatud eesmärgist, tagada elanike, sõltumata nende elukohast, põhivajaduste rahuldamine igapäevaste teenuste kättesaadavuse näol. Planeeringu konkreetseks eesmärgiks oli soovitude tegemine eri piirkondade teenuste kättesaadavuse tagamise otstarbekaimate viiside osas.

Lääne maavanem algatas 26.08.2009. a korraldusega nr 97 **Lääne maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu “Tuuleenergeetika”** koostamise.

Üleriigiline planeering Eesti 2010 näeb ette Eesti energeetika järk-järgulist ümberorienteerumist taastuvate energiaallikate suuremale kasutamisele ja Eesti ühendamist Läänemere piirkonna elektrivarustusega. Taastuvenergeetika, sh tuuleenergeetika, arendamine on üks olulisemaid võimalusi Lääne-Eesti ja saarte energeetilise sõltumatuse suurendamiseks ning elektrivõrkude kaasajastamiseks. Kehtiv Lääne maakonnaplaneering ei kajasta maa-alasid, kuhu oleks võimalik rajada tuuleparke ja ülekandeliine nende võrku ühendamiseks.

Algatatud teemaplaneering on kehtiva maakonnaplaneeringu täpsustamiseks ja täiendamiseks ning selle eesmärkideks on tuuleenergeetika arendamise põhimõtete ja suundumuste sätestamine, tuuleparkide rajamiseks sobilike maa-alade, elektri põhivõrkude perspektiivsete trasside (Harku-Sindi-Riia 330 kW ülekandeliin) ja elektri jaotusvõrkude perspektiivsete trasside (110 ja 35 kW) määramine Lääne maakonnas koos keskkonnamõjude hindamisega. Teemaplaneering on aluseks omavalitsuste üld- ja detailplaneeringute koostamisele ja projekteerimistingimuste väljaandmisele tuuleparkide rajamiseks.

Teemaplaneering koostatakse Saare, Hiiu, Lääne ja Pärnu maakonnas **Norra ja Euroopa majanduspiirkonna regionaalarengu programmi vahenditest** Ettevõtluse Arendamise SA poolt positiivse hinnangu saanud “Tuuleenergeetika teemaplaneeringu koostamine Saare, Hiiu, Lääne ja Pärnu maakonnas” projekti raames.

Teemaplaneeringu vastu võtmise ajaks on veebruar 2011.

Üldplaneeringud

Vastavalt planeerimisseadusele olid kohalikud omavalitsused kohustatud tagama linna üldplaneeringu kehtestamise hiljemalt 2006. aasta 1. jaanuariks ning valla üldplaneeringu kehtestamise hiljemalt 2007. aasta 1. juuniks.

2009. a kehtestas oma üldplaneeringu Taebla vald. Ridala ja Nõva vald on oma üldplaneeringute menetlemisel maavanema järelevalve etapis. Ülejäänutel valdadel Lääne maakonnas on kehtiv üldplaneering.

LÄÄNEMAA OMAVALITSUSTE ÜLDPLANEERINGUD seisuga 31.12.2009

Nr	Omavalitsus	Planeeringu nimetus	Algatamine	Kehtestamine
1	Haapsalu	Haapsalu linna üldplaneering	Haapsalu Linnavolikogu otsus nr 12 25.04.2003	Haapsalu Linnavolikogu otsus nr 84 24.11.2006
2	Hanila	Hanila valla üldplaneering	Hanila Vallavolikogu määrus nr 49 23.10.2001	Hanila Vallavolikogu määrus nr 32 17.12.2003
3	Kullamaa	Kullamaa valla üldplaneering	Kullamaa Vallavolikogu otsus nr 99 22.04.2005	Kullamaa Vallavolikogu määrus nr 80 23.11.2007
4	Lihula	Lihula valla üldplaneering	Lihula Vallavolikogu otsus nr 54 09.10.2001	Lihula Vallavolikogu määrus nr 22 25.09.2003
5	Martna	Martna valla üldplaneering	Martna Vallavolikogu määrus nr 40 02.03.2005	Martna Vallavolikogu määrus nr 93 19.12.2007
6	Noarootsi	Noarootsi valla üldplaneering	Noarootsi Vallavolikogu määrus nr 30 16.11.2001	Noarootsi Vallavolikogu määrus nr 22 09.07.2003

7	Nõva	Nõva valla üldplaneering	Nõva Vallavolikogu otsus nr 13 11.03.2004	
8	Oru	Oru valla üldplaneering	Oru Vallavolikogu otsus nr 17 21.12.2005	Oru Vallavolikogu otsus nr 195 11.12.2008
9	Ridala	Ridala valla Uuemõisa, Valgevälja, Rohuküla vahelisel alal osaüldplaneering	Ridala Vallavolikogu määrus nr 90 26.11.1997	Ridala Vallavolikogu määrus nr 7 14.07.1999 Uuemõisa alevik, Valgevälja ja Rohuküla küla
		Ridala valla Topu puhkeala rannikuvööndi osaüldplaneering	Ridala Vallavolikogu määrus nr 90 26.11.1997	Ridala Vallavolikogu otsus nr 29 05.09.2001 Pusku küla, Mäeküla, Tanska küla ja Kiviküla
		Ridala valla üldplaneering	Ridala Vallavolikogu otsus nr 30 23.04.2003	
10	Risti	Risti valla üldplaneering	Risti Vallavolikogu otsus nr 24 25.05.2005	Risti Vallavolikogu määrus nr 12 07.11.2007
11	Taebla	Taebla valla üldplaneering	Taebla Vallavolikogu otsus nr 17 19.01.2006	Taebla Vallavolikogu otsus nr 209 19.02.2009
12	Vormsi	Vormsi valla üldplaneering	Vormsi Vallavolikogu otsus nr 12 30.11.2001	Vormsi Vallavolikogu otsus nr 8 14.06.2004, Muudetud otsusega nr 7 16.05.2005

Läänemaa omavalitsustes algatatud ja kehtestatud detailplaneeringud seisuga 03.12.2009

Vald/kuu	Algatatud	Kehtestatud
Haapsalu	3	8
Hanila	4	4
Kullamaa		
Lihula		2
Martna		
Noarootsi	2	7
Nõva		2
Oru	1	2
Ridala	3	10
Risti	2	1
Taebla		1
Vormsi	3	3
Kokku	18	40

17. MUINSUSKAITSE**Läänemaa muinsuskaitseaasta 2009 numbrites ja piltides**

Kõige silmahakkavama osa kaitsealusest kultuuripärandist moodustavad arhitektuurimälestised – ehitised ja rajatised. Seetõttu on ka nimetatutega seonduvad probleemid ja vajadused, aga paremal juhul seisukorra paranemine – konserveerimine ja/või restaureerimine, ikka suurema tähelepanu all.

Kurvaks ja nõutuks teevad olukorrad, kus tundub, justkui polekski keegi huvitatud väärtusliku hoone säilimisest – omanikul puuduvad rahalised võimalused, idee funktsiooni leidmiseks, aga mõnikord ka tahe ja pealehakkamine. Üleriigilise statistika põhjal oli 2008. aasta detsembri seisuga kokku Eesti 5 277 arhitektuurimälestisest avariilises seisukorras 10,2%, Läänemaal on näitaja paraku veel halvem – 12% 244st. Sellisest seisukorrast lähtudes saame jälgida, mida ja kui suures ulatuses jõuti 2009. aastal teha.

Et arhitektuurimälestiste säilitamine ja korrastamine omanikule kõige suuremaid kulutusi kaasa toob, suunab riik toetusteks eraldatavatest summadest suurema jao just sellele mälestiste liigile. Teadagi ei kata eraldused vajadusi, kuid abi on siiski.

Läänemaal laekus 2009. aastaks mälestiste omanikelt või valdajatelt taotlusi kogusummas 16 447 000 krooni; toetused riigieelarvest, mis jagunevad maakondade vahel üsna võrdselt, jõudsid meile järgmistes suurustes (näidatud ka omaosalus):

- Haapsalu jaama peahoone torni avarii-restaureerimine 100 000 krooni, lisaks Eesti Raudteemuuseum 10 365 krooni;
- Haapsalu linnuse valikulised avarii-remondi- ja konserveerimistööd (Toomkiriku edelanurga kontraforsi avarii-remont, väikese linnuse loodenurga seina kindlustamine, suure eellinnuse läänemüüri Poolkuutorni ja Aiavärava vahelise müüriõigu avarii-konserveerimine jms), 100 000 krooni, lisaks Haapsalu Linnavalitsus 1 900 krooni;

- Hanila kirikuaia piirdemüüri värvapostide remont 50 000 krooni;
- Kirikuküla Tika talu vahelikuga aida ja kaevu avarii-remont 50 000 krooni;
- Lihula mõisa aida katuse avarii-remondi III järk 233 280 krooni;
- Räägu mõisa tall-tõllakuuri katuse remondi III järk 252 000 krooni;
- Vormsi tuletorni kompleksi hoonete katuse avarii-remont 100 000 krooni, lisaks omanik Tatjana Smirnova 6 561 krooni;
- Kelu küla Jaagu talu laudahoone katuse restaureerimine (roog) 320 000 krooni.

Viimatinimetatud Jaagu talu lauda katusekatte vahetus tagas usutavasti meie ühe algupärasema ja väärtuslikuma talukompleksi terviklikkuse säilimise, kuigi ka talu teiste hoonete rookatused vajavad lähiajal väljavahetamist või vähemalt tõsist korrastamist.

Jaagu talu enne ja pärast restaureerimistööd sügisel 2009

Fotod: Kalli Pets

Avariitööde jaoks reserveeritud summadest eraldati veel aasta lõpul Kullamaa vallas asuva Jõgeva kõrtsihoone varemete avariitoestamiseks 49 000 krooni, omalt poolt panustas omanik ümbruse korrastamisse – võsa on maha võetud ja praht koristatud.

Juba aasta varem eraldatud summa 30 000 krooni Suure-Rõude mõisa peahoone muinsuskaitseliste eritingimuste koostamiseks leidis 2009. aastal kasutamist, kusjuures dokumentatsiooni tellimisest üle jäänud raha eest saab teha lisaks hoone hädapäraseid korrastustöid, mis on planeeritud 2010. aastaks.

Paraku jäi juba teist aastat kasutamata Jõgeva kivisildade avariiolukorra likvideerimiseks eraldatud toetus, kuid loodetavasti tehakse tööd 2010. aastal siiski valmis.

Peale ehitismälestiste jõudsid oma järjekorra ära oodata ka Puhtu laiul asuvad puude vahele peitunud ja aastakümnete jooksul viltu vajunud 18.-19. sajandist pärit mälestussambad, mille restaureerimiseks eraldati sel aastal 30 000 krooni. Töid tegi kiviraidur ja -restauraator Paul Uibopuu. Täna avanev pilt

erineb varasemast tunduvalt. Muuhulgas muudeti sammaste asukohta. Need paigutati nähtavale, randa viiva raja veerde.

Puhtu sambad ja restaureerimistööd

Fotod: Kalli Pets

Muinsuskaitseamet püüab igal aastal täiendada metoodiliste materjalide valikut, mis mõeldud mitte ainult mälestiste omanikele vaid kõigile, kes vanema ehituspärandiga kokku puutuvad. Ehitiste hooldamiseks nõu andvatele lisandusid nüüd ka arheoloogiamälestisi ja kalmistuid käsitlevad trükised. Nendega saab tutvuda Muinsuskaitseameti kodulehel: www.muinas.ee. Mälestise omanikke ootavad aga iga maakonnainspektori juures käsiraamatud, mis koondavad kõiki seni ilmunud infovoldikuid.

Veel leiab uuendusena kodulehelt Muinsuskaitseameti tellimisel kogunud restaureerimisarhitektide ja -inseneride poolt välja töötatud katusekonstruktsioonide arhitektuurseid ja insenerisõlmi, mis on abiks projekteerijatele, aga kindlasti ka majaomanikele, kes ajaloolisi lahendusi väärtustavad: www.muinas.ee. Neid sõlmi saab eeskujuks võtta näiteks hoonete katusealuste kasutusele võtmisel, mille käigus tekivad tihti probleemid katuse soojustamisega (räästad ja katuseuugid muutuvad ebaproportsionaalselt paksuks, sarikaid toetatakse karniisidele jne), aga ka räästasõlmede lahendamisel ja sadevete ärajuhtimisel vihmaveetorudesse ning korstnapitside vormistamisel.

Negatiivselt meenuvad 2009. aastast malmristide vargused Kullamaa ja Piirsalu kalmistutelt. Et keegi ega miski ei ole kaitstud äärmise hoolimatuse ja rahaahnuse vastu, siis tahaks oma lähedaste kalmusid hooldamas käivatele inimestele soovitada, et nad jäädvustaksid vanu ja väärtuslikke hauatähiseid fotodele. See aitaks varguse korral menetlemise aluseks olevat kahju hinnata ja taastamiseks vajaminevaid summasid kalkuleerida.

Metallidetektoreid omavate vandaalide tegutsemise jälgi leiti sel aastal nii Taebla vallast Hallimäelt kui ka Kirbla kirikuaiast, lausa sakraalhoone kõrvalt. Mälestise omavoliline uurimine on muinsuskaitseadusega keelatud, seda võib käsitleda mälestise rikkumisena. Loodetavasti hakkavad reguleerima seda tegevust Muinsuskaitseadusse peatselt tehtavad täiendused.

Uusi mälestisi Läänemaal 2009. aastal arvele ei võetud, kuid nii varem tehtud kui juurde kogunevad ettepanekud arutatakse läbi ja tellitakse vajadusel eksperthinnangud mälestise tunnuste väljaselgitamiseks. Viimaste olemasolul saab asi kultuurimälestise staatuse.

18. KESKKONNAAMET

18.1. Keskkonnaameti moodustamine

2009. aastal toimus keskkonnavaldkonnas ulatuslik riigiasutuste reform, mille käigus liideti Keskkonnaministeeriumi keskkonnateenistused, Riiklik Looduskaitsekeskus ja Kiirguskeskus. Moodustus üks ühtne asutus üle kogu Eesti. Uue asutuse loomise eeliste kohta on keskkonnaminister Jaanus Tammkivi öelnud järgmist: „Elanike jaoks on kõige tähtsam see, et Keskkonnaametist ehk ühest kohast saab taotleda keskkonnalube, loodusvarade kasutamise lube, kiirgustegevuslube ja litsentse ning seisukohta planeeringutele ja projektidele. Kuid Keskkonnaamet korraldab ka keskkonna- ja looduskasutuse andmete kogumist, aruandlust ja nende edastamist; osaleb maad ja metsa, õhku ja vett puudutavate õigusaktide koostamisel ja rakendamisel; korraldab keskkonnakahju vältimist ja heastamist; valitseb kaitstavaid loodusobjekte; korraldab keskkonnahariduse ja -teavitamise alast tegevust jne.“ (www.envir.ee). Uus asutus on jagatud kuueks regiooniks ning Läänemaa kuulub Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni tööpiirkonda.

Keskkonnaameti koduleht: www.keskkonnaamet.ee

18.2. Keskkonna kasutusload

Vee erikasutus

Vee erikasutuslubasid on mitut liiki. Kõige rohkem on väljastatud vee erikasutuslube veevõtuks ja heitvee suublasse juhtimiseks, 2009. aastal kehtis Läänemaal 51 seda liiki luba. 2009. aastal on väljastatud või muudetud 10 vee erikasutusluba. Peale Matsalu alamvesikonna veevarustuse- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimise projekti lõppemist võtsid kaks suurt vee-ettevõtet – AS Haapsalu Veevärk ja AS Matsalu Veevärk – üle enamiku asulate veeteenuse korraldamise. AS-i Haapsalu Veevärk teeninduspiirkond on nüüd laienenud Ridala, Risti, Oru, Noarootsi, Taebla ning Vormsi valda ja AS Matsalu Veevärk on laienenud Lõuna-Läänemaale Hanila, Kullamaa, Lihula ning Martna valda. Eelmisel aastal on väljastatud AS-le Haapsalu Veevärk 2 ajutist vee erikasutusluba Pürksi asula reoveepuhasti renoveerimise ja Kingu reoveepuhasti rekonstrueerimistööde teostamise ajaks. 2009. aastal on väljastatud esmakordselt vee erikasutusluba OÜ-le Lääne Teed Kaopalu karjäärast kruusa kaevandamiseks ning karjäärast kaevandamise tulemusel avaneva põhjavee kogumiseks ja ära juhtimiseks kraavi mööda Taebla jõkke.

Jäätmed

Kehtivaid jäätmelubasid on 2009. aasta seisuga 35. 2009. a lõpus esitas taotluse OÜ Feralmet, kellel varem ei ole Läänemaal luba olnud, ning talle väljastati luba 2010. aasta alguses.

Välisõhk

2009. aastal on väljastatud 8 välisõhu saasteluba. Kokku on Läänemaa erinevetel ettevõtetel 47 välisõhu saasteluba. Uue ettevõttega lisandus OÜ Ovolex, kes rajas Martna valda, endise kanala territooriumile uue tootmiskompleksi. Omanike muutuse tõttu muudeti üks juba varem väljastatud luba AS-i Tootsi Turvas nimele.

Kõikide keskkonnalubadega saab tutvuda keskkonnalubade andmebaasis:

http://klis2.envir.ee/?page=klis_pub_list_dynobj&desktop=1017&tid=1031

18.3. Keskkonnamõju hindamine

Läänemaa aastaraamatus ei ole keskkonnamõju hindamise teemal varem kirjutatud, mistõttu mõiste täpsem tähendus vajab selgitamist. Mõju hindamine on otsuse tegemist või parimat lahendust leida aitav abistav menetlus, mida korraldatakse keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses (KeHJS) nõutud juhtudel, kui võib eeldada, et kaasneb oluline keskkonnamõju. KeHJS § 5 järgi on keskkonnamõju oluline, kui see võib eeldatavalt ületada tegevuskoha keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara. Mõju hindamist on kahte tüüpi. Keskkonnamõju hindamine (KMH) viiakse läbi, kui taotletakse tegevusluba või selle muutmist. Keskkonnamõju strateegilist hindamist (KSH) korraldatakse strateegilise planeerimisdokumendi koostamise käigus.

Mõju hindamisel on keskne roll otsustajal, kes teeb lõpliku otsuse tegevusloa andmiseks või strateegilise dokumendi kehtestamiseks. Mõju hindamise järelevalvaja peamine ülesanne on menetluse ja selle dokumentatsiooni õiguspärasuse ja nõuetele vastavuse kontrollimine ning aruande heakskiitmine. Järelevalvaja võib olla Keskkonnaministerium või Keskkonnaamet.

Tabelis 1 kajastuvad 2009. aastal Läänemaaga seotud mõju hindamise menetlused. Osa neist on pooleli ja muist aruandeid on 2009. a heaks kiidetud. Eraldi märkimist väärib pooleliolev Saaremaa püsiühenduse KSH, mille koostamist korraldab Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium ning mille heakskiitmise üle otsustab Vabariigi Valitsus. Teine suurem ja veel pooleliolev arendus on Kaitseministeriumi õhutorjega seotud arendusprogramm ehk ÖSMAAP.

Tabel 1. Läänemaaga seotud mõju hindamised 2009. aastal

Otsustaja	Järelevalvaja	Põhidokument	Mõju hindamise nimetus	Aruande heaksk
Keskkonnaamet	Keskkonnaamet	Vee erikasutsuloo taotlus	Läänemaal Ridala vallas Nõmme külas Roosaare 2 kinnistul asuva veekogu süvendamise keskkonnamõju hindamine.	-
Keskkonnaamet	Keskkonnaamet	Vee erikasutsuloo taotlus	OÜ Lääne Teed poolt Kaopalu I kruusamaardla kaevandamisel veetaseme alandamisega kaasneva keskkonnamõju hindamine.	14.12.2009
Keskkonnaministerium	Keskkonnaministerium	Vee erikasutsuloo taotlus	Tehniline abi laevateede süvendamiseks ja rekonstrueerimiseks Lääne-Eesti saarestikus (LEL) keskkonnamõju hindamine.	19.05.2009
Keskkonnaministerium	Keskkonnaministerium	Vee erikasutsuloo taotlus	Haapsalu Tagalaha äärsete väikesadamate sissesõidutee süvendamise keskkonnamõju hindamine.	-
Risti vallavolikogu	Keskkonnaamet	Detailplaneering	Risti valla Risti Golfklubi detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine.	-
Nõva vallavolikogu	Keskkonnaamet	Üldplaneering	Nõva valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine.	14.10.2009
Hanila vallavolikogu	Keskkonnaamet	Detailplaneering	Otsa kinnistu detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine.	-
Taebla vallavolikogu	Keskkonnaamet	Detailplaneering	Virduka golfiväljaku maa-ala detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine.	28.07.2009
Risti vallavolikogu	Keskkonnaamet	Detailplaneering	Risti vallas Risti alevikus kinnistute Lihula mnt 11, Lihula mnt 13 ja Rosna detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine.	14.07.2009
Ridala vallavolikogu	Keskkonnaamet	Üldplaneering	Ridala valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine.	21.08.2009
Hanila vallavolikogu	Keskkonnaamet	Detailplaneering	Pivarootsi küla Rannaääre kinnistu detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine.	-
Vabariigi Valitsus	Keskkonnaministerium	Vabariigi Valitsuse 10. märtsi 2006. a korraldus nr 170	Sõitjate ja veoste üle Suure väina veo perspektiivse korraldamise kava keskkonnamõju strateegiline hindamine.	-
Kaitseministerium	Keskkonnaministerium	Arendusprogramm	Õhutorje ja suurtükiväe (merele orienteeritud) laskmisvõimaluste ning mereväe väljaõppe läbiviimiseks võimalike asukohtade selgitamine (ÖSMAAP).	-

18.4. Veemajanduskavade avalikud arutelud 2009. a

2009. aastal valmisid Keskkonnaministeeriumi eestvedamisel vesikondade veemajanduskavade eelnõud, mida tutvustati laiemale avalikkusele aruteludel, mis toimusid aasta teisel poolel kõikide maakondade keskustes.

Juba enne arutelusid said kõik huvitatud isikud tutvuda vesikondade veemajanduskavadega avaliku väljapaneku ajal poole aasta jooksul. Haapsalus toimunud avalikul arutelul tutvustasid veemajanduskavade koostajad ja eksperdid Läänemaa veekogude seisundit, olulisemaid veemajandusprobleeme ning meetmeid veekogude seisundi parandamiseks. Peale seda toimus arutelu, mille käigus kodanikud said vastused oma küsimustele. Lõpuks täitsid kõik osalejad ankeedi oma elukoha joogivee kvaliteedi ja teiste veega seotud küsimuste kohta.

Veemajanduskava koostatakse vastavalt veeseadusele vee kaitse ja kasutamise abinõude planeerimiseks vesikonnas. Vesikonna veemajanduskava koostamisel lähtutakse nii veeseadusest kui ka EL-i veepoliitika raamdirektiivist (2000/20/EÜ). Veepoliitika raamdirektiivi rakendamiseks tuleb liikmesriikide veemajanduse juhtimiseks koostada veemajanduskavad oluliste veeprobleemide lahendamiseks ning vee hea seisundi saavutamiseks 2015. aasta lõpuks.

Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava lähtematerjaliks on Harju, Matsalu, Läänesaarte, Pandivere põhjavee ja Pärnu alamvesikondade veemajanduskavad ja veemajanduskavade koostamise käigus valminud uuringud ja aruanded. Nimetatud eelnõu oli eelnimetatud alamvesikondade (regionaalsete) veemajanduskavade alusel üldistatud riikliku taseme veemajanduskava, kus oli esitatud veekogude seisundi hinnang, veemajanduskava eesmärgid ja meetmekava veekogude ja põhjavee hea seisundi saavutamiseks. Vesikonna veemajanduskava kinnitab Vabariigi Valitsus.

Lääne-Eesti vesikonna territoorium paikneb Lääne-Eestis, hõlmates tervikuna Harju, Matsalu, Läänesaarte ja Pärnu alamvesikondi ning Pandivere põhjavee alamvesikonna läänesosa (vt joonis).

Veemajanduskavadega saab tutvuda internetis Keskkonnaministeeriumi kodulehel: <http://www.envir.ee/vmk>

18.5. Looduskaitse

Lääne maakonnas on looduskaitse all 103 eritüübilist kaitstavat objekti: 14 kaitseala, 29 hoiuala, 11 parki, 2 puistut, 11 põlispuud, 33 rändrahn, 3 kiviülvi ning allikaid ja järvi 3. Kaitstavate loodusobjektide valitsejaks on Keskkonnaamet.

Muudatused nii seadusandluses kui ka muutused kaitstavate loodusobjektide väärtuste osas on tinginud kaitse-eeskirjade uuendamise vajaduse.

Osmussaare maastikukaitseala uuendatud kaitse-eeskirja eelnõu on juba esitatud Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Keskkonnaministeeriumis on avalikustamiseelisel menetlusringil muudetud Nõva maastikukaitseala, Silma looduskaitseala ja Salajõe maastikukaitseala kaitse-eeskirjade eelnõud.

Keskkonnaametis on ettevalmistamisel Tuhi maastikukaitseala, Matsalu rahvuspargi, Nehatu looduskaitseala, Puhtu-Laelatu maastikukaitseala ja Marjalaiu looduskaitseala kaitse-eeskirjade eelnõud.

Kaitstavatel aladel kaitsekorra elluviimiseks ja loodusväärtuste paremaks säilimiseks on koostatud ning kinnitatud Osmussaare maastikukaitseala kaitsekorralduskava. Nõva-Osmussaare hoiuala kaitsekorralduskava on koostatud ning esitatud kinnitamiseks kaitsekorralduskavade komisjonile.

Lähtudes Läänemaa kaitstavate looduse üksikobjektide ja looduskaitsealuste parkide seisundi valminud ekspertiisist, on menetluses eelnõud nende edasise kaitse osas. On tehtud ettepanek, arvata kaitse alt välja 4 parki ja puistut, 15 rändrahn ja üksikpuud, mis on hävinud või looduskaitseväärtuse kaotanud, ning muuta nelja üksikobjekti kehtivat kaitsetsooni ulatust. Viieteistkümne rändrahn ja üksikpuu kohta on tehtud ettepanek nende looduskaitse alla võtmiseks.

18.6. Mets

Ülevaade Läänemaa metsadest

Läänemaal on metsa 106 200 hektarit. Seega katab mets maakonnast 44,5%. Statistilisel valikmeetodil on saadud Läänemaa metsade üldtagavaraks 17,1 miljonit tihumeetrit, mis moodustab Eestimaa metsade 442,5 miljoni tihumeetrisest üldtagavarast 3,9%. Keskmiselt on Läänemaa metsas ühe hektari tagavara 161 tihumeetrit, millega oleme konkurentsilt viimasel kohal. Järvemaal on näiteks hektari tagavara 173 tihumeetrit, Harjumaal 188 tihumeetrit ja Võrumaal 241 tihumeetrit. Läänemaa mets on keskeltläbi 57-aastane ja valdavateks puuliikideks on kask (27%), mänd (24%) ja kuusk (16,5%).

Kaitstavaid alasid Läänemaa metsades on ca 40 000 hektarit, millest range kaitsereežiimiga alasid, kus metsa majandada ei tohi on ca 16 000 hektarit.

2009. aastal Keskkonnaametile esitatud metsateatiste analüüsist võib järeldada, et Läänemaa metsades on raiemahud võrreldes varasemate aastatega kasvanud ja ulatuvad 271 284 tihumeetritini.

Pindalaliselt hõlmas raiutav ala 3 115 hektarit, millest lageraideid tehti 970 hektaril ja hooldusraideid 1 919 hektaril. Raiete kogumahult on Läänemaa võrreldav Hiiumaaga (ca 160 000 tihumeetrit) ja Saaremaaga (250 232 tihumeetrit).

Riigimetsa majandamine

Riigi omanduses olevates metsades tehti lageraiet 160 hektaril ja hooldusraideid 399 hektaril.

Kokku arvatud raiemaht oli 53 036 tihumeetrit.

Riigimetsa majandamise keskuse (RMK) poolt tehti metsauuendustöid 51,7 hektaril, millest istutustööd olid 47,83 hektaril ja metsakylv 3,84 hektaril. Metsataimi istutati 84 590 tükki ja seemneid külvati 2,3 kilogrammi.

Maapinna ettevalmistustöid tulevaste metsauuenduste tarbeks tehti 98,63 hektaril.

Olemasolevaid metsakultuure täiendati 37 380 taimega ja istutatavateks puuliikideks olid mänd, kuusk ja kask.

Raietest erametsades

Metsateatistel esitatud andmete järgi sooviti 2009. aastal erametsades raiuda 160 882 tihumeetrit.

2009. aastal oli raiete kogupinnaks 2 526 hektarit.

Lageraiet tehti 810 hektaril raiemahuga 121 864 tihumeetrit ja hooldusraideid 1 521 hektaril raiemahuga 25 989 tihumeetrit.

Tuleb kohe mainida, et siintoodud arvud on need, mis kajastuvad metsateatistel. Metsaseadus annab metsaomanikule võimaluse raiuda oma metsast ilma metsateatist esitamata 3 tihumeetrit hektari kohta igal aastal ja samuti aladel, mida ei loeta metsamaadeks (kraavikaldad, teeservad, õuealad ja kõikvõimalike tehnorajatiste kaitsevööndid). Seetõttu võib järeldada, et tegelik raiemaht on ca 30 000 tihumeetri võrra suurem. Raiumise aktiivsust nendel aladel on suurendanud Vao koostootmisjaama valmimine ja elektriliinide kaitsevööndite plaanilised hooldustööd.

18.7. Jahindus

Läänemaal oli 2009. aastal jahimaade pindala 207 959 ha ja jahipiirkondi kasutavaid jahimehi oli kokku 1 678. Olulisemad jahilukid, keda kütiti: 333 põtra, 914 metskitse, 2 033 metssiga, 17 hunt, 22 ilvest, 386 rebast ja üks pruunkaru. Võõrliikidest kütiti 1 114 kährikkoera ja 8 minki. Jahilindudest kütiti kõige enam valgepõsk-laglesid – 802 tükki. Peale selle lasti 729 sinikael-parti, 563 piilparti, 266 viuparti, 186 hallhane, 114 sooparti ja 109 rabahane. Huvitavamatest jahilindudest kütiti 12 kormorani ja 3 hallhaigrut.

Metsloomadega seotud liiklusõnnetustes sai surma 14 põtra, 122 metskitse, 25 metssiga, 2 hunt ja 2 ilvest.

Jahilukite turgutamiseks on jahimehed rajanud 240 metssigade söötmiskohta, 168 söödasõime, 4 kiskjate söötmiskohta, 375 soolakut ja 296 jahikantslit. Söödapõlde on hooldatud 86,8 hektaril. Läänemaale on rajatud üks jahikoerte katsetusala ning Läänemaal oli 2009. aastal 171 registreeritud jahikoera.

18.8. Kalandus

Alates 2009. aasta veebruarist tegeleb harrastusliku kalapüügi lubade väljastamise ning selle valdkonna probleemide lahendamise ja Keskkonnaamet. Kalanduse valdkonna põhitegevuste hulka kuuluvad ka vee-elustikuga seotud keskkonnaprojektid ja -uuringud.

Kutselise kalapüügi osas kehtestab Keskkonnaamet püügivahendite piirarvud püügiks Matsalu rahvuspargi veealal ja Saunja lahel. Kutselistele kaluritele kalapüügilubade väljastamise ja andmete analüüsiga tegeleb Põllumajandusministeeriumi Kalapüügi korralduse ja andmete analüüsi büroo.

Enam soovitud, kuid limiteeritud püügivõimalustega harrastuspüügi kohad Läänemaal on Silma looduskaitsealale jäävad Saunja laht ja Sutlepa meri. Samuti on suur nõudlus suvistele lubadele, mis võimaldavad harrastuspüüki Matsalu lahes ning Kasari ja Rõude jõel.

Kalastuskaarte väljastati 2009. aastal 2001 tk, sealhulgas:

- 866 nakkevõrgu luba, kehtivusajaga 1 kuu;
- 55 õngejada luba, kehtivusajaga 1 kuu;
- 633 luba püügiks Matsalu rahvuspargis;
- 180 luba püügiks Sutlepa merel (Silma looduskaitseala), kehtivusega 3 päeva;
- 267 luba püügiks Saunja lahel (Silma looduskaitseala), kehtivusega 3 päeva.

Olulisemad 2009. aasta vee-elustiku projektid ja nende maksumused Läänemaal:

- meriforelli asustamise tulemuslikkuse hindamine Nõva jõel – 84 508 krooni;
- jõevähi asustamine Taebla jõe alam- ja keskjooksule – 43 000 krooni.

19. LÄÄNE REGIONAALNE MAANTEEMET

Alates 1. juulist ühendati Eesti Riiklik Autoregistrikeskus (ARK) ja Maanteeamet üheks valitsusasutuseks – Maanteeametiks.

ARKi ülesanded jaotusid nii Maanteeameti kui selle kohalike asutuste vahel. Teedekeskuste ümberkorraldamine Maanteeameti kohalikeks asutusteks – regionaalseteks maanteeametiteks – tähendas seniste ülesannete loetelu täienemist riikliku ehitusjärelevalve õigusega ja liiklusregistri büroode tegevusega. Endine Lääne Teedekeskus koos ARKi Haapsalu bürooga korraldati ümber **Lääne Regionaalseks Maanteeametiks**, mida asus juhtima Lääne Teedekeskuse juht Enn Raadik. Lääne Regionaalse Maanteeameti tegevuspiirkonda kuuluvad Pärnu, Viljandi, Lääne, Saare ja Hiiu maakond.

Lääne Regionaalsete Maanteeameti põhiülesanded on järgmised:

- 1) teehoiu korraldamine ja tingimuste loomine ohutuks liiklemiseks riigimaanteedel;
- 2) liikluse korraldamine;
- 3) riikliku tee ehitus- ja remonditööde ehitusjärelevalve, omanikujärelevalve ning tee kasutamise ja seisundinõuete tagamise järelevalve, riikliku järelevalve korraldamine ameti tegevusvaldkonda reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise üle ja vajadusel riikliku sunni kohaldamine;
- 4) riigi poliitika ja arengukavade elluviimine liiklusohutuse, ühistranspordi ja liiklusvahendite keskkonnaohutuse valdkonnas ning liiklusregistrisse kantud sõidukite, sõidumeerikukaartide, juhilubade ja muude õigusaktidest tulenevate dokumentide üle nõuetekohase arvestuse pidamine.

19.1. Lääne Regionaalse Maanteeameti Haapsalu esindus

Lääne Regionaalse Maanteeameti Haapsalu esindus annab välja lube, nõusolekuid ja kooskõlastusi, teeb hooldetööde ja projekti mittenõudvate teehoiutööde omanikujärelevalvet, esitab ettepanekuid teehoiukavade koostamiseks, korraldab ja koordineerib liikluskorraldus- ja liiklusohutusala tööd riigimaanteedel, nõustab kohalike maanteede ja tänavate ning erateede hoidu.

Lääne Regionaalse Maanteeameti Liiklusregistri Haapsalu büroo

Lääne Regionaalse Maanteeameti Liiklusregistri Haapsalu büroo ülesandeks on eksamite korraldamine mootorsõiduki, mopeedi ja jalgratta juhtimise õiguse saamiseks. Lisaks eelpool nimetatud sõidukiliikidele ka väikelaevade ja jettide juhtimise õiguste andmine ning juhilubade väljastamise, vahetamise ja tagasinõudmise korraldamine. Alates eelmisest aastast on meie klientidel osa liiklusregistrialaseid toiminguid võimalik sooritada interneti vahendusel aadressil <http://www.ark.ee/atp/>.

Riigimaanteed

Riigimaanteed oli seisuga 1. jaanuar 2010. a Lääne maakonnas 753 km, millest tolmuvaba kattega teid oli 504 km ehk 67%. Selle näitajaga oleme üle vabariigi keskmise taseme, nimelt 4. kohal. Eestis on riigiteede kogupikkusest kattega teid 61,8%. Riigimaanteede tihedus Läänemaal on 316 km/1000 km², Eestis tervikuna 379 km/1000 m².

Teehoiutöid tehti 2009. aastal Läänemaa riigimaanteedel 100 miljoni krooni eest (lisa 1), millest 28% moodustas maanteede ja katete ehitus, 44% maanteede remonditööd ja 26% hooldetööd.

Haapsalu – Noarootsi jäätee

Jääteedest oli kasutusel ainult Haapsalu-Noarootsi jäätee, seegi vaid 34 päeva. Halbadest jääoludest tingituna ei olnud võimalik rajada Vormsi jääteed.

Teede igapäevaste hooldetööde maksumus kokku oli 25,5 miljonit krooni, millest 62% moodustasid suvised hooldetööd, 35% talihoidetööd ja 3% sildade ja viaduktide hooldamine. Lääne maakonnas teostas riigimaanteede hoolet OÜ ÜLE tütarettevõtte OÜ Lääne Teed.

2009. aastaga seoses tuleb eraldi ära märkida mõned tähtsamad teeremondi objektid. Lõpetati Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla põhitee Palivere-Rannaküla 14,8 km pikkuse lõigu taastusremont, mille kogumaksumus kahe aasta jooksul oli ligi 101 miljonit krooni.

Nõva teele katte ehitamine

Paljude jaoks oli oodatud Nõva vallakeskuse ja maakonnakeskuse vahele jääva kruusatee tolmuvabaks muutmine. Harju-Risti–Riguldi–Võntküla maanteel sai tolmuvaba katte 18 km teelõik, mis algas maakonna Harju piirilt ja lõppes Riguldi ristmikul.

Nõva tee avamine

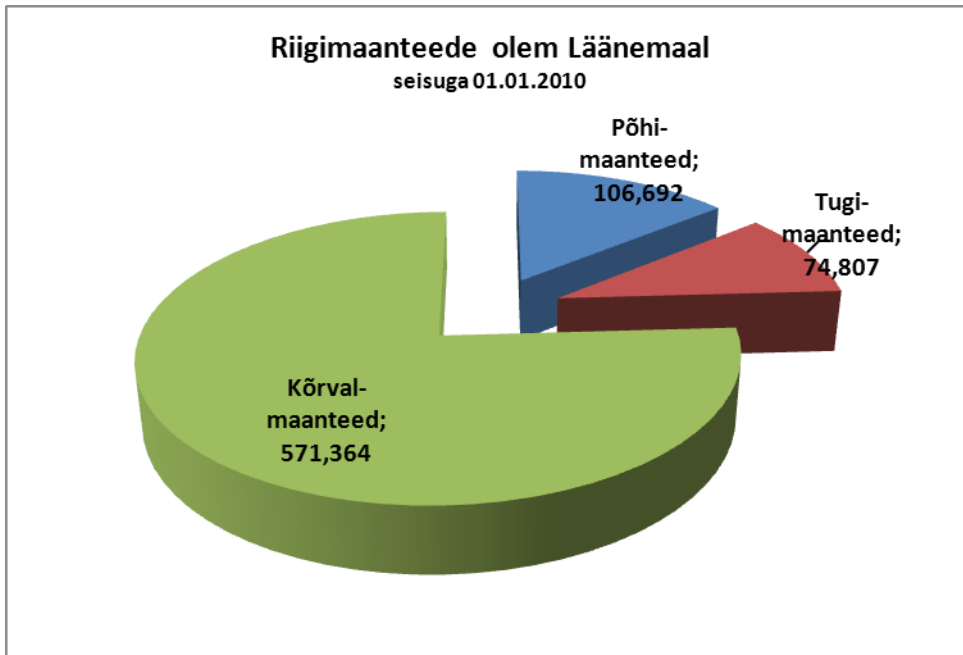
Lisaks Nõva-Riguldi lõigule ehitati tolmuvasasid katteid veel kokku 22 km, nendest pikemad teelõigud jäid Puisse ja Kiideva kanti.

Tabel 1. Riigimaanteed olem Läänemaal seisuga 01.01.2010

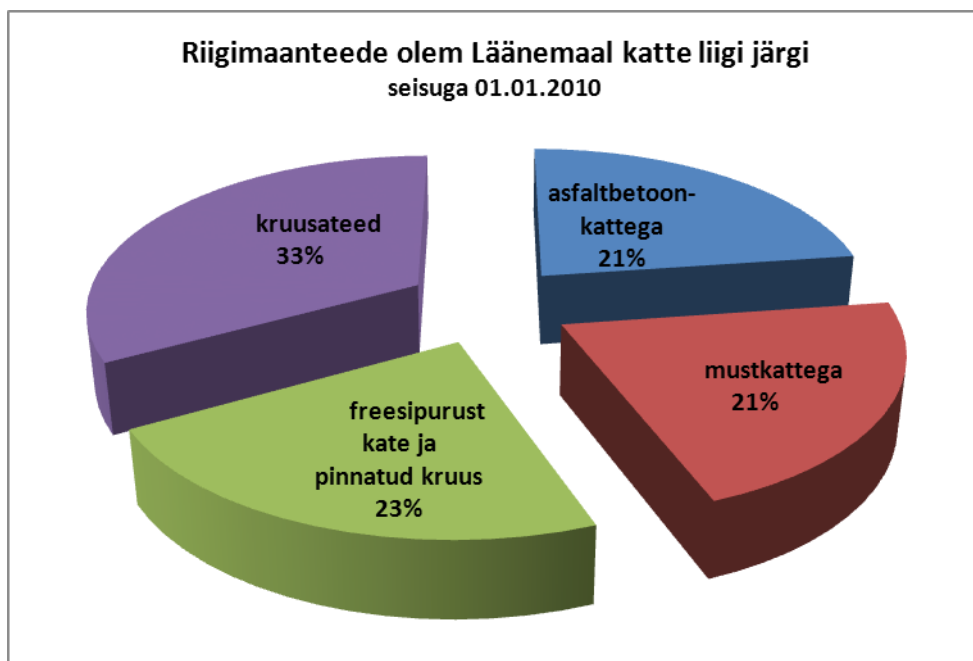
Teed katte liigi järgi	Mõõtühik	Kokku km seisuga:		sealhulgas 01.01.2010		
		01.01.2009	01.01.2010	Põhimaanteed	Tugi- maanteed	Kõrval- maanteed
K O K K U	km	752,936	752,863	106,692	74,807	571,364
asfaltbetoonkattega	km	159,002	171,445	100,090	29,585	41,770
mustkattega	km	175,299	161,826	6,602	45,222	110,002
freesipurust kate ja pinnatud kruuskate	km	130,365	170,701			170,701
kruusateed	km	288,270	248,891			248,891
sillad ja viaduktid	tk/m	42/1108,4	40/1105,2	8/388,1	9/93,1	23/616,0
sh puidust	tk/m	1/13,0	1/13,0			1.1.09

Allikas: Lääne Regionaalne Maanteemate Haapsalu esindus

Allikas: Lääne Regionaalse Maanteeameti Haapsalu esindus

Allikas: Lääne Regionaalse Maanteeameti Haapsalu esindus

Kohalikud teed

Lääne Regionaalse Maanteeameti ülesandeks on kohalike omavalitsusüksuste nõustamine teehoiul, liikluse korraldamisel ning teeregistriandmete töötlemisel.

Tabel 2. Kohalike teede olem Läänemaal seisuga 01.01.2010

	Maantee	Tänav	Kokku/ km
HAAPSALU LINN	0	56,302	56,302
HANILA VALD	82,15	12,25	94,4
KULLAMAA VALD	103,552	0	103,552
LIHULA VALD	158,43	21,691	180,121
MARTNA VALD	125,79	0	125,79
NOAROOTSI VALD	118,808	0	118,808
NÕVA VALD	57,778	0	57,778
ORU VALD	78,991	0	78,991
RIDALA VALD	143,126	16,68	159,806
RISTI VALD	103,643	5,149	108,792
TAEBLA VALD	91,87	11,136	103,006
VORMSI VALD	35,635	0	35,635
KOKKU/ km	1099,773	123,208	1222,981

Allikas: Lääne Regionaalse Maanteeameti Haapsalu esindus

Liiklusohutus

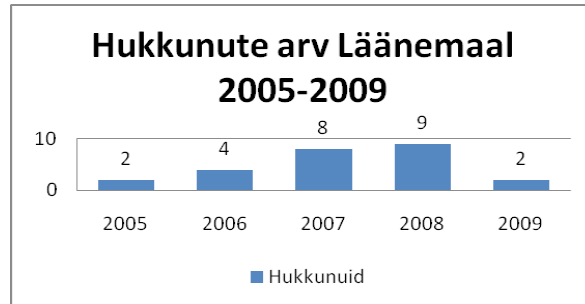
Liiklusohutlike kohtade ümberehitamise programmi raames rajati 2009. a kolme riigimaantee (Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla, Risti-Virtsu ja Risti-Kuijõe) ristmikele maanteevalgustus, ristmike harudele kokku 0,97 km ulatuses, üldmaksumusega 791 000 krooni. Samuti paigaldati 35 000 krooni eest täiendavaid liikluskorraldusvahendeid Virtsu alevikus, sadamaalale eelnevale teelõigule Risti-Virtsu maanteel.

Liiklusõnnetustes hukkunute arvu üldmise vähenemise taustal Eestis saab öelda, et liiklusohutusalane töö ja järelevalve on vilja kandnud ka Läänemaal – selge pikaajaline liiklusõnnetuste ja vigastatute vähenemise tendents on olemas. Siiski paistavad siin Läänemaa jaoks tavapärasest suurema hukkunute arvuga, milledest enamuse põhjustasid joobes juhid, silma kaks arvestusperioodile eelnenud aastat (2007 ja 2008).

Liiklusõnnetused Läänemaa lõikes 2007- 2009									
Maakond	Liiklusõnnetused			Hukkunud			Vigastatud		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Läänemaa	63	41	35	8	9	2	89	45	43
sh joobes juhtide osalusel	22	12	7	7	4	1	30	9	10

Allikas: Lääne Regionaalse Maanteeameti Haapsalu esindus

Üldse toimus 2009. a Lääne maakonnas 35 inimkannatanutega liiklusõnnetust, mille tagajärjel sai surma 2 inimest; 7 õnnetust, ehk 20% õnnetuste üldarvust, toimus joobes juhtide osalusel. Mõlemad surmaga lõppenud liiklusõnnetused olid sarnased – sõiduauto sõitis teelt välja vastu puud, mõlemal juhul hukkus kaassõitja, ühe õnnetuse puhul oli juht alkoholijoobes.

Allikas: Lääne Regionaalse Maanteeameti Haapsalu esindus

Liikluskasvatus

Suuremad tegemised 2009 aastal olid:

Projekti „Must Nukk“ raames koolitati Läänemaal helkureid kandma veidi üle 200 õpilase. Projektist võtsid osa Haapsalu linna algkool, Ridala, Võnnu, Palivere, Kasari, Taebala, Oru, Martna ja Risti põhikoolid.

Projekti „Sõida kaine peaga!“ raames olid kuus spetsiaalse koolituse läbinud inimest üritusel *American Beauty Car Show*, mis toimus 19. juulil 2009. Sellest festivalist on osa võetud juba palju aastaid. Aastatega on selgunud, et vajadus alkomeetrisse puhumise järele on kõige suurem viimasel päeval telklaagrist lahkuvate autojuhtide seas. Sel aastal sai töö üritusel planeeritud just selleks ajaks.

Projekti „Vigurvänt 2009“ raames sai jalgratturi õpetust vähemalt **250 Läänemaa last**, koolid registreerusid ja said õppematerjale meie kaudu.

Projekti „Eakamatele elanikele mõeldud liiklusohutuslane loeng jalakäijahelkuri kasutamise vajalikkusest“ loengutest võttis osa 60 inimest Haapsalus, 20 inimest Nõval ja 15 inimest Lihulas. Loengu eesmärk oli veenda (vanemaid) inimesi, et vastavalt füüsikaseadustele pole pimedas alati autojuhil helkurita jalakäijale otsasõitu võimalik vältida ning enda nähtavaks tegemine on jalakäija kui nõrgema osapoole enda huvides ja ka pädevuses.

Projekti „Turvaliselt siia-sinna“ projekti raames koolitati ca **700 Läänemaa koolilast**, sihtgrupiks olid põhikooli lõpuklasside õpilased ja gümnasistid. Õppepäevade eesmärgiks oli tagada ohutu liiklemine teedel ja tänavatel, teadvustada liiklejatele, et liikluses mängivad mõned sekundid väga suurt rolli ning tagajärjed liiklusõnnetuse korral võivad olla vägagi traagilised.

19.2. Liiklusregistri Haapsalu büroo

Registritoimingutes ning eksamile registreerimise osas oli 2009. aastal tunda majandus-languse mõju. Ühelt poolt vähenes registritoimingute maht, samas oli ka positiivseid külgi, sest lühenesid ja muutusid kohati olematuks eksamijärjekorrad, mis eelnevatel aastatel võisid venida kuni kuu pikkuseks.

Juhilubadega seotud toimingud Liiklusregistri Haapsalu büroos 2009. aastal								
Ajutine luba	Juhiluba	Esmane juhiluba	Piiratud õigusega juhiluba	Juhendaja tunnistus	Juhi õpetaja tunnistus	Mopeedi-juhi tunnistus	Rahvusvaheline juhiluba	Kokku
21	1 066	564	13	106	3	10	7	1 790

Allikas: Lääne Regionaalne Maanteeamet

Eksamit soovis 2009. aastal teha kõikides kategooriates kokku 750 inimest. Teooriaeksami sooritas 524 inimest, seega oli läbisaanute osakaal 69,9%. Sõidueksamil sai läbi 60,7% eksamisooritajatest. Kõige rohkem sooviti teha B kategooria eksamit (435 korral), esimesel katsel läbis selle 315, mis teeb 72,4%.

Kui teooria osas oli soorituste osakaal hea, siis B kategooria sõidueksami läbis esimesel korral vaid 53,9% eksamile tulnutest. Teisele ja kolmandale katsele tuli vastavalt 114 ja 39 inimest ning seal oli läbisaanute protsent keskmiselt 64,1%.

Registreeritud sõidukeid 2009. aastal												
2009	Sõiduaudod	sh uued	Veoaudod	sh uued	Bussid	sh uued	Mootorrattad	sh uued	Haagised	sh uued	Kokku	sh uued
Läänemaa	445	199	133	103	3	2	36	11	88	74	705	389
sh Haapsalu	192	105	99	92	1	0	6	3	23	20	321	220

Allikas: Lääne Regionaalne Maanteeamet

Sõidukite jaotus Läänemaal 2008.-2009. aastal		
	2008	2009
Sõiduaudod	16 287	16 127
sh Haapsalu	6 810	6 333
Autobussid	84	84
sh Haapsalu	43	40
Veoaudod	2 526	2 413
sh Haapsalu	1 313	1 162
Mootorrattad	552	597
sh Haapsalu	175	189
Haagised	1 633	1 738
sh Haapsalu	529	553

Allikas: Lääne Regionaalne Maanteeamet

Tehnoülevaatusel läbinud sõidukid (sh traktorid) Liiklusregistri Haapsalu büroos periood 01.01.2009-31.12.2009						
Büroo	Tehnoülevaatused	Korras	Kordus	Keskm vanus (a)	Arv (kokku sõidukeid)	Korduv %

Haapsalu	5 004	4 394	574	13,1	4 200	11,94
-----------------	--------------	--------------	------------	-------------	--------------	--------------

Allikas: Lääne Regionaalne Maanteeamet

Riigimaanteede ja teerajatiste ehitus-, remondi- ning hooldetööd Läänemaal 2009. aastal

Tööde nimetus	Möödühik	Tööde maht	Osatähtsuse % kogumahust
1. Maanteede ja katete ehitus	tuh kr	27 308	27,7
<i>a) sellest ehitatud katteid</i>	tuh kr	26 482	26,9
	km	41,073	
- asfaltbetoonkatteid	tuh kr	-	-
	km	-	-
- muid teel või segistis sideainetega segatud katteid	tuh kr	-	-
	km	-	-
- freespurust katteid	tuh kr	14 810	15,0
	km	18,739	
- pinnatud kruusateid	tuh kr	11 672	11,9
	km	22,334	
<i>b) sellest ehitatud kruusateid</i>	tuh kr	-	
	km	-	
2. Sildade, viaduktide, tunnelite ehitus ja rekonstrueerimine	tuh kr	-	-
3. Maanteede remont	tuh kr	43 466	44,1
<i>a) sellest remonditud katteid</i>	tuh kr	43 301	43,9
	km	29,224	
- asfaltbetoonkatteid	tuh kr	14 549	14,8
	km	19,415	
- mustkatteid	tuh kr	10 566	10,7
	km	9,809	
<i>b) sellest remonditud kruusateid</i>	tuh kr	6 851	6,9
	km	25,925	
<i>c) sellest tehtud korduspindamisi</i>	tuh kr	11 335	11,5
	km	62,156	
4. Sildade ja viaduktide remont	tuh kr	2 205	2,2
-sildu	tk	3	
5. Maanteede hoole	tuh kr	25 564	26,0
<i>sellest</i>			
-suvihoolet	tuh kr	15 703	15,9
-talihoole	tuh kr	8 942	9,1
-sildade ja viaduktide hoole	tuh kr	751	0,8
-jääteed	tuh kr	168	0,2
Tööd kokku	tuh kr	98 544	100,0

Allikas: Lääne Regionaalne Maanteeamet

Riigimaanteed 2009. aasta teehoiuobjektid Lääne maakonnas

Maantee ja lõigu nimetus	Tee number	Lõigu aadress (km-d)	Lõigu pikkus km	Tööde kirjeldus	Tööde teostamise aastad	Tööde teostaja
Põhimaanteed						
Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla (lõik: Palivere-Rannaküla)	9	49,370-64,460	15,090	Kattega tee remont	2008 - 2009	Talter AS
Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla	9	Palivere sild		Silla remont	2009	Talter AS
Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla (lõik: Risti ristmik)	9	39,8-40,4	0,6	Liiklusohlike kohtade ümberehitus, maanteevalgustuse ehitus	2009	Empower AS
Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla (Rohuküla laiendus)	9	80,300-80,723	0,423	Kattega tee remont	2009-2010	TREF AS
Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare	10	56,118-64,692	8,574	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare (lõik: Risti ristmik)	10	0,000-0,300	0,300	Liiklusohlike kohtade ümberehitus, maanteevalgustuse ehitus	2009	Empower AS
Tugimaanteed						
Keila-Haapsalu	17	41,256-46,400	5,144	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Keila-Haapsalu	17	Seljaküla I sild		Silla remont	2009	Järelinge Inseneribüroo OÜ
Keila-Haapsalu	17	Seljaküla II sild		Silla ümberehitus torutrubiks	2009	Lääne Teed OÜ
Keila-Haapsalu	17	Seljaküla bussiootekoda		Ootekoja ehitus	2009	Lääne Teed OÜ
Haapsalu-Laiküla	31	22,946-35,843	12,897	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Pärnu-Lihula	60	49,932-54,426	4,794	Kattega tee remont	2009	Nordecon Infra AS
Kõrvalmaanteed						
Harju-Risti-Riguldi-Võntküla	11230	25,905-43,851	17,946	Katte ehitamine kruusateele	2009	Tallinna Teede AS
Harju-Risti-Riguldi-Võntküla	11230	Sutlepa bussiootekoda		Ootekoja ehitus	2009	Resteh OÜ
Harju-Risti-Riguldi-Võntküla	11230	57,872-62,887	5,015	Kattega tee remont	2009	TREF AS Lääne Teed OÜ
Harju-Risti-Riguldi-Võntküla	11230	69,273-69,383	0,110	Kattega tee remont	2008-2009	Talter AS
Harju-Risti-Riguldi-Võntküla	11230	75,538-75,620	0,082	Kattega tee remont	2008-2009	Talter AS
Oru-Tagavere	16102	0,0-4,302	4,302	Kruusatee remont	2009	Lääne Teed OÜ
Oru-Tagavere	16102	3,645-4,302	0,657	Katte ehitamine kruusateele	2009	TREF AS Lääne Teed OÜ
Taebla-Kirimäe	16104	0,000-0,088	0,088	Kattega tee remont	2008-2009	Talter AS
Tagavere-Vidruka	16105	0,000-0,038 5,368-5,408	0,038 0,040	Katte ehitamine kruusateele	2009 2008-2009	Lääne Teed OÜ Talter AS
A. Laikmaa muuseumi tee	16106	0,000-0,042	0,042	Kattega tee remont	2008-2009	Talter AS
Herjava-Võnnu	16108	4,630-7,000	2,370	Katte ehitamine kruusateele	2009	ÜLE OÜ
Parila-Kiideva	16111	5,116-8,083	2,967	Kattega tee	2009	Lääne Teed OÜ

				remont, korduspindamine		ÜLE OÜ
Parila-Kiideva	16111	8,083-13,241	5,158	Katte ehitamine kruusateele	2009	Lääne Teed OÜ
Tuuru-Puise	16112	0,000-7,872	7,872	Katte ehitamine kruusateele	2009	Rapla Teed AS
Rohuküla-Ahli-Ridala	16113	5,028-7,893	2,865	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Valgevälja-Ahli	16114	0,000-5,160	5,160	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Ahli-Topu sadam	16115	0,000-4,091	4,091	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Ahli tee	16116	0,000-0,751	0,751	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	Lääne Teed OÜ ÜLE OÜ
Paralepa tee	16120	1,787-5,257	3,470	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	ÜLE OÜ
Nõmmküla-Aulepa-Õsterby	16122	2,630-5,133	2,503	Kruusatee remont	2009	Lääne Teed OÜ
Hosby-Einby	16123	0,000-3,635	3,635	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	ÜLE OÜ
Hara-Kudani	16125	0,000-4,047	4,047	Kruusatee remont	2009	Lääne Teed OÜ
Hara tee	16126	0,000-1,915	1,915	Kruusatee remont	2009	Lääne Teed OÜ
Nõva-Rannaküla	16129	0,050-3,281	3,231	Katte ehitamine kruusateele	2009	Tallinna Teede AS Lääne Teed OÜ
Pürksi-Paslepa	16133	0,000-3,268	3,268	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	ÜLE OÜ
Saunja tee	16135	0,490-4,193	3,703	Katte ehitamine kruusateele	2008 - 2009	Lääne Teed OÜ
Vaisi-Kuijõe	16150	0,000-0,048	0,048	Katte ehitamine kruusateele	2009	Tallinna Teede AS
Risti-Kuijõe (lõik: Risti ristmik)	16151	0,000-0,100	0,100	Liiklusohlike kohtade ümberehitus, maanteevalgustuse ehitus	2009	Empower AS
Risti-Kuijõe	16151	2,900-12,234	9,334	Kattega tee remont, korduspindamine	2009	ÜLE OÜ
Palivere-Oonga	16160	0,000-0,080	0,080	Kattega tee remont	2009	Talter AS
Palivere-Keedika	16161	0,522-0,682	0,160	Kattega tee remont	2009	Talter AS
Karuse-Kalli	16180	5,988-9,536	3,548	Kattega tee remont	2009	Talter AS
Nurmsi-Risti	16182	0,000-0,019	0,019	Kattega tee remont	2009	Talter AS
Kõmsi-Mõisaküla-Salevere	16187	0,750-5,000	4,250	Kruusatee remont	2009	Lääne Teed OÜ
Karuse-Saastna	16190	4,687-8,437	3,750	Kruusatee remont	2009	Lääne Teed OÜ
Audru-Tõstamaa-Nurmsi	19101	73,754-76,772	0,018	Kattega tee remont	2009	Talter AS

Allikas: Lääne Regionaalse Maanteeameti Haapsalu esindus

20. POLITSEI

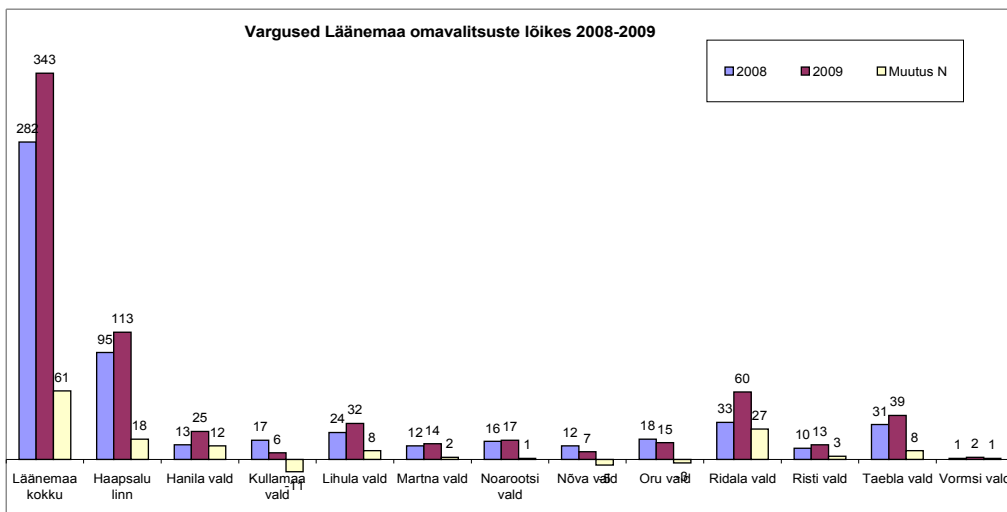
Ülevaade õiguskorrast ja politsei tegevustest Läänemaal 2009. aastal

Kuritegevus

2009. aastal Läänemaa kuritegevus langes 109 kuriteo episoodi võrra, vastupidiselt arvamusele, et

majanduse langes kuritegevus tõenäoliselt kasvab. Suurema osa kuritegude arvust moodustavad varavastased kuriteod, mis moodustasid koguarvust 54,3%. Varguste arv võrreldes 2008. aastaga kasvas 61 fakti võrra. Varavastastest kuritegudest moodustavad vargused 81,4%. Põhilisteks varguse objektideks olid metall, kütus, tööriistad ja mobiiltelefonid. Enim varastati eluruumidest ja sõidukitest. Suure osa moodustavad ka omavolilised sissetungimised, kuigi sissetungimiste arv võrreldes 2008. aastaga on jäänud samale tasemele.

Diagramm 1 Vargused Läänemaa omavalitsuste lõikes 2008.–2009. a
(allikas: Justiitsministeerium)

Majanduse langes ja töötuse kasvades on kehaliste väärkohtlemiste arv võrreldes 2008. aastaga langenud, mis on mõneti üllatav.

Positiivne langus kuritegude arvus oli liiklusvaldkonnas. 2008. a tabati 120 juubes juhti, kelle suhtes alustati kriminaalmenetlust. 2009. a tabati 61 juubes juhti, kelle suhtes alustati kriminaalmenetlust. Ehkki languse üheks põhjuseks on seadusandluse muutus (01.07.2009. a), näitavad analüüsid, et juubes juhtide osakaal liikluses on vähenenud.

Tabel 1 Kuriteod Läänemaal 2007.–2009. a
(allikas: Justiitsministeerium)

	Läänemaa			
	2007	2008	2009	Muutus
Kuriteod kokku:	674	884	775	-109
Isikuvastased kuriteod	124	209	172	-37
Tapmised	0	0	1	1
Kehaline väärkohtlemine	105	181	139	-42
Süüteod perekonna ja alaealiste vastu	6	8	10	2
Rahva tervise vastased kuriteod	13	8	4	-4
Varavastased kuriteod	300	369	421	52
Vargus	236	282	343	61

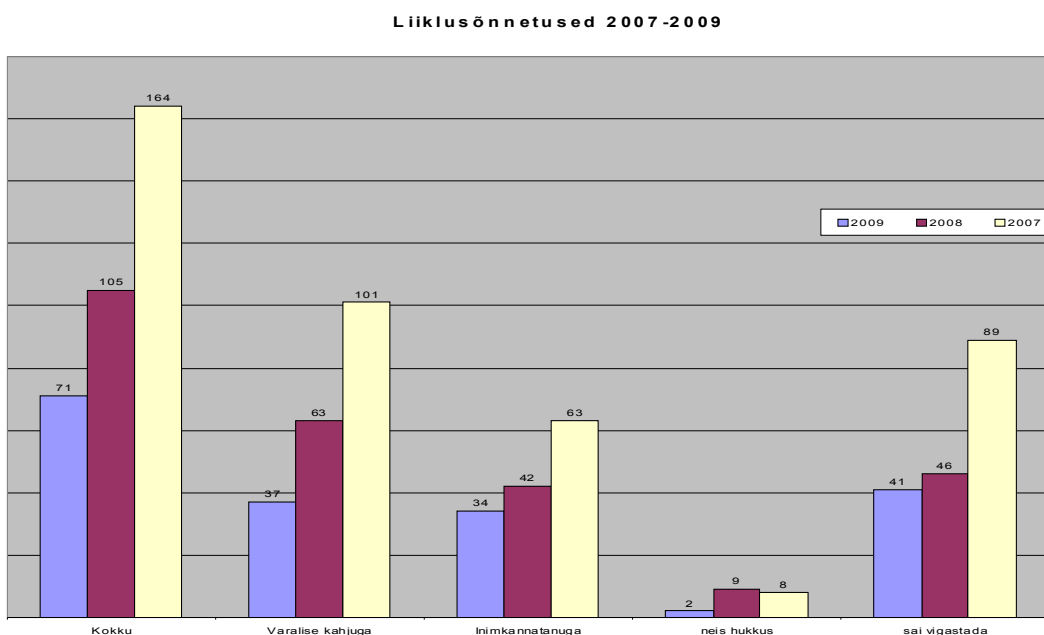
Röövimine	7	7	11	4
Omastamine	7	21	19	-2
Kelmused	16	21	22	1
Väljapressimine	2	1	3	2
Asja omavoliline kasutamine	24	22	10	-12
Avaliku rahu vastased kuriteod	95	110	77	-33
Avaliku korra raske rikkumine	34	34	6	-28
Omavoliline sissetung	54	69	69	0
Ametialased kuriteod	0	0	1	1
Õigusemõistmisevastased kuriteod	16	26	7	-19
Avaliku usalduse vastased kuriteod	8	8	9	1
Keskkonnavastased kuriteod	2	3	1	-2
Majandusalased kuriteod	0	3	5	2
Üldohtlikud kuriteod	7	18	3	-15
Liikluskuriteod	102	122	65	-57
Mootorsõiduki juhtimine joobeseisundis	99	120	61	-59

Liiklusturvalisus

Liiklusvaldkond on aastaid olnud politsei üheks prioriteetseks valdkonnaks. Eesmärk on vähendada liikluses hukkunute ja vigastatute arvu. Kuna liiklusõnnetuste toimumise üheks peamiseks põhjuseks on ebaõige sõidukiirus, siis on kiiruse mõõtmine üheks patrullpolitseinike igapäevaseks tööülesandeks. Sama palju tähelepanu pööratakse turvavarustusega juhtidele ja sõitjatele, kuna vigastuste tekkimine või raskus on otseses seoses turvavarustuse kasutamisega.

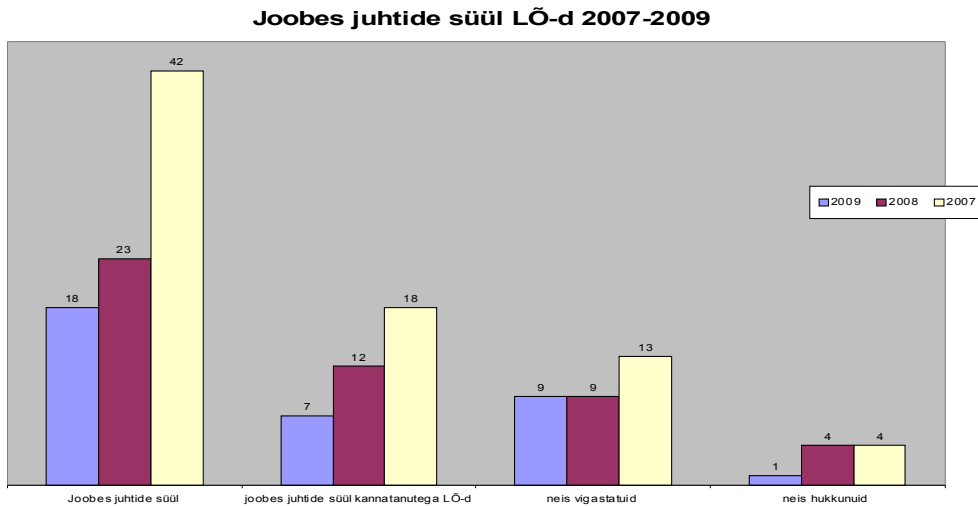
2009. a toimus Läänemaal 71 liiklusõnnetust, millest 34-s said inimesed viga. Liiklusõnnetustes hukkus 2 ja sai vigastada 41 inimest. Võrreldes varasemate aastatega oli Läänemaal, aga ka kogu Eestis, liikluses kannatanuid tunduvalt vähem.

Diagramm 2 Liiklusõnnetused 2007.–2009. a
(allikas: politsei)

Joobes juhtide süül toimus 18 liiklusõnnetust, millest seitsmes said inimesed vigastada. Vigastatuid joobes juhtide süül 9 ja hukkunuid 1.

Diagramm 3 Liiklusõnnetused joobes juhtide süül 2007.-2009. a (allikas: politsei)

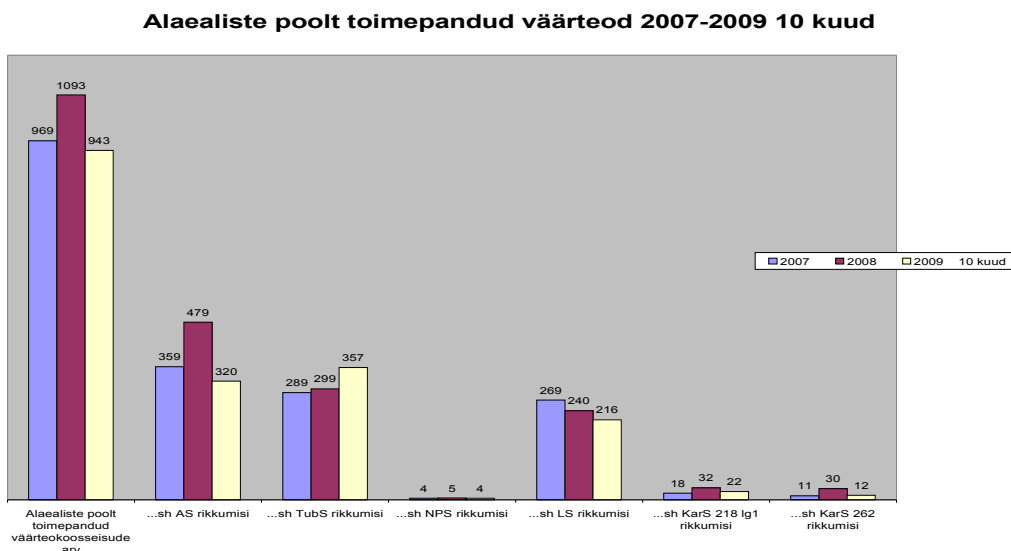
Alaealised

Politsei pöörab suurt tähelepanu alaealistele. Lapsed ja noored on need, keda me suudame rohkem mõjutada õiguskuulekalt käituma, kui täiskasvanuid. Valdavalt on preventiivse loomuga projektid suunatud just alaealistele, aga ka igapäevases töös on nad tähelepanu keskpunktis.

2009. a vormistati Läänemaal 943 väärtegu, mille panid toime alaealised. Kõige rohkem rikutakse laste poolt alkoholiseadust ja tubakaseadust, nendele järgnevad liiklusalased rikkumised.

Narkootilisi aineid on alaealised käidelnud neljal korral, avalikku korda on rikutud 12 korda ja väheväärtusliku vara vastu suunatud süütegusid (pisivargus) on toime pandud 22 korda.

Diagramm 4 Alaealiste poolt toimepandud väärteod aastatel 2007–2009 10 kuud (allikas: politsei)

Ennetustegevus

Politsei planeerib igal aastal erinevaid ennetustegevusi, mille abil juhitakse laste ja noorte tähelepanu õiguskäitumisele ning tõstetakse nende teadlikkust. Ennetustegevusi viiakse läbi nii loengute vormis, läbi projektide kui ka osalemisega avalikel üritustel. Aastal 2009 viidi Haapsalu politseijaoskonna poolt läbi 148 ennetustegevust. 2009. aasta projektid olid: „Vägivalla vastu”, „Kaitse end ja aita teist”, „Motopoisid”, „Õiguskäitumuslik noor”, „Saab ka vägivald”, „Leidke aega minu jaoks”, „Ole puhas”, „Aktiivne tegevus õigusrikkumiste ennetamiseks”. Osaleti Doonoritelgis, pimedada aja saabudes kontrolliti kooliõpilastel helkurite olemasolu. Viidi läbi teabepäev kaupmeestele seadusandluse selgitamiseks, osaleti mitmes lastelaagris. Ennetustegevus ei olnud suunatud ainult lastele või noortele, vaid osa said ka lapsevanemad loengute ning avalike esinemiste kaudu. Kogu ennetustegevus saab toimida ainult läbi koostöö inimeste ning asutustega. Päästeosakond, Lääne Maavalitsus, TÜ Haapsalu Kolledž, SA Läänemaa Haigla, koolid, kohalikud omavalitsused ning nende töötajad on olnud headeks koostööpartneriteks, et ennetustöö oleks põhjalik ning asjakohane. Ka järgnevatel aastatel on Haapsalu politseijaoskonnal ja koostööpartneritel mitmeid preventiivseid projekte. Mõeldakse välja uusi ja huvitavaid lähenemisviise, mis on kasulikud ja suunatud eelkõige neile, kes seda kõige enam vajavad ja ikka eesmärgiga kujundada turvalisem keskkond.

Projekt: Moto poisid

Lastekaitse päeva tähistamine

Projekt: Kaitse End ja Aita Teist

21. LÄÄNE-EESTI PÄÄSTEKESKUSE LÄÄNEMAA OSAKOND

Tulekahjude statistika Läänemaal 2009. a (sulgudes on võrdluseks toodud 2008. a arvud)

Väljasõite tulekahjudele kokku	192	(211)
Hoonete tulekahjusid kokku	58	(73)
neist eluhoonete tulekahjusid	34	(50) (suitsuanduri olemasolu tuvastati 15 kodus)
Metsa ja/või maastiku tulekahjusid	44	(54)
Hoonetevälised tulekahjud (lõkked, prügikastid jne)	90	(84)
Tulekahjudes hukkunud inimesi	1	(5)

Hoonetulekahjude peamised tekkepõhjused:

Hooletusest sai alguse kokku 36 tulekahju

hooletus lahtise tulega	15
tahma süttimine suitsulõõris	5
hooletus toidu valmistamisel	5
hooletus suitsetamisel (kindlaks tehtud)	6
hooletus tuletöödel	4
hooletus isesüttivate ainete hoiustamisel	1

Seadmete rikest sai alguse 16 tulekahju

riike elektripaigaldustes	4
riike elektriseadmetes	6
riike kütteseadmetes	3
tehnilise seadme riike	2
summutist ja seadmetest lenduvad sädemed	1

Ennetustöö

Toimused järgmised projektid lastele:

- Päästeala loominguvõistlusel osales 130 last.
- Päästeala noorteringist võttis osa 25 last.
- Projektist „Kaitse end ja aita teist“ võttis osa 250 last, laagris osales 120 last.
- Lahtiste uste päevadel komandos osales 280 last.
- Lasteaialastele toimunud projektis „Nublu aitab“ sai teadmisi 250 last.

Päästekoer Nublu Haapsalu Sanatoorses koolis

Täiskasvanutele:

- Sotsiaaltöötajate ja külavanemate teabepäevad 20 inimesele.
- Eakatele toimus teavituspäevi 40 inimesele, 60 puuetega inimesele.
- 40 vabatahtlikule päästjale toimusid koolitused.
- Avalikel üritustel osaledes koolitati 850 inimest.

22. KAITSELIIDU LÄÄNE MALEV

Kaitseliit on kaitsejõudude osa, Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik sõjaväeliselt korraldatud relvi valdav ning sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale Kaitseliidu seaduse alusel pandud ülesandeid. Kokku on kaitseliidus 15 malevat.

Kaitseliidu (KL) Lääne Malev hõlmab erinevalt teistest malevatest kahte maakonda – lisaks põhiosa moodustavale Lääne maakonnale veel Hiiu maakonda. 1940. aastal hõlmas Läänemaa, seega ka KL Lääne Malev, märksa suuremat territooriumi kui praegu. Sõjajärgsel ajal on Lääne maakond loovutanud oma alasid: Varbla ja Lihula kandi Pärnumaale ning Kullamaa, Märjamaa, Velise ja Vigala alad Rapla maakonnale. Seevastu on Harjumaalt Nõva piirkond tulnud Lääne maakonda. Sõjaeelselt iseseisev Hiiumaa malevkond on nüüd KL Lääne Maleva üksuseks.

Tegevust juhib malevapealik ja maleva juhatus, korra aastas või erakorralistel juhtudel sagedamini käib koos maleva esinduskogu. Staabi tegevust juhib staabiülem, väljaõppeprotsessi juhib väljaõppeülem ning maleva tegevuse erinevate valdkondade eest vastutavad tagalaülem, relvur, sidespetsialist, personalispetsialist, varustusspetsialist, instruktorid, eriorganisatsioonide instruktorid.

Lääne malev koosneb maleva staabist ja kolmest malevkonnast - Haapsalu malevkond, Risti malevkond ja Hiiumaa malevkond.

Malevkondade vastutusala:

- Haapsalu malevkond – Haapsalu linn, Oru, Ridala ja Vormsi vallad;

- Risti malevkond – Taebla, Risti, Martna, Lihula, Kullamaa, Nõva, Noarootsi ja Hanila vallad;
- Hiiumaa malevkond – kogu maakond.

Maleva liikmeskond:

Lääne malev kokku 1 447

Sellest:

- Kaitseliit 918;
- Naiskodukaitse 126;
- Noored Kotkad 192;
- Kodutütred 237.

Kaitseliiduga on seotud ca 3,5% Läänemaa ja Hiiumaa elanikkonnast, samas kui Eesti keskmine on 1%. Aastast aastasse on kodanike huvi kaitseliidu vastu kasvanud ja liikmeskond suurenenud. Viimastel aastatel on kaitseliiduga liitujad oluliselt noorenenud ja üha enam astub organisatsiooni kõrgharidusega inimesi.

Aasta tähtsamad ja traditsioonilised üritused

* Maleva jalaväekompanii läbis 4.-6. detsembril suurõppuse Orkaan 4 Pärnumaal. Osales 107 Lääne maleva kaitseliitlast. Õppus Orkaan viiakse läbi alates 2006. aastast. Tegemist on regionaalse koostööõppusega, mida viiakse läbi KL Lääne, Pärnumaa ja Saaremaa malevate poolt. 2009. a osalesid suurõppusel veel ka Sakala ja Raplamaa malevate allüksused.

* Jalaväekompanii osales suurõppusel Kevadtorm.

* Vabariigi aastapäeva paraad Haapsalus – kompanii koosseisus, lisaks eriorganisatsioonid.

Foto: Heino Rebane

* Maakaitsepäev Martnas 23. juunil 2009.

Foto: Heino Rebane

- * Vabariigi aastapäevale pühendatud üritused Lääne maakonna koolides.
- * Jätkati riigikaitseõpetuse läbiviimist maakonna suurimas gümnaasiumis – Haapsalu Gümnaasiumis.
- * Kodanikupäeva raames viidi Kiltsis maakonna koolide õpilastele läbi “Seikluspäev Kaitseleiiduga”, milles osalesid sajad noored.
- * “Talvapäev Kaitseleiiduga” toimus 12. detsembril 2009 – üle 500 osavõtja.
- * Abipolitsei formeering osaleb iganädalaselt avaliku korra kaitses Haapsalu linnas ja maakonnas.
- * Patrullvõistlusel Valge Laev 2009 4.-5. aprillil osales üle 40 võistkonna kaitseleiidust, kaitseväest.
- * Sõjalis-sportlik võistlus Lahingpaari Koostöö toimus 9. veebruaril. Osales 40 KL Lääne maleva esindajat ja 10 külalisvõistkonda.

Lääne Maleva 92. aastapäev

Foto: Heino Rebane

Muud sündmused

- * 10. veebruaril külastas KL Lääne malevat kaitseminister Jaak Aaviksoo ja kohtus kaitseleitlaste ja naiskodukaitsjatega.
- * 6. mail viidi Kaitseliidu Lääne maleva staabis läbi Läänemaa kriisikomisjoni ja Kaitseliidu ühisõppus. Eesmärgiks oli planeerida ja korraldada enam kui tuhande inimese evakueerimine loodusõnnetuste või kriisisituatsiooni puhul.
- * 27. juunil avasid Kaitseliidu Lääne malev ja Eesti Reservohvitseride Kogu Läänemaa osakond Haapsalus Sadama 21 mälestustahvli, jäädvustamaks seda, et hoones tegutses Eesti Punase Risti Johan Laidoneri nimeline sanatoorium.
- * Jaanipäeval jõudis ümbermaailmareisilt tagasi KL Merekaitseliidu lipp.
- * 24. mail sai Noorte Kotkaste Lääne malev pidulikult kätte oma lipu. Lipu õnnistas sisse Lääne maleva kaplan Ants Leedjärv, misjärel Noorte Kotkaste peavanem Silver Tamm andis lipu üle Lääne maleva Noorte Kotkaste malevapealikule Hellat Rumvoltile.
- * 27. detsembril esietendus SEE Teatri ja Naiskodukaitsse (NKK) Lääne ringkonna lavastus „Vaikivad tunnistajad“. Lavastus on inimeste ette toodud koduvägivalla tagajärjel hukkunud inimeste mälestuseks ning vägivallaprobleemidele tähelepanu pööramiseks. Kõik lavastuses mängitud lood on mõtlemapanevad Eesti peredes aset leidnud traagilised sündmused. Lavastuses osalesid ka KL Lääne maleva tegevliikmed.

Foto: Heino Rebane

23. TÖÖTURG

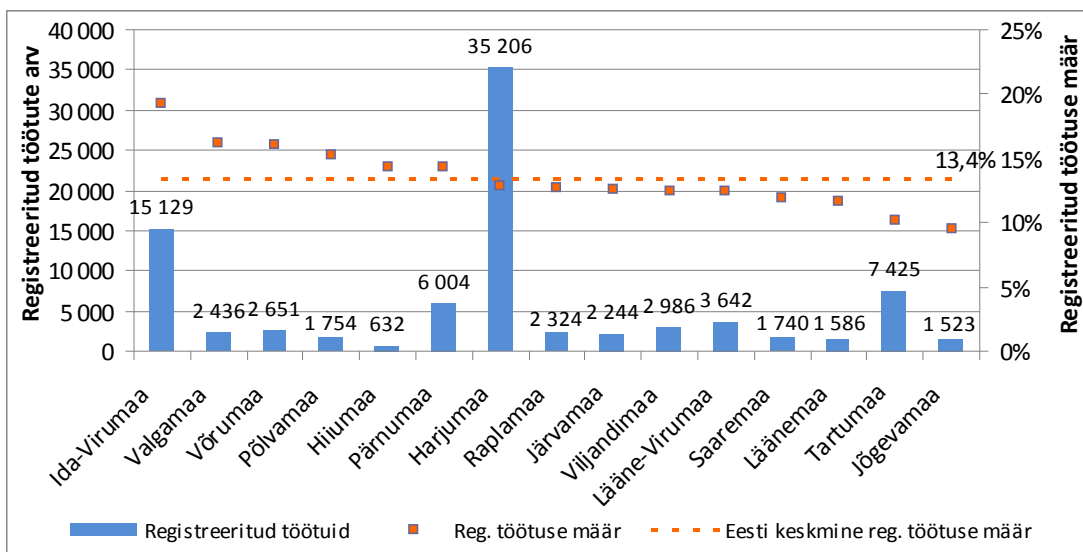
Alates 1. maist 2009 võttis tööturuameti ülesanded üle Eesti Töötukassa. Ümberkorralduste eesmärgiks on parandada tööd otsivatele inimestele ja tööandjatele pakutavate teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti ning tulemuslikkust töötajate töölerakendamisel. Alates 1. maist 2009 saavad tööd otsivad inimesed kogu töölesaamiseks vajaliku abi – tööturuteenused, töötuskindlustushüvitised ja tööturutoetused – ühest asutusest, mis muudab teenuse kasutamise lihtsamaks ja mugavamaks.

Töötajana ja töötuna arvelevõttu, tööturuteenuste osutamise ja toetuste maksmise korda reguleerib 1. jaanuaril 2006. aastal jõustunud Tööturuteenuste ja -toetuste seadus. Hüvitise maksmise ja määramise tingimusi ning korda töötuks jäämise, koondamise ja tööandja maksejõuetuse korral ning töötuskindlustuse korraldust reguleerib 1. jaanuaril 2002. aastal jõustunud Töötuskindlustuse seadus.

Maakond (Haldusüksus)	Registreeritud töötuid	* Tööjõud vanuses 16- pensioniiga	Eesti keskmine reg töötuse määr	Reg töötuse määr
Ida-Virumaa	15 129	78 600	13,4%	19,2%
Valgamaa	2 436	15 100	13,4%	16,1%
Võrumaa	2 651	16 500	13,4%	16,1%
Põlvamaa	1 754	11 500	13,4%	15,3%
Hiiumaa	632	4 400	13,4%	14,4%
Pärnumaa	6 004	42 100	13,4%	14,3%
Harjumaa	35 206	275 600	13,4%	12,8%

Raplamaa	2 324	18 300	13,4%	12,7%
Järvamaa	2 244	17 800	13,4%	12,6%
Viljandimaa	2 986	23 900	13,4%	12,5%
Lääne-Virumaa	3 642	29 400	13,4%	12,4%
Saaremaa	1 740	14 700	13,4%	11,8%
Läänemaa	1 586	13 600	13,4%	11,7%
Tartumaa	7 425	72 700	13,4%	10,2%
Jõgevamaa	1 523	16 000	13,4%	9,5%
Kokku	87 282	650 200	13,4%	13,4%

* - Eesti Statistikaameti andmed, 2009 aasta keskmine

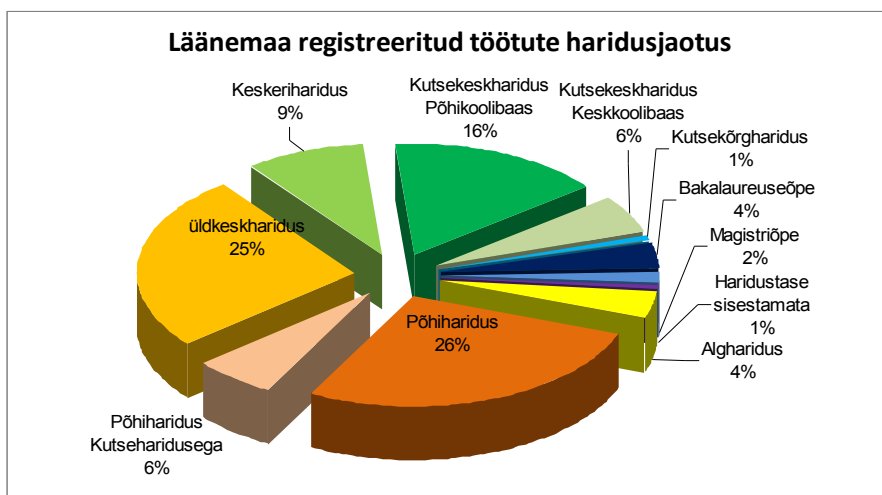
Registreeritud töötute soolis-vanuseline jaotus Läänemaa kohalike omavalitsuste lõikes 31.12.2009 seisuga

Läänemaa omavalitsus	Kokku	Sugu		Vanus			Mehed			Naised		
		mehed	naised	16-24	25-49	üle 50	16-24	25-49	üle 50	16-24	25-49	üle 50
Haapsalu linn	772	480	292	123	538	111	76	334	70	47	204	41
Hanila vald	87	49	38	8	61	18	7	33	9	1	28	9
Kullamaa vald	46	25	21	6	33	7	4	18	3	2	15	4
Lihula vald	131	76	55	31	85	15	20	47	9	11	38	6
Martna vald	50	33	17	7	34	9	5	21	7	2	13	2
Noarootsi vald	39	23	16	6	27	6	3	16	4	3	11	2
Nõva vald	10	6	4	0	6	4	0	3	3	0	3	1
Oru vald	32	20	12	7	22	3	4	13	3	3	9	0
Ridala vald	217	141	76	32	148	37	22	96	23	10	52	14
Risti vald	38	25	13	8	26	4	6	16	3	2	10	1

Taebala vald	148	79	69	27	100	21	18	53	8	9	47	13
Vormsi vald	16	9	7	3	9	4	1	7	1	2	2	3
Kokku	1 586	966	620	258	1089	239	166	657	143	92	432	96

Registreeritud töötute hariduslik jaotus Läänemaa kohalike omavalitsuste lõikes 31.12.2009 seisuga

Läänemaa omavalitsus	Puudub	Algharidus	Kutseharidus	Põhiharidus	Põhiharidus	üldkeskharidus	Keskeriharidus	Kutsakeskharidus	Kutsakeskharidus	Kutsakeskharidus	Bakalaureuseõpe	Magistriõpe	Doktoriõpe	Haridustase sisestamata
Haapsalu linn	2	30	2	195	36	224	70	111	45	6	31	15	0	5
Hanila vald	0	3	1	25	8	24	10	12	3	0	1	0	0	0
Kullamaa vald	0	2	0	8	7	11	6	4	3	0	0	1	0	4
Lihula vald	0	8	0	56	4	24	6	27	2	0	3	1	0	0
Martna vald	1	1	0	9	7	13	4	8	4	1	2	0	0	0
Noarootsi vald	0	1	0	14	2	5	11	5	0	0	1	0	0	0
Nõva vald	0	0	0	2	1	3	0	3	0	0	0	0	0	1
Oru vald	0	2	0	5	1	9	2	8	2	2	1	0	0	0
Ridala vald	0	6	0	57	12	51	21	38	13	4	11	4	0	0
Risti vald	0	2	0	10	3	10	2	5	4	0	0	2	0	0
Taebala vald	0	8	0	43	10	30	11	24	11	1	8	2	0	0
Vormsi vald	0	0	0	4	4	5	0	3	0	0	0	0	0	0
Kokku	3	63	3	428	95	409	143	248	87	14	58	25	0	10

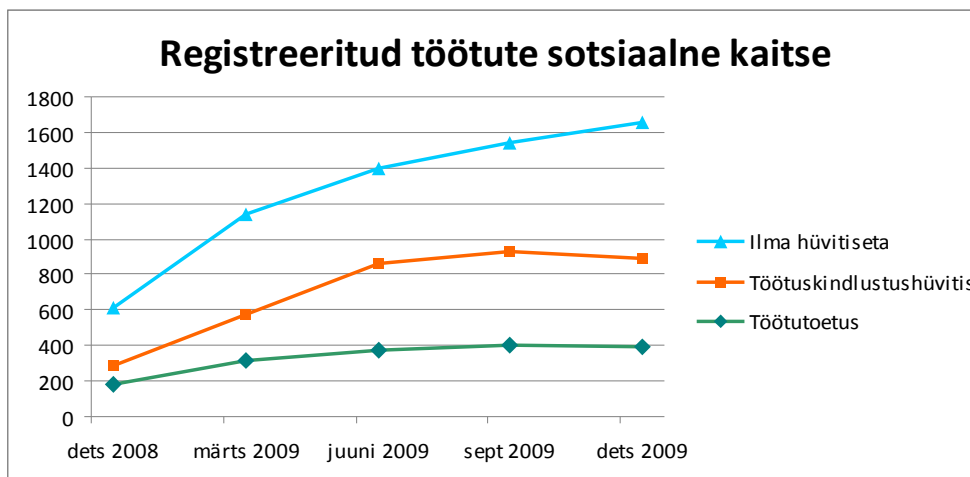

Läänemaal registreeritud töötute tööturuteenustel osalemise arv

Teenus	2008	2009
Koolitus	81	481
Tööharjutus	0	22
Tööpraktika	10	29
Palgatoetus	3	1
Karjäärinõustamine	171	421
Ettevõtluse alustamise toetus	6	12

Läänemaal registreeritud töötute sotsiaalne kaitse

Toetuse liik	dets 2008	märts 2009	juuni 2009	sept 2009	dets 2009
Töötutoetus	180	314	370	398	389
Töötuskindlustushüvitis	103	260	492	535	497
Ilma hüvitiseta	326	569	539	605	769

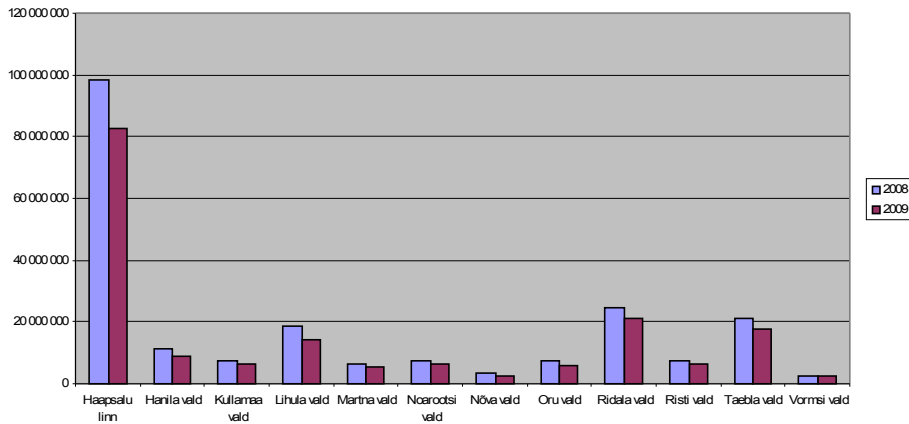
24. MAKSU- JA TOLLIAMET

2009. aasta oli raske kogu riigile. Töökohtade kaotus ja töötuse suurenemine tõid kaasa tulude tuntava vähenemise. Seetõttu vähenesid ka eraldised kohalikele oma-valitsustele üksikisiku tulumaksu osas. Teine kohalikele omavalitsusele tõsiselt raskusi tekitav asi oli maksuvõlgade kiire kasv nii üksikisiku tulumaksu kui ka maamaksu osas.

Raskustele vaatamata leidis inimesi, kes panustasid ettevõtlusesse. Juriidiliste isikute arv kasvas aasta alguse 2 091st kuni 2 246ni aasta lõpus. Jätkuvat vähenemise tendentsi näitas füüsilisest isikust ettevõtjate (FIE) arv. Nende arv vähenes 205 ettevõtja võrra. Aasta alguses oli Läänemaal 1 417 FIE-d ning aasta lõpuks 1 212 ettevõtjat. Aasta 2009 jooksul alustas ettevõtlust FIE-na 51 inimest ning registrist kustutati 198 FIE-t. Mitte kõik ei lõpetanud ettevõtlust. Mõned neist formeerusid ümber osahinguteks. Mitmed FIE-d, kellel puudus sisuline tegevus, lõpetasid ettevõtlusega tegelemise nii, et ei kandnud oma andmeid edasi Äriregistrisse. 1. jaanuarist 2010 tegeleb füüsilisest

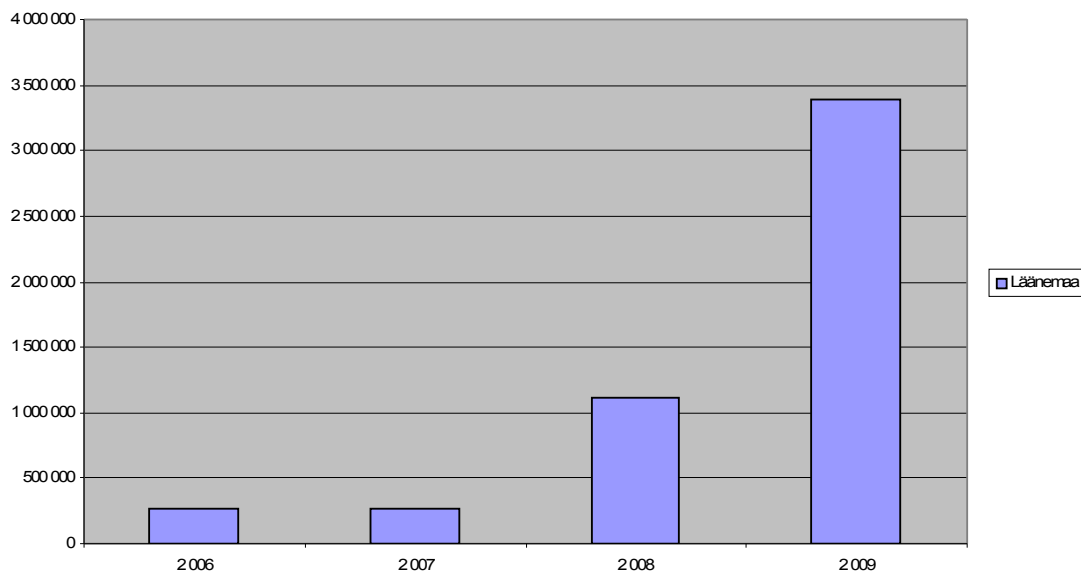
isikust ettevõtjate registrikannetega Äriregister.

Üksikisiku tulumaksu ülekandmine valdadele 2008. ja 2009. aastal:

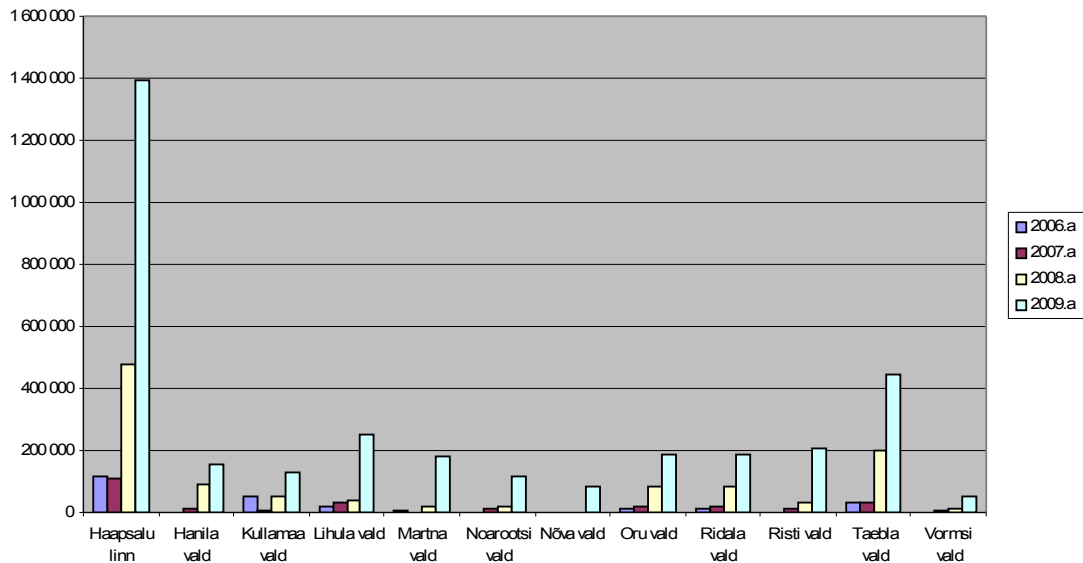
Üksikisiku tulumaksust eraldab Maksu- ja Tolliamet (MTA) igakuuliselt teatud protsendi kohalikele omavalitsustele. Eraldamata tulumaksu osa võiks lugeda ka üksikisiku tulumaksu võlaks – see osa on deklareeritud, kuid MTA-le üle kandmata. Nii ongi see osa 2009. aastal võrreldes 2006. aastaga kordades suurenenud. Kokku oli 2009. aastal Läänemaa omavalitsustele eraldamata 3,4 miljonit krooni üksikisiku tulumaksu.

Läänemaa eraldamata tulumaks

Tulumaksuvõla osakaalu valdade lõikes ilmestab järgmine tabel.

Üksikisiku tulumaksuvõlg 2009

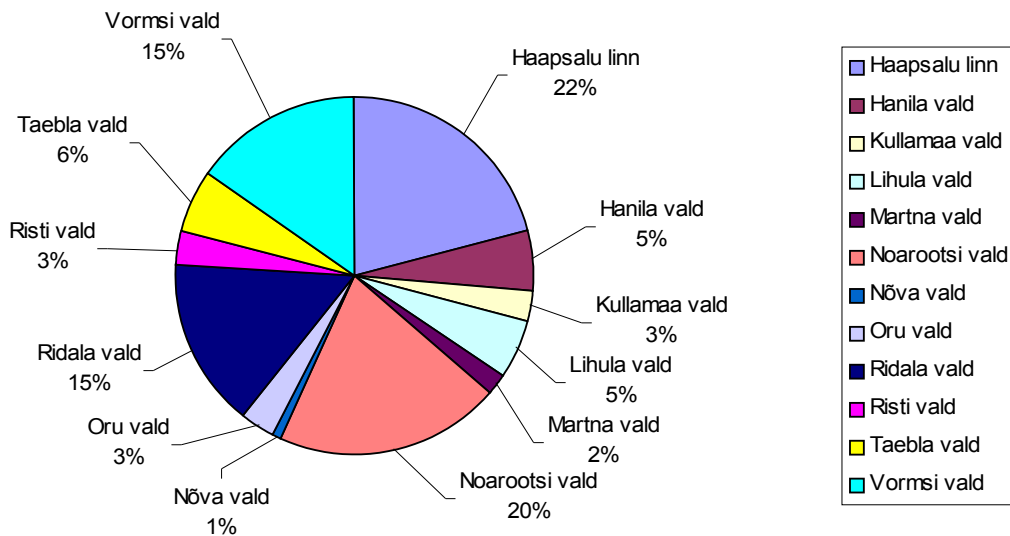

Suurelt on kõikunud ka maamaksu võlad. Maamaksu võlad on kasvanud Haapsalu linnas, Hanila, Taebla ja Risti vallas. Vaatamata keeruliste aegadele on maamaksu võlg vähenenud Kullamaa, Lihula, Martna ja Ridala vallas. Suurimad maamaksu-võlglased omavad maad Noarootsi, Ridala ja Vormsi vallas. Nende valdade võla-summad on vahemikus 240 000 – 330 000 krooni. Samas on ka valdasid, kus maamaksuvõlg on 2009. a jooksul vähenenud. Maamaksuvõlg vähenes Martna vallas 37%, Kullamaa vallas 24% ning Lihula ja Ridala vallas 10% ringis.

Maamaaks on üksikisiku tulumaksu kõrval kohaliku omavalitsuse üks põhilisemaid tuluallikaid. Reeglina on üksikisikute maamaksuvõlad suhteliselt väikesed, kuid üksikisikutest võlglaste arv on väga suur. Võlgu ollakse tihtipeale vaid 100 - 200 krooni, kuid selle võla väljanõudmine isenesest tunduvalt kallim. Probleemiks on inimeste ebakorrektsed aadressid. Peaaegu kolmandik maamaksuteadetest ei jõua kohale ning tagastatakse märkega “aadress tundmatu”. Inimene on ammu ära kolinud, kuid jätnud aadressimuudatusest teatamata. 2009. aastal üritas Maksu- ja Tolliamet propageerida laialdaselt, et inimesed esitaksid maksuhaldurile oma e-posti aadressid. See seoti üksikisiku tulumaksu tagastamise kiirusega. Sellest tulenevalt kasutasid inimesed mitmeid erinevaid sõprade ja tuttavate või ajutiselt loodud aadresse ning tulemuseks on ikkagi see, et maksuteated ei jõua korrektselt kohale.

Kui e-deklareerimine on piisavalt suur, siis ei kasuta paljud inimesed e-maksuametit igapäevaelus. E-maksuameti kaudu on loodud kõikidele inimestele võimalus oma maksude tasumise ja võlgade seisu kodust lahkumata jooksvalt jälgida.

Maamaksuvõla osatähtsus 2009

Aastaid on loodud elektroonseid võimalusi maksumaksjate jaoks, et nad saaksid igal ajal oma seisu kontrollida, sobival ajal ja võimalikult mugavalt makse maksta. Läbi e-maksuameti on igapäev võimalus oma andmeid kontrollida ja vajalikke tehinguid teha.

Oma tulude deklareerimisel ollakse varmad kasutama e-kanaleid. Kui 2008. aastal deklareeris oma tulusid (FIDEK) läbi e-kanali 91,1% läänemaalastest, siis 2009. aastal oli nende osakaal juba 94,4%.

Jõudsalt on kasvanud nende ettevõtjate arv, kes suhtlevad maksuhalduriga läbi e-kanalite. Kui 2008. aastal esitas tulu- ja sotsiaalmaksu deklaratsioone (TSD) läbi e-maksuameti 90,9% maksumaksjatest, siis 2009. aastal oli nende osakaal juba 95,1%. Sama usinad on olnud ka käibemaksukohuslased, kes esitavad käibemaksudeklaratsioone (KMD). 2008. aastal oli esitatud e-maksuameti kaudu 92,2% deklaratsioonidest ning 2009. aastal 96,3% deklaratsioonidest.

Lääne maksu- ja tollikeskuse teenindada on ka ülevabariigiline füüsiliste isikute maksunõustamise infotelefon. Selles töös osalevad peaaegu kõik kaheksa Läänemaa teeninduskohas töötavat teenindusosakonna spetsialisti. 2009. aasta jooksul vastati infotelefoni kaudu antud teemal 32 223 telefonikõnele ja 3 863 elektronkirjale.

Teenindajate üheks ülesandeks on ka füüsiliste isikute deklaratsioonide lihtsamate kontrollide läbiviimine. 2009. aastal kontrolliti 893 deklaratsiooni, mille tulemusena muudeti deklareeritud andmeid ja jäeti tagastamata või määrati täiendavalt makseid üle miljoni krooni.

Lisaks teenindajatele ja teenindusletile töötavad Haapsalus veel kontrolliosakonna II talituse revidendid, Põhja maksu- ja tollikeskuse sissenõudmise spetsialistid ja MTA keskusele alluvad juristid.

Haapsalus töötas 2009. aastal 3 revidenti. Eelmisel aastal kontrollisid nad kokku 15 ettevõtet ja

määrasid juurde täiendavalt maksusid 1 145 932 krooni.

Juristide põhiülesandeks on Lääne maksu- ja tollikeskuse esindamine kohtutes neis maksuvaidlustes, kus kaebuse on esitanud Läänemaa või Hiiumaa maksukohuslased; samuti juhul, kui vaidlustatud haldusakti on koostanud Läänemaal või Hiiumaal töötavad maksuhalduri ametnikud (Lääne maksu- ja tollikeskuse kontrolliosakonna revidendid, Põhja maksu- ja tollikeskuse sissenõudjad). Suur osa ajast kulub ka Lääne maksu- ja tollikeskuse ametnike juriidilisele nõustamisele.

Arvestatav osa ajast kulub juristidel maksumenetluse toimingutes osalemisele, samuti teiste struktuuriüksuste poolt koostatud ja osakonnale ülevaatamiseks esitatud dokumentide õigusaktidele vastavuse kontrollimisele ja kooskõlastamisele ning üle- Eestiliste vaiete kontrollimisele maksukorralduse seaduses sätestatud nõuetele ning nende edastamisele koos seisukohaga MTale.

Põhja MTK sissenõudmise osakonna üldmenetluse talituse ametniku tökohustuste hulka kuuluvad korralduste ja intressinõuete koostamine, nende täitmise kontrollimine ja sundtäitmise toimingute teostamine, maksuvõla tasumise ajatamise taotluste analüüsimine, otsuste koostamine ning nende täitmise kontrollimine, maksuvõlglaste nõustamine maksuvõla tasumisel ja saabunud kirjade, taotluste ning avalduste läbivaatamine ja lahendamine, samuti ametlike teadaannete jälgimine maksuvõla sissenõudmist puudutavate menetluste osas.

Erimenetlustalituse ametniku töövaldkonnaks on maksuvõlgade sissenõudmise erimenetlus, ameti esindamine saneerimis-, täite-, pankroti- ja kohtumenetlustes. Tegeletakse suuremate maksuvõlgade sissenõudmisega nii maksukohustuslastelt kui ka nendega seotud kolmandatelt isikutelt. Selgitatakse välja maksejõuetuse põhjused ja vara olemasolu ning kontrollitakse, kas maksuvõla eest vastutab kolmandaid isikuid või kas tegemist võib olla ettevõtte üleminekuga ning seejärel võetakse kasutusele meetmed maksuvõla sissenõudmiseks. Ametniku tööülesandeks on ka võlgniku vara tagasivõitmise hagide esitamine täitemenetluses ja ameti esindamine suuremates pankrotimenetlustes. Suure osa tööst moodustab esindamine mitmesugustes kohtuvaidlustes. 2009. aastal oli uueks valdkonnaks saneerimismenetlus, milles selle uuduse tõttu tekkis rohkesti kohtuvaidlusi. Tööpiirkonnaks on kogu Eesti, enamasti tulebki tegeleda Tallinna maksukohustuslastega, Läänemaa ja Lääne maksu- ja tollikeskuse asju on väga vähe.

25. TERVISEKAITSE

25.1. Nakkushaiguste ennetamine ja tõrje

Vaktsineerimine

Lääne maakonnas oli 2009. aastal järelevalve all 15 perearsti, 3 eriarsti, 2 haiglat ja 28 vaktsineerimiskohta. 2009. a lõpus vähenes mõningal määral plaaniliste vaktsineerimiste arv pandeemilise gripi leviku tõttu, sest palju oli haigeid, keda vaktsineerida ei saanud ja sel perioodil suurenes ka lastevanemate arv, kes keeldusid oma lapse plaanilisest vaktsineerimisest. Keeldumisi oli aasta kohta keskmiselt 0,8%.

Vaktsineerimine tõsiste laste nakkushaiguste vastu on olnud siiski tõhus, sest rasked nakkused nagu difteeria, läkaköha, leetrid esinevad Eestis harva. Kui on olnudki haigestumisjuhtumeid, ei ole need lõppenud surmaga - see kõik ongi vaktsineerimiste tulemus. Kui tekib aga suur hulk vaktsineerimata lapsi, on oht, et need tõsised haigused hakkavad ringlema ja meie laste kaitstus väheneb. Seetõttu laste korrapärane vaktsineerimine nii oluline ongi.

B-hepatiidi vastase vaktsinatsiooniga on haaratud kõik 0-2-aastased lapsed ja vaktsineeritakse ka 12-13-aastasi lapsi. Kuni kahe aasta vanuseni vaktsineerimiste hõlmatus vastab WHO soovitudele (95% - selline vaktsineerimistega hõlmatus tase piirab piisavalt haigustekitajate ringlust ja tagab laste kaitstuse): difteeria, teetanus, atsellulaarne läkaköha – 98,4%, poliomüeliit – 98,4%, mumps, leetrid, punetised – 98,0%, B-hepatiit – 99,2%, *Haemophilus influenza* - 98,4%.

2009. a oli eriline pandeemilise gripi A(H1N1) leviku aasta. Seoses sellega alustati aasta lõpus riikliku vaktsineerimiskampaaniaga, mis jätkub 2010. a alguses. Esmalt vaktsineeriti riskirühmadesse kuuluvaid inimesi. Kuna aga riskirühmadesse kuuluvad inimesed ei olnud aktiivsed end vaktsineerima, laiendati vaktsineeritavate ringi ja selle tulemusena said riigi poolt tasuta vaktsiini kõik soovijad. Kuid peab tõdema, et ka riskirühmadesse mittekuuluvate inimeste vaktsineerimisaktiivsus oli küllaltki madal.

Nakkushaigused

Nakkus	2008. a	2009. a
Salmonelloos	11	5
Rotaviirused	25	40
Täpsustamata soolenakkused	3	11
Kampülobakterenteriit	4	1
Yersinioos	3	5
Norwalk viirus	8	51
Shigelloos	2	3

Tabel 1. Soolenakkuste võrdlus

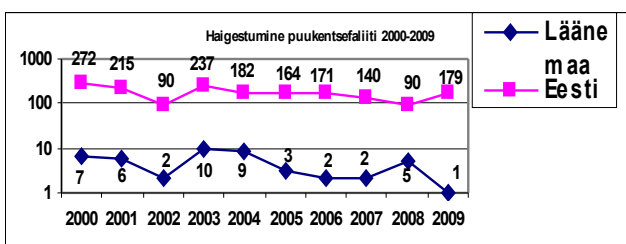
2009. a oli kaks suuremat nakkushaiguste puhangut.

Üks oli täpsustamata soolenakkuse puhang Virtsus (11 juhtu), mis oli seotud joogivee ebarahuldava kvaliteedi ja ohutusega, sest ilmnedid suured joogivee mikrobioloogilised probleemid uue puurkaevu käikulaskmisel. Juhtumi lahenduseks on see, et Virtsu alevik saab joogivett vanast puurkaevust, kus vesi on mikrobioloogiliselt korras.

Teine suurem puhang oli SPA-s, see oli Norwalk viiruse tekkene äge gastroenteropaatia. 47 haigestunut olid 44 (94%) ravialused Soome Vabariigist ja 3 SPA töötajat. Puhangu uuringu järeldustest tuli välja, et osa haigestunutest saabus Soomest juba halva enesetundega ja haigetena. Puhangu levik tõkestati vajalike meetmete rakendamise tulemusena.

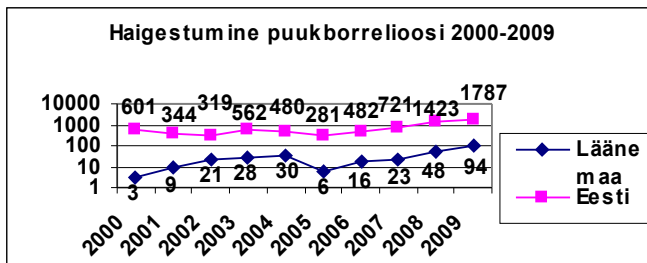
Võrreldes 2008. aastaga on 2009. aastal tunduvalt tõusnud haigestumus rotaviirus- enteriiti (37%). Enim haigestuvad kodused väikelapsed.

Puukentsefaliiti haigestumine langes: 2008. aastal viis juhtu, 2009. aastal 1 juhtum.

Joonis 1. Haigestumine puukentsefaliiti aastatel 2000-2009

Joonisel 1. esitatud andmetest on näha, et haigestumine puukentsefaliiti Läänemaal väheneb, Eestis aga 2009. aastal tõusis. Üldiselt seostatakse puukentsefaliiti haigestumise vähenemist sellega, et inimesed on hakanud end selle vastu aktiivsemalt vaktsineerima. See on vaktsiinivõidav haigus, seetõttu ongi kõige tõhusam haiguse ennetamise meetod vaktsineerimine.

Puukborrelioosi (Lyme'i tõbi) haigestumine on tõusnud viimastel aastatel järjekindlalt, igal aastal ligi 50% võrra: 2007. aastal registreeriti 23 juhtu, 2008. aastal 48 juhtu, 2009. aastal koguni 94 juhtu.

Joonis 2. Haigestumine puukborrelioosi aastatel 2000-2009

Puukborrelioosi haigestumine on viimastel aastatel märgatavalt tõusnud nii Läänemaal kui kogu Eestis. Selle haiguse vastu vaktsiini ei ole. Ennetamiseks tuleks järgida lihtsaid abinõusid: metsa minnes panna selga pikkade varrukate ja pikkade säärtega riietus (soovitavalt hele – siis on kergem märgata riietel ringijooksvat puuki), kanda peakatet, pärast metsaskäiku kontrollida oma pereliikmeid, et leida kehalt puuke. Lastel tuleks kindlasti kontrollida hoolikalt kõrvataguseid. Puukide arvukus on suurenenud, sest on juurde tekkinud neile sobilikke elupaiku - niitmata heinamaad, põletamata kulu, metsloomade suurenenud arv. Viimased on puukidele reservuaariks. Samuti on olnud viimastel aastatel soojad talved.

2009. aasta oli eriline pandeemilise gripi A(H1N1) leviku poolest. Tuvastatud grippe (laboratoorselt kindlaks tehtud tekitaja) registreeriti 7, neist 2 olid B-gripi viirus (aasta alguses) ja 5 A-gripi viirus. Tuvastamata grippi (laboratoorselt uurimata) diagnoositi 205 juhtu. Seega oli kõiki diagnoositud gripi juhtumeid kokku 212.

25.2. Asulahügieen**Joogivesi**

2009. a oli Läänemaal järelevalve all 28 veevärki. Nende arv vähenes, sest toimus mitmete asulasiseste erinevate veevõrkude ühendamine asulate ühtseteks veevõrkudeks.

Põhiliseks joogivee kvaliteedi probleemiks Läänemaal on olnud ülemäärane raua ja fluoriidide sisaldus (eriti Lõuna-Läänemaal Lihula ja Hanila vallas). Vee kvaliteedi vastavusse viimine toimub suures osas Euroopa Ühtekuuluvusfondi poolt finantseeritud Matsalu valgala piirkonna veeprojekti raames. Projekt jaguneb kaheks alamprojektiks: Matsalu (AS Matsalu Veevärk) ja Haapsalu (AS Haapsalu Veevärk). Projektiga on haaratud Lihula vald, Kullamaa vald, Martna vald, Hanila vald. Hanila vallas Virtsus sooviti joogivee fluoriidide probleem lahendada madalama puurkaevu rajamisega. 2009. a märtsis rajati uus puurkaev horisonti, kus fluoriidide sisaldus vastas normidele. 29. mail 2009 ühendati uus valminud puurkaev Virtsu aleviku veetrassiga. Selle tulemuseks oli haiguspuhang (11 haiget), mille tekitajat kindlaks teha ei õnnestunud. Uuest kaevust võeti joogivee analüüsid ning selgus, et selle vesi oli väga tugevasti reostunud. Tuli välja, et puurkaevu rajaja ei olnud teinud mikrobioloogilist analüüsi. Virtsu alevik saab joogivett endiselt vanast puurkaevust, kus vesi on mikrobioloogiliselt korras, aga fluoriidide sisaldus kõrge. Uus puurkaev tõenäoliselt

tamponeeritakse ja kaalutakse jätta kasutusele vana puurkaev ning rakendada pöördosmoosi seade. Virtsu lasteaeda on paigutatud pöördosmoosi seade. Kõigis maakonna lasteasutustes, kus fluoriidide sisaldus on veel üle normi, on paigaldatud joogivee automaadid.

Ridala vallas Panga külas oli probleemiks lasteaia joogivee kõrge rauasisaldus, mis sai lahendatud 2009. a lõpuks. Panga külas valmis aasta lõpuks uus puurkaev-pumpla, kus on vajadusel joogivee desinfitseerimise võimalus ja rauaärastusseade.

Ridala valla Jõõdre küla veevõrk sai 2009. a lõpuks renoveeritud ning ka seal on rauaärastusseade ja võimalik vajadusel rakendada vee desinfitseerimist. 2009. a toimusid renoveerimistööd Risti aleviku veevõrgis, toimusid ühendamised ühtseks aleviku veevõrgiks. 2009. a vältel toimusid renoveerimistööd ka Linnamäe külas.

Haapsalu linnas said 2009. a valmis 3 veetöötlusjaama: Kastani, Kaluri ja Tööstuse tänaval. Need on ühendatud kokku kaheksa varem valminud puurkaevuga, mis täielikult rekonstrueeriti ja paigaldati uued pumbatorustikud. Kasutusel on rauaärastusseadmed ja vajadusel on võimalus käivitada ka vee desinfitseerimisseade.

2009. aastal tehti veekäitlejatele 4 ettekirjutust. Ettekirjutuste sisu: joogivee kontrollikava koostamine, fluoriidide nõuetekohasuse tagamine.

Kaebusi oli joogivee osas üks. Uurimisel selgus, et toimusid veevärgi rekonstrueerimistööd, mis võisid joogivee kvaliteeti halvendada. Rakendati vajalikke meetmeid.

2009. a jooksul vaadati läbi 11 hajaasustuse veeprogrammi taotlust. Kooskõlastamiseks esitati 5 ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava.

Ujulad ja suplusvesi

2009. a alguses oli Läänemaal arvel 5 ujulat, neist üks lasteaia ja neli üldkasutatavat. Maikuus suleti Taebla lasteaia ujula. Tõenäoliselt seda seoses finantseerimisprobleemidega enam kasutama ei hakatagi.

Järelevalve tulemusena selgus, et ujulad vastavad neile seadusega kehtestatud nõuetele. Kõige rohkem probleeme on nii vaba kloori kui seotud kloori normide tagamisega, millega ujulate omanikud pidevalt tegelevad. Kaebusi ujulate kohta ei esitatud.

2009. a oli Läänemaal kaks ametlikku supluskohta – Paralepa rand ja Vasikaholmi supluskoht. Haapsalu Linnavalitsus tellis supluskohtade valdajana Pärnu tervisekaitsetalituse (TKT) Läänemaa osakonnalt teenusena merevee proovide võtmise. Suplushooaja jooksul võeti merevee analüüse iga kahe nädala tagant. Merevee analüüsimisel normidest kõrvalekaldeid ei tuvastatud.

Elukeskkonna füüsikaliste, välja arvatud ioniseeriva kiirguse, keemiliste ja bioloogiliste ohutegurite terviseohutuse hindamine

Pärnu TKT Läänemaa osakonnale laekus kahel korral kaebus Aulepa tuulepargi müra kohta. Kaebused edastati lahendamiseks Tervisekaitseinspeksioonile (TKI). TKI kesklabori füüsika labor teostas müra mõõtmised Aulepa tuulepargi lähialamiselaladel. Müra mõõtmise ajal töötasid tuulepargi kõik 13 tuulegeneraatorit. Müra hinnatud tasemed ei ületanud ühelgi elamisala välisterritooriumil II kategooria ala jaoks kehtestatud müra taotlustaseme arvsuursi uute planeeritavate alade jaoks nii päevasel kui ka öisel ajal.

25.3. Sotsiaalasutuste järelevalve

Läänemaal oli 2009. aastal järelevalve all:

27 üldhariduskooli

14 koolieelset lasteasutust

2 noortelaagrit
3 lapsehoiuteenuse osutajat
5 täiskasvanute hooldekodu
2 asenduskodu

Koolide järelevalve tulemusena selgus, et põhjalikku remonti vajavad neli kooli. Nende seas on üks kool, mis asub endises mõisas, üks koolidest on riigikool.

Klassiruumide valgustus on rahuldav, ainult mõnes koolis on veel koridorides hõõglambid.

2009. a viidi läbi sihtuuring „Kooli spordiväljaku riskihindamine.“ Selle raames kontrolliti maakonna viie suurema kooli spordiväljakute ohutust. Uuringu tulemusena ei tuvastatud spordiväljakutel vigastusohtlikke kohti.

Koolides kontrolliti veel koolimööbli vastavust nõuetele. Mööbel ei vasta nõuetele ühes koolis. Kontrolliti ka päevakava. Selles osas probleeme ei olnud.

Koolieelsetes lasteasutustes oli üldiselt olukord rahuldav. Täielikult sai renoveeritud Lihula lasteaed.

Viidi läbi sihtuuring „Koolieelse lasteasutuse tervislik sisekeskkond.“ Selle käigus mõõdeti siseruumide CO₂ sisaldust. Maakonnas on põhiliselt lasteasutused, kus on projekteeritud ruumid selliselt, et ühes ruumis mängitakse, süüakse, magatakse. Mõõdistuste tulemused näitasid, et korraliku tuulutamisega on ka sellistes ruumides võimalik tagada piisav hapniku sisaldus isegi siis, kui puudub sundventilatsioon.

Hoolekandenasutustes puudusi ei tuvastatud. Viidi läbi sihtuuring „Hooldekodude elukeskkond.“ Selles uuringus kontrolliti Tubakaseaduse täitmist, toitlustamist, ruumide koosseisu, ruumide pindalade vastavust ja ruumide korrasolekut. Uuringu tulemused andsid üldisele olukorrale rahuldava hinnangu.

Toitlustamise korraldamisest

2009. a viidi läbi sihtuuringud „Koolisöökla menüü mitmekesisuse hindamine“ ja „Koolipuhveti kaubavalik“.

Noortelaagrites toitlustamise osas erilisi probleeme ei olnud. Samuti oli toitlustamine rahuldaval järjel laste hooldekodudes ja ka täiskasvanute hooldekodudes. Tervishoiu- asutusi, kus toimub toitlustamine, on maakonnas üks ja sealne toitlustamine on nõuete- kohane ning sealt viiakse toitu termostes kolm korda päevas ka Haapsalu arestimajja.

Termostes viiakse toitu ka kahte lasteaeda, sest söök valmistatakse kooli köögis. Kooli kaugus lasteaiast ulatub mõnesaja meetrini.

25.4. Tooted ja teenuse ohutus

Rapex'i süsteemi – Euroopa Liidu liikmesriikide horisontaalne kiire hoiatuse ja monitooringu süsteem (*Rapid Exchange System for rapid exchange of information on danger arising from the use of consumer product*) – raames saadud teadete alusel kontrolliti 124 mänguasja, ohtlikke tooteid ei avastatud.

Läänemaal on üks mänguasjade tootja. Uuriti laboratoorselt kolme toodetavat mänguasja. Normist kõrvalekaldeid ei tuvastatud. Kontrolliti ka 2008. a tehtud ettekirjutuse täitmist – ettekirjutus oli täidetud.

Läänemaal on üks kemikaale tootev ettevõtte. Kontrolliti 21 toodetavat kemikaali.

Lasteluttide terviseohutust kontrolliti 10 apteegis, kokku 78 toodet. Ohtlikke tooteid ei avastatud.

Kosmeetikatooteid kontrolliti kuues ettevõttes, kokku 63 toodet, puudusi ei olnud.

Majutusasutusi on järelevalve all 65, kontrolliti 22. Puudusi ei olnud.

Ilu- ja isikuteenust osutavad 28 ettevõtet – kontrolliti 17. Viidi läbi sihtuuring „Manikööri- ja pediküüriteenuse osutamise kontrollimine.“ Olulisi rikkumisi ei olnud.

26. RIIKLIK SOTSIAALKINDLUSTUS

26.1. Riiklik pensionikindlustus

Pensionärid pensioni liikide järgi	Arvel olevate pensionäride arv		Kuupensionide summa (tuhat krooni)	
	2008	2009	2008	2009
Vanaduspension	5 952	5 937	27 177,5	28 375,5
Väljateenitud aastate pension	29	30	170,4	170,4
Töövõimetuspension	1 351	1 455	3 744,6	4 219,6
Toitjakaotuspension	240	222	553,9	528,7
Rahvapension	149	141	248,7	241,6
KOKKU:	7 721	7785	31 895,1	33 535,8

Vanaduspension saajad, kokku 2008. a 5 952, 2009. a 5 93

sellest:	naisi		mehi	
	2008	2009	2008	2009
40 – 54 a	3	3	2	3
55 – 59 a	92	77	43	40
60 – 62 a	483	422	131	151
63 – 64 a	309	336	201	224
65 – 69 a	833	823	572	543
70 – 74 a	859	844	417	439
75 – 79 a	665	666	296	281
üle 80 a	822	846	224	239
KOKKU	4 066	4 017	1 886	1 920

Töövõimetuspension saajad, kokku 2008. a – 1 351, 2009. a 1 455

sellest:	naisi		mehi	
	2008	2009	2008	2009
alla 18 a	8	6	16	12
18 – 24 a	44	49	55	60

25 – 39 a	99	109	135	150
40 – 54 a	269	272	281	299
55 – 59 a	170	184	180	192
60 – 62 a	6	23	88	99
KOKKU	596	643	755	812

26.2. Muud hüvitised ja väljamaksed

Liik	Saajad		Summa (tuhat krooni)	
	2008	2009	2008	2009
Matusetoetus	330	183	990	549,0
Sotsiaaltoetus välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest isikule	2	2	43,9	47,6
Represseeritutele makstavad hüvitised	670	529	604,1	834,8

26.3. Riiklikud peretoetused

Toetuse liik	Saajaid		Summa (tuhat krooni)	
	2008	2009	2008	2009
Sünnitoetus esimesele lapsele	140	116	700,0	580,0
Sünnitoetus teisele ja igale järgmisele lapsele	125	126	625,0	630,0
Sünnitoetus mitmikutele	3	1	30,0	10,0
Lapsetoetus esimesele lapsele	3 398	3271	12 547,1	12 088,6
Lapsetoetus teisele lapsele	1 483	1 403	5 487,2	5 228,1
Lapsetoetus kolmandale ja igale järgmisele lapsele	439	405	6 562,7	6 120,9
Lapsehooldustasu kuni 3-aastase lapse eest	374	380	2 713,1	2 580,7

Lapsehooldustasu kuni 3-aastaste lastega peredele 3 – 8-aastaste laste eest	205	138	878,3	521,7
Lapsehooldustasu 3-e ja enama lapsega peredele 3 – 8-a laste eest	185	160	881,7	838,6
3-lapselise pere kvartalitoetus	-	-	-	-
4- ja 5-lapselise pere kvartalitoetus	-	-	-	-
6- ja enamalapselise pere kvartalitoetus	-	-	-	-
Kolmikuid kasvatava pere kvartalitoetus	-	-	-	-
7- ja enamalapselise pere toetus	2	1	95	47,5
Üksikvanema lapse toetus	451	428	2 060,5	1 970,4
Ajateenija lapse toetus	1	1	6	8,1
Lapse koolitoetus	2 617	9	1 706,8	4,5
Eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus	37	37	1 633,8	1 673,9
Elluastumistoetus lastekodu kasvandikule	2	8	12	48,0
Vanemahüvitis	325	317	25 484,2	35 193,1

26.4. Puuetega inimeste sotsiaaltoetused

Toetuse liik	Saajaid		Summa (tuhat krooni)	
	2008	2009	2008	2009
Keskmise puudega lapse toetus	13	13	221,1	182,5
Raske ja sügava puudega lapse toetus	80	89	1 360,1	1 440,7
Keskmise puudega 16-a ja vanema isiku toetus	271	161	889,0	514,6
Raske puudega 16-a ja vanema isiku toetus	641	362	4 374,7	2 528,8
Sügava puudega 16-a ja vanema isiku toetus	159	98	1 728,8	1 012,3
Keskmise puudega tööalase inimese toetus	79	207	146,1	866,0
Raske puudega tööalase	163	320	619,1	1 850,7

inimese toetus				
Sügava puudega tööelise inimese toetus	42	71	249,5	552,3
Keskmise puudega vanaduspensioniealise inimese toetus	64	108	98,7	223,5
Raske puudega vanaduspensioniealise inimese toetus	147	279	423,9	1 213,6
Sügava puudega vanaduspensioniealise inimese toetus	42	54	208,6	396,7
Hooldajatoetus puudega 3 – 16-a lapse kasvatajale	16	10	68,5	9,3
Hooldajatoetus raske puudega 16-a ja vanema isiku toetus	6	4	13,0	3,2
Hooldajatoetus sügava puudega 16-a ja vanema isiku toetus	1	1	4,8	0,8
Puudega vanema toetus	12	10	73,1	56,3
Õppetoetus	2	1	7,4	6,0
Rehabilitatsioonitoetus	65	37	51,1	29,6
Täienduskoolitustoetus	-	-	-	-

26.5. Riiklik ohvriabiteenus

Alates 2005. aastast osutatakse Sotsiaalkindlustusameti poolt kõikides maakondades ohvriabiteenust. Lääne maakonnas asub ohvriabikeskus aadressil Lahe 8a, Haapsalu (Lääne Maavalitsuse hoovimaja).

Ohvriabi on tasuta sotsiaalteenus, mille eesmärk on hooletuse, halva kohtlemise või füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalla ohvriks langenud isikute abistamine. Ohvriabitöötaja peamisteks tööülesanneteks on ohvri ärakuulamine, emotsionaalse toe pakkumine, informatsiooni jagamine edasise abi saamise võimaluste kohta ning abistamine suhtlemisel teiste asutustega.

Süüteo ohvriks langenud isikud saavad ohvriabikeskuse kaudu taotleda psühholoogilisele abile tehtud kulutuste hüvitamist. Hüvitise saamise eelduseks on süüteo kohta väärteo- või kriminaalmenetluse alustamine politseis. Taotlejal tuleb pöörduda ohvriabikeskusesse enne psühholoogilise abi osutamist.

Lisaks ohvrite abistamisele viiakse Lääne ohvriabikeskuses läbi kriminaalasjade lepitusmenetlust. Lepitusmenetluse algatab kohus või prokuratuur, kes võib suunata kuriteo toimepanija ja kannatanu lepitusmenetlusse, eesmärgiga saavutada kokkulepe leppimiseks ja kuriteoga tekitatud kahju heastamiseks.

2009. aastal osutati Lääne ohvriabikeskuses abi 69 pöördumisel. Nendest 16 juhul vajati ohvriabitöötaja abi vägivallast põhjustatud probleemide tõttu, s.h 14 juhul oli tegemist perevägivalla ohvritega. Sotsiaalsete ja muude probleemide lahendamisel abistati 53 korral.

Lepitusmenetlus viidi läbi 10 kriminaalasjas.

Sotsiaalkindlustusameti poolt osutatava ohvriabiteenuse kohta leiate täiendavat infot võrguaadressilt http://www.ensib.ee/frame_ohvriabi.html

27. TERVISHOID

1. ESMATASAND		
	Perearstiabi	13 praksist
		11 asutust
2. ERIARSTIABI		
	Ambulatoorne	4 asutust
	Statsionaarne	3 haiglat
3. HAMBARAVI		9 asutust
4. RAVIMABI		10 apteeki, sh haruapteegid
5. KIIRABI		3 brigaadi
6. TERVISEKAITSE		Pärnu Tervisekaitse-
		talituse osakond
7. SANATOORNE TAASTUSRAVI		2 sanatooriumi
8. TÖÖTERVISHOID		Töö & Tervis

ESMATASAND

Asutus	Teeninduspiirkond
TÜ Haapsalu Perearst	Haapsalu linn
OÜ Peretohter	Haapsalu linn
FIE Ljudmilla Briljova	Haapsalu linn Oru vald
FIE Andri Meriloo	Haapsalu linn Vormsi vald
FIE Hiie Tiisler	Martna vald Kullamaa vald
OÜ Risti Perearst	Risti vald Kullamaa vald
OÜ Taebala Perearst	Taebala vald
FIE Tiina Proosväli	Noarootsi vald Nõva vald
FIE Mare Lõunat	Lihula vald
FIE Külli Raudsik	Hanila vald Lihula
FIE Marika Laar	Ridala vald Haapsalu linn

ERiarSTIABI**AMBULATOORNE ERiarSTIABI**

Asutus	Asukoht	Pakutav teenus
SA Läänemaa Haigla	Haapsalu, Vaba 6	üldteraapia kardio-reumatoloogia üldkirurgia traumatoloogia onkoloogia gastroenteroloogia oftalmoloogia otorinolarüngoloogia neuroloogia psühhiaatria dermato-veneroloogia pulmonoloogia pediaatria günekoloogia taastusravi radioloogia endokrinoloogia vasoloogia ortopeedia
SA Haapsalu Neuroloogiline Rehabilitatsiooni Keskus	Haapsalu, Sadama 16	taastusravi
Silmaarst Mari Pedak	Haapsalu, Jaama14-2	oftalmoloogia optika
Naistearst Ena Volmer	Haapsalu, Ehte 4	günekoloogia
Psühhiaater Aime Saluvee	Haapsalu, Ehte 9	lastepsühhiaatria
Psühhiaater Riina Leinsalu	Haapsalu, Vaba 6	psühhiaatria

AMBULATOORSE ARSTIABI STATISTILISED NÄITAJAD

Näitaja	2005	2006	2007	2008	2009
Ambulatoorseid külastusi	130 268	139 375	130 268	134 915	128 391
eriarsti	64 357	70 866	64 357	60 529	62 303
perearsti	65 911	68 509	65 911	74 387	66 088
Külastusi 1 elaniku kohta	4,66	4,82	4,7	4,8	4,67
eriarst	2,25	2,48	2,29	2,16	2,27
perearst	2,3	2,4	2,35	2,66	2,4
Kodukülastusi üldse	1 878	1 961	1 878	1 445	1 322
Külastusi 1 elaniku kohta	0,07	0,07	0,07	0,05	0,05

STATSIONAARNE ERIARSTIABI

Läänemaal on 3 haiglat.

Asutus	Asukoht	Haigla liik	Voodite profiil	Voodite arv
SA Läänemaa Haigla	Haapsalu, Vaba 6	üldhaigla	sisehaigused üldkirurgia günekoloogia lastehaigused närvahaigused vaimuhaigused hooldusravi intensiivravi päevaravi	98 +12
SA Lõuna-Läänemaa Sotsiaal- ja Tervisekeskus	Lihula, Tallinna mnt 37	hooldusravihaigla	hooldusravi	13
SA Haapsalu Neuroloogiline Rehabilitatsioonikeskus	Haapsalu, Sadama16	taastusravihaigla	taastusravi	102

RAVIVOODITE KASUTAMISE STATISTILISED NÄITAJAD

Näitaja	2005	2006	2007	2008	2009
Voodite arv	214	212	212	212	213
aktiivravi	73	74	72	72	73
hooldusravi	35	36	38	38	38
taastusravi	102	102	102	102	102
Päevaravi					12
Ravitud haigeid	5 785	5 480	5 517	5 659	5 280
aktiivrais	2 956	3 098	3 144	3 132	2 832
hooldusravis	284	208	219	271	313
taastusravis	2 215	2 234	215	2 256	2 133
Päevaravi					588

HAMBARAVI TÖÖ STATISTILISED NÄITAJAD

	2005	2006	2007	2008	2009
Külastused	30 655	30 977	24 661*	23 997*	20 552*
sh lapsi	7 559	7 279	6080*	5 896*	5 802*
Külastusi 1 elaniku kohta	1,07	1,08	1,07	1,06	0,8

- Ilma Anu Paju hambaravita Kullamaal

KIIRABI 112

Läänemaad teenindab 3 kiirabibrigaadi: 2 brigaad SA Läänema Haigla juures, 1 brigaad SA Pärnu Haigla juures. Brigaadide tööd koordineerib Pärnus paiknev häirekeskus.

KIIRABI TEGEVUSE STATISTILISED NÄITAJAD

	2005	2006	2007	2008	2009
Kutsete arv aastas	5 294	5 567	5 369	5 320	5 245
Kutsete arv päevas	14,5	15,3	14,7	14,6	14,4
s.h traumadest tingitud kutsed		758	775	650	640

LÄÄNEMAA MEDITSIIINIPERSONAL

	2005	2006	2007	2008	2009
Arste kokku	56	57	56	57	54
10 000 el kohta	19,6	20,4	20,2	20,4	19,6
Õendustöötajaid kokku	157	154	152	131*	130*
Hambaarste, dentiste	13	15	14	14	12
10 000 el kohta	4,5	5,4	5,1	5,2	1.4.00

*ilma füsioterapeutideta

28. SOTSIAALHOOLEKANNE

Sotsiaalhoolekande ülesanneteks on isikule või perekonnale toimetulekuraskuste ennetamiseks, kõrvaldamiseks või kergendamiseks abi osutamine ja sotsiaalsete erivajadustega isiku sotsiaalsele turvalisusele, arengule ja ühiskonnas kohanemisele kaasaaitamine.

Sotsiaalhoolekandevalised toimingud jagunevad kaheks abistamise vormiks: sotsiaaltoetuste määramine ja maksmine ning sotsiaalteenuste osutamine. Täiendavate meetmetena aitavad inimeste toimetulekule kaasa ka mitmesugused riiklikud hoolekandeprogrammid.

Läänemaa sotsiaalhoolekannet korraldavas süsteemi kuuluvad Lääne maavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakond ja kohalikud omavalitsused, vabatahtlikud ühendused. Hoolekandeteenuste osutamisel on väga oluliseks ressursiks maakonnas tegutsevad eraõiguslikud organisatsioonid: Läänemaa Laste- ja Noorte Nõustamiskeskus, Läänemaa Kriisiabikeskus, Läänemaa Usaldustelefon, Läänemaa Psühhosotsiaalse Rehabilitatsiooni Keskus, SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu- ja Sotsiaalhoolekande Keskus, Samaaria Eesti Misjon, Haapsalu Töötajate Ühing.

Omavalitsus	Elanike arv seisuga 01.01.2010	Sotsiaaltöötajad	Lastekaitse-ametnikud
Haapsalu linn	11 469	5	1
Hanila vald	1 662	2	0
Kullamaa vald	1 242	1	0
Lihula vald	2 683	3	0
Martna vald	972	1	0
Noarootsi vald	895	1	0

Nõva vald	422	1	0
Oru vald	942	1	0
Ridala vald	3 311	2	0
Risti vald	875	1	0
Taebla vald	2 678	2	0
Vormsi vald	393	1	0
KOKKU	27 544	21	1

SOTSIAALSTATISTIKA (seisuga 1. jaanuar 2010)

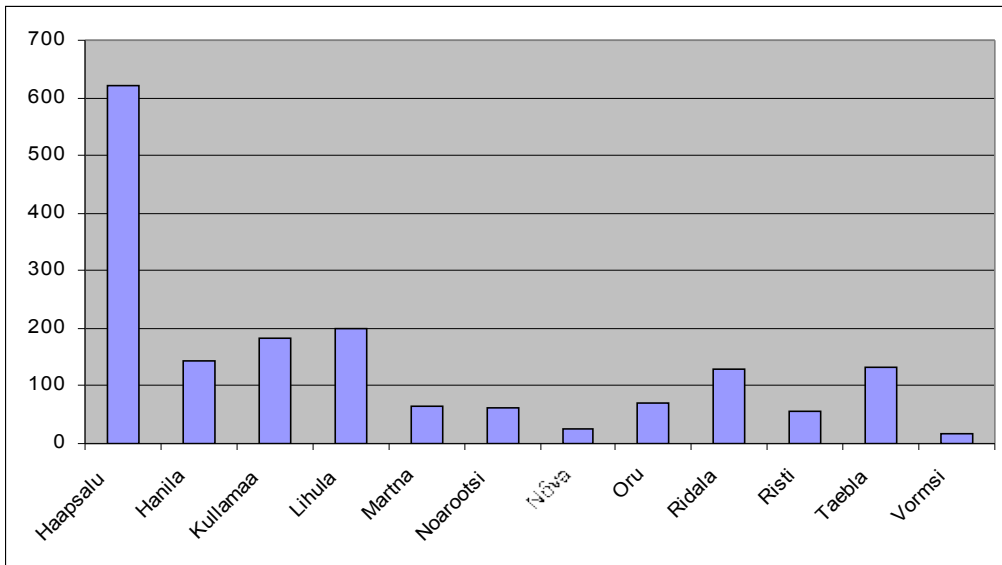
Lastega pered

Omavalitsus	Lastega (kuni 18. a) perede arv	1 laps	2 last	3 last	4 last	5 last	6 last
Haapsalu linn	1 441	871	436	105	23	6	0
Hanila vald	169	98	46	17	6	2	0
Kullamaa vald	115	63	36	14	2	0	0
Lihula vald	261	131	72	42	10	5	1
Martna vald	91	49	23	13	5	1	0
Noarootsi vald	67	38	22	7	0	0	0
Nõva vald	26	14	8	4	0	0	0
Oru vald	95	42	37	14	2	0	0
Ridala vald	409	212	140	39	15	3	0
Risti vald	119	57	44	15	3	0	0
Taebla vald	315	167	90	42	11	5	0
Vormsi vald	37	19	13	5	0	0	0
KOKKU	3 145	1 761	967	317	77	22	1

Puuetega inimesed

Sotsiaalkindlustusameti andmetel oli 2009. aastal Läänemaal 1 817 puudega inimest, nendest kuni 16-aastasi 115.

Puude raskusastme järgi on Lääne maakonnas keskmise puudega 493, raske puudega 1 084 ja sügava puudega 240 isikut.

Joonis 1. Puuetega 16-aastased ja vanemad inimesed

RIIKLIKUD SOTSIAALTOETUSED

Toimetulekutoetus

Olulisim sotsiaaltoetuste liik väikese sissetulekuga perekondadele on valla- või linnavalitsuste poolt riigieelarve vahenditest makstav toimetulekutoetus. Toimetulekutoetust on õigus saada üks elaval isikul või perekonnal, kelle kuu netosissetulek pärast eluruumi jooksva kuu alaliste kulude mahaarvamist normpinna ulatuses on alla kehtestatud toimetulekupiiri. Toimetulekupiiri suuruse üks elavale isikule või perekonna esimesele liikmele kehtestab Riigikogu igaks eelarveaastaks riigieelarvega.

Omavalitsus	Elanike arv seisuga 01.01.2010	Rahuldatud toetuste taotluste arv	Arvestatud toetust kroonides		Arvestatud toimetulekutoetust kroonides 1 elanikule aastas	Arvestatud toetust eluasemekuludeks 1 elanikule aastas
			Kokku	Sellest eluasemekulude katteks		
Haapsalu linn	11 469	2 050	2 942 503	647 966	256.56	56.49
Hanila vald	1 662	211	195 882	3 472	117.85	2.08
Kullamaa vald	1 242	123	149 013	19 055	119.96	15.34
Lihula vald	2 683	535	541 427	40 804	201.79	15.20
Martna vald	972	189	287 449	43 369	295.72	44.61

Noarootsi vald	895	38	44 566	1 157	49.79	1.29
Nõva vald	422	22	33 570	1 602	79.54	3.79
Oru vald	942	122	114 167	4 371	121.19	4.64
Ridala vald	3 311	637	793 300	114 316	239.59	34.52
Risti vald	875	36	39 117	1 027	44.70	1.17
Taebla vald	2 678	324	450 769	91 133	168.32	34.03
Vormsi vald	393	98	85 941	2 548	218.67	6.48
KOKKU	27 544	4 385	5 677 704	970 820	206.13	35.24

**Toimetulekutoetust (toimetulekupiiri kindlustamiseks) saanud lastega
perekondade taotlused laste arvu järgi**

Omavalitsus	Lastega perekondade rahuldatud taotlused	neist taotlused laste arvu kaupa perekonnas				
		1 laps	2 last	3 last	4 last	5 ja enam last
Haapsalu linn	420	248	145	19	8	0
Hanila vald	29	18	11	0	0	0
Kullamaa vald	36	24	0	0	0	12
Lihula vald	83	34	45	3	0	1
Martna vald	61	40	12	7	0	2
Noarootsi vald	11	4	7	0	0	0
Nõva vald	7	3	2	1	1	0
Oru vald	4	0	4	0	0	0
Ridala vald	123	47	74	2	0	0
Risti vald	5	0	5	0	0	0
Taebla vald	97	50	20	14	5	8
Vormsi vald	0	0	0	0	0	0
KOKKU	876	468	325	46	14	23

Hooldajatoetus

Hooldajatoetus on puudega või toimetulekuraskustes isiku hooldajale antav rahaline toetus, mille määr on volikogu poolt kehtestatud suurus ühe isiku hooldamise eest kuus. Hooldajatoetuse määra suurus sõltub eelarve vahenditest, kuid ei või olla väiksem kehtivast määrast

Hooldajatoetuse saajad 2009. aastal

Omavalitsus	Kokku	Hooldajatoetust saanud hooldajad hooldatava puude raskusastme järgi*			Hooldajatoetust saanud hooldajad, kelle eest maksti sotsiaalmaksu
		sügav puue	raske puue	puue määramata	
Haapsalu linn	182	61	128	3	28
Hanila vald	64	7	58	0	10
Kullamaa vald	37	12	28	0	9
Lihula vald	49	18	33	1	10
Martna vald	28	12	17	0	3
Noarootsi vald	30	4	27	0	3
Nõva vald	16	3	14	0	0
Oru vald	29	3	26	0	9
Ridala vald	41	10	33	0	0
Risti vald	11	1	10	0	2
Taebala vald	16	4	8	4	4
Vormsi vald	9	3	6	0	2
KOKKU	512	138	388	8	84

* - ühel hooldajal võib olla hooldatavaid rohkem kui üks

Hooldajatoetuseks ja puuetega inimestele sotsiaaltoetusteks ning muudeks kuludeks arvestatud summad kroonides

Omavalitsus	Hooldaja- toetus	Hooldajate eest makstud sotsiaalmaks	Sotsiaaltoetus puuetega inimestele	Kulutused sotsiaal- teenustele	Arendus- ja personali- kulud	Kulutused kokku
Haapsalu linn	530 405	251 856	0	0	0	782 261
Hanila vald	159 260	139 292	2 800	0	0	301 352
Kullamaa vald	168 311	133 548	18 236	94 875	2 336	417 306
Lihula vald	139 280	134 266	0	0	0	273 546
Martna vald	88 749	37 336	0	0	0	126 085
Noarootsi vald	94 170	25 848	0	0	0	120 018
Nõva vald	74 120	0	0	0	0	74 120
Oru vald	87 947	107 317	0	0	0	195 264
Ridala vald	169 650	51 696	0	0	0	221 346
Risti vald	49 800	31 592	0	0	0	81 392
Taebala vald	87 000	43 080	9 216	0	0	139 296
Vormsi vald	43 200	34 464	0	0	0	77 664
KOKKU	1 713 792	1 059 223	30 252	94 875	2 336	2 900 478

Sotsiaalstatistilised aruanded täies mahus kättesaadaval aadressidel:

<http://www.sm.ee/hveeb>

<http://www.sm.ee/sveeb>

OMAVALITSUSE EELARVEST VÄLJAMAKSTUD SOTSIAALTOETUSED 2009. aastal *

Omavalitsus	Toetuse liik/summa kroonides	Rahuldatud taotluste arv	Summa kokku kroonides
Haapsalu Linnavalitsus	Sünnitoetus/3 000	96	3 288 000
	Esmakordselt kooli mineva lapse toetus/1 000	96	96 000
	Ühekordsed toetused	236	236 905
	Muud		4 969 478
Hanila Vallavalitsus	Sünnitoetus/2 500; 5 000	11	42 500
	1. klassi minemise toetus/1 000	16	16 000
	Põhikooli lõpetamise toetus/1 000	10	10 000
	Gümnaasiumi lõpetamise toetus/1 000	18	18 000
	Eakate sünnipäevatoetus/1 000	26	26 000
	Lasteaiatoit	45	59 732
	Jõulutoetus/laste kommipakid	219	10 569
	Matusetoetus/1 000	19	19 000
	Muud	175	216 013
Kullamaa Vallavalitsus	Sünnitoetus	12 + 8	52 000
	Matusetoetus	3	5 150
	Ühekordsed toetused	37	70 675
	Kooli lõpetaja toetus	40	30 000
	Muud	270	337 338
Lihula Vallavalitsus	Sünnitoetus/5 000	26	130 000
	Matusetoetus/1 000	9	9 000
	1. klassi mineva lapse toetus/500	23	11 500
	Koolitoetused	67	36 500
	Väljaspool valda õppiva õpilase toetus/1 000	62	62 000
	Noore pedagoogi toetus/10 000 5 tööaastal	5	50 000
	Toetus Tšernobõli AEJ avarii likvideerimisel osalenule/250 kuus	4	12 000
	Toetus ravikindlustuseta isikule meditsiinilise abi osutamiseks/500	1	500
	Toetus vähekindlustatud, puuetega või erivajadustega isikule/500	23	11 101
	Toetus vähekindlustatud pere lastele/1 000	5	4 919
	Noore elluastuja toetus/5 000	2	10 000
	Eakate sünnipäevatoetus/500	38	19 000
	Toetus lapse hooldamiseks		

	hoolekandeesutuses/3 500		
	Toetus isiku hooldamiseks hoolekandeesutuses/5 000	9	220 720
	Toetus lasteaias toidu eest tasumiseks/5 krooni päev		54 860.21
	Erakorraline toetus	1	5 000
Martna Vallavalitsus	Sünnitoetus/4 000 (2 000 sünni korral ja 2 000 1,5 a saamisel)	8	2 000
	Ranitsatoetus/2000	7	14 000
	Matusetoetus/500	15	9 850
	Ühekordsed toetused	18	52 805
	Ühekordsed toetused puuetega inimestele	4	7 256
	Tasuta toitlustamine puuetega inimestele	4	8 913
	Kauplusauto	30 pere	16 167
	Hooldajatoetus	26	108 945
	ANK	37	54 989
	Noortekogu	18	20 000
Noarootsi Vallavalitsus	Sünnitoetus/5 000	8	40 000
	Ranitsatoetus/1 500	4	6 000
	Matusetoetus/1500	10	15 000
	Ühekordsed toetused	26	28 502
	Ravimitoetus vanaduspensionärile/500	24	81 670
	Hooldajatoetus raske puudega isiku hooldajale/300	24	81 670
	Hooldajatoetus sügava puudega isiku hooldajale/500	2	12 500
	Eakate sotsiaalhoolekandeesutus	2	48 351
	Laste- ja noorte sotsiaalhoolekandeesutus	1	67 950
	Küttepuudetoetus	19	36 000
	Muud		55 800
Nõva Vallavalitsus	Sünnitoetus/5 000; 1 500	4	13 000
	Matusetoetus/2 000	11	22 000
	Juubelitoetus/400	12	4 800
	Muud	234	121 069
Oru Vallavalitsus	Sünnitoetus/2 000	5	10 000
	Lapsetoetus/3 000	6	18 000
	Ranitsatoetus/1 500	10	15 000
	Hooldajatoetus	26	195 264
	Muud õppetoad	12	30 000
	Koolitoidu toetus	10	19 000
	Hooldusteenus	3	82 000
	Turvakoduteenus	2	40 000
	Muud sotsiaalteenused	39	44 000
Ridala Vallavalitsus	Sünnitoetus/5 000	41	205 000

	1. klassi astumise toetus/3 000	31	93 000
	Küttetoetus	8	33 500
	Matusetoetus/3 500	25	87 500
	Juubelitoetus/500	128	64 000
	Hooldajatoetus /350; 500	46	167 250
	Hooldekodu/vastavalt lepingule		293 714
	Ravikindlustuseta isikute ravikulud		6 577
	Lastekodu/7 530 lapse kohta		90 360
	Varjupaigategenus		18 700
	Koolilõuna ja lasteaiatoidu toetus	28	23 460
	Muud	46	65 656
Risti Vallavalitsus	Sünnitoetus/5 000	4	20 000
	Ranitsatoetus/1 500	6	9 000
Taebla Vallavalitsus	Sünnitoetus/3 000	23	69 000
	1. sünnipäeval/1 000	24	24 000
	Matusetoetus/1 000	48	48 000
	Toidutoetus	46	35 832
	Juubelitoetus/500	73	36 500
	Ranitsatoetus	24	12 000
	Koolilõputoetus/6 000 lõpuklassi kohta	4	24 000
	Jõulutoetus (pakkidena lastele/70, suurtele peredele/400)	400 22	26 880 8 800
	Puuetega inimestele suunatud toetused	10	33 216
	Ühekordsed sotsiaaltoetused	35	28 865
Vormsi Vallavalitsus	Sünnitoetus/3 000	4	12 000
	Matusetoetus/1 500	2	3 000
	Aastaseks saamise toetus/2 000	4	8 000
	Laste jõulutoetus/jõulupakk	35	4 500
	1. klassi astumise toetus/1 000	2	2 000
	Kooli lõpetamise toetus/500	2	1 000
	Koolitoetus üld- või kutsehariduskoolis/1 000		90 00
	Juubelitoetus (alates 80. eluaastast)/150 igal aastal	29	5 300
	Muud	25	19 444

Andmed on saadud omavalitsustelt

SOTSIAALTEENUSTE OSUTAMINE MAAKONNAS

Sotsiaalnõustamine

Sotsiaalnõustamine on isikule tema sotsiaalsetest õigustest ja seaduslike huvide kaitsmise võimalustest vajaliku teabe andmine ning abistamine konkreetsete sotsiaalsete probleemide

lahendamisel edaspidise toimetuleku soodustamiseks. Sotsiaalnõustamise kaudu antakse isikule juriidilist teavet tema sotsiaalsete õiguste kohta, kuid sotsiaalnõustamise hulka kuuluvad ka perenõustamised, kriisinõustamised, kutsenõustamised ning uuema nõustamisliigina ka töönõustamine. Läänemaal tegelevad sotsiaalnõustamisega põhiliselt mittetulundusühingud – Läänemaa Laste ja Noorte Nõustamiskeskus, Läänemaa Kriisiabikeskus ja Usaldustelefon.

Läänemaa Kriisiabikeskus	90508 Kastani 7, Haapsalu tel 47 57 555	- psühholoogiline nõustamine - sotsiaalne nõustamine
Läänemaa Usaldustelefon	www.hot.ee/kriisiabikeskus/	- juriidiline nõustamine
MTÜ Läänemaa Laste ja Noorte Nõustamiskeskus	90508 Kastani 7, Haapsalu tel 47 37 227 e-post: lasteabi@hot.ee	- psühholoogiline abi ja nõustamine - abi kriisisituatsiooni lahendamiseks - psühhoteraapia perekondadele - lastepsühhiaatri konsultatsioonid Teenuse sihtgrupp on lapsed, noorukid ja lastega seotud täiskasvanud.

Rehabilitatsiooniteenus

Rehabilitatsiooniteenus on sotsiaalteenus, mis aitab parandada puudega inimese iseseisvat toimetulekut, suurendada tema kaasatust ühiskonda ja soodustada töötamist või tööle asumist.

Tegemist on komplekse tegevusega, mille eesmärgiks on taastada ja säilitada tervisekahjustusega inimestel võimalikult kõrget füüsilist, meelelist, intellektuaalset, psüühilist ja sotsiaalset aktiivsust.

Lisainfo rehabilitatsiooniteenuse kohta:

Sotsiaalkindlustusameti koduleheküljel www.ensib.ee

Sotsiaalministeeriumi koduleheküljel www.sm.ee

Lääne maakonnas osutab rehabilitatsiooniteenust puuet taotlevatele või puude raskusastet omavatele lastele kuni 18. eluaastani **SA Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsiooni Keskus**.

SA Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsiooni keskus	90502 Sadama 16, Haapsalu tel 47 25 400 e-post: info@hnrk.ee www.hnrk.ee Priit Eelmäe	- täiskasvanute kui ka laste taastusravi ja rehabilitatsioon
--	--	--

Koduteenused

Koduteenused on isikule kodustes tingimustes osutatavad teenused, mis aitavad tal harjumuspärasel keskkonnas toime tulla. Koduteenuseid osutatakse eelkõige eakatele, kuid mõningal määral ka puuetega inimestele ja lastega peredele – teisisõnu neile, kelle toimetulek sõltub kõrvalisest abist.

Omavalitsus	Sotsiaal- hooldajaid	Teenuse- kasutajate arv kokku	Kulutatud omavalitsuse eelarvest kroonides	Kulud ühe teenuse kasutaja kohta aastas (kroonides)
Haapsalu linn	8	91	583 714	6 453
Hanila vald	2	16	66 400	6 794
Kullamaa vald	0	0	0	0
Lihula vald	3	39	67 943	2 313
Martna vald	1	11	86 392	9 070
Noarootsi vald	0	0	0	0
Nõva vald	0	0	0	0
Oru vald	0	0	0	0
Ridala vald	0	7	2 342	334
Risti vald	1	11	103 152	9 377
Taebla vald	2	16	135 134	9 317
Vormsi vald	1	5	49 492	9 898
Kokku	18	196	1 094 568	6 071

Varjupaigateenus

Asutuse nimetus	Asukoht	Kohtade arv	2009. aasta jooksul teenusel viibinud isikute arv
Haapsalu Sotsiaalmajaja	90508 Kastani 7, Haapsalu	25	71
Haapsalu Töötajate Ühing	90403 Tulbi põik 3, Haapsalu	40	72
Haapsalu Lastekodu	90508 Kastani 9, Haapsalu	0	5
Palivere Laste- ja Noortekodu	90818 Vidruka küla, Taebla vald	0	2

Hooldamine hoolekandeesutustes

Hoolekandeesutus on päevaselt või ööpäevaselt tegutsev asutus, kus seal viibivatele isikutele tagatakse nende eale ja seisundile vastav hooldamine, sealhulgas ka ravimine, põetamine, kasvatamine ja arendamine. Läänemaal tegutsevad nii laste kui ka täiskasvanute hoolekandeesutused, suurim neist on Kolivere hooldekodu psüühiliste erivajadustega isikute ööpäevaringseks hooldamiseks.

Lääne maakonna hoolekandeteenuseid osutavad asutused

Jrk nr	Teenust osutav asutus	Kontaktandmed (aadress, telefon, e-post) asutuse juht	Osutatavad teenused
1.	Haapsalu Lastekodu	90508 Kastani 9, Haapsalu tel 47 56 712; 47 55 617 e-post: h.lastekodu@neti.ee http://www.lastekodu.ee direktor Eve Kabin	- asenduskoduteenus - varjupaigateenus lastele - lapsehoiuteenus - ööpäevaringne hooldamine ja toetatud elamise teenus täisealistele psüühilise erivajadusega inimestele
2.	Palivere Laste- ja Noortekodu	90801 Vidruka küla, Taebla vald, Lääne maakond tel 47 29 293; 47 29 294 e-post: palivere@hot.ee www.zone.ee/palivere direktor Külle Saar	- asenduskoduteenus - varjupaigateenus lastele - toetatud elamine/töötamise toetamine täisealistele psüühilise erivajadusega inimestele
3.	Koluvere Hooldekodu (AS Hoolekandeteenused)	90702 Koluvere, Kullamaa vald, Lääne maakond tel 47 75 780; fax 47 75 777 e-post: koluvere@hot.ee direktor Tiia Topper	- toetatud elamine - töötamise toetamine - ööpäevaringne hooldamine - ööpäevaringne tugevdatud toetusega hooldamine - ööpäevaringne tugevdatud järelvalvega hooldamine Teenuseid osutatakse täisealistele psüühilise erivajadusega inimestele.
4.	MTÜ Läänemaa Psühhosotsiaalse Rehabilitatsiooni Keskus	90504 Raudtee 14, Haapsalu tel 47 37 155; e-post: Sveta.Reinsalu@mail.ee juhataja Svetlana Reinsalu	- igapäeaelu toetamine - toetatud elamine - töötamise toetamine

	Lihula filiaal	90302 Pärna 4, Lihula tel 47 78 085	- ööpäevaringne tugevdatud toetusega hooldamine - toetatud elamine/töötamise toetamine Teenuseid osutatakse täisealistele psüühilise erivajadusega inimestele.
5.	SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu- ja Sotsiaal- hoolekande Keskus	90303 Tallinna mnt 37, Lihula, Lääne maakond tel 47 78 557; 47 78 1103 e-post: aino.merevoo@mail.ee juhataja Aino Merevoo	- igapäevaelu toetamine - ööpäevaringne hooldamine Teenuseid osutatakse eakatele ja puudega inimestele ning psüühilise erivajadusega täisealistele inimestele.
6.	Oru Hooldekodu	91001 Linnamäe, Oru vald, Lääne maakond tel. 47 29 459; 47 29 444 e-post: oruhooldekodu@hot.ee www.hot.ee/oruhooldekodu juhataja Aili Nõupuu	- eakate ja puuetega inimeste ööpäevaringne hooldamine
7.	Risti Hooldekodu	90901 Eha 2, Risti vald, Lääne maakond tel. 47 61103; 47 61 282 e-post: hooldekodu@risti.ee juhataja Marje Viigipuu	- eakate ja puuetega inimeste ööpäevaringne hooldamine
8.	Haapsalu Töötajate Ühingu täiskasvanute õomaja	90403 Tulbi põik 3, Haapsalu tel 514 5869 e-post: hty@hot.ee Taavi Käsk	- majutusteenus vangist vabanenutele, kodututele, töötutele
9.	Samaaria Eesti Misjon	90401 Ehitajate tee 3, Uuemõisa, Ridala vald, Lääne maakond tel 47 31 007 e-post: Samaaria.Eesti.SEM@mail.ee Toomas Vallimäe	- majutusteenus vangist vabanenutele, sõltuvushaigetele, kodututele - psühholoogiline nõustamine

10.	Haapsalu Sotsiaalmaja	90508 Kastani 7, Haapsalu tel 47 35 061 e-post: info@sotsmaja.ee Kaja Rootare	- ajutine turvakodu pereprobleemidega jms klientidele - koduhooldus- ja tugiteenused - nõustamine(sotsiaal- ja võlanõustamine, psühholoogiline nõustamine) - toitlustamine (supiköök, toidu kojuviimine) - invatransporditeenus puuetega inimestele - isikliku abistaja teenus puudega inimesele
11.	SA Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsiooni Keskus	90502 Sadama 16, Haapsalu tel 47 25 400 e-post: info@hnrk.ee www.hnrk.ee Priit Eelmäe	- täiskasvanute ja laste taastusravi ja rehabilitatsioon

Abivahenditega varustamine

Tehnilised abivahendid (proteesid, ortoosid jm abivahendid) on tooted, instrumendid, varustus või tehnilised süsteemid, mille abil on võimalik ennetada tekkinud või kaasasündinud kahjustuse või puude süvenemist, kompenseerida kahjustusest või puudest tingitud funktsioonihäiret, parandada või säilitada võimalikult kõrget füüsilist ja sotsiaalset iseseisvust ning tegutsemisvõimet.

Isikutel on võimalik haiguse, kõrge ea või puude tõttu taotleda proteesi, ortopeedilist või muud talle vajaminevat tehnilist abivahendit. Riikliku toetusega võimaldatakse abivahendeid lastele, tööealistele isikutele, kellel on tuvastatud töövõime kaotus vähemalt 40% või on määratud puude raskusaste ning vanaduspensionäridele. Abivahenditega varustamist korraldab maakonnas Lääne Maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakond.

Abivahendi väljastanud firma	Abivahendi saajate arv							Riigieelarvest tasutud abivahendi eest tuh kr
	kokku	neist						
		liikumis-abivahendid	ortoosid ja proteesid	põetus- ja hooldusvahendid	nägemis-abivahendid	kuulmis-abivahendid	arendavad abivahendid	
AS Gadox	122	0	122	0	0	0	0	432 271
Eesti Ortoosikeskuse OÜ	25	0	25	0	0	0	0	117 020
Kuulmisrehabilitatsiooni Keskus	26	0	0	0	0	26	0	99 044
OÜ Invaru	277	17	0	260	0	0	0	992 867
RV Ortopeedia OÜ	17	0	17	0	0	0	0	76 222
SA TÜ Kliinikumi Kõrvakliinik	1	0	0	0	0	1	0	137 681
AS Ida-Tallinna Keskhaigla	30	0	3	0	0	27	0	177 245
MTÜ Inkotuba	104	0	0	104	0	0	0	130 825
MTÜ Jumalalaegas	33	0	0	0	13	20	0	155 160
Lääne Maavalitsus	1	1	0	0	0	0	0	90 400
Tervise Abi OÜ	41	14	18	5	0	4	0	97 422
Jalaexpert OÜ	9	0	9	0	0	0	0	13 590
OÜ Laservisioon	3	0	0	0	3	0	0	10 309
OÜ Hansa Medical	2	0	0	1	0	0	0	21 275
Ortoosimeister OÜ	3	0	3	0	0	0	0	66 448
Eesti Vähiliit	1	0	1	0	0	0	0	1 350
SA Kõrva-Nina-Kurguhaiguste Kliinik	2	0	0	0	0	1	0	15 260
KOKKU	700	35	198	370	16	80	0	2 054 912

Tugiisiku ja tugipere teenus

Valla- või linnavalitsus määrab vajaduse korral lapsele või last kasvatavale isikule tugiisiku või -perekonna ning isikule tugiisiku.

Tugiisiku teenus on isiku või pere nõustamine või juhendamine tema igapäevases elukeskkonnas vastava ettevalmistusega isiku poolt. Tugiisik abistab isikut tema kohustuste täitmisel, õiguste teostamisel või toimetulekul raske elumuutusega. Lapse tugiisik on mõeldud eelkõige järgmistele sihtgruppidele: alaealiste komisjoni suunatud lapsed, puudega lapsed, sõltuvusprobleemidega lapsed, käitumishäiretega lapsed. Lastega pere tugiisik on mõeldud toimetulekuraskustega lapsevanematele. Täiskasvanud inimese tugiisik on mõeldud puudega täiskasvanule, toimetulekuraskustesse sattunud inimesele, asendushoolduselt iseseisvasse ellu astunud noorele, ohvrile, kinnipidamiskohast vabanenule jne. Tugiisiku teenuse osutamise ning rahastamise tagab kohalik omavalitsus.

2009. a määrati tugiisikuid kolmes omavalitsuses (Haapsalu, Kullamaa ja Taebla) kokku kaheksale isikule, sh ühele asenduskodus elavale lapsele, ühele käitumisprobleemidega lapsele. Viiele lapsele ja ühele täisealisele isikule määrati tugiisik muul põhjusel.

Lapsehoiuteenus

Lapsehoiuteenus on lapse seadusliku esindaja või hooldaja toimetulekut või töötamist toetav teenus, mis tagab lapse hooldamise, arendamise ja turvalisuse. Kui lapsehoiuteenust rahastatakse kohaliku omavalitsuse eelarvest, kehtestab lapsehoiuteenust saama õigustatud isikute ringi, lapsehoiuteenuse rahastamise mahu ning lapsehoiuteenuse osutamise tingimused ja korra kohaliku omavalitsusüksuse volikogu. Riigi rahastatavale lapsehoiuteenusele on õigus raske või sügava puudega lapse seaduslikul esindajal või hooldajal, kui lapse hooldusteenuste vajadus on kirjas lapse rehabilitatsiooniplaanis, lapse hooldamine ei ole samal ajal tagatud teiste sotsiaalteenustega ja laps ei viibi samal ajal haridusasutuses.

Lapsehoiuteenust osutavad MTÜ Lepatriinu Mängumaa ja Haapsalu Lastekodu.

2009. aastal oli lapsehoiuteenusel 37 last, sh riigi rahastataval lapsehoiuteenusel neli raske või sügava puudega last.

Laste hoolekanne

Vanemliku hoolitsuseta ja abivajavad lapsed 2009. aastal

Esmakordselt arvele võetud orvud, vanemliku hoolitsuseta ja abivajavad lapsed	31
Laste arv, kelle vanematel on kohus vanema õigused ära võtnud	3
Laste arv, kes on kohtuotsusega perest eraldatud	1
Laste arv, kelle puhul on kohus lahendanud vaidluse	

- elukoha üle	1
- lahus elavate vanemate lapsega suhtlemise ja lapse kasvatamisest osavõtu üle	4
- lapse ülalpidamise kohustuse üle	4
Laste arv, kelle puhul on eeskosteasutus osalenud vaidluse lahendamisel kohtuväliselt	
- elukoha üle	12
- lahus elavate vanemate lapsega suhtlemise ja lapse kasvatamisest osavõtu üle	16
- lapse ülalpidamise kohustuse üle	5
Varjupaigasteenusel olnud lapsed	20
Asenduskoduteenusele paigutatud lapsed	4
Eestkosteile võetud lapsed	7
Perekonda hooldamisele võetud lapsed	0
Lapsendatud lapsed	1

ELLUVIIDUD PROJEKTID

2009. aastal omavalitsuste poolt elluviidud projektid sotsiaalhoolekande valdkonnas

Martna Vallavalitsus (VV)

Täitja	Projekti nimetus	Lühikirjeldus	Maksumus
Martna VV	“13 õnnenumber”	Lauluringi korraldamine, heategevuskontsert puuetega laste toetamiseks, meenete valmistamine	9 693
Martna VV, Läänemaa Arenduskeskus (LAK)	Läänemaa töötutele töölesaamist toetavate nõustamisteenuste osutamine	Tugiteenused töötutele	7 632

Noarootsi Vallavalitsus

Noarootsi VV	“Puhata ja mängida”	Kanuu- ja räätamatk Soomaal	20 815
Noarootsi VV, LAK	Läänemaa töötutele töölesaamist toetavate nõustamisteenuste osutamine	Tugiteenused tegusatele töötutele	7 632

Oru Vallavalitsus

Oru VV	Hooldekodu kõrvalhoone katuse renoveerimine		150 000
Oru VV, LAK	Läänemaa töötutele töölesaamist toetavate nõustamisteenuste osutamine	Tugiteenused tegusatele töötutele	7 632

Taebla Vallavalitsus

Taebla VV	“Midagi head”	Tegevused kahes piirkonnas: ühes toiduvalmistamise ring, teises nädalalõpu laagrid	17 380
Taebla VV	“EI – meelemürkidele, JAH – tervisele”	Noorteüritus koos isetegevuse ja politsei loenguga	4 200

AASTA SOTSIAALTÖÖ TEGIJA

Aasta sotsiaaltöö tegija valimise eesmärgiks on tunnustamise kaudu esile tõsta ja maakonnale tutvustada sotsiaalvaldkonnaga tegelevaid spetsialiste, vabatahtlikke ja organisatsioone, kes läbi isikliku eeskuju ja panuse sotsiaaltöö edendamisel on kaasa aidanud sotsiaalprobleemide leevendamisele. Aasta sotsiaaltöö tegija on oma tegevusega oluliselt edendanud organisatsiooni ning elu piirkonnas ja kohalikus kogukonnas.

13. novembril 2009. aastal tähistati maakonnas rahvusvahelist sotsiaaltöötajate päeva ning tunnustati Lääne maakonna aasta sotsiaaltöö tegijat 2009, kelleks valiti Taebla valla hoolekandetöötaja **Aino Suurpalu**.

Aino Suurpalu

Foto: Kaasi Almers

29. KIRIKUD JA KOGUDUSED

Üldist

Lääne maakonnas tegutsevad Eesti Kirikute Nõukogu liikmeskirikutest lisaks Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku (EELK) Lääne praostkonna 13 kogudusele (Haapsalu, Hanila, Karuse, Kirbla, Kullamaa, Lihula, Lääne-Nigula, Martna, Noarootsi, Nõva, Piirsalu, Ridala, Varbla, Vormsi) veel Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku Haapsalu Maarja-Magdaleena kogudus, Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku Haapsalu Aleksander Nevski kogudus, Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Liitu kogudused (Ridalas, Haapsalus, Sutlepas, Vormsi Rälbys, Paliveres ja Lihulas), Eesti Metodisti Kiriku Haapsalu kogudus, Seitsmenda Päeva Adventistide Haapsalu kogudus, Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Palivere ja Lihulas kogudus. Haapsalus tegutsevad ka Täisevangeelne Vabakogudus ja Jehoova Tunnistajate kogudus.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Lääne praostkond hõlmab suurelt osalt ajaloolist Läänemaad, välja arvatud Vigala kihelkond ja Hiiumaa. Praostkonna territoorium on umbes 3680 km² (1934. a. oli Läänemaa 4780 km²). Väljaspool praegust Lääne maakonda on Märjamaa, Mihkli ja Varbla kogudused.

EELK Haapsalu Püha Johannese koguduse nõukogu

Foto: Arvo Tarmula

Kirikud, kalmistud ja kultuurivara

Kirik on olnud vaimse kultuuri kandja läbi aastasade, mis toob endaga kaasa ka arhitektuurse ja esemelise pärandi hoidja rolli. Kirikuhooned ja vallasmälestised kujutavad endast olulist osa Eesti kultuurivaras. Riiklik programm “Pühakodade säilitamine ja areng” on aastate jooksul toetanud mitmeid objekte Läänemaal, aga seoses rahaliste vahendite nappusega on ka toetused kokku kuivanud. Lääne praostkonna kirikutes oleva kunstivara puhul märkab saartele ja mereäärseile piirkondadele iseloomulikult mitmete Euroopa maade mõjusid, eriti Skandinaavia ja Saksa. Säilinud kunstivarad annavad kinnitust meie kuulumisest ühtsesse Euroopa kultuuriruumi. Samal ajal on kunstivarad tugevasti lokaalse eripäraga, mis annab neile läheduse ja me tajume, et see on Eestimaa kirik – teistmoodi kui mujal maailmas, aga küllap ka mingis mõttes sarnane. Kokku on kirikutes 529 vallasmälestist: Haapsalus Jaani kirikus 48, Toomkirikus 10, Hanilas 12, Karusel 22, Kirblas 10, Kullamaal 56, Lääne-Nigulas 33, Lihulas 25, Märjamaal 37, Martnas 30, Mihklis 26, Noarootsis 36, Nõval 26, Piirsalus 47, Ridalas 28, Varblas 37, Vormsis 46. Vallasmälestiste hulka loetakse kirikus altar, kantsel, pingistik, väärid, loožid ja muud esemed nagu armulauariistad, valgustid, mööbel, tornikellad, tekstiilid, raamatud jne.

Eesti kultuuripärandi rikkuseks on kirikute orelid, mida vaatamata rasketele aegadele on kogudused korrastanud ja kasutanud. Oreleid on reeglipäraselt hooldatud ja mitmest kirikutes toimuvad kontserdid. Toomkiriku koorirel on võetud kasutusele aastal 2002. Orel on ehitatud 1966. a Rootsia *Åkermann&Lund* orelitehases ja ümber ehitatud Saksa orelimeister Gerhard Schmidi poolt. Orel on kahe manuaali ja pedaaliga ja 17 heliseva registriga. Jaani kiriku orel ehitati 1930ndatel aastatel ja rahuldavas korras. Kullamaa orel on ehitatud 1854. a Carl Tantoni poolt, see on mehhaaniline, ühe manuaaliga ja pedaaliga, 12 registriga ja pedaalkoppeliga. Orel korrastati 1998. a Saksa firma Orgelwerkstatt Cristian Scheffleri poolt. Lääne-Nigula orel on ehitatud aastal 1926 orelimeister August Terkmanni poolt, see on pneumaatiline, 10 registri, 2 manuaali, pedaaliga, 555 vilega. Oreli hooldajaks on Toomas Mäeväli. Viimane suurem remont tehti 2003. a. Nõva orel ehitati 1885. aastal Kustas Targamaa (hiljem Gustav Terkmann) orelifirma proovitööna. (Hiljem asus ta Nõvalt Tallinnasse elama ja asutas eduka orelifirma.) Viimane oreli läbivaatus toimus 90ndate aastate keskel.

Lääne maakonnas on järgmised kalmistud: Haapsalu metsakalmistu, Haapsalu vana surnuaed, Hanila kalmistu, Kõmsi kalmistu, Karuse kalmistu, Tuudi kalmistu, Kirbla kalmistu, Kullamaa kalmistu, Lihula luteri ja õigeusu kalmistud, Lihula kirikuaed, Lääne-Nigula kirikuaed, Leediküla kalmistu, Vedra kalmistu, Martna kalmistu, Väike-Lähtru kalmistu, Rõude kalmistu, Noarootsi kirikuaed, Sutlepa kalmistu, Rooslepa kalmistu, Osmussaare kalmistu, Nõva kalmistu, Piirsalu uus ja vana kalmistu, Kuijõe kalmistu, Ridala kirikuaed, Ridala uus ja vana kalmistu, Mäemõisa kalmistu ja Vormsi kalmistu. Kalmistute kohta on kavas koostada teatmeteos, selle tööga on juba alustatud.

Tegevus

Kogudustega seotud inimesi on maakonnas ühtekokku arvestuslikult üle üheteistkümne tuhande. Jumalateenistusi peeti kokku **1291**. Ristiti **76** inimest ja konfirmeeriti **61** inimest. Laulatati **9** paari. Maeti **146** surnut.

Muusikatöö

Lääne praostkonna muusikaelu on vastavalt koguduste olukorrale väga erinev. Kohalikul tasemel korraldab muusikatööd organist. Mitmetes kirikutes toimuvad kontserdid.

Praostkonna muusikatöö sekretär on Lia Salumäe.

Kirikumuusikuid on kokku **17**, nende hulgas organiste, koorijuhte ja ansamblijuhte. Kõik muusikud teevad oma tööd suure missioonitundega ja on väga tublid. Koorid on laulnud kohalikus kirikus, naaberkirikutes ja kaugemalgi. Haapsalu toomkoor andis kontserdi Lihula kirikus, Martna koor laulis ülestõusmispühadel Ridala kirikus, Lääne-Nigula noortekoor laulis leeripühal Haapsalu Toomkirikus.

Muusikakollektiive on kokku **12**. Haapsalus segakoor, toomkoor ja lastekoor; segakoor Kullamaal, Lääne-Nigulas ja Nõval; naiskoore ja -ansambleid Martnas ja Noarootsis; Lääne-Nigulas noortekoor Clarus Lux ja noortebändid Crux, Casakama ja Flammo.

Läänemaa oratooriumikoor kandis esiettekandena ette Haapsalu toomkirikus helilooja Sirje Kaasiku kantaadi „Laulud Loojale“. Mängis Haapsalu muusikakooli orkester Lehari Kausteli juhatusel, solist Monika Helme Martnast.

Haapsalu toomkoor tegi kontsertreisi Saksamaale Vekerhaageni. Lääne-Nigula koguduse ansamblid Doxa ja Crux külastasid sõpruskogudust Soomes Raahas. Ansambel Doxa oli külas sõpruskogudusel Rootsis Hakarpis. Kullamaa koori kvartett külastas sõpruskogudust Soomes.

Erilised sündmused muusikaelus.

Haapsalu toomkirikus oli 31. mail Cyrillius Kreegi päevade kontsert. Kaasa tegid kohalikud koorid, Eesti Rahvusmeeskoor ja Riiklik Sümfooniaorkester Tõnu Kaljuste juhatusel, ettekandel Margo Kõlari Missa.

Lääne-Nigula ansambel Crux andis välja oma neljanda CD-plaadi „Nähtamatu“. Ansambel Flammo sai gospelmuusika auhinna ja aasta loo nimetuse laulule „Teretulemast“.

Kultuurkapitali aastapremia anti koorijuht Tooni Leedjärvele koorimuusika edendamise eest ning seoses koguduse segakoori 55. aastapäevaga ja pikaajalise muusikatöö eest Kullamaal.

6. juunil toimus Lääne praostkonna laulupäev Lihula laululaval Eesti lipu 125. aastapäeva auks. Tervituskõned pidasid peapiiskop Andres Põder ja Lääne maavanem Neeme Suur. Kaastegevad olid segakoorid Haapsalust, Kullamaalt, Märjamaalt, Lääne-Nigulast ning Lihulast; naiskoorid Märjamaalt, Haapsalust, Martnast ja Lihulast. Osales Lihula Meeskoor. Eesti hümnid ja laulu „Hoia, Jumal, Eestit“ saatis Lihula puhkpilliorkester Endrik Üksvärava juhatusel. Päev oli hästi korraldatud, suureks abiks oli Lihula kogudus ja vallavanem Anu Lii Jürman.

Üldlaulupeol 2.-5. juulil Tallinnas osalesid Haapsalu koguduse segakoor ja toomkoor. Laul oli see,

mis pani hingama ühes rütmis ja ühes vaimus.

Cyrellius Kreegi päevade kontsert

Foto: Arvo Tarmula

Laste- ja noorsootöö ning koolitus

Praostkonna lastetöö koordinaator on õpetaja Lembit Tammsalu. Pühapäevakooli õpetajaid on 19. Pühapäevakooli tunde peeti 350.

Haapsalus tähistati konverentsiga pühapäevakooli 20. aastapäeva. Vaadati tagasi tehtule ja otsiti võimalusi tulevikuks. Pühapäevakooli e lastekiriku töö on jätkunud nii kirikus kui Haapsalu Sanatoorses Internaatkoolis. Kullamaal jätkus ja laienes pühapäevakool. Pühapäevakooli kõrval tegutseb pisipere mänguring. Lihula pühapäevakool on endiselt aktiivne töövorm, kuhu lapsed tahavad tulla. Suvel tehti lastele ekskursioon Saaremaale. Lääne-Nigula koguduse lastetöö on väga aktiivne, ühtekokku oli lapsi 102. Nõval alustati taas pühapäevakooliga. 23. mail toimus Ridala kogudusemajas koostöös Laste- ja Noorsootöö ühendusega (LNÜ) praostkonna lastepäev, kus osalesid lapsed kõikidest pühapäevakoolidest.

Praostkonna noortetöö koordinaator on õpetaja Kari Tynkkynen. Toimusid praostkonna noortepäevad “Mis Sa veel ootad” IV. Esines Luisa Värk ja L-60 bänd Soomest. Noored osalesid Põltsamaa noortepäevadel ja kirikunoorde päevadel Pelistveres. Praostkonna noorte esindus osales Soomes noortefestivalil “Maata Näkyvissä”.

Usuõpetust õpetas koolis 5 õpetajat: Virtsu põhikoolis Lembit Tammsalu, Taeblass Lehte Jõe, Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumis Kaja Murd, Uuemõisas Sirje Rahumägi, Noarootsis Kaie Karpa, üksikuid tunde andis Kaisa Kirikal. Kokku anti 388 tundi (aastal 2008 anti 772 tundi).

Skauditöö juht on endiselt Heikki Mutso.

Hoolekande ja diakooniatöö

Tänapäeva inimese üheks raskemaks probleemiks on üksindus. Vaatamata sellele, et elatakse sageli tihedalt asustatud linnades, on inimeste omavaheline suhe nõrgem kui omaegses külaühiskonnas. Kogudused annavad oma panuse hoolekandesse kodukülastuste ja abivajate toetamise näol. Koguduste esindajad tegid 500 kodukülastust. Kogudused on korraldanud eakatele kohtumisi ja teetunde ning nõ memme-taadi kevad-, sügis- ja jõulupidu. Lääne-Nigulas on erivajadustega inimeste rühm. Nigula küla lapsed ja noored saavad peale kooli päevakeskuses Teine Kodu

juhendaja käe all ette valmistada järgmise päeva koduseid ülesandeid, mängida, joonistada, teha käsitööd jne.

Tähtsamad sündmused

Haapsalu

Rahvastikuregistri andmetel on linna elanikkond 2004. aastaga võrreldes vähenenud 800 inimese võrra. Valiti 30-liikmeline koguduse nõukogu, kus umbes kolmandik on uued liikmed. Seismendat aastat annab Haapsalu kogudus välja teenetemärki. Johannesepäeval anti koguduse teenetemärk pikaegsele kirikumehel Arnold Korjusele. Aasta suurimaks projektiks oli koguduse, eraannetuste, Kultuuriministeeriumi ja kohaliku omavalitsuse toetusel tehtav „Jaani kirik korda“. Kirik krohviti uuesti ja osaliselt värviti, korrastati aknaraamid ja ukсед ning kiriku ümbert eemaldati pinnast. Tööd jätkuvad uuel aastal. Linnavalitsus vahetus ja linnapeaks sai Urmas Sukles.

Hanila

Toodi tagasi ajalooline altarisein, mis on hinnaline vaatamisväärsus. Omapärane ja ainulaadne on kiriku liivapõrand ning haruldased trapetsiaalsed hauakivid.

Karuse

Koguduse juhtkond peab oluliseks loodushoidu. Aastaaegade vahetudes toimuvad looduspalvused.

Kirbla

Üle mitme aasta oli leerikool ja endised pühapäevakooli lapsed said konfirmeeritud.

Kullamaa

Kogudusemajja paigaldati maaküte. Tähistati sõpruskoguduse suhete 20. aastapäeva.

Lihula

Aasta kõige suurem sündmus oli praostkonna laulupäev ja lipuaasta tähistamine.

Lääne-Nigula

Meelde jääb, et koguduse juhatuse esimees Tiina Võsu valiti Eesti Kiriku juhatuse esimeeste poolt aasta esimeheks.

Martna

Kogudusemaja uues talvekirikus toimus sinod. Jätkus pastoraadi renoveerimine. Maakonna võidutuld jagas Martnas 23. juunil Lääne maavanem Neeme Suur. Oli pidulik päev, osalesid valdade esindajad ning Kaitseliit.

Noarootsi

Heade suhte märgiks vallaga oli Osmussaarel toimunud kabeli taastamistööd. Juulikuus toimus suur Rootsi päev ja rootsikeelse jumalateenistuse Noarootsi kirikus pidasid emeritpiiskop Svenungsson Rootsist ja õpetaja Patrik Göransson Tallinnast.

Nõva

Teeolud on aastaga paranenud, Nõvalt Haapsalu suunas on 15 km kruusateed asendatud asfaldiga.

Piirsalu

Suurim sündmus oli praosti visitatsioon. Ebameeldiv oli, et kalmistult on varastatud malmriste.

Ridala

23. mail peeti Ridala kogudusemajas Lääne praostkonna lastepäeva. Nii palju rõõmsaid ja kilkavaid lapsi pole kogudusemajas ammu nähtud. Võõrustati sõpruskogudusi Oulaistest, Haapavesilt ja Muuramelt.

Vormsi

Toimusid valimised nii koguduses kui vallas. Enne valimisi suurenes saare elanike arv 100 inimese võrra. Kogudusemajas valmis biopuhasti. Jätkusid ehitustööd abihoone juures. Alustati protsessi, et sõja ajal Rootsi viidud kirikuvarad jõuaksid tagasi kodukirikusse.

Üldised teemad kogukonnale ja kogudustele

Haldusolukord Eestis vajab reformi, puudub selgus asjaajamises ja ääremaastumine süveneb. Eestile oleks kasuks kaheastmeline omavalitsus.

Vaja on tõhustada kohalike omavalitsuste ja koguduste koostööd.

Koguduste majandusolukord vajab alalist tähelepanu.

Poolleiolevad ehitustööd on vaja viia lõpule.

Sotsiaalsed probleemid saab lahendada ühiselt. Loodud on Läänemaa Abikassa.

Vaja on korraldada suurüritusi. Hea näide oli „Eesti lipp 125“ laulupidu Lihulas.

EELK Lääne praostkonna aastaülevaade koos piltidega on ilmunud trükises „*Scripta Annalia 2009*“. Aasta alguses toimusid paljudes kogudustes valimised ja sinod uues koosseisus tuli kokku kevadel. Muudatused ei olnud suured. Samas toimusid kohalike omavalitsuste valimised. Koguduste liikmed on aktiivsed ka kogukonna tasandil. Rõõmustada võib viljaka koostöö üle koguduse ning valla ja praostkonna ning maakonna tasandil.

Aasta tegi eriliseks Eesti lipu 125. aastapäev. Maailmas ei ole palju riike, kellel on nii pikkade traditsioonidega rahvus- ja riigilipp. Eesti Üliõpilaste Seltsi lipu, millest kujunes Eesti riigilipp, õnnistamine Otepää pastoraadis näitab tähtsava rahvusriigi aate seost luterliku kirikuga. Kirik ei seisa väljaspool ühiskonda. Ka tänapäeval, kui meil tuleb võidelda eetiliste väärtuste ja rahvuskultuuri püsimise eest, on luterlikul kirikul täita olulised ülesanded.

Lääne praostkonna, Läänemaa Turismi, Läänemaa Omavalitsuste Liidu ja Muinsuskaitse Ameti koostööst olgu veel mainitud suur ühisprojekt „Kirikute kui külastuskeskuste väljaehitamise ettevalmistamine“. Kirikute külastamine on üks traditsioonilisemaid turismivorme. Järjest enam on kogumas hoogu just kalmistute ja kirikute turism. Eesti Kirikute Nõukogu algatusel on loodud „Teeliste programm“, kus osalevad Läänemaa 12 kirikut. Programm on olnud huvitav nii turistile, kohalikule elanikule kui ka kogudustele/kirikutele endile.

„Eesti lipp 125“ laulupeo rongkäik Lihulas Foto: Olev Mihkelmaa

Haapsalu Jaani kiriku remont
Foto: Arvo Tarmula